

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
імені М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Кіцелюк Володимир Васильович

УДК 929.52БЕР:323.31](477.83/.86)''14/17''

ДИСЕРТАЦІЯ

**ШЛЯХЕТСЬКИЙ ГАЛИЦЬКИЙ РІД БЕРЕЗОВСЬКИХ У XV –
XVIII СТ. ГЕНЕАЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.**

07.00.06 – історіографія, джерелознавство
та спеціальні історичні дисципліни

03 – гуманітарні науки

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Кіцелюк В.В.

Науковий керівник Целуйко Олександр Петрович к. і. н, доцент

ЛЬВІВ – 2017

АНОТАЦІЯ

Кіцелюк В. В. ШЛЯХЕТСЬКИЙ ГАЛИЦЬКИЙ РІД БЕРЕЗОВСЬКИХ У XV – XVIII СТ. ГЕНЕАЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». – Львівський Національний університет імені Івана Франка. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Київ, 2017.

У сучасній вітчизняній науці генеалогічні дослідження дрібної української шляхти поступово стають одним із пріоритетних напрямків історичних студій. Генеалогія дрібної шляхти Галицької землі на сьогоднішній час вивчена слабо, а значна кількість родів потребує ґрунтовних досліджень «з чистого листа». У той час як по історії і генеалогії дрібної шляхти інших місцевостей Галичини вже маємо низку ґрунтовних напрацювань, то щодо представників шляхти саме Галицької землі віднаходимо хіба що скупі і уривчасті відомості у давніх польських гербівниках та працях істориків першої половини ХХ ст. Завдяки збереженим матеріалам галицького гродського і земського судів дослідник має змогу доволі детально реконструювати родоводи більшості гілок місцевої дрібної шляхти, вивчити їх соціальне життя, побут, майнове становище, шляхи міграцій тощо. Такий матеріал заслуговує фундаментальних студій, а дослідників історії і генеалогії галицької шляхти чекає значний обсяг роботи по опрацюванню цих справ.

Для вивчення нами було обрано один з найчисельніших і найбільш розгалужених родів галицької шляхти – Березовських з Березова. Цей рід виводиться від трьох братів, які осіли в Березові на початку XV ст. Нащадки

цих перших протопластів роду на кінець XVIII ст. становили більшу частину мешканців чотирьох сіл, які виникли при поділі первісного поселення Берези чи Березова (орієнтовно близько 175 сімей) та велику кількість шляхетських родин, розсіяних по Галичині і всій Правобережній Україні. На 1820 р. спільнота Березовських у своєму родовому гнізді начисляла вже понад 330 сімей. Не зважаючи на це історія та генеалогія даного роду перебувала поза увагою дослідників, і з часу публікації Л. Виростком праці про рід Драго-Сасів фактично не зрушилась з місця. Втім, те саме можна сказати і про решту родів дрібної шляхти Галицької землі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дана робота – це спроба вперше цілісно дослідити історію і генеалогію Березовських з Березова Коломийського повіту Галицької землі. На основі комплексу неопублікованого архівного матеріалу нами було систематизовано значний масив даних, які стосуються цієї родини. Це дозволило прослідкувати як еволюцію її соціально-економічних взаємодій, так і виділити за прізвищевим критерієм основні відгалуження роду, дослідити їх генеалогію, чисельність, шлюбні зв'язки, міграції тощо. Окрім того було проведено аналіз основних труднощів, з якими стикається дослідник при використанні давніх актових джерел для реконструкції історії і генеалогії дрібної шляхти.

Результати та висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані як при написанні спеціальних наукових праць з історії шляхти Галичини, в роботах із загальної історії України і Польщі XV–XVIII ст., а окрім того – при укладанні довідкових генеалогічних видань, підготовці навчальних курсів для студентів університетів.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків.

У **першому розділі «Джерела та історіографія проблеми»** охарактеризовані джерела та з'ясований стан наукової розробки теми. У першому підрозділі *«Джерела»* проаналізовано наявну джерельну базу

дослідження. Всі джерела розбиті на дві групи – опубліковані і неопубліковані. Як відомо головним джерелом з історії і генеалогії шляхти в Україні з XV – по XVIII ст. є акти земських і гродських судів, більшість із цих документів залишаються неопублікованими. Для даного дослідження основою стали матеріали галицьких гродського і земського судів, які зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. (Ф. 5. Галицький гродський суд; ф. 6. Галицький земський суд). Загалом було опрацьовано 306 томів галицького гродського суду і 105 томів галицького земського суду. Другий підрозділ *«Історіографія проблеми»* присвячено працям істориків які торкалися кола проблем, що стосуються нашого дослідження як в широкому сенсі висвітлення загального історичного тла та вивчення дрібношляхетського стану на теренах Речі Посполитої, так і безпосередньо роду Березовських, його історії та генеалогії.

У другому розділі **«Методика й специфіка генеалогічних досліджень дрібної шляхти Галицької землі XV – XVIII ст.»** розкрито особливості роботи історика з основним типом джерел для даного дослідження – актами гродських і земських судів та детально розглянуто основні труднощі пов'язані з їх опрацюванням. Їх умовно розбито на три групи. Першу групу становлять труднощі із ідентифікацією особи чи осіб та інтерпретацією змісту судових документів. Другу – труднощі пов'язані із особливостями критичного аналізу змісту документів, а саме наявними в давніх актах помилками, описками, опущеннями та можливістю потрапляння в документи недостовірної інформації. До третьої групи віднесено труднощі, які не пов'язані безпосередньо із змістом документів гродських чи земських книг, а джерелом яких погана збереженість документів, відсутність певного пласту документів, непропорційна частота представлень у актовому матеріалі різних шляхетських родів чи окремих осіб; до певної міри проблемою може бути мобільність дрібної шляхти, її часті міграції з родинних гнізд, що зумовило розпорошеність інформації по документах різних судів тощо.

Третій розділ «Характеристика основних типів правових і майнових інтеракцій дрібної шляхти Галицької землі у XV–XVIII ст. зафіксованих в документах галицьких земського і гродського судів.» розкриває фактично дві протилежні сторони правових і майнових взаємодій дрібної шляхти, які умовно можна назвати «мирною» і «конфліктною». В роботі детально розглянуто такі типи майнових інтеракцій як дарування, відписування або ж застави своїх часток під позику грошей, уступки прав на рухоме і нерухоме майно – т. зв. цесії, записи посагу дочкам з боку батька і матері, квіттування з приводу отримання посагу, зречення дочок батьківських маєтків на користь братів і сестер після отримання належного посагу, записи чоловіками своїм дружинам певних сум, гарантованих на їх маєтках, взаємні записи майна і певних сум між чоловіком і дружиною, взаємні квіттування і зречення між родичами, шлюбні угоди, заповіти.

Щодо конфліктної сторони правових відносин, яка представлена у актах гродського і земського судів, то нами в першу чергу охарактеризовано конфлікти, які точилися поміж різними родинами дрібної шляхти. Члени таких родин утворювали між собою своєрідні групи чи клани, які протягом кількох поколінь спільно провадили справи. Як правило, за основу, яка ці групи єднала, були родинні зв'язки. Одночасно ці родові клани між собою ворогували. При цьому ворожнеча могла тривати також протягом кількох поколінь. Конфлікти точилися із-за неподіленої землі, невідданих боргів, несплаченого посагу тощо. В цьому розділі детально розглянуто декілька типових конфліктів між родинами Березовських, які точилися у XVIII ст. Окремо висвітлено питання ворожнечі між Березовськими і місцевими великими землевласниками, магнатами та євреями орендарями. Поручено питання участі дрібної шляхти, зокрема Березовських, в опришківському русі.

Четвертий розділ «Родоводи Березовських» власне розкриває генеалогію основних найбільш помітних гілок цього великого та чисельного дрібно-шляхетського роду. Нами зроблено спробу реконструювати родовід

Березовських починаючи від першої письмової згадки про трьох братів Шандра, Васька і Станка у 1419 р. і до кін XVIII ст. На жаль через уривчастість даних рідко для якого відгалуження можна провести генеалогічну лінію впродовж цих чотирьох століть, переважно маємо справу із набором генеалогій чи їх фрагментів. Більш-менш вдається встановити родовід нащадків Васька і Шандра з Березова у XV – XVI ст., тоді як лінія третього брата Станка, з якої пізніше виокремились багато відгалужень шляхти Вижнього Березова, практично не піддається генеалогічній реконструкції. Дещо краща ситуація із встановленням походження гілок Березовських спостерігається в XVII ст. Тут уже деякі родини вдається поєднати спільними предками і загальна картина розростання роду отримує чіткіші контури. У розділі детально розглянуто родоводи наступних гілок: Білавичів Березовських, Бодругів Березовських, Васкулів Березовських, Геників Березовських, Димидовичів Березовських, Здечуків Березовських, Малковичів Березовських, Моцоків Філійовичів Березовських, Негричів Березовських, Нергішовичів Березовських, Перцовичів Березовських, Романчичів Березовських, Телепанів Березовських, Томичів Березовських, Фіщичів Березовських.

Ключові слова: Березовські, шляхта, генеалогія, шляхетські прізвиська, Галицька земля, галицький земський суд, галицький городський суд.

SUMMARY

Kitselyuk V.V. Berezovski noble family of Halych Land in the 15th – 18th centuries. Genealogical research. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of candidate of Historical Sciences in specialty 07.00.06 «Historiography, sources, and special historical disciplines». – Lviv National Ivan Franko University. Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after. Ms Hrushevsky National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 2017.

Genealogical studies of the Ukrainian gentry gradually become one of the priority directions of historical studies. The genealogy of the gentry of the Halych land has so far been poorly studied, and a significant number of families require a thorough research "from a blank sheet." While in the history and genealogy of the gentry of other areas of Galicia we already have a number of solid developments, then, as for the representatives of the gentry of the Halych land itself, we find the scanty and fragmentary information in the works of the historians of the first half of the XX century. Due to the materials stored in the Halych zemsky and grodzki courts, the researcher is able to reconstruct the roots of most branches of the local gentry in a rather detailed way, study their social life, property status, migration routes, etc. Such material deserves fundamental studies, and researchers of the history and genealogy of the Halych gentry await a considerable amount of work on the processing of these matters.

For this research we choose one of the most numerous and most branched families of the Halych nobility - Berezovski from Bereziv. This genus is derived from three brothers who settled in Bereziv in the early 15th century. The descendants of these first protoplasts at the end of the 18th century made up the majority of the inhabitants of the four villages that arose in the division of the original settlement of Bereza or Bereziv (approximately 175 families) and a large

number of gentry families scattered over Galicia and the entire Right-Bank Ukraine. By 1820, the Berezovski community in its family nest has already numbered more than 330 families. In spite of this, the history and genealogy of this genus was beyond the attention of the researchers, and since the publication of L. Wyrostek, the work about Drago-Sas family has not actually moved. However, the same can be said about the remaining genera of the gentry of the Halych land.

The scientific novelty of the obtained results is that this work is an attempt to study the history and genealogy of Berezovski from Bereziv in Kolomyia district of the Halych land for the first time. On the basis of the complex of unpublished archival material, we have systematized a large body of data that relates to this family. This allowed us to trace both the evolution of its socio-economic interactions, and to distinguish the main branches of the family according to the nick name criterion, to investigate their genealogy, number, marriage ties, migration, etc. In addition, an analysis of the main difficulties encountered by the researcher with the use of ancient sources for the reconstruction of the history and genealogy of small gentry was made.

The results and conclusions of the dissertation research can be used both during the writing of special scientific works on the history of the gentry of Halychyna, in works on the general history of Ukraine and Poland in the XV-XVII centuries, and in addition, when compiling reference genealogical editions, the preparation of training courses for university students.

The dissertation consists of an introduction, four sections, conclusions, list of used sources and literature and appendices.

The first section "Sources and historiography of the problem" describes the sources and clarifies the state of the scientific development of the topic. In the first subsection "Sources" there were analyzed the available sources of research. All sources are divided into two groups - published and unpublished. It is well known that the main source of history and genealogy of gentry in Ukraine from the XV - XVIII century are acts of zemsky and grodzki courts, most of these documents remain unpublished. For this study, the materials were found in the records of

Halych zemsky and grodzki courts, which are stored in the funds of the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv. (F. 5. Halych grodzki court, F. 6. Halych zemsky court). In total, 306 volumes of the Halych grodzki court and 105 volumes of the Halych zemsky court were processed. The second unit "Historiography of the Problem" is devoted to the works of historians who touched upon a number of problems concerning our study, both in the broad sense of the coverage of the general historical background and the study of the gentry in the territory of the Polish–Lithuanian Commonwealth, as well as directly of the Berezovski family, its history and genealogy.

In the second section "Methodology and specificity of the genealogical researches of the Halych land gentry in the 15th – the 18th cent." the peculiarities of the work of the historian with the main type of sources for this study are revealed and in detail the main difficulties associated with their elaboration are considered. These difficulties are conditionally divided into three groups. The first group is the difficulty in identifying a person or persons and interpreting the contents of court documents. The second is the difficulties connected with the peculiarities of the critical analysis of the content of documents, namely the errors in the old acts, the narratives, omissions, and the possibility of incorrect information in documents. The third group includes difficulties that are not directly related to the content of the documents of the grodzki or zemsky acts, but the source of which is the poor preservation of documents, the lack of a certain layer of documents, the disproportionate frequency of representations in the material of the various noble families or individuals; to a certain extent the problem may be the mobility of gentry, its frequent migration from family nests, which led to the dispersion of information on documents of different courts, etc.

The third section "Characterization of the main types of legal and property interactions of the Halych land gentry in the 15th -18th cent. recorded in the documents of the Halych zemsky and grodzki courts." actually reveals the two opposing sides of the legal and property interactions of the gentry, which can be conventionally called "peaceful" and "conflict". The work deals in detail with the

following types of property interactions such as giving, writing off or pledging their shares for a loan of money, assignment of rights to movable and immovable property, assignments to the daughters from father and mother, abandonment of daughters of parental estates in favor of brothers and sisters after receiving proper dowry, recordings of certain sums guaranteed on the estates, mutual records of property and certain amounts between husband and wife, mutual quit and abandonment between relatives, marriage agreements, wills.

Concerning the conflict side of legal relations, which is represented in the acts of the grodzki and zemsky courts, we first of all characterized conflicts that stood between different noble families. Members of such families formed peculiar groups or clans among themselves, which for several generations jointly dealt with cases. As a rule, the basis of which these groups were united was family ties. These clans were fighting and robbing each other and this hostility could continue for several generations. Conflicts were shaken because of undivided land, unpaid debts, unpaid dowry, etc. In this section we discuss in detail several typical conflicts between the Berezovski families, which existed in the 18th century. Separately, the issue of enmity between Berezovski and local big landowners, magnates and Jews is highlighted. The issue of the participation of gentry, and particular Berezovskiy, in the opryshki movement was described

The fourth section, "Genealogy of Berezovski" actually reveals the genealogy of the main most notable branches of this large and numerous noble family. We made an attempt to reconstruct the pedigree of Berezovski from the first written mention of the three brothers, Shandro, Vasko and Stanko in 1419 and until the end of the 18th century. Unfortunately, due to the fragmentation of the data, just for several branches can be built the genealogical line during these four centuries, actually more often we have to deal with a set of genealogies or their fragments. It is more or less possible to establish the descendants of Vasko and Shandro from Bereziv in the 15th - 16th centuries, while the line of the third brother Stanko, later divided in many branches of the Vyzhniy Bereziv, practically does not undergo genealogical reconstruction. Somewhat better situation is with the

establishment of the origin of the branches of Berezovski observed in the 18th century. At this time it is possible to find common ancestors for different branches and the general picture of the growth of the family gets clearer contours. The pedigrees of the following branches are considered in detail: Bilavych Berezovski, Bodrug Berezovski, Vaskul Berezovski, Genyk Berezovski, Dymydovych Berezovski, Zdechuk Berezovski, Malkovych Berezovski, Motsok Filiovych Berezovski, Negrych Berezovski, Nergishovych Berezovski, Pertsovych Berezovski, Romanchych Berezovski, Telepan Berezovski, Tomych Berezovski, and Fitsych Berezovski.

Key words: Berezovski, gentry, genealogy, noble nicknames, Halych Land, Halych zemsky court, Halych grodzki court.

Список публікацій здобувача за темою дисертації.

1. Генеалогія Березівської шляхти. Гілка Томичів-Березовських з кінця XVII по середину XIX ст. // Генеалогічні записки. – Львів, 2012. – Вип 10/4. – С. 56–62.
2. Генеалогія Березівської шляхти. Гілка Васкулів Березовських з кінця XVII – по середину XIX ст. // Генеалогічні записки. – Львів, 2013. – Вип 11 / 5. – С. 85–94.
3. Проблематика генеалогічних досліджень дрібної шляхти Прикарпаття на основі джерел гродських і земських судів у XVII–XVIII ст. // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – № 13–2. – Запоріжжя, 2013. – С. 395–408.
4. Правові і майнові взаємини дрібношляхетського середовища Прикарпаття XVIII ст. (На прикладі роду Березовських). // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету : зб. наук. пр. – Львів, 2014. – Вип. 15. – С. 27-42.
5. До питання про достовірність генеалогічних даних легітимаційних справ шляхти кінця XVIII – першої половини XIX ст. // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – № 15–2. – Запоріжжя, 2015. – С.11–19.
6. До генеалогії Прикарпатської шляхти. Рід Перцовичів Березовських наприкінці XVI – XVIII ст. // Historia III'. Polsko-ukraińskie spotkania młodych historyków, red. A. Boral. N. Morawiec, A. Smoliński, Częstochowa 2015. – С.69 – 89.
7. До генеалогії Прикарпатської шляхти. Рід Телепанів Березовських на початку XVII – в кінці XVIII ст. // Генеалогічні записки. – Львів, 2016. – Вип 14 / 8. – С. 78–83.

ЗМІСТ

Вступ.....	14
Розділ I. Джерела та історіографія проблеми	
I.1. Джерела.....	23
I.2. Історіографія проблеми.....	33
Розділ II. Методика й специфіка генеалогічних досліджень дрібної шляхти Галицької землі XV – XVIII ст.....	48
II.1. Труднощі із ідентифікацією осіб та інтерпретацією змісту судових документів.....	50
II.2. Особливості критичного аналізу змісту документів.....	60
II.3. Труднощі, які не пов’язані безпосередньо із змістом документів гродських чи земських книг.....	70
Розділ III. Характеристика основних типів правових і майнових інтеракцій дрібної шляхти Галицької землі у XV–XVIII ст. зафіксованих в документах галицьких земського і гродського судів.....	75
Розділ IV. Родоводи Березовських.....	111
IV. 1. Білавичі Березовські.....	114
IV. 2. Бодруги Березовські.....	119
IV. 3. Васкули Березовські	124
IV. 4. Геники Березовські.....	131
IV. 5. Димидовичі Березовські.....	142
IV. 6. Здечуки Лазаровичі Березовські.....	152
IV. 7. Малковичі Березовські	156
IV. 8. Негричі Березовські.....	166
IV. 9. Нергішовичі або Нергіші Березовські	171
IV. 10. Перцовичі Березовські.....	173
IV. 11. Романчичі Березовські	191
IV.12. Телепани Березовські.....	195
IV. 13. Томичі Березовські	203

IV. 14. Фіцичі Березовські.....	207
Висновки	216
Список використаних джерел і літератури.....	222
Додатки.....	251

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасній вітчизняній науці генеалогічні дослідження дрібної української шляхти поступово стають одним із пріоритетних напрямків історичних студій. Адже багато знаних і впливових історичних постатей ведуть свій родовід саме від дрібного зем'янства, з тієї великої маси рядової шляхти, що у XV–XX ст. спочатку складала підніжжя пануючої верстви Королівства Польського, Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, а пізніше була більшою чи меншою мірою інтегрована до дворянського стану Австрійської / Австро-Угорської та Російської імперій.

Генеалогія дрібної шляхти Галицької землі на сьогоднішній час вивчена слабо, а значна кількість родів потребує ґрунтовних досліджень «з чистого листа». Об'єкт і предмет таких студій хоча і є доволі цікавими, однак сам процес дуже трудомісткий та вимагає від дослідника суттєвої концентрації уваги та особливої ретельності при систематизації матеріалу. Все це через те, що сотні, а навіть тисячі осіб враз постають в актах земських і гродських судів з усіма своїми різноманітними прізвишками, місцями осілості та, часто, без жодної вказівки на походження та родинну приналежність. Додаткову складність при ідентифікації представників дрібної шляхти додає висока мобільність цього суспільного прошарку. Прослідкувати міграцію дрібношляхетських родин з одного місця в інше зазвичай доволі проблематично¹.

У той час як по історії і генеалогії дрібної шляхти інших місцевостей Галичини вже маємо низку ґрунтовних напрацювань², то щодо представників

¹ Про особливості генеалогічних студій дрібношляхетського середовища Прикарпаття див.: *Кицелюк В.* Проблематика генеалогічних досліджень дрібної шляхти Прикарпаття на основі джерел гродських і земських судів у XVII–XVIII ст. // *Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник.* – № 13–2. – Запоріжжя, 2013. – С. 395–408.

² *Смукот І.* Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. – Львів, 2008; *Його ж.* Виникнення та використання прізвищ серед шляхти Турківщини у XVI–XVIII ст. (На прикладі родів Ільницьких, Комарницьких, Височанських, Матківських тощо) // *Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства* – Львів, 2004. – Вип. IV. – С. 23–32; *Його ж.* Початки родів Яворських, Турецьких, Ільницьких (XV–XVI ст.) // *Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства.* —

шляхти Прикарпаття віднаходимо хіба що скупі і уривчасті відомості у давніх польських гербівниках та працях істориків першої половини ХХ ст.³ Завдяки збереженим матеріалам галицького гродського і земського судів дослідник має змогу доволі детально реконструювати родоводи більшості гілок місцевої дрібної шляхти, вивчити їх соціальне життя, побут, майнове становище, шляхи міграцій тощо. У відсотковому співвідношенні кількість судових справ, що велися дрібною шляхтою у Галицькому земському і гродському судах, є доволі значною та за нашими підрахунками коливається в середньому у межах 20–40%, а в деякі роки досягає й 50%. Якщо зважити на те, що зберігся цілісний комплекс судових книг галицького гродського і земського судів (більше 450 томів⁴), то фактична кількість документів у них, які стосуються дрібної шляхти сягає колосальної цифри. Такий матеріал заслуговує фундаментальних студій, а дослідників історії і генеалогії прикарпатської шляхти чекає значний обсяг роботи по опрацюванню цих справ.

Львів, 2006. — Вип. 5. — С. 55–64; *Його ж.* Достовірність даних історико-генеалогічних матеріалів легітимізації галицької шляхти кінця XVIII–XIX ст.) // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства – Львів, 2007. – Вип. VI. – С. 87–92; *Його ж.* Гродські і земські акти як джерело до генеалогії шляхетських родів православного (греко-католицького) віровизнання Перемишльської землі (XVI – XVIII ст.) // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал гуманітарних студій. – № 2 (92). – Тернопіль, 2011 – С. 64–68; *Його ж.* Формування родів руської шляхти Перемишльської землі (XV–XVIII ст.) // Генеалогія. Збірка наукових праць. – Київ, 2013. – Вип. I. – С. 255–270; *Його ж.* Руська шляхта у Перемишльському повіті (XV–XVII ст.): географія землеволодіння // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич: Коло, 2012. – Вип. XVI. – С. 88–102; *Його ж.* Родовий склад шляхти Перемишльської землі у XV– на початку XVII ст. // Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego. – Lublin, 2013 (2014). – Tom V. – S. 110–148; *Пашин С.* Перемышльская шляхта второй половины XIV – начала XVI века. Историко-генеалогическое исследование. – Тюмень, 2001; *Его же.* Шляхетство позднесредневековой Польши: сословные критерии и пути нобилитации (на примере перемышльских конюхов XV–XVI вв.) // Европа на этапе от классического средневековья к новому времени. Сб. научн. трудов. – Тюмень, 1991. – С. 40–47; *Его же.* Дрогобычская шляхта XV – начала XVI века // Европа. Международный альманах. – Тюмень, 2002. – Вып. II. – С. 68–78; *Его же.* Земляне из саночского села Добра в XV веке // Европа. Международный альманах. – Тюмень, 2003. – Вып. III. – С. 46–56.

³ Herbarz Polski. Cz. I: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich / Ułożył i wydał A. Boniecki. – Warszawa, 1899–1913. – Т. 1–17; *Wyrostek L.* Rod Dragow-Sasow na Węgrzech i Rusi Halickiej // Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. – R. 1931/32. – Т. IX. – Kraków, 1932; *Semkowicz W.* Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w. / Wł. Semkowicz. – Lwów: Nakładem Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie, 1913. – 355 s. (Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. – Т. 3).

⁴ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ). – Ф. 5 (Галицький гродський суд). – Оп. 1. – Спр. 1–318, 494–498; Ф. 6 (Галицький земський суд). – Оп. 1. – Спр. 1–129. У даному випадку взято до уваги переважно чистові книги і фасцикули неіндукованих копій, так як чорнові книги за ті самі роки лише дублюють інформацію з чистових.

Для вивчення нами було обрано один з найчисельніших і найбільш розгалужених родів прикарпатської шляхти – Березовських з Березова⁵. Цей рід виводиться від трьох братів, які осіли в Березові на початку XV ст. Нащадки цих перших протопластів роду на кінець XVIII ст. становили більшу частину мешканців чотирьох сіл, які виникли при поділі первісного поселення Берези чи Березова (орієнтовно близько 175 сімей) та велику кількість шляхетських родин, розсіяних по Галичині і всій Правобережній Україні. На 1820 р. спільнота Березовських у своєму родовому гнізді начисляла вже понад 330 сімей. Не зважаючи на це історія та генеалогія даного роду перебувала поза увагою дослідників, і з часу публікації Л. Виростком праці про рід Драго-Сасів фактично не зрушилась з місця. Втім, те саме можна сказати і про решту родів дрібної шляхти Галицької землі. Випадок з Березовськими особливий ще й тим, що вони мешкали досить далеко від Галича, де знаходився земський і гродський суди, і в XV – на початку XVII ст. багато юридичних справ їм доводилось залагоджувати в коломийському старостинському суді, корпус документів якого до тепер не зберігся. Це призвело до певного збіднення інформаційної бази та труднощів при реконструкції генеалогії Березовських, оскільки кількість звісток про них на сторінках галицьких земських і гродських книг в цей період доволі мала.

Детальні студії над історією родів дрібної шляхти дають нам надзвичайно багато матеріалу для розуміння історії їх становлення та поступової еволюції, збагачують наші знання щодо етно-соціальних, економічних, релігійних, політичних, військових та інших процесів, які протікали у їх середовищі. До наших днів в українській історіографії практично відсутні дослідження багатьох аспектів соціальних відносин у дрібношляхетському середовищі XV–XVIII ст. Галицької землі зокрема та Галичини загалом. Стосунки дрібної шляхти з сусідами-магнатами, способи співжиття поруч із їхніми підданими, мирні і конфліктні взаємодії всередині

⁵ Колись єдине село Березів тепер становить села Вижній Березів, Середній Березів, Нижній Березів та Бая-Березівська Косівського р-ну Івано-Франківської обл.

самого дрібношляхетського середовища, характер міграції і її причини – всі ці проблеми ще потребують детального висвітлення. Недослідженими, зрештою, залишаються й майнові відносини, шлюбні стосунки, повсякденне життя та побут, економічне становище дрібної шляхти та їх зміна впродовж століть. Мало що відомо про внутрішній світ дрібного шляхтича і те, якими мотивами були продиктовані ті чи інші його вчинки, не достатньо досліджено участь дрібної шляхти в торгівлі (зокрема, що особливо характерно для даного регіону – сіллю), різноманітних заворушеннях і повстаннях, в опришківському русі тощо. Дане дисертаційне дослідження опосередковано торкається усіх цих патинь та дає наочний матеріал для їх розробки.

Окрім того кропітка робота над реконструкцією історії родів дрібної шляхти Галицької землі потребує ще й вироблення і вдосконалення відповідних методичних засад. Іменний та прізвищевий критерії використовувані для систематизації генеалогічного матеріалу не завжди дають відповіді на всі питання. Часті помилки, неточності, перекирчування, а то й фальсифікати документів, які містять земські і гродські книги вимагають обережного підходу. Поважне трактування актового матеріалу, його критичне осмислення мають велике значення у сучасних дослідженнях. Книги гродських і земських судів виступають основним, а часом й єдиним історичним джерелом для подібних студій, тому накопичення знань про особливості роботи із цим пам'ятками є вкрай важливим завданням.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження є складовою частиною планових наукових тем «Західноукраїнські землі в період середньовіччя та ранньомодерного часу» (номер державної дисертації 0112U004039) та «Розвиток архівної справи, документознавства та спеціальних історичних дисциплін на західноукраїнських землях» (номер державної реєстрації 0112U004044), які виконуються на кафедрі давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету імена Івана Франка.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної праці є реконструкція історії і генеалогії роду Березовських з Березова на Прикарпатті з XV – по кінець XVIII ст. Для досягнення поставленої мети передбачається реалізувати такі завдання:

- охарактеризувати стан досліджуваної нами проблематики в широкому історіографічному контексті, виділити основний доробок з історії і генеалогії шляхти на українських землях загалом, так з історії роду Березовських зокрема;
- залучити до дослідження якнайповнішу джерельну базу, попередньо вивчивши типи наявних джерел, їх склад, доступність та інформативність;
- розробити теоретико-методологічні засади для вивчення історії та генеалогії дрібної шляхти Галицької землі, проаналізувати проблематику таких досліджень та репрезентативність джерел, охарактеризувати специфіку та основні труднощі в роботі з історико-генеалогічними даними;
- охарактеризувати основні типи правових і майнових інтеракцій дрібної шляхти Галицької землі у XV–XVIII ст. зафіксованих в документах галицьких земського і гродського судів, окреслити загальні риси соціальних відносин дрібношляхетського середовища;
- Реконструювати генеалогію роду Березовських починаючи від перших письмових згадок у XV ст. і до кінця XVIII ст., здійснити частковий просопографічний аналіз генеалогічних даних;
- систематизувати генеалогічну інформацію за прізвищевим критерієм, проаналізувати особливості використання прізвищ представниками роду Березовських.

Об'єктом дослідження є еволюція дрібної шляхти Галицької землі у XV – наприкінці XVIII ст., **предметом дослідження** – історія і генеалогія роду Березовських з Березова на Прикарпатті.

Методи дослідження. В основі проведеного дисертаційного дослідження лежать принципи системності, об'єктивності та історизму. Використано також загальнонаукові методи: системного аналізу, порівняння, синтезу, узагальнення, які разом з описовим, біографічним та історико-хронологічним методами дали змогу відтворити історію роду Березовських та реконструювати його генеалогію.

Нижня хронологічна межа дослідження – початок XV ст. – визначена часом перших письмових згадок про протопластів роду Березовських з Березова на Прикарпатті. **Верхня хронологічна межа** – кінець XVIII ст. Вибір верхньої хронологічної межі продиктований наявними джерелами. Оскільки саме в кін. XVIII ст. перестали функціонувати земський і гродський суди, документи яких є основним джерелом для дослідження історії і генеалогії дрібної шляхти, відповідно й фонди цих установ, збережені нині в архіві хронологічно сягають лише до кін. XVIII ст. Приблизно в цей же час завершився перший етап легітимації галицької шляхти, в котрому гродський і земський суди брали безпосередню участь, а саме підтвердження шляхетських прав відбувалось як правило на основі давніших документів цих же судів. На поч. XIX ст. склад і характер джерел помітно змінюються, а для дослідження роду Березовських їх стає вкрай мало. В цій роботі лише в окремих випадках за наявності відповідних джерел реконструкція родоводів доведена до початку – середини XIX ст.

Географічні рамки роботи охолюють частину території Прикарпаття, а саме колишніх коломийського та галицького повітів Руського воєводства, де знаходилося як саме родове гніздо Березовських, так і багато інших шляхетських осередків. При необхідності до уваги брались і місця розселення окремих відгалужень роду в Галичині і на Правобережжі.

Наукова новизна. Дана робота – це спроба вперше цілісно дослідити історію і генеалогію Березовських з Березова на Прикарпатті. Треба сказати, що на сьогоднішній день історико-генеалогічні студії щодо прикарпатської шляхти (галицького чи коломийського повітів) залишаються в зародковому

стані і жодних серйозних праць на цю тему ми не маємо. На основі комплексу неопублікованого архівного матеріалу нами було систематизовано значний масив даних, які стосуються цієї родини. Це дозволило прослідкувати як еволюцію її соціально-економічних взаємодій, так і виділити за прізвищевим критерієм основні відгалуження роду, дослідити їх генеалогію, чисельність, шлюбні зв'язки, міграції тощо. Окрім того було проведено аналіз основних труднощів, з якими стикається дослідник при використанні давніх актових джерел для реконструкції історії і генеалогії дрібної шляхти.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів. Результати та висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані як при написанні спеціальних наукових праць з історії шляхти Галичини, в роботах із загальної історії України і Польщі XV–XVIII ст., а окрім того – при укладанні довідкових генеалогічних видань, підготовці навчальних курсів для студентів університетів.

Особистий внесок здобувача. Викладені у роботі положення та висновки належать дисертантові одноосібно.

Наукова апробація результатів дослідження. Окремі положення та тези дисертаційної роботи було представлено у виступах на Третій українських генеалогічних читаннях 3 – 5 Червня 2016 р., звітній науковій конференції ЛНУ імені Івана Франка за 2014 рік (Львів, 2 – 3 лютого 2015 р.), XXIII науковій геральдичній конференції (Львів, 10 – 11 жовтня 2014 р.), XXIV науковій геральдичній конференції (Львів, 9 – 10 жовтня 2015 р.), VI краєзнавчій конференції «Історичні пам'ятки Галичини» (Львів, 4 березня 2016 р.).

Результати та матеріали дисертації склали основу для написання наступних наукових статей:

1. Генеалогія Березівської шляхти. Гілка Томичів-Березовських з кінця XVII по середину XIX ст. // Генеалогічні записки. – Львів, 2012. – Вип 10/4. – С. 56–62.

2. Генеалогія Березівської шляхти. Гілка Васкулів Березовських з кінця XVII – по середину XIX ст. // Генеалогічні записки. – Львів, 2013. – Вип 11 / 5. – С. 85–94.

3. Проблематика генеалогічних досліджень дрібної шляхти Прикарпаття на основі джерел гродських і земських судів у XVII–XVIII ст. // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – № 13–2. – Запоріжжя, 2013. – С. 395–408.

4. Правові і майнові взаємини дрібношляхетського середовища Прикарпаття XVIII ст. (На прикладі роду Березовських). // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету : зб. наук. пр. – Львів, 2014. – Вип. 15. – С. 27-42.

5. До питання про достовірність генеалогічних даних легітимаційних справ шляхти кінця XVIII – першої половини XIX ст. // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – № 15–2. – Запоріжжя, 2015. – С.11–19.

6. До генеалогії Прикарпатської шляхти. Рід Перцовичів Березовських наприкінці XVI – XVIII ст. // Historia III. Polsko-ukraińskie spotkania młodych historyków, red. A. Boral. N. Morawiec, A. Smoliński, Częstochowa 2015. – С.69 – 89.

7. До генеалогії Прикарпатської шляхти. Рід Телепанів Березовських на початку XVII – в кінці XVIII ст. // Генеалогічні записки. – Львів, 2016. – Вип 14 / 8. – С. 78–83.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків. Перший розділ містить аналіз джерел і історіографії досліджуваної теми, другий висвітлює особливості роботи з основним першоджерелом – актами галицьких земських і гродських книг, третій розділ дає відповідь на питання, що ж дослідник може знайти працюючи з судовими документами, які стосуються дрібної шляхти, четвертий безпосередньо розкриває історію та генеалогію роду Березовських у цілому та його основних відгалужень.

Обсяг основного тексту дослідження складає 207 сторінок, перелік джерел і літератури становить 611 позицій. Загальний обсяг дисертації – 270 сторінок.

Розділ I. Джерела та історіографія проблеми.

I.1. Джерела.

Неопубліковані джерела. Як відомо головним джерелом з історії і генеалогії шляхти в Україні з XV – по XVIII ст. є акти земських і гродських судів. Основою для написання нашого дослідження стали матеріали галицьких гродського і земського судів, які зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. (Ф. 5. Галицький гродський суд; ф. 6. Галицький земський суд). Ці фонди являють собою порівняно добре збережений корпус документів, який складається із зібраних у окремі томи судових справ. Переважно це книги донесень (реляцій); меншу частину становлять книги вписів угод і книги вироків. Загалом у ф. 5 зібрано 901 справа, а у ф. 6 – 359 справ. З них нами опрацьовано 306 томів галицького гродського суду і 105 томів галицького земського суду. Більшість із опрацьованих нами матеріалів – це чистові книги, оскільки чорнові записи фактично їх дублюють. Нами більшою мірою було використано книги донесень, а ніж книги вироків, оскільки в останніх йдеться про логічне завершення судових процесів, розпочатих в книгах донесень, тому з перспективи генеалогічних студій книги вироків в основному дублюють інформацію про учасників судових тяжб із відповідних протестацій, донесень і позовів. Частину справ періоду другої половини XVIII ст. становлять фасцикули неіндукованих копій документів гродського і земського судів, котрі, очевидно, так і не були ніколи оформлені в окремі чистові книги. Найстарішими є книги галицького земського суду, які збереглися починаючи з 1435 р. Саме вони для XV ст. є основним збереженим джерелом інформації до історії і генеалогії дрібної шляхти Галицької землі загалом та Березовських зокрема. Записи галицького гродського суду дійшли до нас лише з 1512 р. Проте до кінця XVI ст. очевидну перевагу в кількості судових документів, де згадуються Березовські, мають земські книги. В першій третині XVII ст. кількість справ

в обох судах поступово врівноважується, а з середини XVII ст. матеріали земського суду відходять на другий план. Цікаво, що вже у XVIII ст. дрібна шляхта вдається до його послуг вкрай рідко, лише в часи безкоролів'я і, коротко, після приєднання Галичини до Австрійської імперії.

Хоча функції і компетенція земського і гродського судів були формально розділені, однак на практиці цей поділ був досить умовним. Попри те, що гродські суди повинні були спеціалізуватися на розгляді карних справ (так звані чотири старостинські артикули, під котрими розумілося розбій на дорогах, підпали, напади на маєтки та згвалтування), а земські – на цивільних справах, і, в першу чергу, тих, які регулювали відносини в галузі шляхетської землевласності, їх функції досить часто перекривалися. Гродський суд мав ту очевидну перевагу, що діяв постійно, і за потреби можна було не чекати зібрання земського суду (так званих земських років, котрі відбувалися лише декілька разів на рік), а звернутися до нього і укласти там потрібну угоду, а вже згодом і за можливості облятувати її в земському суді.

Звернемо увагу й на загальний характер такого роду джерел як матеріали земських і гродських судів. Структуру гродських судів і їх функціонування у XVIII ст. детально описав Освальд Бальцер⁶. Окремі розвідки щодо актових книг гродських і земських судів, а зокрема власне галицьких судових книг вперше було зроблено на початку XX ст. польським істориком Пшемиславом Домбковським⁷. Багато методологічних і джерелознавчих аспектів щодо роботи з актовою документацією земських і гродських судів знаходимо в працях істориків другої пол. XX ст.⁸. Канцелярія

⁶ Balzer O. Kancelarye i akta grodzkie w wieku XVIII. – Lwów, 1882. – 54 s.

⁷ Dąbkowski P. Księgi sądowe halickie za czasów polskich. – Lwów, 1917. – 20 s, Dąbkowski P. Palestra i księgi sądowe ziemskie i grodzkie w dawnej Polsce / P. Dąbkowski. — Lwów, 1926. — 206 s. — (Pamiętnik HistorycznoPrawny; t.III, zes. 2), Dąbkowski P. Katalog dawnych aktów sądowych polskich województwa Ruskiego i Bełskiego, przechowywanych w Archiwum Państwowem we Lwowie / P. Dąbkowski — Lwów; Nakładem Towarzystwa Naukowego, 1937. — Cz. 1. — 220 s. — (Studia nad Historia Prawa Polskiego im. Oswald Balzera; t. 17, zes. 1), Dąbkowski P. Zaginione księgi sądowe województwa Ruskiego i Bełskiego/ P. Dąbkowski. — Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego, 1921. — 121 s. — (Studia nad Historia Prawa Polskiego; t. 8, zes. 1).

⁸ Дашкевич Я. Адміністративні, судові й фінансові книги на Україні в XIII–XVIII ст. : проблематика, стан і методика дослідження / Я. П. Дашкевич // Історичні джерела та їх використання. – К.: Наук. думка, 1969. –

суду була тією інституцією, до якої можна було звернутися в багатьох типових на той час потребах. Йшлося і про укладення різноманітних фінансово-господарських угод, і про звернення у разі адміністративних чи кримінальних правопорушень. Тому серед документів суду знаходимо як багато договорів продажі, дарувань, оренди та застави земельних часток, оформлених уступок прав на певні суми чи частки, угоди про позику грошових сум, квити про повернення боргів чи належного майна, шлюбні контракти, записи посагу, зречення дочками прав на батьківські маєтки після отримання належного посагу, записи про введення у володіння частками тощо, так і велику кількість скарг і заяв (т. зв. протестацій і маніфестацій) про збройні напади, побиття, грабунки, захоплення земельних часток, котрі, як правило, в подальшому супроводжувались відповідним позовом і вироком суду. До цієї ж категорії документів відносимо судові реєстри та описи майна, свідчення возного про інспекцію місць злочинів і огляд потерпілих, опис їх поранень тощо. То ж, як бачимо, у судових книгах маємо змогу віднайти відомості про найрізноманітніші аспекти історичного минулого досліджуваного періоду. Як підсумував у своїх працях Олег Купчинський⁹, у них представлена різноманітна інформація про політичне, соціальне, економічне, культурне та релігійне життя краю. З актових книг отримуємо відомості про різноманітні прошарки населення і соціальні стани та їх взаємодію між собою, побут, релігійне життя, торгівлю, участь у військових діях, селянських заворушеннях, опришківстві тощо. Інакше кажучи, маємо справу зі свого роду універсальним, найкраще збереженим і повним

Вип. 4. – С. 129–171, *Врадий Н.* Источниковедческий анализ актовых книг ЦГИА УССР в городе Львове / Н. Ф. Врадий // Вопросы архивоведения. – 1963. – № 4. – С. 51–60, *Исаевич Я.* Гродские и земские акты – важнейший источник по истории аграрных отношений в Речи Посполитой в XVI–XVIII вв. / Я. Д. Исаевич // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. 1961 г. — Рига: Изд-во Акад. наук Латв. ССР, 1963. — С. 90–99. 82. *Проценко Л.* Актові книги як джерело до вивчення спеціальних історичних дисциплін / Л. А. Проценко // Историчні джерела та їх використання. — К.: Наук. думка, 1964. — Вип. 1. — С. 52–63, *Виноградов Г.* Вопросы методологии и методики анализа книг судебно-административных учреждений Украины 16 — середины 17 вв.: конкретно-исторические аспекты / Г. Н. Виноградов // Теория и методика историографических и источниковедческих исследований. — Днепропетровск: ДГУ, 1989. — С. 175–182, ⁹ *Купчинський О.* Земські та гродські судово-адміністративні документальні фонди Львова. — Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 1998. — 98 с., *Його ж.* З історії створення науково-довідкового апарату до фондів судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. // Архіви України. — 1976. — № 1. — С. 27–35, *Його ж.* Про підготовку каталога судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. // Архіви України. — 1976. — № 5. — С. 14–21.

джерелом історії шляхти XVIII ст. Однак треба зважати й на те, що це все ж судові документи, а їх специфіка призвела до того, що багато звичайних аспектів щоденного життя могли не потрапити на сторінки актових книг. Латиномовні писарські формули для опису подій були доволі формалізованими, однотипними, та коли йшлося про правильне юридичне представлення в суді, могли змальовувати події однобоко і тенденційно. З генеалогічної точки зору книги гродського і земського судів теж не дають змоги побачити зріз всього дрібношляхетського середовища. Із логіки документів випливає, що якщо сім'я була порівняно бідною і не мала ніяких конфліктів із сусідами чи родичами, то її представники могли так ніколи і не потрапити на сторінки згаданих книг.

Тим не менш, відсоток судових справ, які велися дрібною шляхтою у Галицькому земському і гродському судах є доволі значним. Як уже було зазначено вище, він коливається в середньому у межах 20–40%, а в деякі роки досягає й 50%. Тому фактична кількість документів у цих книгах, які стосуються дрібної шляхти сягає колосальної цифри. Так, представники роду Березовських, за нашими підрахунками, фігурують у більш ніж 3400 опрацьованих судових документах¹⁰, у тому числі у близько 2600 документах з книг галицького гродського суду¹¹ і у близько 800 документах галицького земського суду¹². Однак тут варто зазначити, що одного і того ж судового процесу, коли йшлося про конфлікти, як правило стосується декілька типових процесуальних документів. Це, як правило, протестація чи донесення, позов, вирок, запис про виконання вироку тощо. При цьому сторона, що захищалася, щоб відстояти свої права й інтереси, у відповідь часто подавала зворотній позов на своїх заявників, звинувачуючи їх теж у певних правопорушеннях. Таким чином деякі судові тяжби могли тривати роками, а то й десятиліттями. Для генеалогічних реконструкцій вони

¹⁰ В даному випадку ідеться переважно про документи з опрацьованих нами чистових книг, так як чорнові книги за ті самі роки в основному дублюють інформацію, яка міститься в чистових.

¹¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.2 – 498.

¹² ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.16 – 129.

відносно малоінформативні, бо хоча й налічують десятки різних документів, йдеться там завжди про одних і тих самих осіб. Тим не менше, при опрацюванні актових книг в сукупності стикаємося із валом генеалогічної інформації, яка потребує кропіткої систематизації за іменним, прізвищевим і топонімічним критеріями. Наприклад, тільки за XVIII ст. (з 1700 по 1784 рр.) в книгах галицького гродського суду сім'ї Романчиків Березовських стосуються 226 виявлених документів, сім'ї Бодругів Березовських – 167 документів, сім'ї Урбановичів Березовських – 155 документів, сім'ї Малковичів Березовських – 106 документів, сім'ї Томичів Березовських – 105 документів, сім'ї Геників Березовських – 93 документи, сім'ї Фіщичів Березовських – 84 документи, сім'ї Васкулів Березовських – 72 документи, сім'ї Лазаровичів Березовських – 60 документів, сім'ї Білавичів Березовських – 71 документ, сім'ї Негричів Березовських – 53 документи, сім'ї Симчичів Березовських – 53 документи, сім'ї Арсеничів Березовських – 47 документів, сім'ї Кузичів Березовських – 46 документів, сім'ї Димидовичів Березовських – 46 документів, сім'ї Філейовичів Березовських – 45 документів.

Загалом акти галицьких гродського і земського судів охоплюють період із другої третини XV ст. по 1784 р. включно. Проте частота появи Березовських на сторінках судових справ впродовж століть досить різна. За XV ст. у давніх актах маємо всього 8 згадок про них. У першій половині XVI ст. їх кількість теж вкрай мала, і лише з 1540-х рр. частота звернень Березовських до галицьких судів починає зростати. Сплеск активності припадає на період 1620–1640-х рр., час, коли багато дрібних шляхтичів уступають свої права на частки в Березові кільком великим землевласникам-магнатам, таким як Куропатви, Потоцькі, Белжецькі тощо. Внаслідок цього маємо велику кількість збережених у судових книгах за цей час угод. Після 1650 р. частота згадок про Березовських в документах різко падає, фігурантами судових справ виступають переважно кілька найзаможніших родин, які мешкали на той час поза межами Березова. Натомість більшість дрібношляхетських родин Березова в цей період перебувають ніби то в тіні,

поза межами юридично-правових актів, що в результаті значно ускладнює реконструкцію генеалогічних ланцюжків та встановлення родинних зв'язків між поколіннями Березовських, котрі мешкали в першій половині XVII ст. та шляхтичами з XVIII ст. Лише наприкінці XVII ст. активність дрібної шляхти поступово відновлюється, і вона знову починає звертатися до суду, щоб укласти чи облятувати угоди, подати протестації тощо. За XVIII ст. маємо найбільше згадок про Березовських в давніх актах, а з середини століття кількість ведених Березовськими судових справ сягає свого піку. Тоді до звичайних судових справ про конфлікти і фінансово-господарські обробки додаються часто облятовувані т. зв. тесимонії – своєрідні висновки і підтвердження шляхетства, які укладались і засвідчувались місцевою шляхтою. Вони виступають важливим джерелом з генеалогії та часто допомагають зв'язати докупи окремі фрагменти родоводів в одне ціле. В другій половині XVIII ст. на сторінках документів з'являються представники всіх відомих відгалужень цього роду.

Частина угод, які стосуються продажу своїх часток Березовськими великим землевласникам та магнатам таким як Куропатви, Белжецькі, Балабани, Потоцькі за період з початку XVII – по другу половину XVIII ст. відклалася у ф. 134 («Колекція шляхетських документів»)¹³. Це, переважно, оригінальні примірники договорів, укладених на місці в шляхетському осередку, які пізніше були облятовані в галицьких земському та гродському судах і, очевидно, колись були частиною особистого архіву котрогось із магнатів. (Можемо припустити, що йдеться про частину архіву Потоцьких, бо саме вони були останніми власниками великої кількості раніше викуплених у дрібної шляхти часток в Нижньому і Вижньому Березові).

Окремим корпусом документів із генеалогії шляхти кінця XVII – початку XIX ст. є справи заявників на підтвердження шляхетства та книги вписів легітимацій, зібрані в фонді Краєвого комітету (ф. 165, оп. 3, ба), а також протоколи заяв на підтвердження шляхетства, відкладених у другому

¹³ ЦДІАЛ. – Ф.134 (Колекція шляхетських документів). – Оп. 2. – Спр. 88, 89.

описі ф. 575 (Становий комітет, м. Львів.). Зокрема, у фонді Краєвого комітету віднайдено 57 окремих справ про підтвердження шляхетства різними гілками Березовських. У них задокументовано весь бюрократичний процес легітимації, часто подані церковні метрики хрещень і шлюбів, свідчення старожилів про походження і родовід шляхтичів, нерідко також можна віднайти цілі генеалогічні схеми, укладені на основі зібраних комісією даних. Хоча достовірність історико-генеалогічної інформації поданої в легітимізаційних документах, як показали недавні дослідження І. Смутка¹⁴, інколи є сумнівною та потребує додаткового підтвердження, попри це фонди містять значний пласт важливої інформації, а для реконструкції генеалогії Березовських кінця XVIII – початку XIX ст. взагалі є основними, оскільки метричні книги з церков Березова за той час майже не збереглися. Також у папках особових справ кожної родини збереглося багато оригінальних документів попереднього періоду, які вони подавали для підтвердження свого шляхетства: це різноманітні угоди, квити, витяги із гродських і земських книг, заповіти та ін., котрі часом сягають початку XVII ст.¹⁵

Перелік власників окремих дрібношляхетських господарств за 1780-ті та 1820-ті рр. знаходяться відповідно у фондах Йосифінської (ф. 19, оп. 6, спр. 82, 84, 85) та Францисканської (ф. 20, оп. 11, спр. 130–132) метрик. Дані із цих фондів допомагають встановити приблизну кількість сімей Березовських, що мешкали на той час в Нижньому Березові, Вижньому Березові та Бані Березівській. У них здебільшого подано подвійні прізвиська власників господарств, за якими можна згрупувати їх в окремі родини в межах конкретних відгалужень Березовських та віднайти тих, які за якоїсь причини не змогли пройти процедуру легітимації. Проте, на жаль, детальний перепис власності Вижнього Березова кінця XVIII ст. у Йосифінській метриці не зберігся, маємо лише дані з Нижнього Березова і Бані Березівської.

¹⁴ Смуток І. Достовірність даних історико-генеалогічних матеріалів легітимації галицької шляхти кінця XVIII – XIX ст.) // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Львів, 2007. – Вип. VI. – С. 87–92.

¹⁵ ЦДАЛ. – Ф.165 (Крайовий комітет, м. Львів). – Оп. 3. – Спр. 243 – 299, Оп. ба. – Спр. 19 – 39.

Щодо церковних метричних книг, то збереглися лише фрагменти книги записів про хрещення з греко-католицької церкви св. Миколая в Нижньому Березові за 1816–1819 та 1829–1852 рр.¹⁶. Про тих небагатьох Березовських, які були римо-католиками, знаходимо відомості в метриках костелу містечка Яблунова за 1816–1855 рр.¹⁷. На жаль жодних церковних книг з Нижнього Березова, Вижнього Березова та Бані Березівської за XVIII ст. не збереглося.

Дані про Березовських, котрі покинули своє родове гніздо і перебралися на Поділля, Київщину і Волинь, містяться в фондах дворянських депутатських зібрань. Зокрема 47 справ про підтвердження Березовськими дворянських прав у кінці XVIII – початку XIX ст. зберігається у фонді «Київського губернського дворянського депутатського зібрання» Державного архіву Київської області¹⁸. Ще п'ять таких справ знаходяться в фонді «Волинських дворянських депутатських зборів» Державного архіву Житомирської області¹⁹. Більше двох десятків справ про підтвердження дворянських прав Березовських були надіслані в Центральну комісію для ревізії дій дворянських депутатських зібрань і, як наслідок, відклялися у відповідному фонді Центрального державного історичного архіву України, м. Київ²⁰. Матеріали цих фондів загалом є співвідносними із даними легітимаційних тек із Галичини. Інколи справи Березовських з Київської та Волинської губерній містять витяги та копії документів, що були подані для проходження процедури легітимації їхніми близькими родичами в Галичині. Також часто в дворянське депутатське зібрання подавали свідчення про благородне походження, які були спеціально для цього укладені місцевою шляхтою в Березові.

¹⁶ Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Архів Арсенича П. І. Неописаний. Метрична книга парафіян с. Нижній Березів, 1816–1852. 50 арк.

¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 618 (Римо-католицька митрополича консисторія, м. Львів.). – Оп. 2. – Спр. 799–803.

¹⁸ Державний архів Київської області (далі – ДАКО). – Ф. 782. (Київське губернське дворянське депутатське зібрання). – Оп. 1. – Спр. 367–371, 391–433.

¹⁹ Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – Ф. 146 (Волинські дворянські депутатські збори). – Оп. 1. – Спр. 813–817.

²⁰ Центральний державний історичний архів України, м. Київ (Далі – ЦДІАК). – Ф. 482(Центральна комісія для ревізії дій дворянських депутатських зібрань Київської, Подільської і Волинської губерній). – Оп. 1. – Спр. 65, Оп. 2. – Спр. 328, 491, 494, 584, 592, 597, 644, 889, 947, 1007, 1009, 1018, 1028, 1042, 1083, 1123, 1259, 1374; оп. 3. – Спр. 364, 745, 776, 1698.

Опубліковані джерела представлені декількома збірниками документів та серією класичних серійних видань. Насамперед, це XII і XIX томи виданих протягом XIX–XX ст. «Актів гродських і земських», які містять опубліковані судові записи найраніших збережених до сьогодні книг галицького земського і гродського судів (із 1438 по 1489 рр.), а також т.зв. сеймикові томи XX – XXV, котрі являють собою збірники ухвал місцевих сеймиків за 1572–1772 рр.²¹. До найраніших опублікованих джерел слід віднести також матеріали «Коронної Метрики» (т. 2, 4)²², де знаходяться два записи про участь Березовських у повстаннях під проводом Мухи у 1490-их рр. та війні на стороні молдавського воєводи Богдана на початку XVI ст., а також опрацьовані геральдично-сфрагістичні нотатки Яна Замойського²³. Останні містять віднайдені списки руської шляхти, яка у 1427 р. склала васальну присягу польському королю Владиславові Ягайлові. Мусимо зазначити, що згадки про Березовських в опублікованих джерелах хоча й досить малочисельні і такі, що носять лише фрагментарний характер, проте стосуються переважно найраніших збережених документів, де фігурують Березовські, і є цінними з огляду на дослідження витоків та ранньої історії роду.

Серед опублікованих джерел, що стосуються пізнішого часу, маємо поданий Владиславом Семковичем вивід, здійснений однією з гілок Березовських у Галицькому гроді 1636 р.²⁴. Йшлося про нащадків Івана Урбана Березовського в кількох поколіннях. Цей вивід був облятований Березовськими у галицькому гродському суді, з книг котрого й був взятий істориком.

²¹ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacji śp. Alexandra hr. Stadnickiego. Wyd. staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego / Wyd. K. Liske, A. Prochaska, W. Hejnosz (далі – AGZ). – Lwów, 1868–1935. – Т. XII, XIX, XX – XXV.

²² *Matricularum Regni Poloniae Summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur / Ed. Th. Wierzbowski* (далі – MRPS). – Varsoviae, 1912. – Pars IV: Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548). Vol. 1–2.

²³ *Halecki O. Z Jana Zamojskiego inwentarza Archiwum Koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Polski XV wieku // Archiwum Komisji Historycznej.* – Kraków, 1919. – Т. XII. – Cz. 1; *Piekosiński Fr. Studia, rozprawy i materiały z dziedziny historii polskiej.* – Т. 7: *Jana Zamojskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne.* – Kraków, 1907.

²⁴ *Semkowicz W. Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w. / Wł. Semkowicz.* – Lwów: Nakładem Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie, 1913. (Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie; Т. 3). – Nr 238.

Важливим джерелом до генеалогії легітимованої шляхти кінця XVIII – початку XIX ст. є «Poczet szlachty galicyjskiej i bukowińskiej»²⁵, укладений під керівництвом М. Дзіковського на основі особових справ легітимованих осіб Галичини і Буковини, і який містить їх алфавітний перелік. З нього дізнаємося про загальне число Березовських, які пройшли процедуру легітимації, перелік їхніх прізвищ та імен, інколи подано ступінь родичання осіб в межах окремих сімей. Ця праця є добрим джерелом для порівняння чисельності різних родів дрібної шляхти, а також детально інформує нас про те, справи яких родів відклалися в теках легітимізаційних документів.

З українських опублікованих на початку XX ст. джерел, що стосуються Березовських, можна назвати хіба що «Жерела до історії України-Руси», у яких було вміщено два документи взятих із галицьких гродських книг. Це, зокрема, позов Гаспара Островського до дрібних шляхтичів з Княгинина, Вижнього і Нижнього Березова і Грабовця з березня 1650 р. за участь у повстанні і бунтах. Серед перелічених там осіб знаходимо близько шістдесяти Березовських. За той же рік наводиться й скарга Павла Шумлянського на шляхтича Леся Березовського у тому, що він брав участь в збройному повстанні разом із «полковником» Височаном²⁶.

У наші дні польськими істориками Р. Марцінеком та К. Слюсареком було видано перший том «Матеріалів до генеалогії галицької шляхти». Праця містить джерела з кінця XVIII – середину XIX ст., а в її основі лежать матеріали легітимації галицької шляхти²⁷. В цій роботі маємо алфавітний перелік легітимованих шляхтичів, до кожного з яких подано прізвище і ім'я, назву герба, перераховано предків, котрих було вказано при легітимації, а також зазначено рік і установу, яка підтвердила шляхетські права. Великою мірою це джерело слугує доповненням до вищезгадуваної роботи «Poczet szlachty galicyjskiej i bukowińskiej».

²⁵ Poczet szlachty galicyjskiej i bukowińskiej. – Lwów, 1857.

²⁶ Жерела до історії України-Руси. – Т. 5 – Львів, 1901. – С. 115–117.

²⁷ Marcinek R., Ślusarek K. Materiały do genealogii szlachty galicyjskiej. – Część I: A-K (Szlachta w Galicji w XVIII–XIX wieku), Kraków: Towarzystwo Wydawnicze "Historia Iagellonica", 1996.

В останні роки було опубліковано довідники по легітимованій шляхті Київської і Волинської губерній²⁸. У них зібрані дані про осіб, які проходили легітимацію та містяться посилання на відповідні архівні справи, в яких зберігаються документи згаданих в довіднику осіб і родин. Укладачами цих довідників було систематизовано значний пласт даних з різних архівів. Самі довідники добре служать для орієнтування в архівних матеріалах та дають деякий зріз статистичних і демографічних даних.

I.2. Історіографія проблеми.

Початки вивчення генеалогії галицької шляхти віднесемо до часу укладення перших польських гербовників²⁹. В подальшому таких гербовників з'являлось все більше³⁰, проте їм як довідникам енциклопедичного типу звичайно ж бракувало як обширу джерельного матеріалу так і глибини наукових досліджень. Детальні, оперті не на припущеннях чи усній інформації, а на широкий джерельній базі дослідження почалися щойно із публікацією у кінці XIX – першій половині XX ст. найстаріших актів земських і гродських судів та Коронної Метрики³¹. Саме тоді побачили світ роботи польських істориків А. Бонєцького, А. Прохазки, В. Семковича, а далі – Л. Виростка³².

²⁸ Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII – середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2006. – Т. 2: Список легітимованої шляхти Київської губернії. – 224 с.; Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII – середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2006. – Т. 3: Список легітимованої шляхти Волинської губернії. – 240 с.; Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII – середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2006. – Т. 4: Список легітимованої шляхти Волинської губернії. – 224 с.; Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII – середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2006. – Т. 5: Список легітимованої шляхти Волинської губернії. – 240 с.; Лисенко С., Чернецький Є. Правобережна шляхта (кін. XVIII – перша пол. XIX ст.). Список шляхти Волинської, Київської та Подільської губерній, дворянські права якої перевірила Центральна ревізійна комісія. – Вид. 1-е. – Біла Церква: Видавництво ТОСК, 2002. – 398 с.; Вид. 2-е, випр. та доп. – Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2007. – 448 с.

²⁹ *Paprocki B.* Herby rycerstwa polskiego przez Bartosza Paprockiego zebrane i wydane r. p. 1584. – Krakow, 1858; *Niesiecki K.* Korona Polska przy złotey wolności starożytnemi Rycerstwa Polskiego y Wielkiego Xięstwa Litewskiego kleynotami naywyższymi Honorami Heroicznym, Męstwem y odwagą, Wytworną Nauką a naypierwey Cnotą, nauką Pobożnością, y Swiętobliwością ozdobiona Potomnym zaś wiekom na zaszczyt y nieśmiertelną sławę Pamiętnych w tey Oyczyźnie Synow podana. – Lwów, 1728–1743. – Т. 1–4.

³⁰ *Czarniecki-Lodzia K.* Herbarz Polski: 2 t — Gniezno, 1875–1882, *Żychlinski T.* Złota księga szlachty polskiej: roczniki 1–31. — Poznań, 1879–1908,

³¹ AGZ. – Lwow, 1868–1935. – Т. 1. – 25.; MRPS. – Varsoviae, 1912. – Pars IV: Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548). Vol.1 – 2.

³² Herbarz Polski. Cz. I: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich / Ułożył i wydał A. Boniecki. – Warszawa, 1899–1913. – Т.1–17, *Prochaska A.* Ze źródeł do genealogii szlachty województwa

Варто ширше розглянути цей період, оскільки саме тоді дослідження історії Галичини стають пріоритетними та активно розвиваються, а Львів перетворюється на один із основних центрів польської історичної науки. Починаючи із 1860-х рр. історичному товариству на чолі із К. Ліске вдалося започаткувати видання найдавніших документів гродських і земських судів Галичини. В подальшому роботу К. Ліске продовжили його учні О. Бальцер, Л. Фінкель, А. Прохазка, А. Чоловський. Цей колосальний труд по виданню «Актів гродських і земських», що тривав протягом кількох десятиліть, став пізніше фундаментом для різних історичних студій Галичини пізнього середньовіччя як для польських, так і для українських істориків. Польські історики тієї доби також спричинилися до осмислення політичної історії Галичини в перші століття після її приєднання до Польщі та ролі шляхти в ній, їм належить ряд джерелознавчих праць з історії права та судівництва того часу. Великий вклад у розвиток генеалогії шляхти зробив В. Семкович. Численні його публікації в «Kwartalnik Historyczny» і «Miesięcznik Heraldyczny» про роди польського рицарства дали початок детальному науковому вивченню шляхетської генеалогії і створили добру методологічну базу для таких студій. Серед найбільш помітних праць його учнів на цю тему варто згадати дослідження Л. Виростка про рід Драгів-Сасів (детальніше про нього нижче), А. Дорфлеруни про Бучацьких³³, К. Гурського про Одровонжів³⁴, О. Лашинської про Гербуртів³⁵ тощо. Тоді ж, в першій пол. ХХ ст. з'явилася ціла плеяда наукових, науково-популярних та етнографічних розвідок про т.зв. «загородову шляхту»³⁶, що було співзвучним зі створенням багатьох шляхетських товариств та популяризацією даної теми.

Ruskiego / A. Prochaska // Miesięcznik heraldyczny. — 1913. — Rocznik VI. — Nr 7–8. — S. 97–101; nr 9–10. — S. 137–142, *Wyrostek L. Rod Dragow-Sasow na Węgrzech i Rusi Halickiej* // Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. — R. 1931/32. — T. IX. — Krakow, 1932.; *Semkowicz W. Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w.* / Wł. Semkowicz. — Lwow: Nakładem Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie, 1913. — 355 S. (Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie; T. 3).

³³ *Dorflerówna A. Ostatni Buczaccy* // Miesięcznik Heraldyczny. — Rok XVI/10. — Warszawa, 1937. — S. 145–148.

³⁴ *Górski K. Rod Odrowążów w wiekach średnich.* — Kraków, 1927.

³⁵ *Łaszczynska O. Ród Herburtów w wiekach średnich.* — Poznań: nakł. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 1948.

³⁶ *Pulnarowicz W. Rycerstwo Polskie Podkarpacia* / W. Pulnarowicz. — Przemyśl, 1937. — 79 s. *Horoszkiewicz R. Szlachta zaściankowa na ziemiach Wschodnich* / R. Horoszkiewicz. — Wyd. II. — Pinsk, 1937. — 40 s., *Szajnocha K.*

Шляхетські звичаї та патерни поведінки дрібної шляхти т.зв. «Червоної Русі» першої половини XVII ст. одним з перших досліджував Владислав Лозінський. Йому йшлося про схоплення тодішнього «духу часу». Зокрема він детально змалював особливості відносин в дрібношляхетському середовищі того періоду, розкрив різноманітні конфлікти і «релігійні війни», наочно описав функціонування судів та способи покарання винних³⁷.

Студії з історії шляхти Галичини сучасних польських істориків зосереджені здебільшого на «австрійському» періоді з кінця XVIII і до середини XIX ст. Активно займаються дослідженням шляхти Галичини цього періоду К. Слюсарек, Р. Марцінек, С. Гужиньські³⁸. К. Слюсареку належить ціла низка монографій та публікацій, в яких він торкається широкого кола проблем пов'язаних із галицьким зем'янством, його чисельністю і розселенням, землеволодінням, самоврядуванням, соціальними зв'язками, життям в маленьких містечках Галичини тощо. В співавторстві із Р. Марцінеком їм, як згадувалось вище, вдалося видати перший том «Матеріалів до генеалогії галицької шляхти». С. Гужиньські вивчав питання нобілітації шляхти в Галичині у 1772–1918 рр.³⁹.

Тут також окремо слід згадати доробок сучасних польських істориків медієвістів. Так Є. Сперка дослідив представників сілезького рицарства, які осіли на Червоній Русі внаслідок надань Владислава Опольського та Владислава Ягайла.⁴⁰ Питанням міграції шляхетських родів у XIV–XV ст. на

Szlachcic chodackowy // Szkice historyczne. – Lwów–Złoczów. B.d.w. – S. 8–13, *Tarnawski A.* Szlachta zagrodowa w Polsce południowo-wschodniej. Materiały do bibliografii /A.Tarnawski. – Lwów, 1938. – 90 s., *Saloni A.* Zaściankowa szlachta polska w Delejowie. Materiały etnograficzne // Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. – Kraków, 1914. – T. XIII. – S. 3–151. *Dąbkowski P.* Wendrowki rodzin szlacheckich. Karta z dziejów szlachty halickiej. – Lwów, 1925, *Dąbkowski P.* Szlachta zaściankowa w Korczynie i Kruszelnicy nad Stryjem / P.Dąbkowski. – Lwów, 1936. – 122 s.

³⁷ *Łoziński Wł.* Prawem i lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku / Wł. Łoziński. – Kraków: Wydawnictwo literackie, 1960.

³⁸ *Ślusarek K.* Szlachta w Galicji Wschodniej na przełomie XVIII i XIX wieku. Rozmieszczenie terytorialne i liczebność // *Studia Historyczne.* – Z. 2, R. XXXIV. – 1991; *Ślusarek K.* Drobną szlachta w Galicji 1772–1848. – Kraków, 1994.

³⁹ *Górzyński Sł.* Nobilitacje w Galicji w latach 1772–1918. Warszawa : DiG, 1997. – 300s., *Górzyński Sł.* Arystokracja polska w Galicji. Studium heraldyczno-genealogiczne. – Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2009. – 434 S.

⁴⁰ *Sperka J.* Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej // *Княжа доба: історія і культура.* – Львів, 2010. – Вип. 3. – С. 278–301; *Idem.* Zarys migracji rycerstwa śląskiego na ziemię Rusi Koronnej w okresie panowania Władysława Jagiełły // *Княжа доба: історія і культура.* – Львів, 2011. – Вип. 4. – С. 221–229; *Idem.*

Червону Русь також займається й А. Яначек⁴¹. Йому ж належить дослідження польських колонізаційних процесів у Львівській землі у XIV–XVI ст. Місце, яке займала середня і дрібна шляхта XV ст. в оточенні воєвод і старост руських Одровонжів зі Спрови описав М. Вілямовський. Також в його дослідженнях йдеться й про конфліктні взаємини з місцевою шляхтою. Зокрема ним опубліковано реєстр скарг самбірських зем'ян на старосту Яна Одровонжа⁴². Дотичною до студій з історії початків галицької дрібної шляхти є робота ще одного польського історика Г. Явора про поселення, які існували на волоському праві⁴³.

Українська складова даного історіографічного контексту досі залишається доволі скромною. Розвідка Б. Барвінського про рід П. Конашевича-Сагайдачного⁴⁴, яка вийшла в «Записках НТШ» у 1930 р. і зібрані ним матеріали до генеалогії роду Барвінських, «Золота книга українського лицарства» М. Голубця⁴⁵ лише розпочали роботу у цьому напрямку. Однак довгий час опісля подібні студії не провадилились. Українські історики радянського періоду переважно оминали тему дрібної шляхти, яка ідеологічно не зовсім вписувалася у концепцію «Боротьби трудящих мас проти польсько-шляхетського гніту». Тому якщо згадки про участь дрібної шляхти у суспільному житті чи певних заворушеннях подеколи виринали в історичних працях, то про окремі дослідження з її історії чи генеалогії не йшлося.

Z dziejów migracji rycerstwa śląskiego na ziemię Rusi Koronnej w końcu XIV i w początkach XV wieku (wstępne rozpoznanie) // *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych* / Red. W. Bukowski, T. Jurek. – Kraków, 2012. – Т. 1. – S. 519–548.

⁴¹ *Janeczek A.* Udział szlachty w kolonizacji Rusi Koronnej: migracje rodów i ich nowa własność (XIV–XV w.). Próba ujęcia syntetycznego. // *Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. Stan badań, metodologia, nowe ustalenia.* – Rzeszów 2010. – 264 s., *Idem.* Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej; w XIV–XVI w. // *Przegląd Historyczny.* Tom 69 : 1978, z. 4. – S.597–622.

⁴² *Вілямовський М.* Надвірна familia Пьотра та Анджея Одровонжа зі Спрови, воєвод і старост руських // Молода нація. К., 2001. № 3. – С. 85–148; *Idem.* Rejestr skarg ziemian samborskich na starostę Jana Odrowąża. Nieznane źródło do dziejów konfliktów społecznych na Rusi Czerwonej w drugiej połowie XV wieku. // *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, ed. Waldemar Bukowski and Tomasz Jurek, Kraków 2012, vol. II. – S.1365–1408.

⁴³ *Jawor G.* Osady prawa wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu. – Lublin, 2000.

⁴⁴ *Барвінський Б.* Конашевичі в Перемиській землі в XV і XVI ст. Генеалогічно-історична монографія // ЗНТШ. Львів, 1930. – Т. 100. – Ч. 2. – С. 127–130.

⁴⁵ *Голубець М.* Золота книга українського лицарства. – Львів, 1939. – Чис. 1.

Зростання зацікавлення українських істориків даною темою спостерігається в останні часи. Зокрема маємо синтетичне, але водночас вельми детальне дослідження української шляхти Волині і Центральної України з кінця XIV – до середини XVII століття здійснене Н. Яковенко⁴⁶. В ньому, окрім основних етапів становлення і розвитку шляхетської спільноти зазначеного регіону, автор в характерній для нього манері висвітлює різноманітні внутрішні мотиви і причини, які були рушіями змін в шляхетському середовищі того часу, показує значну лабільність шляхетської станової структури, розкриває питання розшарування стану, ментальність та взаємодії між собою представників цих різних прошарків шляхти. Тут же подано детальну реконструкцію генеалогій панських родів Волині і Правобережжя.

Реконструкцією шляхетських родинних структур Волині у XVI – XVII ст. займається І. Ворончук. У її працях окрім самого генеалогічного матеріалу цікавими для нас є багато методологічних і методичних зауважень щодо родовідних досліджень, аналіз різноманітної документації актових книг гродських і земських судів Волині цього періоду. В них вміщено та схарактеризовано уживану в актах XVI–XVII ст. термінологію спорідненості, описано процедуру генеалогічних реконструкцій. Окрім того важливими є її дослідження родини, шлюбу, домогосподарства, а також демографічні студії проведені нею на основі отриманого генеалогічного матеріалу⁴⁷.

Того ж регіону стосується й робота В. Собчука по історії й генеалогії окремих князівських і шляхетських родах Волині XIV– першої половини

⁴⁶ Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. – Київ: Наукова думка, 1993. – 416 с.; вид. 2-ге, переглянуте і виправлене: Київ: Критика, 2008. – 472 с.

⁴⁷ Ворончук І. Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII ст.: реконструкція родинних структур (методологія, методика, джерела). – К., 2009. – 511 с., *Ії ж.* Населення Волині в XVI – першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники. – К., 2012 р. – 712 с., *Ії ж.* Демографічна ментальність волинської шляхти в XVI–XVII ст.: шлюбна модель та її чинники // Шостий міжнародний конгрес українців. – Донецьк-Київ, 2005. – С. 30 – 44, *Ії ж.* Родинна термінологія актових документів гродських і земських судів XVI–XVII ст. // Збірник наукових праць НДІУ. – К., 2006. – Т. XI. – С. 308 – 327, *Ії ж.* Акты гродських и земских судов как источник генеалогических исследований (на примере Волини XVI – XVII вв.). Матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Ягелоны: дынастыя, эпоха, спадчына". – Гальшаны – Навагрудак, 8–10 вересня 2006. – Мінск, 2007. – С. 51 – 73, *Ії ж.* Дітність волинської шляхетської родини XVI – першої половини XVII ст. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. № 22. Луцьк, 2010. – С. 139–148.

XVII ст. Увагу тут приділено тому як ці роди з'являлися, розросталися і ділилися на нові гілки, як змінювалась структура їх власності і як зрештою деякі з них вгасали й зникали з історичної арени⁴⁸.

Детальні просопографічні і генеалогічні дослідження з історії подільської шляхти XIV–XVI ст. подані в праці В. Михайловського. В ній особливо заслуговують уваги його скурпульзні дослідження панської родини Бучацьких, а також окремих подільських урядників та представників середньої і дрібної шляхти, котрі домоглися просування вгору по соціальній драбині⁴⁹.

Маємо також досить широко охоплені дослідження генеалогії та демографії шляхти у Київській губернії, а зокрема в її Радомишльському і Васильківському повітах, проваджені Є. Чернецьким. Ці студії, щоправда переважно стосуються кінця XVIII – першої половини XIX ст., оскільки саме за цей період наявний великий пласт документів, зокрема і про підтвердження дворянських прав. Публікуючи численні списки і переліки легітимованої шляхти, Є. Чернецький подає наочну картину чисельності шляхти, розкриває її родовий склад, соціальну структуру та специфіку розселення. Йому ж належить ряд джерелознавчих публікацій з історії правобережної шляхти, де проаналізовано доступні архівні матеріали дворянських депутатських зібрань, ревізьких казок, сповідальних розписів тощо⁵⁰.

⁴⁸ *Собчук В.* Від коріння до крони: Дослідження з історії князівських і шляхетських родів Волині XV – першої половини XVII ст. — Кременець: Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, 2014. — 508 с.

⁴⁹ *Михайловський В.* Еластична спільнота: Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століття. – К.: Темпора, 2012. – 450 с.

⁵⁰ *Чернецький Є.* Шляхта Васильківського повіту Київської губернії за сповідальними розписами православних храмів початку XIX ст. (Білоцерківщина, Васильківщина, Мотовилівщина, Рокитнянщина, Фастівщина). – Біла Церква: Мустанг, 1999. – 26 с.; *Його ж.* Формування і соціальне структурування шляхти Радомишльського повіту Київської губернії в кінці XVIII – першій третині XIX ст.: генеалогічний та історико-демографічний аналіз. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Київ, 2010. – 18 с.; *Його ж.* Список білоцерківської шляхти. – Біла Церква: Видавництво ГОСК, 2001. – 78 с.; *Його ж.* Правобережна шляхта за російського панування (кінець XVIII – початок XX ст.). Джерела, структура стану, роди. – Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2007. – 176 с.; *Його ж.* Михалевські герба Корчак з Вовковинець та Олександрівки: легітимаційні документи (1733–1842 рр.). – Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2015. – 184 с.; *Його ж.* Фонди дворянських установ Російської імперії в архівах Білорусі, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Польщі, України та Фінляндії. – Біла Церква: Вид. О. Пшонківський, 2013. – Том I. – 176 с.

Поступово з'являються роботи, у яких ведеться вивчення генеалогії окремих родів чи, навіть, дрібної шляхти певних повітів Галичини. У цьому розрізі важливими і ґрунтовними є студії над історією та генеалогією шляхти Перемишльської та Сяноцької земель, які провадить І. Смуток. Перелік його праць та публікацій на цю тему доволі поважний та постійно збільшується⁵¹. У них він зачіпає зокрема питання витоків дрібної шляхти, її розселення та родинних пов'язань, детально розкриває проблематику утворення шляхетських прізвищ та відгалуження нових родів від вже існуючих. Загалом І. Смутку вдалось реконструювати генеалогії більшості шляхетських родів Самбірського повіту на відтинку кількох століть, починаючи від перших згадок про її представників, та дослідити формування і родовий склад шляхти всієї Перемишльської землі у XV–XVIII ст. В цьому ж напрямку працює російський історик С. Пашин, котрий досліджує історію формування та ранню генеалогію перемишльської шляхти⁵². Правда, на сьогоднішній день це поодинокий випадок ґрунтовних і детальних історико-генеалогічних студій дрібної шляхти в окремих повітах та землях. Щодо

⁵¹ *Смуток І.* Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. – Львів, 2008; *Його ж.* Виникнення та використання прізвищ серед шляхти Турківщини у XVI–XVIII ст. (На прикладі родів Ільницьких, Комарницьких, Височанських, Матківських тощо) // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства – Львів, 2004. – Вип. IV. – С. 23–32; *Його ж.* Початки родів Яворських, Турецьких, Ільницьких (XV–XVI ст.) // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Львів, 2006. – Вип. 5. – С. 55–64; *Його ж.* Достовірність даних історико-генеалогічних матеріалів легітимізації галицької шляхти кінця XVIII–XIX ст.) // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства – Львів, 2007. – Вип. VI. – С. 87–92; *Його ж.* Гродські і земські акти як джерело до генеалогії шляхетських родів православного (греко-католицького) віровизнання Перемишльської землі (XVI – XVIII ст.) // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал гуманітарних студій. – № 2 (92). – Тернопіль, 2011. – С. 64–68; *Його ж.* Формування родів руської шляхти Перемишльської землі (XV–XVIII ст.) // Генеалогія. Збірка наукових праць. – Київ, 2013. – Вип. I. – С. 255–270; *Його ж.* Руська шляхта у Перемишльському повіті (XV–XVII ст.): географія землеволодіння // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич: Коло, 2012. – Вип. XVI. – С. 88–102; *Його ж.* Родовий склад шляхти Перемишльської землі у XV – на початку XVII ст. // Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego. – Lublin, 2013 (2014). – Tom V. – S. 110–148.

⁵² *Пашин С.* Перемишльська шляхта второй половины XIV – начала XVI века. Историко-генеалогическое исследование. – Тюмень, 2001; *Его же.* Генеалогический комментарий к копиям грамот князя Льва Даниловича // Исследования по русской истории. Сборник статей к 65-летию профессора И.Я. Фроянова / Отв. ред. В.В. Пузанов. – СПб.-Ижевск: Издательство Удмуртского университета, 2001. – С. 125–140; *Его же.* Червонорусские акты XIV–XV вв. и грамоты князя Льва Даниловича. – Тюмень, 1996. – С. 81–101; *Его же.* Шляхетство позднесредневековой Польши: сословные критерии и пути нобилитации (на примере перемишльских конюхов XV–XVI вв.) // Европа на этапе от классического средневековья к новому времени. Сб. научн. трудов. – Тюмень, 1991. – С. 40–47; *Его же.* Дрогобычская шляхта XV – начала XVI века // Европа. Международный альманах. – Тюмень, 2002. – Вып. II. – С. 68–78; *Его же.* Земляне из саноцкого села Добра в XV веке // Европа. Международный альманах. – Тюмень, 2003. – Вып. III. – С. 46–56; *Его же.* Самборские шляхтичи волошского происхождения во второй половине XIV–начале XVI века. // Материалы научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения проф. П. И. Рощевского, Тюмень 2003..

шляхти решти території Галичини такого поступу в дослідженнях поки не спостерігається.

З поміж інших праць, у 2009 р. побачило світ і дослідження Л. Сливки з історії галицької дрібної шляхти в Австрії та Австро-Угорщині у 1772–1914 рр.⁵³, що претендувало на певне узагальнення, однак у контексті генеалогічних досліджень таким на стало. Також варто згадати студії до історії шляхти руського воєводства XV ст. Ю.Зозуляка⁵⁴ та доробок з історії шляхти Сяноцької землі Я. Лисейка⁵⁵. Серед недавніх праць маємо також студії Олексія Вінниченка про чиншову шляхту на Поділлі і Південній Волині у 1740–1770-х роках та її соціально-економічне становище і спосіб життя⁵⁶. Соціально-економічні стосунки шляхти Галичини відображені в дослідженні Юрія Зазуляка про особливості шляхетських конфліктів в Руському воєводстві у XV ст. і їх емоційної сторони⁵⁷, роботі Оксани Вінниченко про конфлікти в шляхетському соціумі кінця XVII – першої половини XVIII ст.⁵⁸ та ін. По новому підходить до інтерпретації шляхетських взаємин у своїх працях Н. Старченко, котра досліджує шляхту Волині другої половини XVI – початку XVII століття⁵⁹. Зокрема вона

⁵³ Сливка Л. Галицька дрібна шляхта в Австро-Угорщині (1772–1914 рр.). – Івано-Франківськ, 2009.

⁵⁴ Зазуляк Ю. Шляхта руського воєводства у XV ст.: дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів, 2004. – 197 с.; *Його ж.* До історії генеалогічної свідомості перемишльського руського можновладства у XV–XVI століттях. – С.125 – 133. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Випуск 15 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2006–2007. – 940 с.

⁵⁵ Лисейко Я. Участь шляхти у військових справах Сяноцької землі в другій половині XIV–XVI ст. – С. 45 – 58. // Військово-науковий вісник академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. – Львів, 2010. – Вип.14; *Його ж.* Стосунки шляхти сяноцької та перемишльської земель у XV – першій половині XVI ст. – С.73 – 80. // Дрогобицький краєзнавчий збірник /ДДПУ імені Івана Франка. – Вип. XIV – XV. – Дрогобич: Коло, 2011.

⁵⁶ Вінниченко О. Чиншова шляхта на Поділлі і Південній Волині у 1740–1770-х роках. II. Соціально-економічне становище і спосіб життя (На документальних матеріалах з маєтків Жевуських) // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2008. – Том ССLVI: Праці Історично-філософської секції. – С. 647–684.

⁵⁷ Зазуляк Ю. Погрози та вияви емоцій у шляхетських конфліктах у Руському воєводстві XV ст. // Соціум. Альманах соціальної історії. – Київ, 2008. – Випуск 8. – С. 239–254.

⁵⁸ Вінниченко О. Конфлікти у шляхетському соціумі кінця XVII – першої половини XVIII ст. на сторінках заповітів (на матеріалах реляційних книг Львівського гродського суду). // Соціум. Альманах соціальної історії. – Київ, 2007. – Випуск 7. – С. 161–173.

⁵⁹ Старченко Н. Честь, кров і риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – XVII століття). *Laetus*, 2014. – 510 с.; *Її ж.* Дещо про спокусу джерел та пастки інтерпретацій (на прикладі справ про шляхетські наїзди на Волині наприкінці XVI ст.) // Український історичний журнал. – 2009. – № 6. – С. 165–182.; *Її ж.* Про ефективність судочинства на Волині (на прикладі роботи Луцького гродського суду 1598 і 1600 рр.) // Український історичний журнал. – 2011. – № 5. – С. 4–27.; *Її ж.* Честь як регулятор

акцентує увагу на розумінні тогочасної дійсності та її символів, підкреслює важливість таких понять як шляхетська честь, захист якої міг бути рушієм багатьох конфліктів описаних у судових книгах. З іншого боку вона подає нове бачення того як взагалі функціонувало шляхетське суспільство в досліджуваній період і яке відношення до регуляції міжшляхетських відносин мали суди, документи котрих нині є основним джерелом для вивчення цих відносин. Такі інтерпретації цінні для розуміння ситуації не тільки на Волині, а в загальних рисах можуть стосуватися й Галичини. Певне значення для розуміння контексту соціальних взаємовідносин дрібної шляхти із іншими становими групами мають праці з історії прикарпатського селянства⁶⁰.

Останнім часом з'являються науково-популярні публікації до історії та генеалогії дрібної шляхти Галичини. Серед них можемо згадати розвідки М. Терлецького про рід Драго-Сасів, в яких він представив шляхтичів гербу Сас в досить широкому історичному контексті та вмістив детальні генеалогічні відомості про десять поколінь роду Креховецьких, власників Крехівців і Княгинина⁶¹.

В контексті методологічних та джерелознавчих студій з історії шляхти варто згадати оцінку гродських і земських актів як джерела генеалогічної інформації для православної шляхти Перемишльської землі дану І. Смутком⁶². Коротку характеристику актових книг гродських і земських судів як джерела до вивчення шляхти Волині подано у одній із статей І. Ворончук. Зокрема, нею відзначено декілька типових трудностей, пов'язаних з

шляхетського повсякдення (Волинь останньої третини XVI – початку XVII ст.) // Український історичний журнал. – 2012. – №6. – С. 25–39.

⁶⁰ Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV – XVIII ст. / Юрій Гошко. – К., 1976. – 204 с, *Інкін В.* Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях: історичні нариси. – Львів, 2004, *Его же.* Волость (краина) и вече (сбор) на Галиции в XVI–XVIII вв. // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. 1970г. – Рига, 1977. – С.72–79, *Его же.* К вопросу происхождения волошских князей в галицкой деревне в XV—XVIII в.в. // Славяно — волошские связи — Кишинев 1978. – 116. С.

⁶¹ *Терлецький М.* Контури роду Драго-Сасів. – 2-е вид., змін. і доп. – Львів: Центр Європи, 2005; *Його ж.* Драго-Саси на тлі століть. – Львів, 2008.; *Його ж.* Дві сутності Сасівського роду. – Львів: Тріада плюс, 2009.

⁶² *Смуток І.* Гродські і земські акти як джерело до генеалогії шляхетських родів православного (греко-католицького) віровизнання Перемишльської землі (XVI–XVIII ст.) // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал гуманітарних студій. – № 2 (92). – Тернопіль, 2011. – С. 64–68.

ідентифікацією окремих осіб шляхетського роду (вживання однакових імен у межах одного роду, використання різних іменних та прізвищевих форм для однієї і тієї ж особи, переважання чоловіків у родовідних схемах), розглядені часті помилки у встановленні філіаційних зв'язків (ототожнення двох різних осіб та роздвоєння однієї особи на двох окремих людей), порушується проблематика пов'язана з використанням у дослідженнях іменного критерію⁶³. Також, як уже було згадано, багато методологічних зауважень щодо техніки і процедури генеалогічних реконструкцій подано І. Ворончук у праці про родоводи волинської шляхти⁶⁴.

Говорячи про історіографію, яка стосується безпосередньо роду Березовських, мусимо відзначити, що вона здебільшого становить собою поодинокі згадки в різних наукових працях, гербовниках тощо. Відмітимо, що до кінця XVIII ст. польські гербовники фактично не містять інформації про рід Березовських. Очевидно, це було пов'язано із тим, що ті, попри свою чисельність, знаходились на найнижчому і, відповідно, найбіднішому щаблі шляхетської ієрархії, та, за рідкими винятками, не займали якихось важливих урядів чи служб. А навіть, якщо і знаходимо про них згадки, то повідомлення обмежуються кількома словами, як в гербовнику Г. Ступніцького від 1855 р. де зазначено, що «Березовські – рід чисельний в землях Галицькій і Київській»⁶⁵. Лише у 1794 р. польський геральдик Войцех Віляндек перераховує в своїй праці кількох Березовських, які займали уряди на Правобережжі⁶⁶. Йшлося про частину роду, яка вже досить давно покинула своє родове гніздо, належала на той момент до римо-католицького обряду та була відносно заможною. Цю ж інформацію копіює в середині XIX ст.

⁶³ Ворончук І. Актові книги гродських і земських судів як джерело генеалогічних досліджень: складнощі та пастки практичних процедур. // Генеалогія. Збірка наукових праць. – Вип. I. – Київ, 2013. – С. 105 – 114.

⁶⁴ Ворончук І. Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII ст.: реконструкція родинних структур (методологія, методика, джерела). – К., 2009. – 511 с.

⁶⁵ Stupnicki H. Herbarz polski i imionospis zasłużonych w Polsce ludzi wszystkich stanów i czasów: ułożony porządkiem alfabetycznym na podstawie Herbarza Niesieckiego i manuskryptów. – T. 1 – S. 23.

⁶⁶ Wielądko W. Heraldyka Czyli Opisanie Herbów oraz Famile Rodowitey Szlachty Polskiej Y W.X. Litt. Z Ich Herbami. – Warszawa, 1794. – T.1, cz.3 – S. 402–403.

Я. Бобровіч⁶⁷. У праці Дуніна-Борковського знаходимо перелік придомків сімей Березовських, які пройшли легітимацію в кінці XVIII – першій половині XIX ст.⁶⁸. Лише у гербовниках А. Бонецького та С. Уруського подано короткі статті про рід Березовських, де також перелічено придомки сімей, які пройшли легітимацію. При цьому С. Уруський вмістив дані про легітимованих представників роду як в Галичині, так і в Подільській і Волинській губерніях Російської імперії⁶⁹.

Вперше спробу охопити загалом та реконструювати генеалогію Березовських від самих початків здійснив Л. Виростек, скориставшись для цього даними «Актів гродських і земських»⁷⁰. Щоправда, до відомостей про Березовських він вплітав згадки із джерел про інший шляхетський рід – Бережницьких з Бережниці над р. Лімницею та допускав можливість ототожнення цих двох родів, що є маловірогідним. Тим не менше, йому вдалось вибудувати певну послідовність кількох поколінь Березовських та коротко осягнути історію цього роду. Фактично в своїй праці він подає більшість доступних джерельних згадок про Березовських за XV ст., починаючи від опису судового спору між Станком з Березова та Прокопом зі Стрільча, згадуючи про продаж половини Березова Сенькові Баламутові шляхтичами Іваном Юрковичем, Семеном Данилковичем та Іваськом Данишковичем у 1482 р. та про участь Березовських у повстанні під проводом Мухи у 1490 р. і польсько-молдавській війні у 1510 р. Л. Виростек також припускав близьку кровну спорідненість Березовських із Опришовськими і Підмихальськими, а також вказував на можливі волоські корені Березовських, доказом чого нібито є волоська форма імені одного з перших шляхтичів Березова – Шандра.

⁶⁷ Herbarz polski Kaspra Niesieckiego powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza. – Lipsk, 1839. – Т. 2. – S. 106.

⁶⁸ Dunin Borkowski J. Spis nazwisk szlachty polskiej. – Lwów, 1887. – S. 18.

⁶⁹ Herbarz Polski. Cz. I: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich / Ułożył i wydał A. Boniecki. Warszawa, 1907. – Т. 1. – S. 168. Uruski S. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1904. – Т. 1. – S. 140.

⁷⁰ Wyrostek L. Rod Dragow-Sasow na Węgrzech i Rusi Halickiej // Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. – R. 1931/32. – Т. IX. – Kraków, 1932. – S. 90–91, 121, 125, 152, 155.

Кілька разів побіжно згадує Березовських В. Лозінський. Перший епізод стосувався нападу опришків на пнівський замок у 1621 р., коли серед нападників був не вказаний з ім'ям шляхтич Березовський. В іншому місці йдеться про підтримку дрібною шляхтою, в т.ч. Березовськими, повстання на чолі з Семеном Височаном у 1640-их рр. та про позбавлення кількох Березовських шляхетських прав та конфіскацію їх маєтків за участь в ньому⁷¹.

В українській історіографії Березовські згадуються здебільшого в зв'язку з кількома повстаннями, що в них вони себе активно проявили. Інші поодинокі звістки стосуються участі представників цього роду в солеторговлі та опришкуванні. Як приклад, згадаємо одну із робіт В. Грабовецького, у якій він наводить факт спору у 1438 р. між шляхтичами Сеньком і Юрком з Березова та Прокопом з Хриплина за привілей на Березів, вказуючи, що вищезгаданий Прокіп «позичив Березовським гроші і взяв у заставу їх привілеї, а згодом не хотів їм їх повернути та забрав у Сенька та Юрка Березовських половину села, яку покривджені зуміли відстояти з великими труднощами»⁷². В цій же роботі в кількох місцях згадується про участь шляхтичів з Березова в повстанні під проводом Мухи та війні на боці молдавського воєводи, зокрема наведено оригінальний текст латиною та його переклад про конфіскацію маєтків шляхтичів з Березова у 1498 р. за участь у повстанні під проводом Мухи⁷³. Правда інтерпретація тих подій звичайно відповідала духові і логіці часу, коли була опублікована праця, яка рясніє типовими радянськими кліше про «пригнічення трудящих» та «польсько-шляхетське панування».

⁷¹ *Łoziński Wł.* Prawem i lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku / Wł. Łoziński. – Kraków: Wydawnictwo literackie, 1960. – S. 236, 290, 404, 409.

⁷² *Грабовецький В.В.* Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490–1492 років. – Львів: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа» 1979. – С.80.

⁷³ *Грабовецький В.В.* Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490–1492 років. – Львів: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа» 1979. – С. 21, 80, 118.

Дещо пізнішого часу стосуються повідомлення про участь Григора, Сенька, Гринчі, Григора, Фичі і Іваська Березовських у молдавсько-польській війні на стороні воєводи Богдана влітку 1509 р. М. Грушевський у «Історії України-Руси» наводить міркування про внутрішній культурно-релігійний зв'язок дрібної православної шляхти Галичини із Волощиною та причини приєднання досить великого її числа до волоського воєводи під час його походу на Галичину. Згадана в джерелах шляхта, а серед них Березовські, після поразки волоського війська, коли господар зобов'язався відпустити всіх людей, виведених з Галичини, повернулася з Волощини й виправдовувалася перед королем, що пристали до воєводи не добровільно, а з примусу. Їхнє виправдання було прийнято королем, з них знято звинувачення в зраді і повернуто всі права, маєтки та добре ім'я⁷⁴. Оригінальний текст із коронної метрики про звільнення дрібних шляхтичів, в т.ч. Березовських, від втрати доброго імені і кари за участь у згаданій війні був уміщений також і в його «Матеріалах до історії суспільно-політичних і економічних відносин західньої України»⁷⁵.

Про участь Березовських у повстанні Мухи та молдавських походах згадує І. Крип'якевич у своїй праці «З історії Гуцульщини»⁷⁶. Тут же маємо звістку про напад на березівський маєток Белжецьких, організований і здійснений Ю. Балабаном у 1642 р. Правда, про деталі цього нападу і про масову участь в ньому шляхтичів Березовських не повідомляється.

Названі історики згадують і про кілька десятків Березовських, які брали участь у повстанні під проводом Семена Височана у 1640-их рр. Так у, «Історії України-Руси» М. Грушевський серед інших названо Березовських у складі повстанських ватаг Семена Височана⁷⁷. І. Крип'якевич згадує шляхтича Леся Березовського з Березова «помічником Височана»⁷⁸.

⁷⁴ Грушевський М. С. Історія України-Руси. Т. 6. – Київ-Львів, 1907. – С. 242.

⁷⁵ Грушевський М. Матеріали до історії суспільно-політичних і економічних відносин західньої України (ЗНТШ. – 1905. – Том LXIV. – Кн. 2). – С. 70–71.

⁷⁶ Крип'якевич І. З історії Гуцульщини. – Львів, 1929. – С. 10.

⁷⁷ Грушевський М. С. Історія України-Руси. – Т. 6. – Київ-Львів, 1907. – С. 245.

⁷⁸ Крип'якевич І. З історії Гуцульщини. – Львів, 1929. – С. 10.

В. Грабовецький вказує, що з Березова у зағони Височана пішло 60 шляхтичів⁷⁹, а шляхтич Лесь Березовський навіть став «голови́м ад'ютантом і керівником штабу»⁸⁰.

Щодо інших аспектів шляхетського життя Березовських, то тут маємо хіба якісь спорадичні відомості. Так, скупу згадку про опиришкування одного з Березовських віднаходимо в праці В. Грабовецького. Йдеться про Василя Солонинку, який «діяв біля Березова»⁸¹. Правда, не подається відомостей, що насправді йшлося про Василя Березовського, який мав прізви́сько Солонинка та його двох синів, на яких інші Березовські у 1717 р. склали скаргу. Також В. Грабовецький в IV томі «Нарисів Історії Прикарпаття» нотує, що у 1718 р. в Києві перебувала валка гуцульських солеторговців з Березова – брати Юрко і Андрій Томачів із 25 наймитами. Як відомо, Томич – прізви́сько однієї із гілок Березовських. Тут же розглядаючи убогість дрібної шляхти йдеться про те, що шляхтичі Вижного і Нижнього Березова посідали приблизно скільки ж землі, скільки й селяни. В цьому ж томі повністю подано текст одного із тесгимоніїв березівської шляхти, даного Голдишам Березовським у 1744 р., але із інтерпретацією, ніби йшлося про повернення до рідного дому сімейства Березовських, котрі змушені були тікати, рятуючись перед розправою за участь у повстанні у 1648–1655 рр. Така інтерпретація не має документального підтвердження, а тесгимоній стосувався швидше за все мігрантів, які покинули родове гніздо на початку XVIII ст.⁸².

Деякі статистичні та етнографічні дані про Березовських знаходимо в дослідженні галицької шляхти Л. Сливки⁸³.

⁷⁹ Крип'якевич І. Богдан Хмельницький. – Львів: Світ, 1990. – С. 123; Грабовецький В. Селянський рух на Прикарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст. – Київ, 1962. – С. 75.

⁸⁰ Грабовецький В. Селянський рух на Прикарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст. – Київ, 1962. – С. 64; Жерела до історії України-Руси. – Том 5. – Львів, 1901. – С. 116–117.

⁸¹ Грабовецький В. Антифеодална боротьба карпатського опиришківства XVI–XIX ст. – Львів: вид-во Львівського ун-ту, 1966. – С. 80.

⁸² Грабовецький В. Нариси Історії Прикарпаття. – Т. IV. – Івано-Франківськ, 1994. – С. 16–17, 143.

⁸³ Сливка Л. Галицька дрібна шляхта в Австро-Угорщині (1772 – 1914 рр.). – Івано-Франківськ, 2009. – С. 59, 74, 92–96, 105, 111, 113, 173, 179.

В контексті історичних студій про Березовських варто також згадати популярну працю І. Кузича-Березовського «Березівське боярство на тлі історії України», видану ним на еміграції в Детройті у 1962 р.⁸⁴. Вона хоча і містить численні описи звичаїв і традицій Березовських, та на жаль абсолютно не носить характеру наукової праці, а побудована більшою мірою на здогадах і домислах автора. Чого лише варті твердження про заснування поселення Березів князем Володимиром Святославичем або про нобілітацію двадцяти шести родів Березовських у 1482 р. Ці міфи хоч і не мають жодного документального чи історичного підтвердження, а втім вже добре прижилися в середовищі теперішніх мешканців Березова.

⁸⁴ *Кузич-Березовський І.* Березівське боярство на тлі історії України. — Детройт [США], 1962.

Розділ II. Методика й специфіка генеалогічних досліджень дрібної шляхти Галицької землі XV – XVIII ст.

Архівна база гродських і земських актів є великим, добре збереженим корпусом документів, яким користується будь-який дослідник генеалогії дрібної шляхти Речі Посполитої. Однак при їх опрацюванні постає ряд труднощів. Набагато легше досліджувати генеалогію магнатерії та заможних родів, представлених кількома десятками сімей, які до того ж часто мали свої власні фамільні канцелярії і архіви. У випадку з дрібною шляхтою, зважаючи на її велику чисельність, розпорошеність, малозаможність, нестійке становище на соціальній драбині, дані про окремих осіб того чи іншого роду, як правило, є фрагментарними. При відтворенні їх детальної генеалогії можна покладатися хіба-що на випадок, котрий якимось чином доніс до нас імена і скупі інформації про їх носіїв на сторінках актових книг. Оперуючи великою кількістю дрібношляхетських родів, сімей та судових справ, у яких вони фігурують, синтезувати зв'язний генеалогічний матеріал можливо лише провадячи кропітку дослідницьку роботу. При цьому дослідник може наштовхнутися на ряд «підводних каменів», про які і йтиметься далі.

Вивчення генеалогії дрібної шляхти в Україні розпочалось ще у XIX ст. Однак українська складова даного історіографічного контексту досі залишається доволі скромною. Розвідки Барвінського про П. Конашевича-Сагайдачного⁸⁵, «Золота книга українського лицарства» М. Голубця⁸⁶ лише розпочали роботу у цьому напрямку. В останні роки ґрунтовні студії над генеалогією шляхти Перемишльської та Сяноцької земель провадить І. Смуток. Зокрема, ним було дано детальну оцінку гродських і земських актів як джерела генеалогічної інформації для православної шляхти

⁸⁵ *Барвінський Б.* Конашевичі в Перемишльській землі в XV і XVI ст. – С. 127–130.

⁸⁶ *Голубець М.* Золота книга українського лицарства. – Львів, 1939. – Чис.1.

Перемишльської землі⁸⁷. Коротку характеристику актових книг гродських і земських судів як джерел до вивчення шляхти Волині подано у одній із статей І. Ворончук. Зокрема, нею зазначається кілька типових труднощів пов'язаних з ідентифікацією окремих осіб шляхетського роду (вживання однакових імен у межах одного роду, використання різних іменних та прізвищевих форм для однієї і тієї ж особи, переважання чоловічої статі у родовідних схемах), розглядається часті помилки у встановленні філіаційних зв'язків (ототожнення двох різних осіб та роздвоєння однієї особи на двох окремих людей) та порушується проблематика пов'язана з використанням у дослідженнях іменного критерію⁸⁸. Натомість студій над генеалогією дрібної шляхти Галицької землі XV–XVIII ст. практично не провадиться. Гостро стоїть потреба подальшого напрацювання методологічного інструментарію українського генеалoga. Необхідним є, зокрема, проведення оцінки генеалогічного потенціалу гродських та земських книг. При опрацюванні архівних даних гродських і земських книг перед дослідником генеалогії дрібної шляхти постають кілька груп проблем, які утруднюють розуміння генеалогічної інформації та встановлення родинних взаємозв'язків між різними особами. На основі дослідження генеалогії роду Березовських ми спробуємо систематизувати та прояснити сукупність факторів, які утруднюють генеалогічні студії над дрібною шляхтою Прикарпаття у XV–XVIII ст.

Джерельною базою до вивчення історії і генеалогії згаданої шляхти стали матеріали галицького гродського і земського судів XV–XVIII ст. Це великий комплекс, що складається із більше 400 архівних томів\справ, якщо говорити тільки про чистові судові книги та збережені фасцикули копій донесень. В них частка документів, які стосуються безпосередньо дрібної шляхти коливається в різні часові періоди від 20% до майже половини.

⁸⁷ *Смуток І.* Гродські і земські акти як джерело до генеалогії шляхетських родів православного (греко-католицького) віровизнання Перемишльської землі (XVI – XVIII ст.) // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал гуманітарних студій. – № 2 (92). – Тернопіль, 2011 – С. 64–68.

⁸⁸ *Ворончук І.* Актові книги гродських і земських судів як джерело генеалогічних досліджень: складнощі та пастки практичних процедур. // Генеалогія. Збірка наукових праць. – Вип. I. – Київ, 2013. – С. 105 – 114.

Особливо в другій половині XVIII ст. ледь не в кожній другій судовій справі бачимо фігурантами дрібних шляхтичів. Вивчаючи генеалогію дрібної шляхти Галицької землі, автор неодноразово стикався із такими даними актових книг (або ж відсутністю цих даних), які значно утруднювали розуміння генеалогічної інформації та ставали перепонами для реконструкції родоводів. Розберемо їх по черзі, поділивши на три великі групи.

II.1. Труднощі із ідентифікацією осіб та інтерпретацією змісту судових документів.

Першу групу становлять труднощі із ідентифікацією особи чи осіб та інтерпретацією змісту судових документів. Це, мабуть, саме та проблема, котра найчастіше може завести дослідника в глухий кут. Причин цього є кілька:

а). Відсутність шляхетських прізвищ чи по-батькові поруч з іменами.

Часто не вдається ідентифікувати особу, оскільки у судовому документі не подано її прізвища. Скажімо, у один і той самий час у Вишньому Березові могли жити багато Іванів Березовських. Їх могло бути десяток, а то й більше. То ж, якщо в документі згадано Івана Березовського без подання його прізвища чи хоча б по-батькові, зрозуміти, про кого саме йдеться – важко. Наприклад, у 1668 р. якийсь Іван і Федір Березовські скаржились на Іллю Березовського через напад і побиття⁸⁹. У 1667 р. Микола Березовський позивав у суді подружжя Андрія і Настасію Березовських за побиття його дружини Параски родом з Дрогомирецьких⁹⁰. В обох наведених випадках встановити приналежність даних осіб до котрогось з родів Березовських немає змоги. І таких прикладів, особливо у середині XVII ст., багато. Наприклад, у книзі Галицького гродського суду за 1647 р. Березовські згадані 8 разів у різних справах, і лише одного разу подано прізвисько, два

⁸⁹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.164. – Арк. 919.

⁹⁰ Там само. – Спр.163. – Арк. 1021.

рази – по-батькові, у решті випадків – лишень імена⁹¹. Проаналізувавши і узагальнивши згадки про представників роду Березовських на сторінках книг галицького гродського суду, можемо сказати, що у першій третині XVII ст. близько 50% – це згадки, коли шляхетські прізвиська подано, 14% – такі, де маємо лише по-батькові і 36% – згадки, де не вказано ні прізвиська, ні по-батькові. Вже у середині і другій половині XVII ст. кількість згадок про представників роду Березовських без подання їх шляхетських прізвиськ чи по-батькові зростає до 45–50%. У XVIII ст. Березовські на сторінках актових книг знову починають з'являтися переважно із поданими шляхетськими прізвиськами і до кінця XVIII ст. частка згадок без вказаних прізвиськ складає близько 21%. За наявності великого числа представників роду, як, наприклад, у нашому випадку з Березовськими, ідентифікація цих, хоча і названих, але без прізвиська чи по-батькові осіб, є вкрай важкою і можлива лишень при порівнянні і зіставленні інших судових документів. Особливо це характерно для осіб, котрі покинули родове гніздо і переселилися на інше місце. На новому місці ці представники дрібного шляхетства вкрай рідко вживали свої давні прізвиська, а здебільшого були відомі просто як Березовські.

Бувають випадки, коли при перерахунку осіб, що брали участь у тій чи іншій правовій дії, прізвиська вказуються не для всіх перелічених, а лише частини. Так у 1612 р. при розгляді справи Березовських проти магната і власника часток у Березові Андрія Белжецького⁹² з названих дев'яти шляхтичів прізвиська згадані лише у чотирьох, і то одне з них, очевидно написано з помилкою – замість Урбанович в документі на початку фігурує Вітанович, хоча далі по тексту при переліченні завданих збитків записано правильно – Урбанович⁹³.

⁹¹ Там само. – Спр.35. – Арк. 45, 72, 82, 185, 193, 235, 236, 237.

⁹² Белжецький Андрій — польський шляхтич, військовик, власник маєтків у Галицькій землі Руського воєводства. Був середнім сином Миколая Белжецького та Барбари з Магерів. Власник маєтків (частково або повністю) Делятина, Микуличина, Ославів, Боришівців, Попівців та низки інших поселень.

⁹³ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.115. – Арк. 56–60.

Частину осіб вдається ідентифікувати порівнюючи різні судові справи між собою. Майнові відносини чи судові тяжби між одними і тими самими родинами дрібної шляхти могли тривати досить довгий час. Тому відтворюючи вервицю їх взаємостосунків на основі актових документів, інколи можна співвіднести такі судові справи, де у окремих осіб не вказано шляхетських прізвищ із іншими справами, що стосуються цієї ж самої судової тяжби, де вони вказані. Наприклад, родини Малковичів Березовських і Перцовичів Березовських, що осіли у селі Грабовець, рідко послуговувалися прізвищами. Але з контексту документів і за відомими іменами ідентифікація їх є цілком можливою⁹⁴. В тому ж випадку, якщо не вказано прізвища чи не подано хоча б якихсь родинних зв'язків з іншими членами роду, такі особи залишаються поза загальною генеалогічною схемою, і можна лишень здогадуватись, до якої гілки вони належать. Так, на початку XVII ст. якийсь Степан Березовський з Вижнього Березова активно вів свої справи у гродському суді. Лише за 1603–1604 рр. зустрічаємо у актових книгах 7 документів, що безпосередньо його стосуються. Але ні в одному з них не подано його прізвища чи по-батькові⁹⁵. Якийсь Федір Березовський, що мав посілість у селі Голинь, часто фігурує у гродських книгах середини XVII ст., однак встановити його приналежність до котроїсь з гілок Березовських немає змоги⁹⁶.

б). Плутаність переліків багатьох осіб.

Коли судові справи стосувалися поділу земель чи участі в якихось заворушеннях, можна зустріти велику кількість фігурантів, перерахованих у документі. При поділі майна часто згадувались майже всі члени родин, і такі записи служать добрим орієнтиром і основою для побудови генеалогічних

⁹⁴ Згадки про Малковичів Березовських з Грабовця: ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.132. – Арк. 145, спр.133. – Арк.1138, спр.171. – Арк.1513, 1515, згадки про Перцовичів Березовських з Грабовця: ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.128. – Арк. 327, спр. 132. – Арк. 211, 215, 798, 799, 803, спр.134. – Арк. 369, 601, спр. 143. – Арк. 1169, спр. 528. – Арк. 421, 425, 450, 480.

⁹⁵ Там само. – Спр.110. – Арк.1029, 1040, 1066, 1100–1102, 1134, 1477, 1481.

⁹⁶ Там само. – Спр.143. – Арк. 1361, 1419, Спр.168 – Арк. 435, 440, 518, Спр.166. – Арк. 26, 224, 262, Спр.165. – Арк. 1838, 1881, 1912, Спр. – 163. – Арк. 1381, 1382, Спр.171. – Арк. 2026.

дерев різних дрібношляхетських родин. З іншого боку, ці переліки осіб є часто плутаними, малоінформативними, оскільки не містять вказівки на ступінь родичання, інколи вписані в актові книги з помилками. Приклад такого переліку для Березовських знаходимо в судовому спорі про поділ ґрунтів, що проходив у Вижньому Березові у 1607–1609 рр. Тут маємо три більш-менш однакових варіанти списку шляхти, складених в процесі судових розборів, у яких згадано близько 140 осіб. В них, здається, повністю подано склад родин Малковичів, Косовчичів Урбановичів, Жигаловичів Березовських; завдяки їм простежуються шлюбні зв'язки з іншими шляхетськими гілками і зі звичайними селянами-підданими тощо. Але якщо детально розібратися, то мусимо визнати, що маємо перед собою лишень перелік шляхти із не зовсім ясним ступенем родичання, із великою кількістю неточностей і помилок, які помітні, коли порівнювати варіанти списку. Імена подані безперервно в один ряд, часто із зазначенням «син» чи «дочка», «заміжня» чи ні. Строгих правил пунктуації на початок XVII ст., очевидно, не було, тому тяжко прослідкувати логіку розставлених по тексту ком. Тобто маємо, для прикладу, такий текст: «Nobilium Luca Ilko filiorum Helena filia Nobilis vero Stephani Drohomireczki consorta Sien (у іншому варіанті Siemotam) et Feszia (в іншому варіанті Sophiam) famati Hricz Hankowicz (в іншому варіанті Hawrylowic) civis Colomiensis consortis Nastasia Nobilis Jurko Grabowieczki consortes et filias olim Nobilis Roman Koszowicz (в іншому варіанті Semian Felisczyc) Petras, Chwied Popon. olim Nobilis Siemian Filisczic (в іншому варіанті Roman Kosthenic) filios et Nastasia filia Nobilis vero Danielis Biedewicz consorta. Iwan, Fiedor Wasil Dron filiorum Maruchna filia Nobilis vero Iwachno Swariczowski consorta...»⁹⁷ і так далі. Бачимо, що навіть у цьому короткому уривку важко встановити, хто ким кому приходитьсь, яке прізвисько до якого імені належить, де брати, а де їх батько, або ж де межа між представниками різних сімей у суцільному списку. Також мусимо зважати на помилки і переставляння імен в тексті тощо.

⁹⁷ Там само. – Спр.112. – Арк. 852–854, 1102–1104, Спр.113 – Арк. 335–341.

в). Труднощі у встановленні ступіня родичання між фігурантами судових справ.

Типовою трудностю є питання встановлення ступеню спорідненості племінників і дядьків. Латинській термін «стриєчний брат» (*fratris patruelis*) не дає змоги зрозуміти, чи маємо справу з двоюрідними чи більш віддаленими братами. Наприклад, у 1694 р. у одній із судових справ Самуель Томич Березовський, Степан Бодруг Березовський та Петро Протасевич Березовський фігурують як стрієчні брати⁹⁸. При цьому із багатьох інших згадок детально відомий родовід Самуеля Томича, що був сином Григорія Томича, онуком Томи Димидовича, правнуком Димида Косовчича Березовського⁹⁹. Гілка Протасевичів Березовських теж тягнеться від початку XVII ст. та з гілкою Томичів Березовських у найближчих трьох поколіннях спільних предків по чоловічій лінії не має. Можна припустити, що Петро Протасевич, згаданий у 1610 р. був двоюрідним братом Томи Димидовича¹⁰⁰. Про коріння Бодругів Березовських достовірних даних немає, але ймовірно, що Степан Бодруг був сином Івана Бодруга, онуком Панька Бодруга і правнуком Федора Бодруга¹⁰¹. То ж і тут, як бачимо, спільних предків по чоловічій лінії у мінімум трьох поколіннях не вимальовується. Напрошується висновок, що вислів «стриєчні брати» мав досить широке означення і міг позначати й доволі далеку ступінь спорідненості.

Подібною є ситуація із записом від 1694 р., у якому вказано, що Степан, Григир і Федір Бодруги Березовські, Семен і Андрусь Ганусяки Березовські, Петро і Степан Петрашовичі Березовські, Яремко, Івась і Гринь Матіїшині Березовські, Івась Телепанчук Березовський та Якоб Фолосулець Березовський є стрієчними братами¹⁰². Тут вочевидь теж ідеться про доволі далеку ступінь спорідненості, бо, наприклад, у Бодругів і Телепанчуків

⁹⁸ Там само. – Спр.63. – Арк. 413.

⁹⁹ Там само. – Спр.191. – Арк. 671, 980, Спр.133. – Арк. 1158, Спр.272. – Арк. 2224.

¹⁰⁰ Там само. – Спр.113. – Арк. 650.

¹⁰¹ Там само. – Спр.185. – Арк. 337, Спр.55. – Арк. 1112, Спр.28. – Арк. 941.

¹⁰² Там само. – Спр.192. – Арк. 993–994.

Березовських спільних предків по чоловічій лінії не прослідковується до початку XVII ст.¹⁰³. В іншому випадку на початку травня 1643 р. Федір, син Яцка Димидовича Березовського із братами Григором, Романом і Андрієм скаржились на Єдвігу Шпадовську, дружину Альберта Залеського, що вона захопила дві частки в Хотимирі, котрі ще їх батькові відписала Софія Цебровська разом із правом вільного помолу в млині¹⁰⁴. Згідно інших документів цей Андрій був Фіцичем Березовським, батьком дружини Федора Димидовича, а не їх братом, просто він, внаслідок однієї з угод, володів четвертою частиною маєтку, що залишився по Яцкові Димидовичу Березовському в Хотимирі.

Є випадки, коли родинні зв'язки між представниками одного сімейства в актах записані плутано і доволі незрозуміло. Так, маємо перелік членів сімейства Геників Березовських у мировій угоді від 1756 р. На початку перераховані Василь, Федір, Семен, Якоб, Іван і Іван Геники спадкоємці покійного Григора Геника Березовського (не вказано чи сини чи далішні спадкоємці) і Михайло, Іван, Григійр та Семен стрієчні їх брати. А в кінці документу підписані Василь, Федір, Семен та Іван рідні стрії, а також Іван, Михайло, Іван та Григійр Геники очевидно їх племінники. Про Якоба Геника всередині XVIII ст. взагалі ніяких інших даних немає, а що стосується інших, то відомо про трьох синів Григора Геника – Василя, Федора і Івана¹⁰⁵.

Подекуди в документах зустрічаються випадки, коли не роз'яснено, яким чином фігурант судової справи є правонаступником померлої особи. Так, у 1628 р. заставу в 30 флоринів на грунтах і солянній бані Текучій¹⁰⁶ Івану Доманевичу Березовському записав Федір Жураковський, якийсь очевидно правонаступник Ілька Склеповича Березовського. В документі вказано «*Nobilis Fedor Zurakowski olim Nobilis Ilko Sklepowicz Berezowski*» без

¹⁰³ Там само. – Спр.284. – Арк. 79—81.

¹⁰⁴ Там само. – Спр.136. – Арк.330.

¹⁰⁵ Там само. – Спр.302. – Арк.1977–1978.

¹⁰⁶ Тепер село Текуче Косівського району Івано-Франківської області.

пояснення, ким цей Федір Жураковський приходився Ільку Склеповичу¹⁰⁷. У іншому документі йдеться про те, що Лука Семотич Березовський, син Семена Семотича, квітував Івана Гошовського на 25 флоринів з суми в 120 флоринів, що по смерті Єлизавети Гошовської належалося «*братам та спадкоємцям*». Не зрозуміло, ким приходився Лука Семотич цій Єлизаветі¹⁰⁸.

г). Часта зміна шляхетських прізвищ та вживання одночасно кількох прізвищ однією і тою ж особою.

Нестабільність вживання шляхетських прізвищ, їх часта зміна від покоління до покоління, паралельне вживання кількох прізвищ є однією з підставових перепон для встановлення генеалогічних зв'язків дрібної шляхти. Можна припустити, що у XVII–XVIII ст. для дрібної шляхти звично було мати кілька прізвищ, кожне з яких могло відображати приналежність до великої шляхетської гілки, окремої родини чи просто слугувало особистим маркером.

Багато родів Березовських вживали по кілька прізвищ, але, як правило, в конкретний момент часу одне з них було актуальнішим, ніж інші. Більшість родових прізвищ Березовських виникли до першої половини XVII ст. і в подальшому, до кінця XVIII ст., вже не змінювались. Зважаючи на те, що чисельність роду могла збільшуватись, з'являлися додаткові прізвища для окремих родин і сімей, які ставали вживанішими, ніж старі родові. Наприклад, рід Кузичів Березовських виділився на початку XVII ст. як окрема гілка нащадків Кузьми Березовського. Павло і Семен Кузичі згадані в 1617–1619 рр.¹⁰⁹. Востаннє в XVII ст. Кузичі згадані у 1620 р.¹¹⁰. Далі маємо довгу перерву у вживанні цього прізвища на сторінках галицьких гродських і земських книг. Натомість, під 1721 р. згадано Степана

¹⁰⁷ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк. 214.

¹⁰⁸ Там само. – Спр.29. – Арк.429.

¹⁰⁹ Там само. – Спр.118. – Арк. 610, 733, Спр.119. – Арк. 916.

¹¹⁰ Там само. – Спр.16. – Арк. 428.

Злейка Березовського¹¹¹, котрий, як відомо з пізніших актових записів, був представником власне роду Кузичів Березовських. Прізвисько Злейко для означення Степана і його синів активно вживається у судових справах до 1768 р.¹¹². Як видно з документів, сам Степан за свого життя так ніколи й не був в судових документах названий Кузичем, зате вже його сини Микола, Юрко, Михайло та Іван вже у 1753 р. фігурують як Кузичі¹¹³, а в подальшому це прізвисько для них і їхніх нащадків стало основним і вживається й до нині як прізвище. Прізвисько Злейко, очевидно, належало особисто Степану, та з його смертю швидко вийшло з ужитку. Якими прізвисками користувався цей рід між 1620 р. і 1721 р. архівні документи з'ясувати не дозволяють.

Подібну ситуацію можемо спостерігати з іншими родами Березовських. Моцоки Березовські з 1739 р. стабільно іменувались також Філіп'ятами або ж Філейовичами Березовськими від імені Филипа Березовського¹¹⁴; Білавичі Березовські у XVIII ст. були відомі як Канючаки, Караб'яки, Диндюки і Братиняки, при цьому прізвисками Канючак і Братиняк користувались одні і ті ж особи¹¹⁵, хоча пізніше, у XIX ст., загальноновживаним стало все ж прізвисько Білавич; Протасевичі Березовські очевидно іменувалися також Петрашовичами і Тихими Березовськими¹¹⁶; Урбановичі Березовські мали взагалі багато додаткових прізвиस्क через велику чисельність роду, а саме такі як Фіцак, Солонинка, Орфіняк, Гринюк, Бантошак, Момот, Пантерух, Петрашов, Тимчишин¹¹⁷. Вживалися на сторінках судових актів ці прізвиська переважно самостійно і, зрідка, разом із основним родовим прізвиском.

Генеалогічні дослідження утруднюються й тоді, коли від основного стовбура відбруньковується новий рід, і при цьому у нього з'являється нове

¹¹¹ Там само. – Спр.219. – Арк. 1493.

¹¹² Там само. – Спр.293. – Арк. 106.

¹¹³ Там само. – Спр.262. – Арк. 588.

¹¹⁴ Там само. – Спр.242. – Арк. 939, Спр.252. – Арк. 1271, 1272, Спр.255. – Арк. 710.

¹¹⁵ Там само. – Спр.219. – Арк. 1491; Спр.226. – Арк. 108; Спр.233. – Арк. 156; Спр.255. – Арк. 731; Спр.277. – Арк. 1264; Спр.298. – Арк. 627; Спр.213. – Арк. 1625.

¹¹⁶ Там само. – Спр.192. – Арк. 723, 993 – 994.

¹¹⁷ Там само. – Спр.193. – Арк. 1780, 1789, 2170; Спр.194. – Арк. 364, 1093, 1540; Спр.198. – Арк. 907; Спр.221. – Арк. 1915; Спр.247. – Арк. 736, 863; Спр.261. – Арк. 2402; Спр.298. – Арк. 627 – 629; Спр.304. – Арк. 1965.

родове прізвисько. Наприклад, у Димида Косовчича Березовського було два сини – Яцко і Тома. Обидва в давніх актах іменувались Димидовичами¹¹⁸. Три сини Яцка – Федір, Роман і Григійр так і продовжували вживати прізвисько Димидович, яке в подальшому закріпилось за їхніми нащадками¹¹⁹. Син Томи Димидовича Григійр уже іменувався по батькові Томичем, і саме прізвисько Томич закріпилось за його нащадками¹²⁰. Цікаво, що навіть через півтора століття праправнуки Димида Березовського пам'ятали, що походять з роду Косовчичів¹²¹.

Так само виділились роди Лазаровичів від Здечуків, а ті в свою чергу від Косовчичів Березовських¹²², Філійовичів від Моцоків Березовських¹²³, Васкулів від Фіцичів Березовських¹²⁴, Будуровичів від, очевидно, Фіцичів Березовських¹²⁵, Дахненків від Арсеничів Березовських¹²⁶ і Геників Березовських, можливо, від Урбановичів Березовських¹²⁷. Така закономірність властива швидше для XVII ст., тоді, як у XVIII ст. родини, як правило, користувались і загальним родовим прізвищем, і кількома додатковими: сімейним, патронімічним або ж особовим.

д). Однакові або подібні шляхетські прізвиська у різних родів шляхти.

Трапляються випадки, коли прізвиська у двох різних родів однакові або ж дуже подібні, і тоді легко сплутати представників одного роду з представниками іншого. Наприклад серед Березовських існував великий рід Фіцичів. Їх прізвисько в актових книгах записували як Ficzyucz, Ficzyuc, Ficyuk, Fisiscz, Ficyuc тощо¹²⁸. Паралельно у XVIII ст. існувало зовсім інше сімейство

¹¹⁸ Там само. – Спр.20. – Арк. 368; Спр.123. – Арк. 987; Спр.132. – Арк. 889.

¹¹⁹ Там само. – Спр.37. – Арк. 348; Спр.133. – Арк. 990; Спр.136. – Арк. 330; Спр.221. – Арк. 791.

¹²⁰ Там само. – Спр.142. – Арк. 462; Спр.161. – Арк. 989, 1112; Спр.61. – Арк. 484 – 486.

¹²¹ Там само. – Спр.275. – Арк. 2021; Спр.261. – Арк. 1707.

¹²² Там само. – Спр.19. – Арк.750–755, 843, Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.929.

¹²³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.32. – Арк.658, Ф.6. – Оп.1. – Спр.80. – Арк.921–925, Спр.82. – Арк.929, Спр.83. – Арк.651, Спр.84. – Арк.794.

¹²⁴ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.263. – Арк. 924.

¹²⁵ Там само. – Спр.275. – Арк. 2741; Спр.277. – Арк. 965.

¹²⁶ Там само. – Спр.27. – Арк.483, Спр.32. – Арк.996.

¹²⁷ Там само. – Спр.277. – Арк. 1253.

¹²⁸ Там само. – Спр.119. – Арк. 916; Спр.121. – Арк. 1061; Спр.142. – Арк. 443, 462; Спр.169. – Арк. 1750; Спр.238. – Арк. 563 – 564; Спр.265. – Арк. 499, 556.

Фіцаків, що було відгалуженням роду Урбановичів Березовських. Їх прізвисько в актах записувано як Fіsak, Fіcyk¹²⁹. На початку XVII ст. серед Березовських були Степанковичі з роду Перцовичів¹³⁰ і Степанковичі сини Степана Іванкуловича¹³¹. Пізніше, в кінці XVII ст. відомі Петрашовичі з роду Урбановичів Березовських¹³² і Петрашовичі, що походили, мабуть, з роду Протасевичів¹³³. Такого роду схожими прізвиськами у Березовських були: Федорович і Федоричак, Андрейчин, Андрусьов і Андруненко, Семотич і Симчич, Гануляк і Ганусяк, Ільчич, Ільчишин і Ількович, Нергіш і Негрич, Гаврилинчин, Гавришак і Гаврилович, Калитяк і Калічак тощо.

е). Однакові імена у різних представників однієї родини.

Якщо родина налічувала багато осіб, то серед них зазвичай було багато чоловіків з однаковими іменами. В такому випадку навіть присутність родового прізвиська може не допомогти ідентифікації. До прикладу, у середині XVIII ст. у родині Бодругів Березовських було три дорослих Андрії Бодруги Березовські – Андрій, син Степана Бодруга, що мав особисте прізвисько Венгрин, його двоюрідний брат Андрій син Григора Бодруга і його племінник Андрій син Івана Бодруга¹³⁴. Всі троє або поодинці, а інколи й разом, виступали фігурантами різноманітних справ у гродському суді.

Часом траплялося, що в одного батька було два сини з однаковими іменами, народжені у шлюбах з різними дружинами. Так, Данило Білавич Березовський, згідно з документами, мав старшого сина Василя із Фенною Симчичівною Березовською і молодшого сина Василя, народженого у другому шлюбі із Маріанною Симчичівною Березовською¹³⁵. Так само в середині XVII ст. відомі два Івани, котрі були синами Олексія Фіщича від

¹²⁹ Там само. – Спр.193. – Арк. 2170; Спр.221. – Арк. 1501; Спр.303. – Арк. 806 – 807.

¹³⁰ Там само. – Спр.21. – Арк. 516.

¹³¹ Там само. – Спр.16. – Арк. 178; Спр.19. – Арк. 884.

¹³² Там само. – Спр.193. – Арк. 2170.

¹³³ Там само. – Спр.192. – Арк. 993.

¹³⁴ Там само. – Спр.259. – Арк. 1405 – 1406; Спр.260. – Арк. 854 – 855; Спр.302. – Арк. 1977 – 1978.

¹³⁵ Там само. – Спр.298. – Арк. 657.

двох різних дружин¹³⁶. В іншій гілці Білавичів Канючаків Братиняків Березовських маємо сина, батька і діда, що називалися Андріями¹³⁷.

Інколи однакові імена могли мати дочки одного батька. Так, Георгій Романчич Березовський мав двох дорослих заміжніх доньок, що називалися Маріаннами¹³⁸. Так само згідно заповіту у Маріанни з Романчичів Березовських і її чоловіка Михайла Перцовича Березовського було по дві дочки із іменами Анна і Олена. Перша Анна була заміжня за Якобом Геником Березовським, а друга Анна – за Іваном¹³⁹ Геником Березовським. В свою чергу перша Олена була віддана за Гаврила Скільського, а друга Олена – за Дмитра Геника. Дані імена дружин підтверджуються легітимаційними справами Геників і Скільських.

Ситуація ускладнюється, якщо при наявності однакових імен судові документи не подають шляхетських прізвищ. Це можна спостерігати на прикладі родини Фіцичів Березовських, що мешкала у селі Лядське¹⁴⁰. Наприкінці XVII – початку XVIII ст. сімейство було представлене серед інших чотирма Іванами, трьома Михайлами, двома Миколами, двома Степанами і двома Павлами¹⁴¹. То ж, зважаючи, що ніяких їхніх прізвищ джерела не містять аж до середини XVIII ст., розібратися у їх заплутаній генеалогії доволі нелегко.

II.2. Особливості критичного аналізу змісту документів.

а). Описки і помилки.

Часто звіряючи чорнові і чистові книги гродського суду або просто задокументовані різні етапи однієї судової справи можна натрапити на описки, опущення, заміну імен тощо. Про це потрібно пам'ятати, оскільки

¹³⁶ Там само. – Спр.30. – Арк.1156.

¹³⁷ Там само. – Спр.254. – Арк. 924; Спр.497. – Арк. 380.

¹³⁸ Там само. – Спр.299. – Арк.343.

¹³⁹ Там само. – Спр.306. – Арк.1057.

¹⁴⁰ Лядське – тепер Лі півка, село Тисменицького району Івано-Франківської області.

¹⁴¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.49. – Арк. 644, 645; Спр.50. – Арк. 224; Спр.58. – Арк. 797, 918; Спр.190. – Арк. 1845, 1851, 2212; Спр.62. – Арк. 911; Спр.192. – Арк. 355 – 356; Спр.194. – Арк. 1223.

без порівняння усіх наявних документів між собою, можна стати заручником банальної помилки писаря. Той міг не знати точних імен і прізвищ усіх фігурантів справи, часто при переписуванні допускав помилки, не правильно відчитавши прізвисько з чорнового варіанту запису або поданого оригіналу. Наведемо приклади таких помилок і канцелярських ляпів.

Як було згадано вище, у 1612 р. в одному з документів прізвисько Урбанович записане, як Вітанович (Vitanowicz), хоча далі по тексту у цьому ж документі йдеться про Урбановича¹⁴². У 1670 р. в протоколах суду один раз записано Степана Носовича Березовського, наступного – Степана Косовича Березовського. При цьому серед Березовських зустрічається як прізвисько Косович / Косович, так і Носяк / Носович. У цьому ж документі двічі фігурує Лука Абрамович Сулятицький Березовський. Це явна описка, бо Абрамовичі Березовські не могли називатись Сулятицькими¹⁴³. У 1693 р. в одній з реляцій серед переліку шляхтичів Прокопа Березовського зачислено до Томичів Березовських, хоча в протестації перед тим він записний як Прокоп Малкович Березовський. Та й з інших архівних даних знаємо, що ніякого Прокопа Томича в кінці XVII ст. не існувало¹⁴⁴. У 1694 р. Семена Ганусяка Березовського записано Степаном, хоча відомо, що йшлося про братів Семена і Андрія Ганусяків Березовських, а не Степана і Андрія¹⁴⁵. У 1695 р. двічі знаходимо згадки про Андруся і Семена Шумілових Березовських¹⁴⁶, але в іншому записі, що містить перелік багатьох осіб, прізвисько Шуміло знаходиться після імен Григорія і Степана Березовських; далі йдуть Андрій і Семен Березовські, для яких не вказано прізвиська. Очевидно, що йдеться про помилку писаря. Тому прочитавши лише цей документ і не порівнявши з іншими, можна було б подумати, що в кінці XVII ст. існували якісь Григорій і Степан Шуміли Березовські, хоча швидше за все тут малися на увазі Григорій і Степан Бодруги та Андрій і Семен

¹⁴² Там само. – Спр.115. – Арк. 56 – 60.

¹⁴³ Там само. – Спр.169. – Арк. 1213, 1217.

¹⁴⁴ Там само. – Спр.191. – Арк. 2177.

¹⁴⁵ Там само. – Спр.192. – Арк. 723.

¹⁴⁶ Там само. – Спр.193. – Арк. 1780, 1789.

Шуміли Березовські¹⁴⁷. У цих же документах двічі (в протестації і відповідній реляції) записано Андруся і Івана Богородецьких¹⁴⁸. Але в наступній протестації їх уже іменовано Підгородецькими¹⁴⁹. З пізніших даних знаємо, що в Березові дійсно мешкала родина Підгородецьких, тоді як про Богородецьких ніяких даних немає. Отже знову йдеться про помилку. У 1678 р. в протестації Альбрехта Гурського проти шляхти Нижнього Березова значиться Іван Здечук Березовський, а у відповідній реляції писар скоротив перелік шляхтичів і замість «Лесь Березовський, Казимир Нагуйовський, Іван Здечук Березовський» вийшло «Лесь Здечук Нагуйовський». При конфліктах Бодругів Березовських з Романчичами Березовськими у 1727 р. Степана Боровського названо Березовським, а Романчичів названо синами Андрія, а не Марка¹⁵⁰. Після цього Боровського ще кілька раз записано Березовським.

Особливо багато таких помилок і описок можна помітити в актах починаючи з середини XVIII ст. Одні і ті ж особи часто виступають фігурантами різних судових протестів, а тому їх легко ідентифікувати. Для прикладу наведемо наявні у судових документах ляпи лишень за два (1775 і 1776) роки. Так, у 1775 р. в квітці на 60 злотих вказано Казимира Дмитра Березовського. Швидше за все, йдеться про Казимира Димидовича (або як його інколи записували Казимира Димида Березовського)¹⁵¹. У 1776 р. Олену вдову по Степану Фіщичу Березовському названо дочкою Степана Дубенка Березовського¹⁵², тоді як з інших документів, що стосуються цієї родини знаємо, що вона була дочкою Івана Дубенка Березовського, а дружиною Степана Фіщича Андруненка¹⁵³. У 1776 р. вдова по Михайлу Галюку Березовському позивала до суду єврея Гершона Іцковича з містечка Яблунова. Прізвисько Михайла помилково написано як Гулак¹⁵⁴. У тому ж

¹⁴⁷ Там само. – Спр.193. – Арк. 2170.

¹⁴⁸ Там само. – Спр.193. – Арк. 1780, 1789.

¹⁴⁹ Там само. – Спр.193. – Арк. 2170.

¹⁵⁰ Там само. – Спр.226. – Арк. 370.

¹⁵¹ ЦДАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.105. – Арк. 681.

¹⁵² ЦДАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.305. – Арк. 877.

¹⁵³ Там само. – Спр.275. – Арк.2083, 2456, Спр.302. – Арк.1487, 1498.

¹⁵⁴ Там само. – Спр.306. – Арк. 55

1776 р. Маріанна з Романчичів Березовських, дружина Михайла Перцовича Березовського, виступила в суді проти Михайла Урбановича Березовського за підтримки її сина, дочки і швагра. При цьому ім'я швагра двічі переплутано: спочатку його названо не Геником, а Перцовичем, а далі названо Петром, а не Іваном¹⁵⁵. У одній із судових справ записано, що Настасія дружина Йозефа Мілевського була дочкою Софії з Арсеничів Березовських¹⁵⁶, хоча з інших записів відомо, що вона була дочкою Пелагії або ж інакше Аполонії з Арсеничів, і онукою Софії з Димидовичів Березовських¹⁵⁷.

Багато помилок трапляється в облятах, допущених при переписуванні з оригіналу. Наприклад, у 1776 р. було облятовано договір купівлі-продажу між братами Мудками Березовськими, укладений ще 1709 р. Серед свідків вписано Євстафія Ворочила і Івана Нанючака Березовських¹⁵⁸. З інших актів знаємо про Євстафія Вовчила (або ж Вовчелюка)¹⁵⁹ та про гілку Канючаків Березовських¹⁶⁰. При цьому бачимо розбіжності у написанні імен тих самих осіб в одному окремо взятому документі. Так, у занесених у судовий протокол витягах із давніх документів, одного разу згадано Степана Козовчика, іншого разу – Косовчика, одного разу – Hruscz, далі – Chruszcz і так далі¹⁶¹. Трапляються й курйозні описки, як то під 1727 р., коли Теодора Бодруга Березовського в маніфестації з приводу привласнення волів і маж¹⁶² з сіллю титуловано як магната «Magnificum» замість звичайного для дрібної шляхти «Nobilis»¹⁶³. Іван Березовський Малкович з Грабовця у 1645 р. значиться як покійний, а потім у 1652 р виступає в суді разом із синами¹⁶⁴.

¹⁵⁵ Там само. – Спр.306. – Арк. 1057.

¹⁵⁶ Там само. – Спр.305. – Арк. 1447.

¹⁵⁷ Там само. – Спр.305. – Арк. 528–529, 869–870.

¹⁵⁸ Там само. – Спр.306. – Арк. 13.

¹⁵⁹ Там само. – Спр.209. – Арк. 799; Спр.226. – Арк. 948; Спр.225. – Арк. 770.

¹⁶⁰ Там само. – Спр.206. – Арк. 2394.

¹⁶¹ Там само. – Спр.309. – Арк. 652, 659.

¹⁶² Мажа – чумацький віз.

¹⁶³ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.226. – Арк. 1101.

¹⁶⁴ Там само. – Спр.35. – Арк.185, Спр.144. – Арк.656.

б) Упущення імен осіб у договорах, розписках, судових тяжбах тощо.

Інколи, якщо і подано шляхетське прізвище, то упущено ім'я, і таким чином ми точно не знаємо, про кого йде мова. Часто це стосується записів початку XVII ст. Так, у 1605 р. у одній із судових угод фігурує Федір син Фіщича Березовського¹⁶⁵. У тому ж році знаходимо згадку про запис Негричами Березовськими з Нижнього Березова Христофору Свірському частки у Березові¹⁶⁶. Але які саме це були Негричі – імена, документ не деталізує. У 1603 р. згадана Катерина Березовська, дружина незнаного з імені Онофриковича Дрогомирецького¹⁶⁷. У 1643 р. в одному з документів зустрічаємо «Федір Голинський син Голинського» – тобто пропущене ім'я батька¹⁶⁸. Пізніше у 1644 р. в угоді пропущене ім'я батька Федора Малковича Березовського («Федір Березовський син Малковича Березовського»)¹⁶⁹. Ще одному документі за цей рік пропущено прізвище і ім'я батька якогось Лукача Березовського¹⁷⁰. У 1670 р. шляхтич Снопковський позивав у суді Томича Березовського та інших Березовських, але жодних імен у документі не вказано¹⁷¹. Бачимо, що у всіх наведених документах опущено ім'я, хоча й присутнє прізвище особи.

Особливо це характерно для документів, що були складені не в суді, а на місці, в шляхетських осередках. Ці документи хоча й містять часом перелік багатьох свідків, дають значно менше фактологічного матеріалу та генеалогічної інформації, ніж ті документи, що складені в гродському суді. Загальний стиль їх укладення та написання ніби передбачав, що всім й так відомо про кого й про що йдеться у документі, тому часто не подавалося ні імен, ні прізвищ дійових персонажів, не деталізувались предмети чи умови договорів, упускались назви і навіть приблизні розміри земельних часток. Інколи доходять до курйозів, коли не вказувалося навіть імені того, для кого

¹⁶⁵ Там само. – Спр.12. – Арк. 697.

¹⁶⁶ Там само. – Спр.12. – Арк. 586.

¹⁶⁷ Там само. – Спр.110. – Арк. 1013.

¹⁶⁸ Там само. – Спр.31. – Арк.161.

¹⁶⁹ Там само. – Спр.32. – Арк.654.

¹⁷⁰ Там само. – Арк.658.

¹⁷¹ Там само. – Спр.168. – Арк. 476.

такий документ укладався. Наприклад, заповіт Івана Малковича Тарараги Березовського з 1778 р. не подає ні імені дружини, ні імен дітей, яким заповідалося усе майно¹⁷². У 1747 р. якийсь Моцок¹⁷³ Березовський записав дружині свого сина Василя (Василисі) 100 злотих. При цьому ні імені Моцока Березовського, ні цієї Василихи не згадано¹⁷⁴. У 1759 р. йдеться про борг дружин Івана Кузича і Антонія Пйотровського, що були дочками Івана Бодруга Березовського і якоїсь Мандзі перед Михайлом Томичем Березовським, але при цьому їхніх імен не подано, лише вказано «дружини таких то й таких то»¹⁷⁵. У 1772 р. в угоді щодо повернення материнського посагу братам Семену і Андрію Куничичам Березовським, згадано, що їхня матір була сестрою Івана Філевича Березовського, але імені її не названо. У цьому ж документі не вказано імені дочки Івана Філевича, дружини Івана Лазаровича Березовського, не названо її дітей¹⁷⁶. У 1669 р. якийсь Луць Березовський облятував у Галицьких гродських актах договір від 1666 р. із своїм тестем Іваном Голинським, священником з Голині. У ньому останній зрікається своїх прав на спадок (борг) по померлому Роману Березовському, покійному чоловікові його дочки, на користь Луця Березовського, чоловіка іншої його дочки, забравши собі по небіжчику лише пару волів з возом. При цьому у документі не фігурують імена дочок Івана Голинського¹⁷⁷.

Наші спостереження вказують, що такого роду «місцеві документи» написані виключно польською мовою, тоді як документація в Галицькому гроді того часу переважно укладалася латиною. Це й не дивно: дрібна шляхта в своїй масі була на загал неписемною, а якщо й знаходився на місці якийсь путящий писар, то він краще знав польську, ніж латину, та й не завжди мав чітке уявлення, як потрібно укладати документи. Це, можливо, пояснює й ту обставину, що документи, складені безпосередньо на місці, а не в гродському

¹⁷² Там само. – Спр. 313. – Арк. 180–182.

¹⁷³ Моцок – шляхетське прізвище одного з родів Березовських.

¹⁷⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 297. – Арк. 697.

¹⁷⁵ Там само. – Спр. 304. – Арк. 37.

¹⁷⁶ Там само. – Спр. 317. – Арк. 1423.

¹⁷⁷ Там само. – Спр. 166. – Арк. 182 – 183.

суді, написані польською мовою, часто доволі плутані, а їх окремі положення сформульовані нечітко. Наприклад, запис Павла Малковича Березовського доньці Анні і зятеві Івану Бодругу Березовському викладений так, що встановити, що ж саме було записано подружжю важко¹⁷⁸.

Ось ще кілька прикладів пропущення імені в документах. У пописі шляхти Галицької землі за 1670 р. згадується без імені Генік Березовський¹⁷⁹. У 1776 р. у згаданому позові до єврея Гершона Іцковича з містечка Яблунова вдова Михайла Галюка Березовського йменується Юрчихою Березовською¹⁸⁰. Окрім того, що не подано її імені, не зрозуміло з документу, чому вона Юрчиха, а не Михайлиха. Зазвичай жінок називали за іменем чоловіка – Іваниха, Василюха тощо, однак у даному випадку прізвисько не збігається з іменем чоловіка. Можливо, Юрій – це ім'я її другого чоловіка. У 1775 р. в квітці за 60 злотих від Казимира Димидовича Березовського не названо ні імені пані Кобилянської, яка віддавала борг, ні імені її покійного чоловіка¹⁸¹. У 1778 р. цей же Казимир Димидович віддає в трилітню заставу свою частку, набуту від тітки, імені, якої не названо, а записано лише, що вона з Жураковських і по чоловікові Ільницька¹⁸².

У 1730 рр. багато позовів вписувались у гродські книги в скороченому варіанті, і вони зовсім не містять імен, – просто Березовські чи інші позивають Березовських. Як приклад, позов Гродзичького до Березовських у 1722 р.¹⁸³ та позов тих же Березовських до Гродзичького¹⁸⁴. Без подання імен складена й реляція в тій же справі¹⁸⁵. Під тим же роком знаходимо позов Жураковських до Березовських¹⁸⁶. Шанс зрозуміти, про кого йде мова є лише тоді, якщо натрапити на відповідну протестацію, яка йшла першою, і в якій зазвичай записували повні імена фігурантів справи.

¹⁷⁸ Там само. – Спр. 283. – Арк. 1162.

¹⁷⁹ Там само. – Спр. 169. – Арк. 1752.

¹⁸⁰ Там само. – Спр. 306. – Арк. 55.

¹⁸¹ Там само. – Спр. 105. – Арк. 681.

¹⁸² Там само. – Спр. 310. – Арк. 195.

¹⁸³ Там само. – Спр. 220. – Арк. 1912.

¹⁸⁴ Там само. – Арк. 1951.

¹⁸⁵ Там само. – Арк. 2028.

¹⁸⁶ Там само. – Арк. 1918.

в). Неспівпадіння генеалогічних даних у різних документах.

Розглядаючи питання таких неспівпадінь, насамперед мусимо відмітити, що дуже часто різняться жіночі імена, тобто одні і ті ж особи у документах названі неоднаково. Здається, ставлення до жіночих імен в тодішній документації було більш недбалим, ніж до чоловічих. Коли неспівпадіння чоловічих імен у більшості випадків можна пояснити простою помилкою чи опискою писаря, що мала місце лише одного разу, то неспівпадіння жіночих імен щодо однієї і тієї ж особи трапляються багаторазово і, мабуть, пов'язані із записом недостовірної інформації зі слів фігурантів судових справ, а не банальними помилками писаря. Звичайно, треба перевіряти чи не йдеться про першу, другу і третю дружини одного і того ж шляхтича, але все ж прикладів, коли одні і ті ж шляхтянки записані під різними іменами достатньо.

Так, при розслідуванні вбивства Петра Романчича Березовського у суді виступала його вдова, яку на перших етапах судової справи багаторазово записувано Маріанною¹⁸⁷, а в подальшому – лише Анною¹⁸⁸. Пізніше в кінці XVIII ст. при легітимації, яка проводилась в тому числі і на основі документів гродського суду, виникла плутанина і, як результат, маємо легітимованого Івана Романчича Березовського сина Петра і Маріанни Філійовичівни і легітимованих братів Івана і Йосипа Романчичів Березовських синів Петра і Анни Філійовичівни. Хоча з актового матеріалу знаємо, що існував лише один Іван, син Петра Романчича Березовського. Перелік таких неспівпадінь можна продовжити. Наприклад, Олену Язвінську¹⁸⁹ дружину Василя Романчича Березовського кілька разів названо Маріанною¹⁹⁰; дружину Івана Фіцича Березовського у 1755 р. названо

¹⁸⁷ Там само. – Спр.259. – Арк.1316 – 1319, 1405 – 1406; Спр.260. – Арк. 182, 519, 854, 961 – 962, 985; Спр.261. – Арк. 1542.

¹⁸⁸ Там само. – Спр.260. – Арк. 1123 – 1125; Спр.261. – Арк. 127 – 128, 149; Спр.272. – Арк. 1619, 2061; Спр.282. – Арк. 909, 1155; Спр.284. – Арк. 697.

¹⁸⁹ Там само. – Спр.233. – Арк. 1002; Ф.165 (Крайовий комітет). – Оп.6а. – Спр.34. – Арк.34

¹⁹⁰ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.71. – Арк. 373, 380.

Аполонією¹⁹¹, а у 1748 і 1760 рр. – Терезою¹⁹², тоді як в легітимаційних документах вона взагалі Параска¹⁹³; Анастасію Косовчич Березовську¹⁹⁴ дружину Івана Сулятицького у 1772 р. поіменовано Маріанною¹⁹⁵. Рідше траплялись казуси із неправильним вживанням дівочих прізвищ, але зустрічаємо і такі. У 1767 р. прізвище дружини Василя Гурбича Голинського Олени Косовчич Березовської записано як Олена Урбанович Березовська¹⁹⁶. Другу дружину Матвія Урбановича Березовського Анастасію називано і Бодруговною, і Бодоровною¹⁹⁷.

Неспівпадіння жіночих імен можна прослідкувати і порівнюючи записи гродського і земського судів із документами, що містяться в легітимаційних справах. Так, у 1775 р. сім'я Млака Скільських з Вижнього Березова відстоювала свої права на землю, успадковану колись від Телепанів Березовських. У протестації записано, що дружиною Василя Млака Скільського була Анастасія¹⁹⁸, тоді як у легітимації від 1782 р. дружиною названо Олену Коричаковну¹⁹⁹. В цьому ж записі гродського суду вказано, що дружиною Івана Млака Скільського була Анна Фіщич, а не Анастасія, як записано при легітимації; одного з його синів названо Георгієм, хоча в легітимації зустрічаємо Григорія, а не Георгія²⁰⁰. Плутанина між іменами Георгій і Григорій зустрічається в актовому матеріалі доводі часто. У 1641 р. в одному з записів фігурує Григорій Голинський з дружиною Євою Березовською, а вже на наступній сторінці він значиться Георгієм²⁰¹. З інших документів відомо, що він все ж був Георгієм.

¹⁹¹ Там само. – Спр.265. – Арк. 1649.

¹⁹² Там само. – Спр.255. – Арк. 278, 524; Спр.272. – Арк. 2323; Спр.298. – Арк. 829.

¹⁹³ ЦДІАЛ. – Ф.165. – Оп. 3. – Спр. 298. – Арк. 24 – 26.

¹⁹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.250. – Арк. 2097; Спр.260. – Арк. 1503.

¹⁹⁵ Там само. – Спр.298. – Арк. 880.

¹⁹⁶ Там само. – Спр.496. – Арк. 645.

¹⁹⁷ Там само. – Спр.255. – Арк. 775, 1163; Спр.259. – Арк. 1586; Спр.298. – Арк. 880; Спр.497. – Арк. 191.

¹⁹⁸ Там само. – Спр.304. – Арк.1965–1966, 1974.

¹⁹⁹ Там само. – Ф.165. – Оп.6а. – Спр.33. – Арк.203.

²⁰⁰ Там само. – Спр.304. – Арк. 1965–1966; Ф.165. – ОП. 3. – Спр. 4257. – Арк. 151 – 153; Спр. 4258. – Арк.2–8.

²⁰¹ Там само. – Спр.29. – Арк.79.

У 1662 р. дружину Івана Перцовича Березовського помилково записано Мариною Жураковською, хоча із багаточисельних згадок знаємо її як про Катерину²⁰². Як результат, при укладанні генеалогії родини Перцовичів Березовських з 1776 р., для якої, очевидно, було використано згаданий документ, вона фігурує як Маріанна Жураковська²⁰³, а вже у легітимаційних справах вона знову значиться Катериною²⁰⁴.

Інколи при зіставленні даних із різних судових справ зустрічаємо неспівпадіння в позначенні ступеня родичання між членами однієї родини. Наприклад, у першій третині XVII ст. віднаходимо близько десятка угод укладених Моцоками Березовськими. В більшості з них інформація загалом узгоджується в тому, що Григир чи Гріга, Васько, Іван, Філ і Микита були рідними братами і синами Васька Моцока Березовського²⁰⁵. Проте в одному з документів Іван, Філ і Микита названі племінниками Григора і Васька²⁰⁶. У 1732 р. вдова Василя Романчича Березовського зі своїми дітьми позивала синів Марка Романчича Березовського, називаючи їх двоюрідними братами покійного чоловіка і дядьками її дітей. Однак з інших записів відомо, що Василь і сам був сином Марка, решта ж синів Марка відповідно були йому рідними, а не двоюрідними братами²⁰⁷.

В другій половині XVIII ст. було прийнято загалом досить детально подавати інформацію про укладачів угод, розписуючи інколи їхній родовід на два-три покоління. Проте в таких документах теж можна натрапити на неточності і невідповідність іншій генеалогічній інформації. Наприклад, у 1766 р. Петро Голинський з Вижнього Березова, який відписував частку Перцовичу Березовському, названий сином Василя Голинського і Анастасії Косовчич Березовської, онуком Івана і правнуком Станіслава Голинських²⁰⁸. Однак з документів ранішого періоду відомо, що згаданий Василь був

²⁰² Там само. – Спр.44. Арк.500.

²⁰³ Там само. – Спр.305. – Арк.13.

²⁰⁴ Там само. – Ф.165. – Оп.6а. – Спр. 284. – Арк. 6–88.

²⁰⁵ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.929, Спр.83. – Арк.651, Ф.5. – Оп.1. – Спр.32. – Арк.658.

²⁰⁶ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.84. – Арк.794.

²⁰⁷ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.233. – Арк.1002.

²⁰⁸ Там само. – Спр.496. – Арк.460.

онуком священника Григорія Голинського, а Станіслав був одним із синів Григорія і, відповідно, рідним братом Івана і дядьком Василя Голинських²⁰⁹.

Окремо вкажемо на неспівпадіння, що часом містяться у шляхетських виводах, облятованих генеалогіях чи так званих testimoniaх. Так, у 1775 р. брати Іван, Василь, Михайло і Андрій Урбановичі Березовські облятували свою генеалогію. Згідно неї, вони були синами подружжя Степана Урбановича і Анни Косович Березовських. Обоє батьків на цей час ще були живими. Далі сказано, що Степан Урбанович був сином Григора Урбановича Березовського, який нібито фігурує у іншій, облятованій у 1687 р. генеалогії роду²¹⁰. Дійсно, у 1687 р. якийсь (не відомо чи Урбанович) Семен Березовський облятував генеалогію Михайла Урбановича Березовського, попа у Нижньому Березові, надану і засвідчену шляхтою Березова у 1636 р. Там серед свідків згаданий Григир Урбанович Березовський²¹¹, однак цей Григир, що мусів бути повнолітнім у 1636 р., аж ніяк не міг бути батьком Степана Урбановича Березовського, котрий ще жив у 1775 році. То ж вочевидь, що маємо справу з доказами, які «притягнуті за вуха».

II.3. Труднощі, які не пов'язані безпосередньо із змістом документів гродських чи земських книг.

Джерелом таких труднощів є погана збереженість документів, відсутність певного пласту документів, непропорційна частота представлень у актовому матеріалі різних шляхетських родів чи окремих осіб; до певної міри проблемою може бути мобільність дрібної шляхти, її часті міграції з родинних гнізд, що зумовило розпорошеність інформації по документах різних судів тощо. Розглянемо ці аспекти по порядку.

а) Погана збереженість документів.

²⁰⁹ Там само. – Спр.51. Арк. Стр.997, Спр.161. – Арк.936–937, Спр.221. – Арк.1501, 1915.

²¹⁰ Там само. – Спр.304. – Арк. 2289, 2291.

²¹¹ Там само. – Спр.188. – Арк. 282 – 283.

Стан збереження частини документи галицького гродського суду, особливо з першої половини XVII ст., є незадовільним, сторінки не цілі, або ж їх бракує, текст бляклий і складний для прочитання. Так, у справі № 118 (том за 1617–1618 рр.) сторінки трьох із восьми документів, що стосуються представників роду Березовських, пошкоджені настільки, що відчитати імена подекуди немає змоги²¹². Подібною є ситуація із трьома договорами-даруваннями Березовськими своїх часток Павлу Куропатві у книзі за за 1607–1609 рр.²¹³. Їх стан збереження такий, що як би не копії цих дарувань у фонді «Колекція шляхетських документів»²¹⁴, деякі імена залишились би нам невідомими²¹⁵. У актовій книзі за 1626–1627 рр. на арк. 1385 маємо запис про квітуння Федором Голинським сином Гринька якогось Федора Березовського, але сторінка рукопису обірвана, а тому імені батька Федора Березовського не залишилось²¹⁶. У цьому ж томі є запис дарування Лазаром Косовичом Березовським частки у Вижньому Березові якомусь Сулятицькому, імені котрого ми не знаємо, бо сторінка теж обірвана²¹⁷. У спр. № 22 за 1631–1631 рр. серед семи судових документів, що стосуються Березовських, два знаходяться на фрагментах сторінок рукопису. Коли у одній з них імена дійових осіб ще так-сяк можна відчитати, то в іншій не доступні ні імена, ні зміст²¹⁸. У спр. № 23 за 1633 р. взагалі сторінки всіх 17 документів, де фігурують Березовські більшою чи меншою мірою пошкоджені і місцями нечитабельні²¹⁹.

б). Відсутність документів.

Що стосується генеалогії роду Березовських, то дається взнаки відсутність актів коломийських судів (підкоморського, старостинського суду

²¹² Там само. – Спр.118. – Арк. 609, 610, 618, 708, 709, 732, 755.

²¹³ Павло Куропатва – стольник Галицький на початку XVII ст., власник Пнівського замку.

²¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.134 (Колекція шляхетських документів). – Оп.2. – Спр.88, 89.

²¹⁵ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.13. – Арк. 1344, 1346, 1348.

²¹⁶ Там само. – Спр.19. – Арк. 1385.

²¹⁷ Там само. – Спр.19. – Арк. 843.

²¹⁸ Там само. – Спр.22. – Арк. 1422, 1424.

²¹⁹ Там само. – Спр.22. – Арк. 4, 12, 19, 33, 39, 112, 153, 188, 235, 289, 315, 577, 578, 687, 727, 731, 732.

і магістрату), які не збереглися. Хоча обляти Галицького гродського суду вказують на досить значне число документів, які були складені там. І це логічно, бо Коломия знаходилась значно ближче до родинного осідку Березовських, ніж Галич. Вже одні з перших документів галицького земського суду, які стосуються Березовських є облятами актів Коломийського підкоморського суду від 1482 р. (*libro camerarorium Colomiensium*)²²⁰. У подальшому таких прикладів багато. Так, у 1624 р. Семен Загвойський облятував у гродському суді два документи своєї дружини Настасії Березовської, видані у 1609 р. у Коломії²²¹. Два документи із Коломії облятовані пізніше: один – квіт Негричів Березовських якомусь Семену Березовському з Вижнього Березова, інший – документ, який знаходиться на дуже ушкодженій сторінці, а тому ідчитати його зміст змоги немає²²². У 1778 р. спадкоємці Белжецьких представили у гродському суді три договори укладені в Коломийському старостинському суді (*Curia Regalis Colomiensis*) у 1610 і 1611 рр. Березовськими. У першому документі, Прокоп Жураковський відступив частку по Івану Лазоровому Березовському Андрію Белжецькому, а у другому – Степан Косовчик Березовський частку і дім у місцевості Стирі у Вижньому Березові, очевидно, тому ж Андрію Белжецькому. Третій документ – це дарування Андрієм Березовським частки біля старої дороги і в місцевості Якуб Яцкові Головчичові Березовському²²³.

в). Розселення і міграція дрібної шляхти.

Приклад Березовських демонструє, що впродовж XVII–XVIII ст. зберігалась стійка тенденція до міграції дрібної шляхти із своїх родових гнізд як у шляхетські осідки, що знаходились порівняно недалеко, так і на віддалені Поділля і Київщину. Це утруднює дослідження генеалогії через те, що при переїздах шляхта зверталась у суди по місцю нового проживання.

²²⁰ AGZ. – Lwow, 1906. – Т. 19 – S.188.

²²¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.18. – Арк. 309 – 311.

²²² Там само. – Спр.23. – Арк. 153 – 154, 315.

²²³ Там само. – Спр.309. – Арк. 653.

Черпаючи генеалогічні дані про Березовських із актових книг галицьких городського і земського судів часто маємо ситуацію, коли відомості про членів певної родини обриваються. Можна лише здогадуватись, чи це було пов'язане з тим, що рід вигас, з тим, що змінив шляхетське прізвище, а чи з тим, що емігрував із родинного осідку. Так, на початку XVIII ст. зустрічаємо згадки про Федора Бодруга Березовського і його сина Василя. В подальшому відомостей про них не знаходимо. Якби не облятований родовід Бодругів Березовських з 1773 р.²²⁴, який засвідчує, що сім'я згаданого Василя вибралася з Вижнього Березова і осіла в селі Джуркові²²⁵ як чиншова шляхта, історія цієї гілки була б невідомою.

г). Краща репрезентація на сторінках актового матеріалу заможнішої та активнішої шляхти.

Багатший прошарок прикарпатської шляхти згадується в рази частіше, ніж їх бідніші родичі. Так, деякі родини і сімейства, що активно провадили свої майнові справи, виступають на сторінках актових документів багаторазово, інколи по кілька разів на рік, натомість деякі фігурують лише в одному із записів і більше про них нічого не відомо. Наприклад, серед Березовських згадки про членів кількох родів, таких як Романчичі, Бодруги, Томичі, Малковичі зустрічаються ледь не в кожному другому документі, де фігурують Березовські. У той же час згадки про Куничичів, Голдишів, Склеповичів Березовських є фрагментарними та рідкими. Але навіть у великих і порівняно заможних родинах не всі з однаковою частотою фігурують у судових справах. Так, у XVIII ст. маємо багато згадок про Матвія Солонинку Урбановича і його синів, тоді, як його брат Лука за тридцять з лишком років згаданий побіжно лише три рази – одного разу в молодості разом із батьком Василем і братом Матвієм, наступного разу як свідок при угоді, і зрештою як учасник судової справи його племінників.

²²⁴ Там само. – Спр.299. – Арк. 1794.

²²⁵ Джурків – село Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.

Жодних особистих справ у суді він за ціле своє життя, очевидно, не провадив²²⁶.

Якщо ж сім'я дрібної шляхти переселялись із своїх родових осередків у інше місце і осідала на панських землях як чиншова шляхта, то з цього моменту її вже годі віднайти на сторінках актових книг.

В підсумку мусимо ствердити, що дослідник дрібної шляхти не може беззастережно довіряти даним записів гродського і земського судів. Окрім того, що тексти давніх актів і так складні для розуміння й інтерпретацій, вони ще й містять велику кількість технічних помилок, упущень, свідомих чи несвідомих перекручень, неспівпадінь, тощо. Ці всі викривлення історичної і генеалогічної інформації можуть завести дослідження в глухий кут і лише кропітка робота із всім обширом джерельної бази, зіставлення, порівняння та скрупульозний аналіз даних різних актових документів дозволяє максимально убезпечити пошукача від помилкових висновків, суджень та інтерпретацій.

²²⁶ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.211. – Арк. 819; Спр.241. – Арк. 941; Спр.255. – Арк. 726.

*Розділ III. Характеристика основних типів правових і майнових
інтерацій дрібної шляхти Галицької землі у XV–XVIII ст.
зафіксованих в документах галицьких земського і гродського
судів.*

На сторінках судових документів маємо представлені дві протилежні сторони правових і майнових взаємодій дрібної шляхти, які умовно можна назвати «мирною» і «конфліктною». Мирну сторону висвітлюють різноманітні угоди, записи, уступки, дарування, заповіти тощо. Тоді як конфліктну – донесення, реляції, позови, інспекції возного, зрештою вирокі суду. Звичайно, ці дві сторони відносин були пов'язані, одна з іншої впливали, мирні взаємини могли перейти в конфліктні, а конфлікт закінчувався примиренням. Характерною особливістю соціального життя дрібної шляхти у XV – XVIII ст. було те, що більшість взаємодій відбувалася в тісному колі собі подібних дрібних шляхтичів, часто в межах кількох розгалужених сімейств, котрі мешкали в одному шляхетському осередку. Інтерації з магнатерією обмежувались продажем чи заставою їм земельних часток, а також взаємними нападами і захопленням землі і майна, в чому перевага зрештою була на стороні магнатів. В цих ворожих стосунках на боці магнатів часто брали участь його піддані, різноманітного роду слуги, управителі і найманці. З іншої сторони, із підданими, що мешкали по сусідству, хоча й зрідка, але теж укладали угоди та провадили різні майнові оборудки. Більшість згадок про такі угоди маємо в середині XVIII ст. Так, наприклад у 1740 р. брати Остафій і Лука Возняки зі Слободи Рунгурської уступили дві сіножаті у Вижньому Березові, успадковані ними по своїй бабі Катерині з Димидовичів, Івану Малютенку Березовському²²⁷. У цьому ж році потомок Здечуків Березовських Федір Білавич віддав вдові підданого Василя Петруньового 24 злотих, під які було колись заставлено їх частку у

²²⁷ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.244. – Арк.140.

Вижньому Березові²²⁸. Кількома роками пізніше, у 1746 р. калуський лісничий Іван Завадський звинуватив Олександра Романчича і Якова Васкула Березовських у тому, що ті спочатку уклали з селянином Іваном Гурняком контракт про поділ соляної криниці (джерела), та після того, як її на вказаному місці не було відшукано, взяли з Гурняка один талер та випалене вапно. Це не відшкодувало завданих їм збитків, а тому вони на дорозі у невинної людини, калуського селянина Степана Каратника відібрали коня вартістю 10 талерів²²⁹. В XVI ст. траплялися навіть записи часток Березовськими на користь підданих. Наприклад у 1560-их р. шляхетний Сіма Малкович Березовський продав піданому Івана Сербі Лазару Варваричу частку у Вижньому Березові за 60 злотих²³⁰.

Мусимо вказати, що різниця в статках між різними дрібношляхетськими сім'ями хоча й існувала, однак вона не була аж такою значною. Якщо найбільш бідніші, ті про яких маємо інформацію із актового матеріалу, оперували сумами в кілька десятків злотих, то їхні заможніші родичі і сусіди – кількома сотнями. Вкрай рідко трапляються оборудки на тисячу і більше злотих. Аналогічною виглядає ситуація і з поземельним володінням цієї шляхетської братії. В документах повсякчас маємо справу із чисельними розпорощеними наділами невеликих розмірів – луками, сіножатями, городами, дворищами. Хоча впродовж XV–XVIII ст. структура земельної власності дрібної шляхти все ж таки зазнавала змін. На початках, в XV–XVI ст. родини володіли відносно великими окремими частками села. Проте в кожному поколінні чисельність шляхти зростала, відповідно меншали і розпорощувались земельні володіння. Згідно традиційного права при успадкуванні кожен земельний наділ батька мав бути порівну поділений між синами. Таким чином з плином часу кожна сім'я володіла багатьма невеликими клаптями землі, які переважно розташовувались у різних частинах шляхетського поселення. З кінця XVI ст. деякі частки Березова

²²⁸ Там само. – Арк.141.

²²⁹ Там само. – Спр.253. – Арк. 744.

²³⁰ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.51. – Арк.942/1/31.

внаслідок продажу чи застави потрапили у власність до великих землевласників, таких як Свірські, Куропатви, Балабани, Белжецькі тощо. Магнати заселяли свої володіння підданими, і є всі підстави стверджувати, що таким чином від первісного поселення Берези з часом відокремились вже цілі нешляхетські села, такі як Акришора, Текуча, Свірська Баня та, можливо, Лючки. Водночас і в самому Березові поступово зростала кількість дрібних наділів, що належали магнатерії, на котрих мешкали піддані, а з середини XVII ст. і частина збіднілої шляхти. Так, у Нижньому Березові згідно інвентаря від 1650 р. на чиншу в Евариста Белжецького мешкали шляхтичі Пожога, Мишлак, Свидло, Шах, Тимофійцов, Семотич, Вовк, Зубко, Нергіш та священники Міхно і Федір Березовські²³¹. На кінець XVIII ст. таких чиншовиків у Вижньому та Нижньому Березові нараховувалось уже більше двох десятків. Серед них були такі Березовські як Іван Перцович, Василь Негрич, Іван Шрамчук, Василь Геник, Микола Білавич, Михайло Шумиляк, вдова Семениха Зубкова, Іван Юриків, Іван Злейків, Михайло Кап'юк, Іван Диндюк, Іван Кораб'юк, вдова Якова Кораб'юка, Іван Попович, Михайло Злейко, Іван Федоричак, Григійр Шрамчук, а також представники інших родів дрібної шляхти, а саме Іван Бориславський, Григійр Скількський, вдова Михайла Ільницького, Михайло Мединський, Антон Пригородський, Йосип Ільницький, Василь Підлисецький та Іван Дрогомирецький²³².

Що стосується підданих, то з самого початку дрібна шляхта мала їх мізерну кількість. Вже на початку XVII ст. ситуація виглядає курйозною, коли, наприклад, кілька братів Семотичів у Вижньому Березові спільно володіли єдиним підданим²³³. В той же час чотирьом братам Нергішовичам належав спільний підданий Кузіла²³⁴. До середини XVIII ст. лише декілька найзаможніших сімей Березовських, таких як Димидовичі чи Томичі, могли собі дозволити утримувати на своїй землі одного-двох підданих (під 1702 р. є

²³¹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.312. – Арк.1257.

²³² Там само. – Ф.146 (Галицьке намісництво, 1772–1921 рр.). – Оп.64. – Спр. 7735 – Арк.14–15.

²³³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.117. – Арк.1460, 1461, 1465, 1466.

²³⁴ Там само. – Спр.111. – Арк.383.

згадка про якогось Григорія, що був підданим Івана Томича Березовського²³⁵), та й то ці сім'ї мешкали вже поза межами свого родового гнізда. В самому ж Березові на другу половину XVII – середину XVIII ст. піддані дрібної шляхти здається повністю зникають, натомість мова інколи йде про так званих слуг, котрі могли походити із збіднілої шляхти. Так, під 1638 р. маємо відомості про слугу Семена Перцовича Березовського якогось Василя Катерининоного²³⁶, під 1686 р. в одній із судових справ фігурує Василько Дрогомирецький слуга подружжя Петра і Маріанни Моцоків Березовських з Грабовця²³⁷, а у 1745 р. згадується якийсь Іван Пирус слуга Степана Томича Березовського²³⁸.

Хоча міграції й переїзди були звичною справою, і комунікація між різними шляхетськими осередками на якомусь рівні підтримувалася, все ж зважаючи на відстані, більшість соціальних взаємодій висвітлених на сторінках давніх актів, відбувалось поміж мешканцями одного, максимум сусідніх шляхетських осередків.

Зважаючи на джерельну базу, на яку опирається дане дослідження, легше говорити про конфліктну сторону стосунків та взаємодій в середовищі шляхти, ніж про мирну. На сторінки судових актів частіше потрапляли різноманітні позови про побиття, напади, захоплення земель, невиклони боргів, а не мирні угоди купівлі-продажу, заповіти чи шлюбні контракти. Припускаємо, що велика частина останніх (назвемо їх умовно «мирними документами») вже з кінця першої третини XVII ст. складалася на місці, в шляхетських осередках писарями чи священниками. Легітимності таким документам надавали підписи свідків, їх не завжди облятовували у Галицькому гроді. За умови ж конфлікту, очевидно, іншого вибору, як звертатися до суду, не було.

Почнемо все ж з мирної сторони взаємин.

²³⁵ Там само. – Спр.198. – Арк.1083–1084.

²³⁶ Там само. – Спр.132. – Арк.211, 215, 798, 799, 803.

²³⁷ Там само. – Спр.187. – Арк.229.

²³⁸ Там само. – Спр.252. – Арк.1089.

Документами, які представляють цю сторону взаємовідносин, є договори продажу, оренди, позики під заставу землі, боргові зобов'язання, дарування, зречення, шлюбні контракти, заповіти тощо. Так чи інакше мирні документи завжди стосувалися власності і майна. Якщо йшлося про нерухоме майно, то це були: земельні частки, черени з соляною ропою або соляні бані, двори, окремі будівлі тощо. Рухоме майно дрібної шляхти було представлене в основному худобою, готівкою, одягом, домашнім начинням, продуктами, часом мова йшла про сіль, деревину чи що інше. Судячи із актових записів, значна кількість дрібних шляхтичів були доволі підприємливими. Вони активно провадили справи, укладаючи в міру своїх фінансових можливостей різноманітні договори із такими ж дрібними шляхтичами як вони самі, з євреями і магнатерією, а зрідка, як уже йшла мова, навіть з підданими. Контекст давніх актів підказує, що частина цих оборудок, особливо в межах однієї родини могла укладатися усно, без фіксації на папері, і дізнаємось про такі угоди із гродських і земських актів уже лише із занотованих суперечок і судових тяжб. Так, у протестації Якоба Геника Березовського від 1713 р. йшлося про те, що покійний брат позивача Іван позичив колись батькові своєї дружини 20 талерів, а той їх не віддав²³⁹. Влітку 1760 р. Георгій Дахненко Березовський син Василя Дахненка разом із своєю сестрою та нащадками іншої позивав у суді підданого Олександра Яблоновського Василя Блащука, сина Семена з Акришори, за те, що цей Василь, а перед тим його батько, близько сорока років уживали сінокіс в урочищі Гнилиця, що межує з селом Акришорою, і збираючи кожного року по сім великих возів сіна з нього нічого окрім бербениці бринзи Дахненкам не давали²⁴⁰. Можемо припустити, що існував якийсь усний договір між батьком Георгія Василем і Семеном Блащуком, згідно якого останній орендував згаданий сінокіс. З часом ця угода перестала влаштовувати Дахненків, а Блащук волів залишити все як є і землю не повертав.

²³⁹ Там само. – Спр.207. – Арк.1056.

²⁴⁰ Там само. – Спр.272. – Арк.2224–2225, 2241.

Значна кількість угод таки укладалась письмово. Існувало дві основні можливості юридично оформити якусь певну домовленість: на місці при свідках за допомогою писаря чи священника скласти угоду і потім за можливості облятувати її в земському чи гродському суді або ж їхати сторонам особисто в суд і там укладати документ. Окрім галицького земського і гродського судів з кінця XV – до початку XVII ст. Березовські також зверталися до Коломийського підкоморського чи старостинського судів і вже складені там документи інколи облятували в Галичі. Вперше таку обляту знаходимо під 1482 р., коли Сенько Баламут викупив половину Нижнього Березова у шляхтичів Івана Юрковича, Семена Данилковича, Івашка Донишковича і Івана Тимші²⁴¹. Пізніше на поч. 17 ст. багато угод Березовські укладали в Коломийському старостинському суді (*acta capitanealia Curia Regalis Colomiensis*)²⁴². Останні такі записи знаходимо під 1610 і 1611 рр.²⁴³. Тенденція щодо вибору того чи іншого варіанту впродовж століть змінювалась. Тоді як на ранніх етапах ми фактично не зустрічаємо угод складених на місці, в шляхетському осередку, то пізніше, з середини XVII ст. і надалі натрапляємо на обляти що раз більшої кількості документів укладених там. Очевидно, це пов'язано із появою в шляхетських осередках грамотних осіб, які були спроможними записати потрібну угоду, більш-менш дотримуючись правил тодішнього діловодства. Такі обляти документів, складених на місці, знаходимо починаючи із кінця першої третини XVII ст. Так, під 1629 р. у книгах галицького земського суду зберігся заповіт священника Федора Березовського писаний кирилицею²⁴⁴. Далі, у 1633 р. Іван Попович Березовський, в домі якогось Владислава Черміського, при свідках здійснив запис двох лук своєму зятеві Луці сину Панька Березовського²⁴⁵. Також з 1636 р. маємо збережений вивід шляхетства священника Михайла Березовського, укладений в Березові представниками

²⁴¹ AGZ. – Lwow, 1906. – Т. 19 – S.188.

²⁴² Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.67. – Арк.1002.

²⁴³ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.23. – Арк.153–154, Спр.309. – Арк.653.

²⁴⁴ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.84. – Арк.1257.

²⁴⁵ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.131. – Арк.1084.

місцевої шляхти²⁴⁶. Роком пізніше датується заповіт Івана Фіщича Березовського, вчинений на ім'я його сестри Марусі в домі священика в Нижньому Березові²⁴⁷. З другої половини XVII ст. таких договорів збереглося не багато, але це не означає, що їх не укладали, просто в цей час загалом згадок про дрібну шляхту в актових книгах на порядок менше. Її активність на сторінках давніх актів відновлюється лише з 1670-их р. Так, з-поміж документів укладених на місці, можемо згадати облятований договір продажі Грином Симчичем Березовським частки у Вижньому Березові Павлові Скількському у 1677 р.²⁴⁸ та інший договір продажі Михайлом Малковичем Березовським городу за рікою Лунгою у Вижньому Березові Григору Бодругу Березовському у 1688 р.²⁴⁹, а також заповіт Івана Урбановича Бантошака Березовського від 1693 р.²⁵⁰. В подальшому кількість таких облятованих угод неухильно збільшувалась. На середину XVIII ст. більше половини відомих із записів галицького земського і гродського судів угод, що стосуються Березовських, були укладені на місці в шляхетських осередках і дійшли до нас в облятах.

Розглянемо по черзі типи угод дрібної шляхти, які зустрічаються в давніх актах. Найпоширенішими були угоди дарування, відписування або ж застави своїх часток. Їх укладали як в судах, так і безпосередньо в шляхетських осередках. Дарування або інакше донації здійснювалися як правило між близькими родичами, або між партнерами по майнових оборудках. Наприклад, у 1625 р. Панько Симчич Березовський подарував половину частки званої «Шимчицька» у Вижньому Березові своєму рідному братові Андрієві, а іншу половину – своїм двоюрідним братам Івашкові і Луці Симчичам Березовським²⁵¹. У 1729 р. брати Іван і Георгій, сини Федора Шишки Левковича Дрогомирецького, подарували дві частки в селі

²⁴⁶ Там само. – Спр.188. – Арк.282–283.

²⁴⁷ Там само. – Спр.131. – Арк.1084.

²⁴⁸ Там само. – Спр.179. – Арк.527.

²⁴⁹ Там само. – Спр.193. – Арк.1185.

²⁵⁰ Там само. – Спр.192. – Арк.308–310.

²⁵¹ Там само. – Спр.18. – Арк.411.

Дрогомирчанах своєму племіннику Георгію, сину Луки Дрогомирецького²⁵². Інколи донації були результатом уладнання конфліктів чи раніших обгородок. Так, 28 березня 1764 р. Георгій Дахненко, син Василя Дахненка Березовського надав донацію, уступивши Михайлу Герцику Перцовичу Березовському сіножать біля р. Ратунзеви коло урочища Круглий Ольшаник у Вижньому Березові. Ця угода завершила кількарічну ворожнечу між Михайлом Перцовичем і Дахненком. Перед тим, як свідчать документи, Перцович силою утримував сіножать у своїй власності і вимагав від Дахненка, щоб той учинив йому донацію на неї, погрожуючи грабунками і утисками. Як бачимо, в результаті Перцович таки домогся свого²⁵³.

Іншим типом такого роду документів були уступки прав на рухоме і нерухоме майно – т. зв. цесії. Наприклад, у 1629 р. Лазар Здечук Березовський відступив права на частку у Вижньому Березові заставлену йому Семеном Голинським за 60 злотих Михайлові Гошовському²⁵⁴. У 1643 р. Іван Моцок Березовський уступив свої права галцькому каштеляну Янові Белжецькому на суму 75 злотих, яку він випозичив теребовлянському старості Олександрю Балабану²⁵⁵.

Поширеним було заставляння земель під позику грошей. Наприклад, у 1571 р. Власин, Федько, Васько, Петро, Олекса і Ячко Фіщичі заставили соляну баню звану Юровська за 20 злотих Павлові Загвойському²⁵⁶. 17 лютого 1626 р. Федір, син Петра Здечука Березовського заставив до свята Стрітєння наступного року три луки між річками Великою і Малою Лючками у Вижньому Березові Василю, сину Дмитра Брошньовського за 30 злотих²⁵⁷. Часом угоди застави були складнішими. Наприклад, у 1735 р. Якоб Фіщич Березовський віддав свою сіножать на 15 косарів у трирічну заставу Івану Білавичу Березовському за 40 злотих готівкою, дві шапки вартістю по 3 злоті,

²⁵² Там само. – Спр. 70. – Арк. 951.

²⁵³ Там само. – Спр. 495. – Арк. 292, Спр. 304. – Арк. 601.

²⁵⁴ Там само. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 84. – Арк. 1073.

²⁵⁵ Там само. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 31. – Арк. 610.

²⁵⁶ Там само. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 162.

²⁵⁷ Там само. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 750.

якісь пруги за 3 злоті, ділетку жита за 1 злотий і 15 грошів, ділетку проса за 1 злотий і 15 грошів, що разом склало 52 злотих. Половину іншої сіножаті званої Припір ним було віддано у заставу за 160 злотих цьому ж Івану Білавичу²⁵⁸. Коли проходив умовлений час, родина могла викупити заставлені землі, про що складала угоду – квіт. Наприклад у 1565 р. Іван і Карп Нергошовичі квітували Степана Фіщича з приводу сплати 24 марок, під які батько Степана Іван колись заставив млин²⁵⁹. У 1700 р. якийсь Хрущ Березовський віддав 20 злотих Іванові Зубкові Березовському, і таким чином викупив свою землю²⁶⁰. Документи свідчать, що нерідко частки залишалися заставленими впродовж довгого часу, інколи десятиліттями, а права на суми, під які їх було заставлено могли передаватися третім особам. Наприклад, на початку XVIII ст. Василь Симчич Березовський заставив свою частку у Вижньому Березові за 50 злотих Іванові Генику Березовському. Той в свою чергу уступив її за цю ж суму єврею Вігдору, сину якогось Гройнтовича. Після смерті Василя Симчича Березовського право на викуп частки перейшло до його рідного брата Станіслава. У 1717 р. цей Станіслав викупив у єврея згадану частку за ту ж суму 50 злотих, про що отримав від нього квіт²⁶¹.

Квіт також укладався у випадку повернення заборгованих грошей або виплати відшкодування чи штрафу. Наприклад, у 1643 р. Лесь Березовський син Григорія з Лядського квітував братів Юрка і Остафія Голинських з приводу повернення боргу в сумі 200 злотих, а Василь Грабовецький в свою чергу квітував цього Леся Березовського з приводу сплати йому 1000 злотих²⁶². Михайло Урбанович Березовський 29 липня 1774 р. в повітовій канцелярії м. Надвірна надав Михайлу Перцовичу Березовському квіт, яким підтвердив отримання від нього 20 злотих відшкодування за побиття

²⁵⁸ Там само. – Спр. 253. – Арк. 129.

²⁵⁹ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.51. – Арк.942/1/30.

²⁶⁰ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр. 275. – Арк. 1892.

²⁶¹ Там само. – Спр.275. – Арк.1856–1858.

²⁶² Там само. – Спр. 31. – Арк.134, 135, 136, 138.

дружини Урбановича²⁶³. Сам же договір позики укладався, як правило, на якийсь термін, у ньому зазначали, коли боржник має віддати позичені гроші, інколи вказувався відсоток, під який було здійснено позику. Ось кілька прикладів. У 1625 р. Григій Фіщич Березовський позичив до наступного свята Архангела Михаїла 200 злотих Івану і Андрію, синам Степана Березовського²⁶⁴. 18 листопада 1693 р. Маріанна, вдова по Яцкові Березовському, позичила Станіславу Кендзерському 300 злотих на один рік²⁶⁵. У XVIII ст. позики Березовським часто надавали місцеві євреї, котрі зазвичай отримували по верх позиченої суми ще й певний відсоток. Так, у 1723 р. Андрій Шумеляк Березовський з сином Олександром позичили у єврея Іцка Мендльовича 20 талерів, і повинні були віддати до дня святого Федора в тому ж році. Якби вони не змогли цього зробити, надалі набігало б кожен тиждень по шелягу від золотого відсотків. Пізніше, у 1725 р. Андрій Шумеляк з сином і з двома іншими шляхтичами зобов'язались сплатити згаданому Іцкові як повернутися з дороги (очевидно, після продажі солі) 12 талерів готівкою та 10 талерів худобою, яку Іцко зможе забрати з Березова, або ж зобов'язувались пригнати худобу на коломийський ярмарок на свято Іллі і, продавши її, віддати Іцкові 12 талерів. Передбачався навіть запасний варіант. Так, якщо б худобу не вдалось продати в Коломиї, Березовські повинні були б на свято Успіння Богородиці продати її на ярмарку в Делятині²⁶⁶.

Велика частина угод стосувалася торгівлі сіллю. Цей промисл був актуальним до кінця XVIII ст і приносив шляхтичам добрі прибутки. Так, у 1730 р. Маріанна Боровська із сином Степаном віддали у трирічну заставу Івану Арсеничу Березовському три частки, а саме город званий Мельничків і дві сіножаті звані «Васкончино поле» і «облазок на Глодищах», і за це отримали від Арсенича повну мажу солі впряжену чотирма волами, котрі

²⁶³ Там само. – Спр. 306. – Арк. 1059.

²⁶⁴ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.80. – Арк.868.

²⁶⁵ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.193. – Арк.261.

²⁶⁶ Там само. – Спр. 244. – Арк.676–677.

вартували 280 злотих²⁶⁷. Подекуди зустрічаємо угоди, де йдеться про те, що один шляхтич фактично наймає іншого для виконання певних завдань. В угоді від 6 грудня 1764 р. йшлося про те, що Казимир Димидович Березовський дає Лесеві Боровському 11 талерів, на які останній мав купити в березівській бані 22 тисячки²⁶⁸ дрібної солі та повезти продавати її до Києва. За вторговані гроші він повинен був купити 18 корців жита та доставити його Димидовичу. Якби ж Боровському не вдалось здійснити дану оборудку і повернутись з Києва, виконавши все як домовлено, мусив все одно віддати Димидовичу таку суму, яка б мала бути отримана при успішному завершенні оборудки. Передбачалось, що Боровський мав продати в Києві сіль по 16 злотих за тисячку й купити жито по 3 злотих за корець, тоді як в Галичині це жито коштувало вже принаймні по 8 злотих. В підсумку, окрім жита Боровський мав привезти Димидовичу 296 злотих. В заставу Лесь Боровський записав свою частку в Нижньому Березові²⁶⁹. Щоправда, з документу не зовсім зрозуміло якою мала б бути плата за роботу для самого Боровського.

Окрім угод щодо купівлі, застави чи оренди часто в давніх актах натрапляємо на документи, які стосувалися шлюбних інтеракцій. Це були записи посагу дочкам з боку батька і матері, квітування з приводу отримання посагу, зречення дочок батьківських маєтків на користь братів і сестер після отримання належного посагу, записи чоловіками своїм дружинам певних сум, гарантованих на їх маєтках, взаємні записи майна і певних сум між чоловіком і дружиною тощо. Зазвичай, коли відбувався шлюб, дочка отримувала посаг, про що зять квітував своїх тестя і тещу та її братів і сестер. Посаг, як правило, виражався певною грошовою сумою, хоча наречена не обов'язково отримувала його грошима, але й худобою (коровами, волами, вівцями тощо), одягом та, хоча й не завжди, земельними наділами. Приймавши посаг, чоловік у відповідь записував своїй дружині

²⁶⁷ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.95. – Арк.624.

²⁶⁸ Тисячка – давня міра для обрахунку кількості солі.

²⁶⁹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.304. – Арк.1175.

певну суму на своїх маєтках. У 1565 р. Степан Фіцич записав своїй дружині Оляфі 30 злотих і четверту частину свого рухомого майна²⁷⁰. У 1643 р. Марія, дочка покійного Яцка Димидовича Березовського, яка була дружиною Федя Сваричовського, квітувала своїх братів Федора, Григора і Романа з приводу сплати назначеного їй ще її батьком у 1635 р. посагу в сумі 50 злотих. В свою чергу Федь Сваричовський посвідчив, що весь посаг дружини склав 75 злотих і записав їй у відповідь 150 злотих на своєму рухомому і нерухомому майні²⁷¹.

Дружина, отримавши повністю належний посаг (що могло трапитися значно пізніше від часу одруження), обіцяла більше ні на що не претендувати і офіційно зрікалася з батьківських маєтків на користь братів чи інших законних спадкоємців. У 1632 р. Марухна, дочка Романа Лавровича Жураковського, вдова по Паньку Березовському зреклася батьківських і материнських маєтків на користь своїх рідних братів Івана, Гриця, Юрка і Матвія²⁷². Двома роками пізніше, у 1634 р. Мартоха Березовська, вдова по Степану Флочичу з Космача зреклася спадку по матері Марухні на користь двоюрідних братів і дядьків Нергішів Березовських²⁷³.

У випадку смерті дружини, якщо у шлюбі не залишилось дітей, посаг повертався її родичам. Так, у 1773 р. Степан Васкул Березовський вимагав від свого зятя Петра Філійовича Березовського повернення посагу по покійній Анні Васкул Березовській, а саме волів, корів, іншої худоби, готівку, оскільки та померла невдовзі після одруження, не залишивши нащадків²⁷⁴.

У першій половині XVII ст. батько часто записував своїм дочкам певні суми перед своєю смертю, забезпечуючи їх на своїх маєтках. В результаті такого запису брати повинні були виплатити сестрам зазначені суми, або ж віддати їх худобою, іншим рухомим чи нерухомим майном. Так вчинив у

²⁷⁰ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.51. – Арк.942/1/28.

²⁷¹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.31. – Арк.163, 164.

²⁷² Там само. – Спр.22. – Арк.1330.

²⁷³ Там само. – Спр.24. – Арк.1148.

²⁷⁴ Там само. – Спр.300. – Арк.1141, Ф.6. – Оп.1. – Спр.101. – Арк.652.

1625 р. священник Федір Березовський записавши своїм шістьом дочкам (Марусі, заміжній за Андрієм Фіщичем Березовським, Настасії – за Василем Жураковським, Олені – за Якобом Березовським, Таці – за Степаном Березовським, Фенні – за Ігнатом Березовським і Орисі – за Труфаном Березовським) сукупно 300 злотих, тобто по 50 злотих кожній²⁷⁵. Так само зробив у 1635 р. Яцко Димидович Березовський, який записав своїм чотирьом донькам по 50 злотих на своїх маєтках²⁷⁶.

Взаємні квітуння і зречення між родичами були поширеними. Так, у 1642 р. Павло, син Петра і Маріанни Березовських квітунвав своїх зведених братів і сестер, а саме Андрія і Івана, синів Олексія Фіщича і Анни Березовських та Лавра, Михайла, Івана і Григора, синів того ж Олексія Фіщича і згаданої Маріанни, а також Романа, Андрія, Анну і Марію, дітей Григора Сваричевського з Черемхова і Маріанни Березовської з приводу спадку по своїй матері, зрікаючись усіх інших її маєтків на їх користь. В свою чергу Сваричевські те ж квітунвали Березовських з приводу спадку по спільній матері і зреклися інших частин її маєтку²⁷⁷.

У XVIII ст. набула поширення практика укладання шлюбних угод на місці в шляхетському осередку за допомогою місцевого писаря або священника. Такі угоди часто виходять за межі сухих канцелярських формулювань і містять багато фактографічних деталей. Наприклад, у 1752 р. вдівець Олександр Романчич Березовський, одружуючись на вдовиці Маріанні Малковичівній Березовській, записав їй доживотно на своїх землях 500 злотих і хату з усім господарством. Дружина у відповідь записала доволі строкатий перелік різноманітного майна, а саме: три корови і двоє телят, десять півкіп прядива, тринадцять хусток, зелену спідницю, червону запаску, якийсь пояс, три мотки ниток, п'ять верет, двадцять мір зрібного полотна,

²⁷⁵ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.79. – Арк.111.

²⁷⁶ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.25. – Арк.177.

²⁷⁷ Там само. – Спр.30. – Арк.1155, 1156.

три ділетки²⁷⁸ конопляного насіння, порожню скриню, а також два білих і один чорний сердаки²⁷⁹.

Дані актових записів вказують на те, що у XVII–XVIII ст. могла існувати традиція успадкування землі переважно братами, котрі сестрам повинні були виплатити певні суми визначені батьками. Це видно із вищенаведених документів за XVII ст. Дана тенденція прослідковується і в XVIII ст. Наприклад, у заповіті Івана Бодруга Березовського від 1760 року згадується, що його дочка Анна отримала в посаг бичків, і брати повинні ще були виплатити їй певну грошову суму. Після цього в заповіті через деякий час був дописаний квит Анни, яким вона посвідчила отримання грошей від братів²⁸⁰. При укладенні шлюбу між Семеном Будуровичем і Софією Білавич Березовськими у 1726 р. батько Семена Григорій записав йому частки: сінокіс нижче Бані Свірської²⁸¹ на 10 косарів²⁸², інший сінокіс під Текучею²⁸³ на 10 косарів, третій сінокіс званий Луги Долина Хрушовська на Глодищах, четверту частку від ріки Лунги до Мочарів і п'яту частку під Тивушем, яка складалася з трьох полян на 8 косарів разом. Також Будурович дав синові одну пару волів, три корови з телятами і 15 овець. В свою чергу батько нареченої Дмитро Білавич зробив значно скромніший запис на користь доньки, а саме лише 2 пари волів і одну корову²⁸⁴. В іншому контракті у 1748 р. Іван Фіщич Березовський і Тереза з Сулятицьких Юхнів записують у посаг своїй дочці Маріанні 500 злотих, і у відповідь їх зять Антоній Славінський записує своїй дружині 500 злотих. У випадку, якщо б хтось з подружжя помер безпотомним, записана сума повинна була бути повернена або готівкою, або худобою, або чим на той час буде змога. Також Фіщичі дозволили зятю викупити ґрунти, що залишилися заставленими по

²⁷⁸ Ділетка – невелика дерев'яна бочка, колись одночасно слугувала мірою об'єму.

²⁷⁹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.276. – Арк.3639–3641.

²⁸⁰ Там само. – Ф. 165. – Оп. 6. – Спр. 250. – С. 8.

²⁸¹ Окреме село до середини XIX ст. Зараз в складі с. Текуче Косівського р-ну Івано-Франківської обл.

²⁸² Давня приблизна міра площі сіножатей. Дорівнювала площі, яку міг скосити за день один косар.

²⁸³ Текуче – село Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Очевидно виділилось із Нижнього Березова, на початку XVII ст. ще числилась як баня в Нижньому Березові

²⁸⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 165. – Оп. 6. – Спр. 251. – С. 12.

безпотомних їхніх родичах і використовувати по своїй потребі. До того ж зятеві було дозволено збудувати на їхній землі млин, котрим можна було б користуватися не лише йому, але й батькам Фіцичам. Наголошувалось, що син Фіцичів – Василь ні в який спосіб не повинен перешкоджати цьому шлюбному контракту²⁸⁵. Це був доволі щедрий посаг.

В іншому документі йдеться про те, що у 1749 р. Антоній Кендзерській з дружиною Софією з Димідовичів Березовських записали доньці останньої від першого шлюбу Аполонії 200 злотих на дідичних землях в Нижньому Березові – Мельничковім городі і двох сіножатях званих Мяскунцове поле і Глодище. Оскільки ці землі вартували близько 300 злотих, решта у 100 злотих мала б залишатися для інших дітей. Кендзерські дали в посаг Аполонії ще двох чотирирічних волів і одну корову. В свою чергу їх зять – Василь Юсипович Яворський (Половків наймолодший син) записав своїй дружині 400 злотих на грунтах у селі Яворі і пару коней²⁸⁶. Іншою була ситуація, коли у сім'ї не було синів. Тоді землі розділялися між дочками. Наприклад, у 1738 р. Степан Урбанович Березовський записує як посаг дочці Катерині, що одружувалася з Михалом Лазаровичем Березовським, половину городу в місцевості під Обочами, сіножать в Лючці і частину під Банею. В свою чергу наречений записував на посагу 100 злотих своїй дружині зі свого майна і худоби²⁸⁷. Деколи подружжю передавали в придане боргові зобов'язання, з надією, що молодим вдасться їх собі повернути. Так вчинила у 1752 р. вдова по Петру Романчичу Березовському, котра у придане дочці Анні та її чоловікові Василю Скільському дала заставлену за 117 злотих Романчичовську частку, яку орендував на той момент Григій Генік Березовський. Зроблено це було з умовою, що якщо родині вдалось би викупити її, то брати нареченої повинні були б віддати подружжю іншу частку, успадковану матір'ю нареченої від своїх батьків, або ж дозволити і надалі тримати цю заставлену частку у своїй власності. Вдова по Петру

²⁸⁵ Там само. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр.298. – Арк. 829–830.

²⁸⁶ Там само. – Спр.277. – Арк. 1059.

²⁸⁷ Там само. – Спр.242. – Арк. 712.

Романчичу дозволила своєму зятеві Василю Скільському відібрати у Леся Білавича Березовського борг в сумі 56 злотих, але з умовою, щоб той за це допоміг їй повернути інший борг в сумі 27 злотих. Загалом записана сума посагу мала становити 200 злотих. Крім того теща давала два воли і дві корови з телятами, а зять в свою чергу записав дружині 200 злотих на своєму майні і чотири воли з мажами (чумацькими возами)²⁸⁸.

Традиція складати письмові шлюбні контракти в середовищі дрібної шляхти проіснувала до середини ХІХ ст. Зберігся, наприклад, контракт з 1838 р.²⁸⁹.

Щодо вибору шлюбних партнерів, то мусимо відзначити, що у більшості віднайдених актах обидва члени подружжя походили з роду Березовських. Навіть селячись поза межами свого родинного гнізда, Березовські регулярно одружувались на представницях свого роду. Наприклад, Петро Димидович Березовський, котрий мешкав у Старуні, у 1707 р. оженився на Єві, доньці Георгія Фіщича Березовського із Жураків²⁹⁰. Деякі дружини Березовських походили із інших родів дрібної шляхти, які осіли і розроїлися в Березові, а саме з Голинських, Дрогомирецьких, Грабовецьких, Жураковських, Скільських. Особливості вибору шлюбних партнерів з поміж інших родів дрібної шляхти характеризує таблиця. (Див. додаток П.) Дочки Березовських відповідно виходили за представників свого роду або ж за шляхтичів з інших родів, які мешкали поруч. Шлюбні пов'язання із підданими та міщанами теж мали місце. На початку ХVІІ ст. в переліку різних родин Вижнього Березова знаходимо досить багато дочок шляхтичів Березовських, які були дружинами не шляхтичів. Так, Феська дочка Семена Філіщича Березовського була заміжня за коломийським міщанином Грицем Ганковичем, Настасія Малкович Березовська – за працювитим Давидом, Хима Малкович Березовська – за працювитим Ігнатом, Маріка Косовчич Березовська за працювитим Семеном, Настасія

²⁸⁸ Там само. – Спр.272. – Арк. 2061–2063.

²⁸⁹ Власний сімейний архів.

²⁹⁰ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.292. – Арк.475.

Косовчич Березовська – за працювитим Сидором, Солоха Березовська – за працювитим Григором Лазурковичем тощо²⁹¹.

Зрештою заключним видом «мирних» документів були заповіти. Порівняно із іншими типами документів їх збереглося не так багато. Виходячи із наших спостережень, можемо стверджувати, що вони склалися виключно на місцях священниками чи писарями. Всі віднайдені в галицьких гродських і земських книгах заповіти Березовських збереглися в облятах. Часто до основного тексту заповіту додавався перелік боргів і боржників. На сторінки актових книг заповіти потрапляли рідше, ніж шлюбні контракти, хоча, практика їх укладання була досить звичною в дрібношляхетському середовищі. Ті заповіти, які дійшли до нас в облятах гродського суду, часто дані шляхтичами, котрі не мали прямих нащадків. Наприклад у 1637 р. Іван Фіцич Березовський, що на той момент був уже старшим, хворів, а власних дітей не мав, заповів половину свого маєтку сестрі Марусі, дружині священника Михайла Урбановича Березовського. У заповіті підкреслюється, що брати Івана Фіцича не допомагали йому в часі хвороби, тоді як сестра всіляко за ним доглядала, а тому саме їй він хотів би віддячитися²⁹². Очевидно, якщо б цього заповіту не було укладено, то спадок по Івану Фіцичу був би розділений порівну між його братами, а сестра ніяк не могла би претендувати на половину майна.

У грудні 1693 р. у Вижньому Березові був укладений заповіт Івана Урбановича Бантошака Березовського, яким той залишав все своє майно разом із хатою і земельними частками у доживотне володіння дружині Олені, оскільки та добре його доглядала в часі хвороби і каліцтва. По смерті Олени частина городу і хата мали б відійти священникові, а інша довга частина городу позаду церкви навпроти криниці – сестрі Настасії, ще одна частина

²⁹¹ Там само. – Спр.112. – Арк.852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

²⁹² Там само. – Спр.131. – Арк.1084.

від церкви до грушки – сестрінцям. Іншими частками означені сестрінці повинні були поділитися самі²⁹³.

У іншому документі, так званій «диспозиції», з 1739 р. Якоб Романчич Березовський записує землі по своїй матері Анні Несторовичовній Березовській своїм онукам Якобові і Анастасії Негричам Зубковим Березовським. При цьому додані дописку, що ні інша онука, ні Урбановичі Березовські нічого проти такого запису не мають, а ті ж Урбановичі ще й підтверджували, що згадані несторовичовські землі «не належать до їхнього дому»²⁹⁴.

У 1768 р. Семен Малкович Березовський у своєму заповіті ретельно, аж до дрібниць, перераховує все, що кому заповідав: дружині Анні до кінця її життя мала залишитися хата із всім господарством і городом, продати яку, однак, вона могла б лише за згоди рідного дядька Григорія Баранського. Цьому ж дядькові укладач заповіту винен був 12 талерів без 17 грошей, Іванові Білавичу Братинякові Березовському – 6 талерів, орендарю Вижнього Березова Беркові Шимонюкові – 4 злотих і 27 грошів, а матері орендаря – 40 грошів, єврею Перцеві – 1 злотий і 12 грошів, єврею Шимойлові – два ободи (колеса) від возу, зятеві Сединому – 1 злотий і 12 грошів, у нього ж у заставі перебувала зламана сокира і обрус (скатертина). В свою чергу самому Семену Малковичу, як дізнаємося із документу, були винні: Якоб Урбанович Фіціків Березовський 7 злотих, його дружина – Якобиха – винна була ще покійній сестрі Семена Малковича 3 злотих, якась Рекулашка – 1 злотий 8 грошів, Хотимирська – 1 злотий і 15 грошів, Григир Диндюків за сіль був винен ділетку жита або кукурузи, Петро Лукачов – дошки, Федір Стріпаків – дошки і півділетки жита, якась Галиха – 2 тимфи, 2 злотих і 17 грошів, Іван Сметанюк – 1 талер і 8 злотих, Дмитро з Балинець – сіль і дві сокири. Ці всі борги Семен Малкович записав своєму дядькові Григорію Баранському. Дізнаємося, що ще батькові Семена Малковича за воли були винні: підданий

²⁹³ Там само. – Спр.192. – Арк.308–310.

²⁹⁴ Там само. – Спр. 242. – Арк. 942.

Яцко з Вижнього Березова – 14 талерів, Іван Білавич Смихайлюк Березовський – 12 злотих. Останні мали віддати половину боргу на церкву у с. Вижньому Березові, а половину – Семеновому брату Івану. Землі у заповіті були поділені наступним чином: частку в селі Акрешорах²⁹⁵ – місцевому пароху, в с. Березові в урочищі під Дільницями – іншому своєму дядьку Лазаровичу Березовському (тут не названо ім'я), частку сіножаті в місцевості Мала Лючка – брату Івану, решта дідичних земель у с. Вижньому Березові – дядькові Баранському²⁹⁶. Як бачимо все розписано до дрібниць, ні гроша не упущено. При цьому вибудувати із цього заповіту родовід Малковичів Березовських немає змоги, оскільки не названі ні ім'я батька укладача заповіту, ні імена сестер, ні ім'я другого Семенового дядька Лазаровича Березовського.

Переходячи до конфліктної сторони взаємин у середовищі шляхти, а документи, що їх засвідчують у судових актах переважають, треба сказати, що багатша частина шляхти досить активно вела свої справи, часто позиваючи один одного з приводу майнових чи фінансових питань, пред'являли суду як докази боргові документи, заповіти, контракти тощо. Нерідко у підсумку сторони підписували перемирний акт і узгоджували свої претензії, інколи діло доходило до баніції – позбавлення шляхетських прав. Все ж найчастіше приводом для звертання до гродського суду були збройні напади, крадіжки і побиття. З початку XVII ст. і аж по кінець XVIII ст. спостерігаємо значне число таких справ. Виникає навіть враження, що вони були в той час чимось абсолютно звичним для дрібношляхетського середовища. Хоча до смертельних випадків доходило досить рідко, криваві побиття рогатинами і топірцями траплялися доволі часто. Також в ужитку у шляхти у XVII – XVIII ст. було багато вогнепальної зброї – рушниць і пістолів, якими та залюбки користувалася у своїх чварах.

²⁹⁵ Акрешори – тепер село в Косівському р-ні Івано-Франківської обл.

²⁹⁶ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп. 1. – Спр. 296. – Арк. 747–749.

Здебільшого зустрічаємо конфлікти, які точилися поміж різними родинами дрібної шляхти. Члени таких родин утворювали між собою своєрідні групи чи клани, які протягом кількох поколінь спільно провадили справи. Як правило, за основу, яка ці групи єднала, були родинні зв'язки. Одночасно ці родові клани між собою ворогували. При цьому ворожнеча могла тривати також протягом кількох поколінь. Конфлікти точилися із-за неподіленої землі, невідданих боргів, несплаченого посагу тощо. Так, родини Романчичів Березовських і Васкулів Березовських та Боровські, що були поєднані сімейними зв'язками, декілька десятиліть ворогували з родинами Бодругів Березовських, Томичів Березовських, Симчичів Березовських і Урбановичів Березовських.

Розглянемо детально хронологію їх взаємодії як приклад та ілюстрацію типових конфліктів того часу. На початку лютого 1727 р. голова сімейства Романчичів Березовських Марко з синами Олексою, Михайлом і Федором та, очевидно, Степаном Боровським на дорозі напали і сильно побили палицями і обухами топірців Андрія Бодруга Березовського та його дружину Анну з Томичів Березовських, коли ті поверталися додому від Андрія Касаняка Березовського²⁹⁷. Від завданих ран жінка невдовзі померла. Крім того Бодруги звинувачували Романчичів в краді 8 талерів, коня, пари волів і скрині для зерна (сусіка)²⁹⁸. Через два тижні Іван Томич Березовський зі своїм сином Георгієм та Андрієм Бодругом Березовським у місті Яблуніві²⁹⁹ напали на Марка Романчича Фолосула Березовського і, очевидно чинячи помсту, палицями забили його майже до смерті³⁰⁰. На початку травня 1727 р. Романчичі у відповідь знову побили Андрія Бодруга, вломившись до дому та повибивавши при цьому вікна³⁰¹. В свою чергу Бодруги через декілька днів разом з якимсь опришком з Текучі Григором Вербою напали на двір Олександра Романчича Березовського, били, душили, а потім зв'язали і

²⁹⁷ Там само. – Спр. 226. – Арк. 370.

²⁹⁸ Там само. – Арк. 457.

²⁹⁹ Яблунів – тепер селище міського типу Косівського району Івано-Франківської обл.

³⁰⁰ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 526.

³⁰¹ Там само. – Спр. 227. – Арк. 1339.

забрали останнього з собою³⁰². 16 травня 1727 р. Бодруги і Романчичі у гродському суді ніби-то досягли компромісу з приводу смерті Анни та інших шкод, завданих одні одним³⁰³. Однак уже 24 травня 1727 р. до галицького суду явилися Іван, Ілля і Григорій Бодруги Березовські, щоб засвідчити рани завдані їм Марком Романчичем Березовським із його синами³⁰⁴. Але це були, мабуть уже відголоски конфлікту, бо далі на наступні два десятиліття все заспокоїлось, і у судових документах про якісь суперечки між цими родинами не йдеться. Романчичі з Бодругами навіть поєдналися шлюбними зв'язками – дружиною Олександра Романчича була Маріанна з Бодругів, а дружиною Георгія Романчича – Анастасія Бодруг. Відомо, що крім цього деякі земельні частки Бодругів Березовських і Романчичів Березовських межували між собою. Наприклад, Андрій Бодруг, син Степана у 1745 р. подарував своєму племіннику Андрію Бодругу, синові Івана, частку звану Ковальовську, що з однієї сторони межувала з часткою Романчичів³⁰⁵. У 1740-их роках Бодруги на деякий час навіть стали спільниками Романчичів у їх різноманітних нападах і конфліктах. Так, 4 квітня 1742 р. Симчичі Березовські у суді скаржились на Олексу Романчича, Якоба Дроняка, Андрія, Василя, Івана Бодругів Березовських та інших за напад із зброєю на їх двір у понеділок на другий день Великодня 1742 року. Зі слів Симчичів нападники вивели зі стайні 6 волів, 5 корів і 1 теля, а потім напали на будинок, вторглися всередину, розбили скриню та вибрали звідти 10 талерів грошей і одяг, після чого Василя Симчича і його зятя Геника витягли за волосся з дому і побили обухом сокири. Дісталось і дружині та синам Симчича, з шиї дочки зірвали коралі, частково понищили, а частково забрали хатнє начиння – миски, глечики, ложки таі інше, після чого зв'язали хатніх і відійшли³⁰⁶.

Місяцем пізніше (2 травня 1742 р.) вже Андрій і Іван Бодруги та Дроняк Березовські скаржились на Симчичів та інших шляхтичів. Йшлося

³⁰² Там само. – Арк. 1374.

³⁰³ Там само. – Спр.70. – Арк. 302–303.

³⁰⁴ Там само. – Спр. 227. – Арк. 1432–1433.

³⁰⁵ Там само. – Спр. 75. – Арк. 556–557.

³⁰⁶ Там само. – Спр.247. – Арк. 607.

про те, що коли Андрій Бодруг продавав на Поділлі сіль, Симчичі напали на його дім, пограбували, побили дружину і молодшого сина Григорія, забрали корову вартістю 7 талерів, викрали готівки на 400 злотих і різного рухомого майна на 150 злотих, відвізши скрині до себе додому, там це все поділили між собою. Звинувачені нібито відмовились віддати награване та відшкодувати втрати³⁰⁷. Чи розгорталась подія саме таким чином, як подали Дроняки – не відомо, оскільки уже 26 числа того місяця звинувачені Симчичі репротестують Романчичів, Дроняка та Бодругів Березовських, не визнають вчинення завданих збитків, вважають незаконними вимоги останніх та в свою чергу звинувачують їх у краді шістьох волів³⁰⁸. На цьому відомості про конфлікт у судових матеріалах обриваються.

У 1744 р. Романчичі і Бодруги Березовські разом брали участь у нападі на маєтки нижньо-березівських землевласників Гурського і Катинського.³⁰⁹

Наприкінці березня 1748 р. Петро Романчич, Олександр Романчич з сином Георгієм і Андрій Бодруг Березовські скаржилися на Йозефа Колендовського з містечка Яблунова управителя влодінь Павла Беное³¹⁰ за нічний напад підданих на їх дім, побиття і кражу коня вартістю 15 угорських золотих. (Тут ідеться вже, очевидно, про іншого Андрія Бодруга, який доводився племінником попередньому Андрію Бодругу, дружину якого вбили). У цій сутичці Олександру Романчичу було вибито око³¹¹. Днем пізніше, 29 березня 1748 р. Петро Романчич скаржився на Матвія Урбановича Солонинку Березовського та його синів Семена, Івана, Михайла і Іллю за те, що ті у 1747 р. захопили сіножать скаржника, покосили на ній сіно та забрали його собі, а коли той почав вимагати відшкодування, прийшли до нього озброєні рушницями і пістолями, декілька разів вистрілили в нього, щоправда, не завдавши шкоди («лише чудом він

³⁰⁷ Там само. – Спр.247. – Арк. 736.

³⁰⁸ Там само. – Спр.247. – Арк. 863.

³⁰⁹ Там само. – Спр.250. – Арк. 443, 1057.

³¹⁰ Павло Беное – галицький підстароста в 1735 р., коронний інстигатор в 1737 р., посесор маєтків Теофілії Яблоновської. (Urządnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy, oprac. K. Przyboś. – Wrocław, 1987. – S. 307).

³¹¹ ЦДІАЛ. – Ф. 5. – оп. 1. – Спр. 255. – Арк. 705.

врятувався»)³¹². У квітні 1748 р. ціла сім'я Урбановичів Березовських (брати Семен, Іван, Михайло, Ілля і їх батько Матвій і дядько Лука та тітка Анастасія, вдова по Івану Гошовському) подали скаргу на Ферлогу Березовського³¹³. В ній ішлося, що той вночі проник у дім Луки Урбановича і викрав речей на суму 30 злотих, а коли заявники почали вимагати компенсації, погрожував їм. Він же незаконно забрав у їх тітки Анастасії 200 злотих, дві діжки сушених слив та інші запаси «для свого вжитку і наживи»³¹⁴. У вересні 1749 р. ті ж брати Семен і Михайло Урбановичі подали позов на Петра Ферлогу Романчича Березовського та його поплічників Григора Березовського, Олексу Калинюка Березовського та Степана Боровського через збройний напад, побиття і пограбування. Зі слів постраждалих, вони поїхали в Угорщину придбати там речі собі до вжитку та вино. Це вино вони продали на Поділлі, і з грошима та придбаними речима 18 січня 1749 р. поверталися через Нижній Березів додому. Там на них несподівано збройно напали вищезгадані позвані особи, топірцями і палицями побили і поранили їх, стріляли з пістоля в коней. Їхню зброю і топірці порубали на частини, забрали 150 польських злотих готівкою, рушницю фузею, декілька мір пшениці і проса та інші речі, а те, що залишилось, посікли і порубали. Заявники звернулися до суду аж у вересні, і судячи з показаних на суді шрамів і рубців, таки добре були поранені³¹⁵.

Подальші події розгорталися швидко і закінчилися досить плачевно для родини Романчичів. 31 серпня Василь Бодруг Березовський із двоюрідним братом Андрієм скаржилися на того ж Петра Ферлогу Романчича, його брата Олександра та інших посібників за те, що вони «в минулу п'ятницю вдерлися в двір і дім Василя Бодруга Березовського озброєні рогатинами і якимсь гострим угорським ножем. Відрізали цим ножем бороду заявнику і сильно

³¹² Там само. – Арк. 707.

³¹³ Ідеться про того ж Петра Романчича Березовського, який мав ще прізвисько Ферлога, а також часто називаний Фолосулом Романчичем. Фолосул – інше прізвисько яким часто називались Романчичі Березовські.

³¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 255. – Арк. 726.

³¹⁵ Там само. – Спр. 258. – Арк. 1592–1595.

поранили і побили, вимагаючи щоб той дав гроші»³¹⁶. В результаті Бодруги і Урбановичі Березовські не витримали, бо як записано в судових документах, «Петро Романчич Березовський не звик працювати, а тільки розбоєм живе і не задовольняється вже багатьма скоєними злочинами і насильствами» і відплатили за свої утиски і напади. Вже наступного дня 1 вересня 1750 р. у суд явилися Олександр і Георгій Романчичі Березовські, які від свого імені та від імені вдови Маріанни Романчич Березовської і її малолітніх сиріт заявили про вбивство Андрієм та Василем Бодругом і Семеном Урбановичем Петра Романчича Березовського, пред'явивши тіло вбитого³¹⁷. Далі 24 вересня 1750 р. в протестації Романчичі описали як все сталося. З їх слів Андрій Бодруг і Семен Урбанович Березовські явилися до дому жертви на свято усікновення голови Івана Хрестителя (29 серпня за старим стилем), напали на нього з сокирами / топірцями, побили і повалили на землю. Викравши 21 талер і одну золоту монету, а також якийсь новий одяг з французької тканини, завдали Петру Романчичу ще три удари ножем, які виявилися смертельними, голосно заявивши при цьому, що «те саме, що зробили Петру Романчичу те саме зробимо дружині його і дітям, в пень їх повитинаємо, а потім і пану Раковському таку саму смерть вчинимо, нехай лише поперед вікнами пройде»³¹⁸.

На цьому конфлікт не закінчився. Через півтора тижні у суд знову явилися Бодруги, уже цілою родиною (Маріанна, дружина ув'язненого Андрія Бодруга, тезка та племінник Андрія Бодруга Андрій Бодруг та інші) та подали скаргу на родину Романчичів Березовських і адміністратора володінь каштеляна Сохачевського³¹⁹ Андрія Раковського, що теж був якимось чином вплутаний в цей конфлікт. З їх заяви випливало, що Андрій Раковський скликав до себе в двір шляхту і підданих, звелів отаману

³¹⁶ Там само. – Спр. 259. – Арк. 1314–1315.

³¹⁷ Там само. – Арк. 1316–1317.

³¹⁸ Там само. – Спр. 260. – Арк. 182.

³¹⁹ Андрій Христофор Мержеєвський – син каштеляна закочимського Валенти Казимира Мержеєвського і Софії Ячимірської. Займав уряди каштеляна ленчицько-конарського (1746), а потім каштеляна сохачевського (1748).

підданих покликати Бодругів і Урбановичів Березовських ніби-то на раду для мирного вирішення конфлікту і, як в ті часи було заведено, укладення угоди з приводу загибелі Петра Романчича. Як тільки Андрій Бодруг і Семен Урбанович зі своїми приятелями до того двору прийшли, Раковський наказав підданам пов'язати обидвох. Піддані робити цього не хотіли, однак Раковський «сам наказав шаблі познімати і суконяний одяг весь пообдирати», звелів зв'язати та кинути їх до в'язниці. Далі Романчичі з Калинюками та іншими добраними собі до компанії з поради Раковського пішли до двору Андрія Бодруга, де з голови його дружини Маріанни здерли завиття, з шиї зірвали кільце коралів, зняли з неї сукман (кафтан) та побили, налякавши заодно таким нападом її дітей. З двору було забрано 10 мажових волів, бика третяка, чотири корови з трьома телятами; інші речі – пограбували. Коли Бодруги поїхали до суду, Романчичі із Степаном Боровським на дорозі напали на священика Семена Бодруга Березовського, скинули його з коня, зв'язали і повезли у місто Надвірну, де «збиткувалися з його духовної особи, забрали гроші і речі, що при ньому були і тримають до цих пір у себе»³²⁰.

12 грудня 1750 р. брати Іван, Ілля, Михайло Урбановичі і їх дядько Лука Урбанович Березовські у гродському суді подали позов про те, що «цієї осені Олександр і Георгій Романчичі Березовські із своїми племінниками Михайлом і Григорієм Романчичами Березовськими з намови Степана Боровського і Андрія Раковського напали на двір Луки Урбановича Березовського, побили матір заявників, розбили дім і забрали різне хатне начиння, одяг, худобу, овець, сіно, дерево, багато всього понищили, так само в доми братів вдерлися і забрали звідти все хатне начиння»³²¹.

10 березня 1751 р. на вимогу овруцького намісника Антонія Сокольницького і вдови Маріанни Романчич Березовської у Загайполі у обох Андріїв Бодругів арештовано 1500 злотих, що на той час було великою

³²⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 259. – Арк. 1365–1368.

³²¹ Там само. – Арк. 1586–1588.

сумою для дрібного шляхтича (звичайні оборудки провадилися в межах кількохсот злотих). З документу дізнаємось, що вбитий Петро Романчич Березовських був на службі в Антонія Сокольницького³²². У квітні 1751 р. Бодруги не допустили пйотрковського старосту Йозефа Понінського до введення в право власності на землі в Березові³²³. 30 квітня 1751 р. вдова Петра Романчича та його брат Георгій презентували в суді повернуті собі від Андрія Бодруга гвинтівку і дві рушниці (sclopete), порох і кулі до них³²⁴.

Різноманітні судові позови пов'язані з цим конфліктом тривали ще декілька років, аж поки все не втихомирилось. Здається, в результаті сім'я Андрія Бодруга перебралася жити з Березова на Поділля, до міста Липовця, де згідно перепису населення у 1795 р. згадується родина Василя Бодруга Березовського, сина Андрія³²⁵. Як бачимо на цьому відтинку часу, що тривав трохи більше двох десятиліть між родинами Романчичів та Бодругів відбулося чимало різноманітних взаємодій. На жаль з судових документів не завжди до кінця зрозумілими є причини раптових спалахів ворожнечі, оскільки певний контекст міжшляхетських взаємин випадав із поля формалізованих і типових актових записів. У позовах, протестаціях та реляціях ішлося швидше про результат конфліктних відносин, а не їх причину.

До кінця XVIII ст. спостерігаємо затяті конфлікти між різними шляхетськими родинами, які часом приймали досить несподіваний і дивний характер. У 1772 р. сім'я Негричів Березовських і їх свояки Геники Березовські скаржилися у гродському суді на Перцовичів, Урбановичів, Філейовичів, Лазаровичів, Білавичів Березовських, Івана Ільницького, Якоба Гошовського, Федора Дрогомирецького та адміністратора Вижнього Березова Антонія Мілевського з приводу ексгумації та наруги над тілом Анастасії, дружини Якоба Негрича. За словами заявників, якийсь конфлікт

³²² Там само. – Спр. 260. – Арк. 519.

³²³ Там само. – Арк. 762.

³²⁴ Там само. – Арк. 961.

³²⁵ ДАКО. – Ф. 782. – Оп. 1. – Спр. 421. – Арк. 22; Спр. 405. – Арк. 1–2.

між Мілевським і його підданими та сім'єю Негричів Березовських тривав і раніше. Вказувалося на те, що з намови Мілевського його піддані забрали з пасовища худобу і овець, що належали Негричам, декілька днів не годували її, чим майже довели до смерті. Однак подальший конфлікт мав інший, несподіваний розвиток. Анастасія Березовська, дружина старого глави сімейства Якоба Негрича, померла, а її тіло за християнським звичаєм було поховано на цвинтарі біля церкви Вознесіння Господнього у с. Вижньому Березові. Однак через 10 тижнів, коли сини Негрича відправилися з сіллю до Києва, позвані Березовські та їх піддані прийшли на цвинтар, зруйнували гріб та вийняли тіло, залишивши його після цього на два дні. При цьому такі дії відбувалися нібито за згоди місцевих священників. У подальшому від тіла покійної відрубали спочатку праву руку та посікли, а потім перенесли його на поле над річкою Лунгою, що на Думинім Ділу, і там спалили³²⁶. Важко стверджувати, що було причиною такого дивного навіть як на ті часи вчинку. У документі вказується лише на ненависть і змову. Треба не забувати, що люди тоді були досить забобонними, могли здійснити таке, наприклад, через віру у відьм та упирів. Або ж у громаді існували якісь релігійні конфлікти. І одне, і друге пояснювало б причетність і схвалення інциденту священниками.

Інколи причиною конфлікту було звинувачення однієї сторони у протиправному приписуванні собі шляхетського звання. Так було при конфлікті Геніка Березовського із Павлом Бідою Караб'яком. Перший з них заявив у суді, що Павло не є шляхтичем, не належить до роду Білавичів Березовських, а був лише слугою у чумаків, що наймався погоничем возити сіль «на Україну»³²⁷. Подібним є конфлікт Березовських із Геніками з містечка Липовця³²⁸. Шляхта, яка проживала на той час у Березові, стверджувала, що Геніки з Липовця неправомірно прибрали собі прізвище

³²⁶ ЦДІАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 298. – Арк. 627–629.

³²⁷ Там само. – Спр. 236. – Арк. 252.

³²⁸ Липовець – зараз місто, районний центр у Вінницькій обл.

Березовський і придомок Геник, бо їх предки належали до родини Княгницьких³²⁹.

Говорячи про конфлікти між дрібною шляхтою з Березова і великими землевласниками, варто сказати, що найпомітнішим такого роду епізодом у XVII ст. був напад Березовських разом із гайдуками теребовлянського старости Георгія Балабана на маєтки Яна Белжецького в Березові у 1639 р. Останній на той момент уже кілька десятиліть володів частиною Березова, утримував там свій двір, мав управителів і слуг, поосаджував на землі підданих. Таке сусідство, очевидно, не дуже влаштовувало місцеву дрібну шляхту і та скомпанувавшись із православним магнатом Балабаном вирішила здійснити наїзд. Тоді численний гурт березівських шляхтичів укупі із гайдуками теребовлянського старости пограбували панський двір і багато дворів підданих в Вижньому Березові і якійсь Слободі Березівській, позабиравши різне майно, продукти й домашню живність. У результаті цього нападу був убитий якийсь Прусінський – слуга Белжецького³³⁰. Судові тяжби в цій справі тривали кілька років. Люблінський трибунал засудив більше двох десятків шляхтичів з Березова до позбавлення доброго імені (інфамії). Проте Березовські з цим вирокком вирішили боротися. У 1639 і 1640 рр. вони двічі отримували в королівській канцелярії охоронні листи (т. зв. *Salvae conductum*), якими могли вборонитись від рішення Люблінського трибуналу і в шестимісячний термін представивши в суді докази своєї невинності, зняти з себе вирок інфамії³³¹. Зрештою Белжецький все ж взяв верх. У 1642–1644 рр. багато Березовських уступили йому свої частки в Березові або права на грошові суми, які були випозичені в них Балабаном³³².

Не бракує таких конфліктів із магнатерією та їх слугами і в XVIII ст. Тоді частиною Вижнього Березова володів зокрема сохачевський каштелян Андрій Христофор Мержеєвський. У 1747 р. у баня-березівських Васкулів

³²⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 287. – Арк. 921, 923.

³³⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 135. – Арк. 1224.

³³¹ Там само. – Спр. 132. – Арк. 889–890, Спр. 133. – Арк. 1158, Спр. 135. – Арк. 1224, Спр. 136. – Арк. 1055, Спр. 140. – Арк. 586–587.

³³² Там само. – Спр. 31. – Арк. 605–610, Спр. 32. – Арк. 654–666.

Березовських зав'язався спір із ним та його людьми. Цього року Георгій, Федор Васкул з дружиною Анною Чайковською і сином Василем двічі протестують проти адміністратора Березова Андрія Раковського, адміністратора міста Гвіздця Розвадовського й інших слуг та козаків пана Мержеєвського через напад на їх дім, побиття і завдання ран³³³. Йшлося, очевидно, про земельний конфлікт, оскільки частки Васкулів межували з володіннями магната Мержеєвського.

Через деякий час Васкули відповіли нападом на напад. У 1750 р. субделегат гродський галицький Якоб Соболевський від імені Андрія Раковського, губернатора (управителя) володінь Мержеєвського у Березові, та якийсь військовий слуга Франциск Франк скаржились на Федора Дроняка, його сина Василя і брата Георгія, через те, що ті, прибувши до соляної бані, яка зі слів скаржників належала магнату Мержеєвському, з сокирами та іншою зброєю, непристойними словами обзивали Раковського і Франка, а потім першого з них вдарили сокирою по руці та перебили кістку³³⁴. Через рік, в 1751 р. брати Федір, Якоб і Георгій³³⁵ Васкуляки знову скаржились на Мержеєвського з приводу свавілля з боку Раковського у Бані Березівській, а далі в тому ж році вже вся шляхта Вижнього Березова почала судовий процес із вищезгаданим магнатом, навівши як доказ своїх прав на ці землі привілей короля Владислава II³³⁶.

Часом дрібних шляхтичів наймали більші землевласники для участі в своїх приватних конфліктах. Так було у 1744 р., коли Березовські судячи з документів, діяли як найманці великою озброєною групою. 12 січня нижньоберезівські землевласники шляхтичі Михайло Гурський, Іван Катинський і Антоній Кендзерський звинуватили у суді стольника овруцького Антонія Сокольніцького, шляхтичів Романчичів, Дроняка, Калиняків і Бодругів Березовських та інших, що ті з криками напали на

³³³ Там само. – Спр.254. – Арк. 660, 662, 1198.

³³⁴ Там само. – Спр.259. – Арк. 1673–1674.

³³⁵ В документі, мабуть помилково, записано «Григорій».

³³⁶ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.260. – Арк. 1094–1095, 1239.

соляну баню, названу баня Гнилецька, порубали цімбрини, а пані Катинську, незважаючи на її слабкий стан, повалили на землю, побили і закривавили. Було сильно побито й Михайла Гурського. При цьому Сокольницький нібито казав: «забийте насмерть їх, я заплачу». Побиті залишились напівживими. Киями відлущували також і робітників зваричів Гриня Головегу і Степана Сливяна; віз із сіллю порубали, а саму сіль розсипали, після чого зловмисники напали на двір шляхтичів Катинських, що був побудований біля бані, налякали дітей, забрали двох коней вартістю близько 60 золотих угорських, зерно та різне рухоме майно, реєстр якого було представлено суду. Все це нібито відбулося за згоди шляхтичів Івана старшого і Івана молодшого Малютенків Березовських і Андрія Раковського, що були на боці пана Сокольницького. Заяву позивачів потвердив і возний, котрий у своїй реляції не лише вказав на факт побиття у своєму домі в Нижньому Березові Катинської і Гурського, але й зазначив, що двір в Гнилиці понищений – вікна вибрані, лави і двері порубані, піч вибита, у вежі Серелуській працюючий Сливян теж побитий³³⁷.

Окремо слід відзначити складні і доволі тісні взаємодії дрібної шляхти, які склалися з початку XVIII ст. із місцевими євреями – орендарями, корчмарями, міщанами найближчих містечок. Як уже було зазначено вище євреї часто надавали Березовським позики грошима, отримуючи зиск у вигляді відсотків, або ж брали у місцевої шляхти в заставу земельні частки. На ґрунті таких обгородок нерідко виникали судові конфлікти, коли кредитори позивали своїх позичальників з приводу несплати боргу, або ж навпаки дрібні шляхтич, вважаючи несправедливими такі майнові стосунки, нападали на євреїв.

У 1707 р. маємо задокументований судовий процес між Миколою Фіцичем Березовським з Лядського і орендарем із Галича Гіршем. Між ними обома очевидно існували якісь майнові обгородки, в результаті яких виник конфлікт. Гірш позивав Березовського за напад на нього, побиття, кражу

³³⁷ Там само. – Спр.250. – Арк. 142–144, Спр.259. – Арк. 80–82.

капелюха, пояса та грошей³³⁸. Часто справу вдавалось залагодити полюбовно. Наприклад, у 1723 р. Василь Зубко Березовський із синами Іваном, Михайлом, Семеном і Данилом квітували яблунівського єврея Маєра Абрамовича під закладом 50 гривень з приводу «всіх контраверсій» які вони між собою мали³³⁹.

У 1733 р. згідно судових скарг декілька шляхтичів Нижнього Березова зазнали нападів зі сторони євреїв орендарів та їх поплічників. Тоді зокрема Іван Жураковський від імені Степана Гулдяка Березовського скаржився у суді на арендатора корчми у Нижньому Березові Йося Лошака, що той напав на дім Березовського і забрав чотирьох волів разом із возом за невплату 20 злотих боргу³⁴⁰. Влітку того ж 1733 р. Іван Хламенко Фіцич Березовський скаржився на арендатора корчми в Вижньому Березові Янкеля Майоровича через захоплення його сіножаті і крадіжку рухомого майна у сестри Березовського Маріанни³⁴¹. Згодом він позивав арендатора Йося Губатого Лошака за те, що той з двома драгунами напали на його двір, побили і забрали пару волів із возом, одну корову, а пізніше викрали ще одного вола³⁴². У випадку із Іваном Хрущем Березовським із Нижнього Березова дійшло до того, що орендарі Йось Лошак і Янкель Друк окрім того, що напавши на двір забрали собі пару волів, три корови і сім талерів, перестріли Березовського на дорозі, зв'язали, відвезли до містечка Яблунова і тримали його там в ув'язненні два тижні поки той не дав розписку на 30 злотих³⁴³.

Але й Березовські не гребували нападами євреїв. Так, 30 вересня 1748 р. шляхта Вижнього Березова дала свідчення, що Петро Романчич Березовський перестрів на дорозі на горі Дудин яблунівського міщанина Гершона Іцковича, звалив його з коня, побив, а коли надійшли якісь люди, схопив коня і втік³⁴⁴. Пізніше, у 1750 р. шляхта уклала свідчення про те, що

³³⁸ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.95. – Арк.115, 232.

³³⁹ Там само. – Арк.685.

³⁴⁰ Там само. – Арк.335, 370.

³⁴¹ Там само. – Арк.391.

³⁴² Там само. – Арк.573, 607.

³⁴³ Там само. – Арк.595, 609.

³⁴⁴ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.272. – Арк.2001.

Романчичі Березовські викрали у цього єврея Гершона Іцковича одинадцять волів, шестеро корів з телятами і троє коней. Частина цієї худоби була віддана Гершоном на випас до Вижнього Березова, звідки й була поцуплена³⁴⁵.

На початку XVIII ст. маємо ще один задокументований конфлікт за участю євреїв орендарів. Він був пов'язаний зі смертю Марії, дружини Матвія Дроняка Березовського і тривав з 1708 по 1729 р. Орендар корчми єврей Маєр Абрамович 1 лютого 1726 р. облятував у Галицькому гроді квит (розписку), даний у 1708 р. Михайлом Романчуком (Романчичем) і Мацем Дроняком Березовськими, орендарям пана Стшатковського, євреям Мошкові і Маєрові про те, що вони, Березовські, не мають жодних претензій до орендарів з приводу смерті Марії Березовської, дружини Матвія Дроняка Березовського. З документу випливає, що цим євреям нібито спочатку закидали вину у смерті дружини Матвія, але пізніше було проведено розслідування, яке їх виправдало (або ж їх причетність до цієї смерті не була встановлена)³⁴⁶. Та як видно з подальших подій, конфлікт затягнувся на десятиліття, бо тоді ж Маєр Абрамович подав у суді скаргу на Михайла, Павла, Івана і Катерину Дроняків, дітей Матвія Дроняка та Марії і на їх опікуна Федора Романчича Березовського з приводу несправедливих звинувачень на його адресу, незважаючи на давній квит, агресивних настроїв всього дому Березовських і тяжке побиття, що мало не спричинило смерть заявника³⁴⁷. До цієї судової тяганини в березні 1726 р. долучились Якоб Васкул Березовський, що доводився двоюрідним братом Михайлові Васкулу, та його дружина Єва, котра походила з родини Романчичів і була, очевидно, близькою родичкою позваного Федора Романчича Березовського. Вони заявили, що Федір Романчич Березовський за відсутності господаря вторгся зі зброєю у будинок Васкула, побив господиню, перевернув діжку з

³⁴⁵ Там само. – Арк.2003.

³⁴⁶ Там само. – Спр.225. – Арк. 295.

³⁴⁷ Там само. – Арк. 291.

сироваткою, налякав весь дім, а на вулиці несподівано з палицею напав на якихсь будівельників³⁴⁸.

Невдовзі, 5 квітня 1726 р. Михайло Дроняк Березовський, син Маця Дроняка і Маріанни Романчук (Романчич), від свого імені та імені братів Павла й Івана, що на той час перебували в Угорщині, сестри Катерини підписав ще один квіт тому ж Маєрові Абрамовичеві на те, що надалі «на вічні часи» ніяких претензій вони до орендаря не матимуть і переслідувати його не будуть. При цьому було вказано, що ворожнечу розпалювали родичі матері Михайла Марії – Теодор (Федір) та Андрій Романчата Березовські³⁴⁹.

Конфлікт відновився через три роки. 5 лютого 1729 р. Іван Томич, Федір Малкович і Якоб Дроняк Березовські оскаржили в суді Андрія і Федора Романчичів Березовських в тому, що їх батько Михайло украв якісь церковні приналежності, у Степана Скільського – свиню, у Арсеника Березовського – багато одержі, у Василюхи Петруньової – туніку і полотно, що вимокало в цей час, у Прокопія Малковича – дві вівці, а сам Андрій Романчич на дорозі біля села Незвища взяв 20 талерів у Миколи Томича, сина заявника, а пізніше, віддавши лише частину від цієї суми, підробив розписку про нібито повне повернення грошей. В скарзі йшла мова й про те, що Федір Романчич намовляв і неправдиво інформував Михайла Дроняка стосовно причини смерті його матері, звинувачуючи в цьому єврея Маєра Друка (Абрамовича). Сам же Федір Романчич заявив в суді, що позивачі підіслали до його двору людей з палицями і сокирами, хотіли забрати в нього коня, домовились з невірним Маєром Друком та, нібито, взяли викуп за голову Романчичової³⁵⁰. Із цієї кількості деталей годі виявити справжню причину ворожнечі, але, очевидно, обидві сторони, перебуваючи в близьких родинних зв'язках, могли претендувати на якесь майно чи землі, що залишились по небіжці Марії Березовській. Зрештою, вони могли надіятися й на запис маєтків від неодруженого Михайла Васкула Березовського.

³⁴⁸ Там само. – Арк. 634.

³⁴⁹ Там само. – Спр.70. – Арк. 186–187.

³⁵⁰ Там само. – Спр.230. – Арк. 111, 128, 246.

Окремий цікавий сюжет взаємовідносин як всередині шляхетського середовища, так і поза ним, пов'язаний з шляхтичами-опришками. Як впливає з документів, дрібна шляхта не гребувала розбійницьким хлібом. Серед Березовських зустрічаємо Василя Солонинку Урбановича, про якого у 1717 р. згадувалось, що він з синами Лукою і Матвієм уже давно опришки і злодії, що саме вони підпалили острогу (очевидно у с. Слободі Рунгурській³⁵¹). Також їх звинувачувано у намовлянні сина возного з Слободи Рунгурської до вбивства магната Івана Мержеєвського, коли той повернувся з військового табору (обозу) і мав з собою шкатулку талерів³⁵². Ще пізніше, в середині століття цей рух набув розмаху. Декілька Березовських під час судів називано публічними злодіями і розбійниками. Проте важко провести межу між опришківством і збройними конфліктами між різними шляхетськими родинами. У травні 1745 р. Степан і Микола Томичі Березовські скаржачися на свояка Івана Томича за напад на свій двір згадують якогось Степана Березовського і його слугу, що були замішані у співучасті з Олексою Довбушем³⁵³. Історія іншого шляхтича із вже згаданої родини Романчичів Березовських вельми цікава. У 1755 р. місцева березівська шляхта склала свідчення, у якому скаржилась, що Михайло Галюк Романчич Березовський не задовольнившись тим, що був спочатку разом з Олексою Довбушчуком, Бойчуком і Жупником, які грабували на Покутті, продовжив це розбійницьке діло із кількома іншими напарниками й почав викрадати худобу і овець, зокрема у місцевої шляхти, та переганяти її на Поділля і Волощину і там збувати. Таким чином він із ще двома невідомими поплічниками «викрали вночі у Юрка Романчича Березовського одного вола, тієї ж ночі у Михайлової тітки Анни Романчич Березовської украли теж декілька голів худоби, що була арештована після смерті Петра Романчича Березовського за борги перед князем Пузиною старостою

³⁵¹Слобода Рунгурська – давня назва теперішнього с. Слободи Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.

³⁵²ЦДІАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 212. – Арк. 511.

³⁵³Там само. – Спр. 252. – Арк. 1089.

Упітським. Так само у дворах панів Пузини і Цетнера³⁵⁴ покрав згаданий Михайло турецьких овець і деякий час через це переховувався зі своєю матір'ю; коней двох у купців старости Тлумацького украв, у Григора Бодруга Березовського кобилу украв, домів декілька шляхетських уночі розбив і зрабував, жінок шляхетських від чоловіків відбирав і жив з ними більш ніж по року, за що на нас клятви найшли і церква наша вже два роки як закрита і самі мусимо ховати своїх покійників без жадного обряду. Пробували громадою спіймати гультая, але він утік і тепер не знати де перебуває. Але напевне свого розбою не полишає, бо то там, то там по різних селах чути, що господарі то волів то коней не можуть дорахуватися»³⁵⁵. З пізніших родинних переказів відомо, що Михайло Романчич Березовський перебрався до містечка Кимполунг³⁵⁶, яке тепер у Румунії, розбагатів там і нібито дожив до 110 років. Родина з Березова інколи навідувала його³⁵⁷. Повертаючись до вищеподаного документу, може викликати сумніви справжність викрадення заарештованої худоби у вдови Анни Романчич Березовської. Таке «викрадення», ще й офіційно визнане, могло бути вигідне обом сторонам, і викрадачам, і потерпілим, оскільки худоба була заарештована за борги покійного Петра Романчича перед орендарями і могла відійти їм. Але це лише припущення.

Підсумовуючи огляд правових і майнових взаємин дрібної шляхти на Прикарпатті у XV - XVIII ст. в першу чергу ще раз варто наголосити на великій кількості справ, які вона вела в земському і гродському судах. Тисячі різних документів ще чекають на свого дослідника. В той же час спираючись на опрацьований нами пласт джерельної інформації мусимо сказати, що основною, чи то провідною першопричиною домінуючої більшості судових справ дрібних шляхтичів були майнові стосунки. Вони могли бути мирними

³⁵⁴ Ігнатій Цетнер (1728 – бл. 1800) – воєвода белзький від 1763 р., маршалок великий коронний королівства Галичини і Володимирії від 1783 р., староста рожновський і коритніцький. Великий землевласник другої половини XVIII ст. Див.: *Polski Słownik Biograficzny*. – Т. III. – Kraków, 1937. – S. 238–239).

³⁵⁵ ЦДАЛ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 292. – Арк. 824.

³⁵⁶ Кимполунг або Довгопілля (рум. *Câmpulung Moldovenesc*) – тепер місто у повіті Сучава в Румунії.

³⁵⁷ Зі спогадів Дмитра Йосиповича Романчича Березовського (1876–1968). Родинний архів автора.

або ж конфліктними, але так чи інакше стосувалися майна, а головню земельних часток. Серед них у XV – сер. XVII ст. переважають документи мирного майнового характеру, що уклалися за згодою сторін. У них, як правило, йдеться про заставу, продаж, оренду чи дарування земельних наділів. Тоді як пізніше – починаючи з другої пол. XVII ст. більша кількість документів галицького гродського та земського судів, що стосуються дрібної шляхти – це справи про різноманітні конфлікти, які точилися в її середовищі.

Втім з цих документів, які в основному описують майнові інтеракції та конфлікти можемо дізнатись і про інші сторони дрібношляхетського життя такі як побут та традиційні види занять, сімейні і родові патерни поведінки, шлюбні стосунки, взаємодію з сусідами, магнатами та їх слугами і орендарями, міграції та зв'язок з родовим гніздом, тощо. Розуміючи, що судові документи не відображають загалом всього обширу історичної дійсності, все ж можна сподіватись на те, що в результаті детального вивчення великого масиву судових справ наші уявлення про життя та світ дрібного шляхтича будуть набагато об'ємнішими та повнішими.

Розділ IV. Родоводи Березовських.

Родовід шляхтичів Березовських бере свій початок від трьох братів Шандра, Васька і Станка, вперше згаданих в 1419 році³⁵⁸. Того року вони викупили в коломийського війта Миколая Франвенстетера і його дочки Катерини Шеллерової поселення Березу (Brzeza, Brzesza), яке в подальшому розрослося і стало родовим гніздом Березовських. Акт купівлі, а також привілей на поселення Березу, наданий М. Франвенстетерові у 1412 р. королем Владиславом II Ягайлом, зберігся у кількох об'ятах і його автентичність сумнівів не викликає. Згадок про Васька більше не віднайдено, а от Станко і Шандро ще декілька разів фігурують у тогочасних документах. Зокрема, вони у 1427 році серед іншої руської шляхти приймають васальну присягу королю Владиславу Ягайлові³⁵⁹; Станко у 1438 р. позивав разом із Сеньком і Юрком з Опришовець якогось Прокопа зі Стрільча щодо привілею на Березів³⁶⁰. У подальшому березівська шляхта завжди виводила себе від цих трьох братів. Так, в укладеній на початку XVII ст. генеалогії декількох родин Березовських вказано, що Шандро і Васько нібито осіли в тій частині поселення, яка згодом стала Нижнім Березовом і від них походили місцеві гілки Березовських, а саме: від Шандра – Фіцичі, а від Васька – Кузичі, Білавичі та кілька інших сімей. Відповідно Станко осів у іншій частині поселення, і від нього виводила свій рід шляхта Вижнього Березова. На жаль вказана генеалогія не містить детального переліку нащадків всіх трьох братів, йдеться лише про лінію Васька. Згідно неї він мав двох синів – Юрка і Данила. Сином Юрка був Іван, котрий в свою чергу мав синів Степана, Петра і Гаврила. Від Степана вже походили Мануїл і Кузьма, котрі були відповідно протопластами Мануйловичів і Кузичів Березовських; від Петра – Грицько,

³⁵⁸ ЦДІАЛ. – Ф.146 (Галицьке намісництво, 1772–1921 pp.). – Оп.64. – Спр.7739. – Арк.100.

³⁵⁹ Halecki O. Z Jana Zamojskiego inwentarza Archiwum Koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Polski XV wieku // Archiwum Komisji Historycznej. – Kraków, 1919. – Т. XII. – Cz. 1. – S. 184.

³⁶⁰ AGZ. – Lwów, 1887. – Т. XII. – S. 39–40, 45–46.

від котрого в свою чергу походив Стефанко Іванкулович, від Гаврила – Юрко і Семен, котрі стали родоначальниками Білавичів Березовських³⁶¹.

У галицьких земських актах другої половини XV ст. знаходимо всього чотири записи, які стосуються Березовських. У 1470 р. галицький каштелян Ян Кола з Делієва продав поле зване Пенатков і луку звану Глодище Іванкові, Данкові і Тимкові з Березова за 80 угорських флоринів. Одночасно ці троє шляхтичів зобов'язались сплатити Яну Колі з Делієва 40 флоринів до наступного свята Різдва Богородиці або ж, якщо б не змогли цього зробити, повинні були допустити його інтромісію в своїх маєтках у Нижньому Березові³⁶². Як бачимо на той момент Березів уже був поділений на Вижній і Нижній. У 1482 р. Іван Юркович, Семен Данилкович, Івашко Донішкович і Іван Тимша з Нижнього Березова продали шляхетному Сеньку Баламуту половину маєтків разом із половиною дворища, третьою частиною млина і валила, соляними криницями та лісом. Сенько Баламут походив з Лядського і не був Березовським по чоловічій лінії³⁶³. Із документів не вдається дізнатись, чи він у результаті придбання цієї власності осів у Березові і чи залишив там якесь потомство.

Як бачимо, матеріали земських актів частково підтверджують вищезгадану генеалогію. Фігурантами угод виступають Іванко, син Юрка, та Данко, котрий приходився цьому Юркові рідним братом. Можемо припустити, що згадані Тимко і, очевидно, його син Іван Тимша були нащадками Шандра і, відповідно, стали в подальшому родоначальниками Фіцичів Березовських. А от ідентифікувати Іванка згаданого у 1470 р. і Івашка Донішковича згаданого у 1482 р. поки що ми не можемо.

Рід Березовських був соціально активним і регулярно давав про себе знати під час різноманітних заворушень. Так шляхтичі Гринь, Іван, Василь, Петро, Григор з Березова були учасниками повстання під проводом Мухи у 1490–1492 р. У 1498 р. їхні маєтки були конфісковані і передані Петрові

³⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.282. – Арк.1079.

³⁶² AGZ – Т. XII. – S. 334.

³⁶³ AGZ – Т. XIX. – S. 188.

Димідецькому³⁶⁴. Пізніше ще декілька шляхтичів з Березова, а саме Григир, Сенько, Грінча, Григор, Фича і Івасько стали на сторону волоського воєводи Богдана під час його походу в Галичину у 1509 р. Їх навіть проголосили зрадниками і конфіскували їхні маєтки, однак після поразки волоського війська, ці шляхтичі повернулися з Волощини і були виправдані польським королем у 1510 р. через те, що вони ніби то пристали до повстання з примусу³⁶⁵. На жаль ідентифікувати згаданих тут осіб те ж немає змоги за винятком Фичі, який, очевидно, був нащадком Шандра і протопластом родини Фіцичів Березовських.

Впродовж першої половини XVI ст. згадки про Березовських у судових актах фактично відсутні, а тому пов'язати різноманітні відгалуження роду, які з'явилися впродовж століття і користувались на його прикінці сталими прізвишками, із попередніми поколіннями не видається можливим. Особливо це стосується шляхтичів з Вижнього Березова. Так, на кінець XVI ст. зустрічаємо в актах Бодругів, Негричів Григоровичів, Нергошовичів, Поповича з Нижнього Березова і Головичів, Жигаловичів, Капулу, Косовичів, Малковичів, Перцовичів, Сербу і Сербу Філіщича, Урбановичів з Вижнього Березова³⁶⁶. Безпосередні предки їх усіх – невідомі. Дещо краща ситуація із встановленням походження гілок Березовських спостерігається в XVII ст. Тут уже деякі родини вдається поєднати спільними предками, хоча, загалом, мусимо визнати, що цілісної генеалогічної схеми добитися годі. Швидше, маємо справу із набором генеалогій чи їх фрагментів. Розглянемо почергово родоводи окремих найбільш помітних гілок.

³⁶⁴ *Matricularium Regni Poloniae Summaria excussibus codicibus qui in Chartophilacio Maximo Varsoviensi asservatur* / Wyd. T. Wierzbowski. – Warszawa: Thesaurus J. Mianowski, 1905. – P.2. Iohannis Alberti regis tempora complectens (1492–1501) – S.74.

³⁶⁵ *Matricularium Regni Poloniae Summaria excussibus codicibus qui in Chartophilacio Maximo Varsoviensi asservatur* / Wyd. T. Wierzbowski. – Warszawa: Thesaurus J. Mianowski, 1905. – P. 4. Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548). – Vol. 2. – Acta vicecancellariorum 1507–1535. – S. 61.

³⁶⁶ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.13. – Арк.1348, Спр.14. – Арк.333, Спр.16. – Арк.428, Спр.18. – Арк.405, Спр.96. – Арк.925, Спр.112. – Арк. 852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341, Спр.114. – Арк.1316, Спр.116. – Арк.826, Спр.119. – Арк.916, Спр.120. – Арк.711, Ф.6. – Оп.1. – Спр.44. – Арк.1002, Спр.45. – Арк.1286, Спр.46. – Арк.1330.

IV. 1. Білавичі Березовські.

Родина Білавичів Березовських виокремилася в середині XVI ст. і походить від Юрка (інакше – Георгія) сина Гаврила та, можливо, від ще одного Гаврилового сина Семена. Гаврило приходився правнуком одному із трьох братів засновників роду Васькові. Першопочатково це відгалуження Березовських мало своїм осідком Нижній Березів, але згодом, на початку XVII ст. Білавичі поселились і у Вижньому Березові. Георгій Білий з Нижнього Березова відомий із судового процесу 1540-их рр. із працюючим Мануйлом з Пістиня, підданим Яна Творовського. Йшлося про повернення боргу Мануйлові в сумі 30 флоринів³⁶⁷. У 1586 р. син Георгія Семен записав на своїх маєтках 60 злотих дружині Марухні, дочці священника Івана з Грабовця, як забезпечення отриманого за нею посагу в сумі 30 злотих³⁶⁸. У 1585 р. згадуються брати Іван і Прокоп та їх сестри Марухна, заміжня за Гричком, та Фенна, заміжня за Петром, Білавичі Березовські. Усі вони провадили процес із своїми дядьками Іваном і Олександром Зубровичами з приводу успадкування маєтків³⁶⁹. З іншого запису відомо, що Іван Білавич у 1593 р. заборгував Христофору Свірському 50 злотих³⁷⁰. Останню згадку про цього Івана маємо з 1605 р.³⁷¹, натомість починаючи з 1608 р. на сторінках актів з'являється син Івана Данило, одружений на Настасії, дочці Романа Костеніча Березовського³⁷². У 1629 р. Данило подарував частину осади, званої Фаньовська, вище хати Юринської у Вижньому Березові Іванові Поповичу Березовському³⁷³. У 1636 р. Данило підписався як свідок при виводі шляхетства нащадків священника Михайла з Нижнього Березова³⁷⁴.

³⁶⁷ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.24. – Арк. 48 7/2.

³⁶⁸ Там само. – Спр.59. – Арк. 1728.

³⁶⁹ Там само. – Арк. 1457.

³⁷⁰ Там само. – Спр.63. – Арк. 857.

³⁷¹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.111. – Арк. 611.

³⁷² Там само. – Спр.112. – Арк. 852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

³⁷³ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.84. – Арк. 772.

³⁷⁴ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.188. – Арк. 282.

Він же брав участь на стороні теребовлянського старости Адама Балабана при нападі на маєтки Яна Белжецького у Вижньому Березові, в результаті якого Березовські мали кількарічні судові тяжби із Белжецьким³⁷⁵. Сином Данила, як відомо із записів XVIII ст., був Степан Білавич, званий також Кораб'є або Кораб'як. Він згаданий у 1666 р. під час судового спору шляхти Березова із кросненськими старостою Каролем Фредром³⁷⁶ та в пописі шляхти Галицької землі з 1670 р.³⁷⁷ Степан, в свою чергу, мав сина Петра, котрий виїхав з Березова на Поділля і там мешкав. Його діти (Павло, Тимко, Дмитро, Юрко і Іван) у 1730-их рр. повернулись до Нижнього Березова та, не маючи де мешкати, осіли на арендованих землях – їхні дідичні землі чомусь за ними вже не були збережені³⁷⁸. Брати займалися солеторгівлею, наймаючись до інших Березовських. Вони, напевно, добре знали шляхи з Березова на Поділля і звідти на Київ. Відомо, що Юрко служив у хоругві вельможі Казимира Борейка³⁷⁹. Павло і Іван у 1730-их рр. мали конфлікт із Геніками Березовськими. Одного разу останні навіть спробували поставити під сумнів приналежність Павла до шляхетського стану, однак безрезультатно: Білавичі швидко довели своє шляхетське походження³⁸⁰. Частина цієї родини згодом повернулася на Поділля і осіла в містечку Липовець³⁸¹. В кінці XVIII ст. там мешкали Миколай син Томи Білавича і Григір син Дмитра Білавича із своїми сім'ями³⁸². Знаємо, що дочка Дмитра Білавича Софія вийшла заміж за Семена Будуровича Березовського³⁸³. Принаймні двоє з братів – Іван і Павло Білавичі залишилися мешкати в Нижньому Березові³⁸⁴. Дружиною Івана Білавича була

³⁷⁵ Там само. – Спр.132. – Арк. 889–990, Спр.133. – Арк.1158.

³⁷⁶ Там само. – Спр.161. – Арк..936–937; Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1948. – Т. VII/2, zeszyt 32. – S. 123–124.

³⁷⁷ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.169. – Арк.. 1752.

³⁷⁸ Там само. – Спр.233. – Арк.156, Спр. 237. – Арк.59.

³⁷⁹ Там само. – Спр.237. – Арк.747; Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. (Ziemia halicka, łwowska, przemyska, sanocka). Spisy. Oprac. Kazimierz Przyboś. 1987. S. 311.

³⁸⁰ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.237. – Арк.538, . – Спр.244. – Арк.1525.

³⁸¹ Лі повець – тепер місто – районний центр у Вінницькій області.

³⁸² ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.404. – Арк.1–12.

³⁸³ ЦДІАЛ. – Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 251. – С. 12.

³⁸⁴ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.237. – Арк. 993, 994, 2215, Спр.238. – Арк.727, 882, Спр.239. – Арк.2094, 2684, Спр. 249 – Арк. 338, Спр. 253. – Арк.1643, Спр. 273. – Арк.3737.

Маріанна Пужньовська³⁸⁵. Швидше за все, Іван і Якоб Білавичі Кораб'юки³⁸⁶, котрі мешкали в Нижньому Березові в кінці XVIII ст., були нащадками цих двох братів.

У 1636–1642 рр. згадані Пазя, дружина Яска Березовського, і Маруся, дружина Єремії Негрича Березовського. Вони були дочками Василя Білавича з Нижнього Березова і Палагни Баранецької. Обидві дочки відписали свої частки, успадковані по матері, галицькому каштеляну Яну Белжецькому³⁸⁷.

Інша гілка Білавичів походить від згаданого в 1585 р. Прокопа³⁸⁸. Він був одруженим на вижньо-березівській шляхтянці з роду Косовчичів і, мабуть, там і мешкав³⁸⁹. Його син Ігнат відомий із 1620-их рр. мав, очевидно, власне прізвисько – Канюка³⁹⁰. Він був учасником нападу на двір Яна Белжецького у Вижньому Березові і фігурує у відповідному довготивалому судовому процесі³⁹¹. Сам Ігнат востаннє згадується під 1647 р.³⁹². У нього був син Андрій і, можливо, сини Іван та Гаврило. Усі троє вони фігурують в протестації Франциска Германовського, слуги Кароля Фредра з 1666 р., як Канючині³⁹³. Цей же Андрій Канючин у 1676 р. позивав підданих Бонавентури Белжецького із сіл Текучі, Микуличина та Лючок за напад на його двір і крадіжку різноманітного добра³⁹⁴. У 1682 р., в одній з угод укладених із Михайлом Сулятицьким, вказувалося, що Андрій був сином Ігнатія Канючки і його дружини Фенни Березовської³⁹⁵. Гаврило Канючак згаданий у 1701 р. разом із своїм племінником Іллею в зв'язку з конфліктом із Прокопом Малковичем Воронюком³⁹⁶. У шлюбі Андрія із Анною Смуковною Бодоровною Березовською були сини, котрі називалися Андрієм

³⁸⁵ Там само. – Спр.244. – Арк.1525.

³⁸⁶ Там само. – Спр.274. – Арк.508, Спр.302. – Арк.1411, Спр.317. – Арк.405, Ф.146. – Оп.64. – Спр. 7735 – Арк.14–15.

³⁸⁷ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.25. – Арк.674, Спр.30. – Арк.1529.

³⁸⁸ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.59. – Арк. 1457.

³⁸⁹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.112. – Арк. 852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

³⁹⁰ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.929, Спр.84. – Арк. 792, Спр.89. – Арк. 253.

³⁹¹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.132. – Арк. 889–990, Спр.133. – Арк.1158.

³⁹² Там само. – Спр.140. – Арк. 586.

³⁹³ Там само. – Спр.161. – Арк. 936.

³⁹⁴ Там само. – Спр.177. – Арк. 239.

³⁹⁵ Там само. – Спр.57. – Арк. 516, Спр. 74. – Арк. 765.

³⁹⁶ Там само. – Спр.198. – Арк.588, 646.

і Іваном³⁹⁷. Під 1712 р. знаходимо позов Андрія, сина Андрія Канючака, до двоюрідних братів Івана і Михайла Канючків з приводу неповернення рухомого майна, яке було забрано колись уже покійним на час судових розборів Іллею Канючаком та позваним Іваном з маєтку його батька Андрія в часі, коли той потрапив у татарську неволю, а сам позивач був малолітнім³⁹⁸. Починаючи із 1720-их рр. брати Іван і Андрій іменуються також Братиняками Білавичами Березовськими³⁹⁹, а прізвисько Канючак поступово перестає вживатися. Андрій, званий уже Братиняком, був двічі одруженим і мав трьох синів: Івана від першої дружини Олени чи Олександри Голинської та Михайла і Андрія від другої дружини Параскеви Томич Березовської⁴⁰⁰. Параскева, овдовівши, вдруге вийшла заміж за Івана Бодруга Березовського⁴⁰¹. Інший з братів Братиняків – Іван – був, очевидно, одружений на Анні Голинській та мав з нею синів Олександра, Федора та Іллю і дочку Маріанну, заміжньою за Василем Дрогомирецьким⁴⁰².

Ще одне вижньо-березівське відгалуження Білавичів наприкінці XVIII ст. теж виводило своє коріння від Ігната Білавича, котрий у шлюбі з Маріанною Креховецькою мав сина Івана⁴⁰³. Не зрозуміло, чи йдеться про того самого Ігната Канюку, від якого походили Канючаки Березовські, чи про його тезку. Якщо про того самого, то насторожує значна різниця в кількості поколінь між цими двома гілками, починаючи від Ігната і до кінця XVIII ст. Так, у Канючаків маємо всього три покоління нащадків за цей час, а у другій гілці аж шість поколінь. Таке було б можливим за великої різниці у віці між синами Ігната та раннім народженням дітей в одній родні і пізнім в іншій. Згідно виводу з кінця XVIII ст. Іван Білавич з дружиною Анною Бодурович Березовською мав сина Андрія. Той, в свою чергу, був одружений

³⁹⁷ Там само. – Спр.70. – Арк. 711, Спр.226. – Арк.948, Спр.228. – Арк.1272.

³⁹⁸ Там само. – Спр.206. – Арк. 2394.

³⁹⁹ Там само. – Спр.219. – Арк. 1491, Спр. 223. – Арк. 181, Спр.226. – Арк.108, Спр.228. – Арк.1239, Спр.233. – Арк.156, Спр.235. – Арк.90.

⁴⁰⁰ Там само. – Спр.254. – Арк.924, Спр.308. – Арк.433.

⁴⁰¹ Там само. – Спр.255. – Арк. 731.

⁴⁰² Там само. – Оп.1. – Спр.265. – Арк.1550.

⁴⁰³ Там само. – Спр.298. – Арк.657.

на Анастасії, дочці березівського священника, і мав з нею сина Данила. Андрій, відомий з документів і як Андрух, був одним з учасників повстання на Покутті в часи Хмельниччини⁴⁰⁴. Про Данила жодних прижиттєвих згадок в судових актах знайти не вдалось, як втім і про його сина (теж Данила), народженого в шлюбі з Параскевою Мединською. Лише діти цього другого Данила активно фігурують у різноманітних договорах і судових справах. Так, його сини від першого шлюбу із Фенною Симчичовною Березовською Олександр (Олесь), Василь і Федір у 1735 р. мали спір із Малковичами і Романчичами Березовськими за частку звану Андруховщина. У цьому ж шлюбі Данило мав ще дочку Єву, що вийшла заміж за Григора Геника Березовського⁴⁰⁵. Олександр, на прізвисько Диндюк, а в подальшому його сини Якоб, Іван та Андрій відомі як Диндюки Березовські⁴⁰⁶. Якоб у 1761 р. одружився на Палагні, дочці Василя Малковича, і у 1775 р. згаданий в зв'язку із спорами за землю із Філейовичами Березовськими⁴⁰⁷. Інший син Олександра – Іван був одруженим на Параскеві Підлисецькій, з котрою мав сина Василя. Федір, син Данила і Фенни, залишив по собі синів Михайла і Івана. Востаннє в судових актах все сімейство згадане в 1780 р., коли вимагало у Василя Малютенка Березовського, сина Івана, повернення заборгованих ще в 1735 р. 40 талерів⁴⁰⁸. У другому шлюбі із Маріанною Симчичовною Березовською у Данила Білавича був син Василь. На 1772 р. сини цього Василя Іван, Якоб і Петро мешкали на Поділлі в селі Летаві⁴⁰⁹.

Загалом мусимо сказати, що починаючи з 1540-их рр., відколи Білавичі Березовські вперше згадуються в документах, і до кінця XVIII ст. їх генеалогія нараховує до семи поколінь і відносно досить добре реконструюється. На початку XVII ст. з єдиного стовбура виділяються три окремі гілки, представники яких згодом отримують нові додаткові прізвиська

⁴⁰⁴ Там само. – Спр.142. – Арк.462, Спр.145. – Арк.1377, 1439.

⁴⁰⁵ Там само. – Спр.236. – Арк. 252, 339.

⁴⁰⁶ Там само. – Спр.296. – Арк.747, Спр.298. – Арк.627, Спр.496. – Арк. 872.

⁴⁰⁷ Там само. – Спр.304. – Арк.1608.

⁴⁰⁸ Там само. – Спр.313. – Арк.1242.

⁴⁰⁹ Там само. – Спр.298. – Арк.657.

такі як Кораб'як, Канючак, Братиняк, Диндюк. Протопласти двох з цих гілок переселилися з первісного осідку у Нижньому Березові у Вижній Березів і там осіли. То ж у XVII – XVIII ст. маємо одну Нижньо-Березвіську гілку Білавичів Березовських і дві Вижньо-Березівські.

IV. 2. Бодруги Березовські.

Першим, хто фігурує в актах із даним прізвищем, був Федір Бодруг Березовський з Нижнього Березова. Першу згадку про нього знаходимо під 1561 р., коли Власим Фіщич Березовський відписав йому частку у Нижньому Березові⁴¹⁰. Знаємо ім'я його одного сина – Павло або ж Панько. Хоча в одному з договорів і йдеться про те, що той успадкував свою частку у Нижньому Березові, яка припала йому з-поміж решти братів, проте жодних інших Бодругів у Березові на початку XVII ст. не зустрічаємо. Павло Бодруг вперше згадується у 1603 р. у скарзі Христофора Свірського як співучасник (разом з Труфаном, сином Степана, та Прокопієм Шепелехом) нападу на його підданого на дорозі, коли той вертався з грошима після продажу пшениці із міста Сигота. Жертва була побита до смерті, у неї забрали гроші і віз із конем⁴¹¹. У зрілому віці Павло Бодруг доволі інтенсивно провадив свої господарські справи. У 1629–1631 рр. Степан Зубр заставив йому чотири ниви і дві сіножаті у Лядському за 100 злотих⁴¹², Гаврило Склепович Березовський заставив йому частку у Нижньому Березові за 30 злотих⁴¹³. Володів Павло часткою на окраїні Березова біля річки Прутець під горою Якимовською⁴¹⁴. У 1640 р. Панько Бодруг квітував Петра Куропатву з приводу сплати 400 злотих, які той йому заборгував⁴¹⁵. Востаннє Павло

⁴¹⁰ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.55. – Арк. 972.

⁴¹¹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.110. – Арк. 1041.

⁴¹² Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.83. – Арк.135.

⁴¹³ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.83. – Арк.176.

⁴¹⁴ Там само. – Спр.83. – Арк.143.

⁴¹⁵ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.28. – Арк.941.

згадується у 1644 р., коли відписує свою частку у Нижньому Березові Яну Белжецькому. Дружиною Павла була Настасія Березовська⁴¹⁶.

В наступному поколінні знаходимо двох представників даної родини – Івана, сина Павла, та якогось Андрія Бодракового, який згадується лише раз під 1665 р.⁴¹⁷. Іван в документах фігурує як шляхтич з Вижнього Березова, і з цього часу всі наступні покоління Бодругів Березовських стали частиною шляхетської громади цього села. У 1663 р. він заставив частку у Вижньому Березові Федору Дрогомирецькому Юричевичові за 27 злотих і 15 грош⁴¹⁸. У 1674 р. Іван відписав згаданому Дрогомирецькому частку звану Осада Город Чаровська⁴¹⁹. Очевидно, між Бодругами Березовськими і Дрогомирецькими були якісь родинні зв'язки.

Наступне покоління представляють три брати – Степан, Григорій і Федір Бодруги та їх сестра Палагна, заміжня за Максимом Березовським. Вони разом та поодинці доволі часто ведуть свої справи у судах. Проте в документах ні разу не вказано, чийми синами ці троє братів Бодругів були. Можемо припустити, що їх батьком був саме Іван Бодруг Березовський. На користь цього опосередковано свідчить обопільна скарга Івана і Григора Бодругів у 1686 р. на волоську хоругву руського воєводи Станіслава Яблоновського і її ротмістра Олександра Давиденка за те, що вони стягнули з них різних поборів (сіном, харчами, возами, тощо) на загальну суму 1787 злотих⁴²⁰.

Першим з трьох братів Бодругів згадується Степан (названий тут Бодруговичем) у 1673 р., коли Григір Сваричевський доніс на нього у суд за побиття Олени, дружини Івана Якубовича Березовського⁴²¹. З того часу і аж до 1726 р. він кілька десятків разів виступає фігурантом різноманітних судових справ. Степан був двічі одруженим. І перша, і друга його дружина

⁴¹⁶ Там само. – Спр.32. – Арк.666.

⁴¹⁷ Там само. – Спр.159. – Арк.1035.

⁴¹⁸ Там само. – Спр.45. – Арк.1112.

⁴¹⁹ Там само. – Спр.54. – Арк.463.

⁴²⁰ Там само. – Спр.187. – Арк.995.

⁴²¹ Там само. Спр.173. – Арк.780.

мали однакове ім'я та прізвище – Анна Голинська. Із Анною, дочкою Івана Голинського Пупея і Марусі Підлисецької, що була, очевидно, родом з Дрогомирчан, Степан мав принаймні сімох синів: Івана, Андрія, Михайла, Василя, Григора, Іллю і Матвія. Всі вони досить часто згадуються у різних судових документах. Спочатку (у 1694 р.) фігурують Іван та Андрій, котрі, мабуть, були старшими⁴²². Згодом у 1697 р. знаходимо вже згадки і про інших братів⁴²³. З другою дружиною, що походила з родини Гурбичів Голинських з Вижнього Березова, Степан побрався на схилі віку у 1720 р., і дітей у них, очевидно, не було. Збереглася їх шлюбна угода, в якій Степан записав дружині половину свого майна у разі, якщо б у них народилися діти (інша половина мала відійти дітям від першого шлюбу), а якщо дітей не було б, то сума пожиттєвого забезпечення дружини мала складати 50 злотих⁴²⁴. Сини Степана, як і батько, брали участь у різноманітних майнових опереціях і конфліктах, часто виступаючи в суді і позивачами, і відповідачами. У 1720–1760 рр. Бодруги вели із Романчичами Березовськими затяжний конфлікт, зафіксований у десятках різних судових протестацій, позовів і донесень. У результаті цього конфлікту був убитий один із братів Романчичів – Петро⁴²⁵.

У другого з братів Бодругів – Григорія – разом із Євою з Горфіняків Урбановичів Березовських було принаймні п'ятеро синів (Іван, Степан, що був священиком, Василь, Михайло і Андрій) та троє дочок (Анастасія, заміжня за Альбертом Кадзінським, Анна, заміжня за Іваном Чоканом Березовським, і Маруся, мабуть заміжня за Олександром Березовським)⁴²⁶.

Не так однозначно виглядає історія третього з братів – Федора та його нащадків. З 1688 по 1713 рр. він кілька разів разом з братами фігурує в різних актах⁴²⁷. Пізніше у 1727–1729 рр. є фрагментарні згадки про Федора і Івана,

⁴²² Там само. – Спр.192. – Арк.723, 993.

⁴²³ Там само. – Спр.194. – Арк. 377, 1089.

⁴²⁴ Там само. – Спр.221. – Арк.1500.

⁴²⁵ Там само. – Спр.226. – Арк. 370, 457, 526, 570, Спр.227. – Арк.1339, 1374, 1432, Спр.237. – Арк.552, Спр.255. – Арк.707, Спр.259. – Арк.1314, 1316, 1365, 1405, 1586.

⁴²⁶ Там само. – Спр.71. – Арк.369, Спр.203. – Арк.1374, Спр.206. – Арк.2555, Спр.210. – Арк.1206, Спр.215. – Арк.2490, Спр.248. – Арк.132 – 134.

⁴²⁷ Там само. – Спр.189. – Арк..454, Спр.191. – Арк.2152, Спр.207. – Арк.192.

синів Федора Бодруга Березовського, а також ніби-то Іванового рідного брата Петра. Зокрема, у 1727 р. Маріана вдова по Павлу Боровському позивала Федора-батька і Федора-сина Бодругів за те, що вони найнявшись продати для неї на Волині сіль, забрали чотирьох волів з мажею солі і обернули забране на свій пожиток, не повертаючи ні волів, ні гроші за сіль. Крім того, Федір привласнив свиню пані Боровської вартістю два талери⁴²⁸. Через два роки, у 1729 р. Федір-батько значиться в судових актах як покійний, а його сина Івана позиває згадана Маріанна Боровська через те, що той не віддав у призначений термін згідно мирової угоди 80 злотих. Тут же разом з Іваном виступає його рідний брат Петро⁴²⁹. У подальшому про Федора, Івана і Петра Бодруга жодних згадок немає. Можемо лише домислювати, чи то в судових справах виникла якась плутанина з іменами, чи дійсно ці всі сини у Федора були. Натомість, у 1739 р. в переліку всього сімейства Бодругів Березовських серед інших записано Василя, сина Федора Бодруга і Гандзі Стрильчанки Березовської⁴³⁰. Цього ж Василя згадує в своєму заповіті у 1767 р. Анастасія, вдова по Гаврилу Малковичу Березовському. Йшлося про те, що дочка Василя Федорового Бодруга, яка була заміжньою за якимсь Погорецьким мала повернути синові Анастасії 10 злотих, заплачених євреєві Янкелеві Майоровичові за її батька⁴³¹. Два сини Федора Бодруга Березовського згадуються й в свідченнях від 1773 р., укладеному шляхтою Вижнього Березова. Згідно цього документу Федір Бодруг під примусом і тиском Евариста Белжецького продав йому деякі свої частки, а решту просто втратив, не в силах їх відстояти. Федір виїхав з Березова і поселився спочатку у Княждворі⁴³², а пізніше перенісся до Джуркова⁴³³, де осів на чиншу у панів Заклік. Там із дружиною Анастасією у нього народилися сини Василь і Ігнат. Ігнат виїхав «на Україну», де й осів, а Василь, оженившись на

⁴²⁸ Там само. – Спр.226. – Арк.1101, Спр.227. – Арк.1190.

⁴²⁹ Там само. – Спр.230. – Арк.110, 243.

⁴³⁰ Там само. – Спр.242. – Арк.940.

⁴³¹ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.1755.

⁴³² Княждвір — тепер село Коломийського району Івано-Франківської області.

⁴³³ Джурків — тепер село Коломийського району Івано-Франківської області.

Софії Березовській, мав трьох синів – Григорія, Івана і Олександра. З них Григорій потомства не залишив, Іван із Анною Драчинською мали дітей Прокопа і Степана, а Олександр із Маріанною Войцеховською – синів Мартина і Ігнатія⁴³⁴. Описана у testimonii справа містить хронологічні неспівпадіння, оскільки Еварист Белжецький мешкав у середині XVII ст., коли Федір Бодруг мусів був малолітнім. Між магнатами Белжецькими і Березовськими справді був довготривалий конфлікт в 1630–1640-их рр., але у ньому могли брати участь хіба батько і дід Федора Бодруга, а не він особисто.

Повертаючись до нащадків братів Степана і Григорія Бодругів, вкажемо, що всі їхні сини, здається, залишилися мешкати у Вижньому Березові. Однак оскільки серед них було по двоє Іванів, Андріїв, Михайлів і Василів, то ідентифікувати їх і їхніх нащадків у документах важко. Якихось нових прізвищ в XVIII ст. Бодруги не набули, за винятком кількох особових (один з Андріїв Бодругів звався Венгрином, один з Іванів Бодругів – Сіданюком, інший – Сметанюком)⁴³⁵, тому зважаючи на різке зростання кількості членів родини, їх родовід в одну цілісну генеалогічну картину скласти не вдається. Хоча в другій половині XVIII ст. маємо більше сотні різноманітних згадок про Бодругів Березовських у судових справах, ситуація ускладнюється вкрай низькою варіативністю імен: серед Бодругів знаходимо самих Іванів, Андріїв і Василів. Достеменно відомо лише, що у Івана Степанового Бодруга було принаймні п'ятеро синів – Андрій, Григир, Василь, Іван і Федір, у іншого Степанового сина Матвія був син Іван, у Петра, сина котрогось із Михайлів, були троє дітей – Андрій, Василь і Іван⁴³⁶. У 1775 р. згадані якісь рідні брати Петро і Олексій та їх двоюрідні брати Іван, Михайло і Степан⁴³⁷. В кінці XVIII ст. частина родини мешкала на Поділлі, в місті Липовці і у Васильківському повіті. На 1799 р. при одній із ревізій у Липовці

⁴³⁴ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.299. – Арк.1794.

⁴³⁵ Там само. – Спр.263. – Арк.13, Спр.269. – Арк.853, Спр.271. – Арк.593, Спр.302. – Арк.2002, Ф.6. – Спр.103. – Арк.817.

⁴³⁶ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.1755, Ф.5. – Спр.260. – Арк.985.

⁴³⁷ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.303. – Арк.723.

записані Василь і Іван Бодруги, сини Андрія, а у Васильківському повіті – Томаш, син Миколая-Яна, та Леонтій, син Олександра, Бодруги Березовські⁴³⁸.

В підсумку родовід Бодругів Березовських з часу першої письмової згадки про них у 1561 р. по кінець XVIII ст. нараховує сім поколінь. До третьої чверті XVII ст. гілка була малочисельною і в перших трьох поколіннях точно ідентифікованими є лише по одному представнику чоловічої статі. Натомість в другій половині XVIII ст. внаслідок різкого збільшення кількості чоловіків у кожному наступному поколінні генеалогія Бодругів Березовських піддається реконструкції лише частково. Окремі Бодруги Березовські користувалися зрідка особистими прізвищами такими як Венгрин, Сіданюк, Сметанюк, Попівняк.

IV. 3. Васкули Березовські.

Даний рід, що виводить своє коріння від Васкула Фіщича Березовського, фактично є одним із відгалужень від стовбура великої родини Фіщичів з села Нижнього Березова. Васкул – це, очевидно, видозміна імені Василь, яке в подальшому почало слугувати патронімічним прізвищем закріпившись за всіма нащадками.

Безпосередньо про походження шляхетської гілки Васкулів Березовських від Васкула Фіщича розповідають два документи в книгах Галицького гродського суду. Від них і будемо відштовхуватись, розглядаючи генеалогію цієї родини. Так, у 1754 р. у Галицький гродський суд явився Федір з Фіщичів Васкул Дроняк Березовський і облятував власний родовід, даний і засвідчений шляхтою Березова. Ось сам текст документу у перекладі з польської мови: «Васкул Фіщич Березовський з Анастасією Карповною Березовською сплодили Леся і Дроня Васкулів Березовських. У свою чергу Лесь з Маріанною Березовською сплодили Семена, Петра, Василя і Андрія; а

⁴³⁸ ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.405. – Арк.1–10.

Дронь Васкуляк Березовський з Олесею або інакше Олександрою Лазурковною Березовською, дідичі частки в Вижньому Березові на бані горішній великій, сплодили Матвія і Степана Васкулів Дроняків по отцю названих Березовських. Маць Васкул Дроняків Березовський з Парасею Романчичовною Березовською сплодили Михайла, Павла і Івана. Степан Васкул Дроняків Березовський з Євою Труфановною Березовською сплодили Василя, Якоба, Федора, Єжего, Габріеля, Михайла і Степана. З синів Матвія Михайло неодруженим живе в Березові, Павло і Іван знаходяться у Угорському панстві. З синів Степана – Василь, який з Анною Урбановичовною Березовською сплодили Івана, що помер безпотомним і Степана з Маріанною Лазурковною Березовською нині живучого; Якоб, який з дружиною Євою Романчичовною Березовською сплодили Степана, Якоба і Петра, нині живучих; Федір, який з дружиною Анною Чайковською сплодив Василя, Степана і Івана, нині живучих»⁴³⁹.

Кількома роками пізніше у 1760 р. до того ж Галицького гродського суду явився Георгій Березовський і облятував ще одну генеалогію Васкулів Березовських, засвідчену самими Васкулами Березовськими та іншою шляхтою, що на той час мешкала в Березові. Документ був даний Григору, Юркові, Яну і Костянтину нащадкам Васкулів Березовських, що емігрували з родинного гнізда. Згідно цього документу «Васкул Фіщич Березовський продав свої дідичні частки в Нижньому Березові Янові Белжецькому Галицькому каштеляну, про що свідчить донація. Син же цього Васкула Фіщича Березовського Олександр Васкул Фіщич Березовський по отцю названий служив у війську при вельможному полковнику Загвойському, а по Калішській баталії⁴⁴⁰ з коронним гетьманом Потоцьким⁴⁴¹ залишився у Волощині і там, оженившись і мешкаючи на землі панів Туркулів, сплодив

⁴³⁹ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.263. – Арк. 924.

⁴⁴⁰ Битва відбулася 18 жовтня 1706 року біля міста Каліш у Польщі між російсько-польсько-саксонським військом під командуванням князя О. Меншикова і короля Августа II та польсько-шведським корпусом під командуванням генерала Арвіда Марденфельда.

⁴⁴¹ Тут йдеться про Юзефа Потоцького (1673–1751) – воєнного і політичного діяча Речі Посполитої, каштеляна краківського і гетьмана великого коронного.

двох синів Андрія і Григора і там же на Волощині помер. А по його смерті сини перебрались у Подільське воєводство і поселились у селі Винятинцях Кам'янецького повіту⁴⁴² на землях пана Папроцького на чиншу, де вже кількадесят років мешкають. Андрій сплотивши трьох синів Григора, Яна і Костянтина зійшов з цього світу»⁴⁴³. З документу не зрозуміло, хто такі згадані Юрко та Георгій, який власне й облятував документ у гродському суді. При порівнянні цих двох висновків впадає у вічі розбіжність інформації про синів Олександра (Леся) Васкула Березовського. Перший документ називає імена чотирьох синів – Семена, Петра, Василя і Андрія, що народилися від шлюбу з Маріанною Березовською, другий – лише двох: Андрія і Григора. Крім того запис з 1760 р. прямо вказує, що Олександр Васкул оженився та народив синів на Волощині, тобто не з Березовською.

Маючи ці два досить детальні висновки, можемо зіставити їх дані з іншими згадками про Васкулів Березовських, віднайденими нами у галицьких гродських книгах XVIII ст.

Так, у 1703 р. Юрко Васкул Березовський виступає свідком при продажі Юркові Дрогомирецьким свого ґрунту Григорієві Бодруру Березовському⁴⁴⁴. Того ж року серед інших був оскаржений у гродському суді Андрієм Редькою Голинським за збитки, нічний напад на дім та побиття служниці Петраш Васкуляк⁴⁴⁵. У 1706 р. Барбара Вольська, вдова Альбрехта Гурського, що на той час володіла землею у Березові позивала за завдання шкод і побиття слуг (селян) і мельника серед інших Семена Васкула⁴⁴⁶. Очевидно цей же Семен, згаданий як приятель Бодругів у їх суперечці із Орфіняками Урбановичами Березовськими у 1713 р.⁴⁴⁷ та у 1726 р. у зв'язку з невивплатою контрибуції шляхтою Нижнього Березова за 1717 р.⁴⁴⁸. Далі, у 1735 р. Іван Васкул Березовський виступає серед свідків при укладенні у

⁴⁴² Тепер село Винятинці Заліщицького р-ну Тернопільської обл.

⁴⁴³ Там само. – Спр.272. – Арк. 3779.

⁴⁴⁴ Там само. – Спр.199. – Арк. 890.

⁴⁴⁵ Там само. – Спр.199. – Арк. 900.

⁴⁴⁶ Там само. – Спр.202. – Арк. 2419.

⁴⁴⁷ Там само. – Спр.207. – Арк. 192.

⁴⁴⁸ Там само. – Спр.225. – Арк. 770.

Нижньому Березові боргового зобов'язання на 166 злотих під заставу половини сіножаті званої Припір Якобом Фіщичом Березовським Івану Білавичу Березовському⁴⁴⁹. На цьому згадки про Васкулів Березовських у Нижньому Березові припиняються. Як бачимо вони дійсно мешкали там на початку XVIII-го століття, це співпадає з даними першого виводу, співпадають і імена – Семена, згаданого тричі між 1703 і 1726 рр. і Петра, згаданого у 1703 р. Їх брати Василь та Андрій, про яких знаємо з тексту першого виводу, на сторінки актів не потрапили. Докладно встановити родинні зв'язки з гілкою Васкулів Іжи та Івана Березовських на разі нам не вдалося. Не можна напевно й пояснити, чому у Нижньому Березові ця родина в подальшому не згадується в актах: чи то вона не дала нащадків по чоловічій лінії, чи то повністю емігрувала з родинного гнізда. Залишається фактом лишень те, що у 1788 р. у Нижньому Березові Йосифінська метрика не зафіксувала ні одного Васкула.

Інакше виглядає ситуація з нащадками Дроня Васкула у с. Вижньому Березові. Починаючи з 1726 р. вони систематично з'являються на сторінках гродських актів. Дронь і його сім'я осіла на так званій «Старій бані»⁴⁵⁰, на землях, що, мабуть, успадкувала його дружина, і з плином часу його нащадки сформують тут у Бані Березівській одну з найчисельніших шляхетських родин. В свою чергу онук Дроня – Якоб, одружившись на шляхтянці Єві з Романчичів Березовських, переселився у Вижній Березів і осів серед Романчичів, з якими від тоді тісно переплетена доля вижньоберезівських Васкулів Березовських.

В подальшому згадки про Васкулів Березовських у гродських і земських книгах в цілому узгоджуються із даними атестацій.

Зокрема син Матвія Дроняка – Михайло від свого імені і імені братів Павла й Івана, що на той час перебували в Угорщині, та сестри Катерини у

⁴⁴⁹ Там само. – Спр.253. – Арк. 129.

⁴⁵⁰ На основі місцевості у Вижньому Березові, що в актах XVII ст. зазвичай називається Старою банею, пізніше, в кінці XVIII ст. остаточно сформувалось окреме село Баня Березівська. У XVIII ст. у актовій документації паралельно вживали як назву «Стара Баня», так і «Баня Березівська».

1720-их рр. провадив судовий процес із орендарем корчми Маєром Абрамовичем, звинувачуючи його у причетності до смерті їх матері Марії. Згадки про цей конфлікт у судових документах припиняються у 1729 р., і з тих пір нащадки Матвія Дроняка у актах не фігурують аж до 1754 р., коли було укладено вищенаведений вивід. Як бачимо з нього, Павло і Іван – двоє братів Михайла Дроняка, так і залишилися в Угорщині; сестра Катерина одружилась із Степаном Скільським, а сам Михайло, як було згадано, жив неодруженим у Березові.

Про баня-березівську гілку Васкулів Березовських зустрічаємо в актах теж доволі багато відомостей. Правда, немає жодних прижиттєвих згадок про Степана Васкула Дроняка і його дружину Єву Труфанівну Березовську. Починаючи із 1736 р. маємо записи, що стосуються вже синів Степана. Так, у 1736 р. адміністратор Березова Іван Нагорецький і парох Бані Березівської Василь Макогонюк подали скаргу на Георгія Дроняка, що той «з причини смерті коня» присвоїв собі вола скаржників вартістю сім талерів, «використовує його і на їх вимогу не віддає»⁴⁵¹. У 1740 р. Георгій, Семен і їх двоюрідний брат Іван Лазаровичі Березовські скаржилися на Федора і Георгія Дроняків, що ті захопили і привласнили соляне джерело на землі позивачів у Вижньому Березові⁴⁵². Того ж року брати Георгій, Григорій, Федір, Іван, Семен, Михайло і Якоб Березовські (очевидно все ті ж Лазаровичі) викликали до суду за привласнення землі і вживання доходу з неї Якоба, Федора і Георгія Дроняків⁴⁵³. Очевидно, що спір ішов за землі, які розташовані в Бані Березівській, і Васкули могли претендувати на них, як на спадок по своїй матері чи то бабусі. Так чи інакше, в подальшому цим двом родам – Васкулам і Лазаровичам Березовським судилося живучи по сусідству становити більшу частину шляхетського населення Бані Березівської. У 1747–1751 рр. брати Георгій, Федір і Якоб Васкули конфліктували із сохачевським каштеляном Андрієм Христофором Мержеєвським, власником

⁴⁵¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.237 Стр. 1273.

⁴⁵² Там само. – Спр.244. – Арк. 545.

⁴⁵³ Там само. – Спр.244. – Арк. 1176–1177.

земельних часток у Березові, та його людьми. Окрім цих трьох синів Степана Васкула Дроняка, а саме Василя, Якоба і Федора, інші названі у виводі більше на сторінках документів не згадуються.

Із кінця 1730-тих р. Якоб Васкул активно бере участь у справах разом із родиною своєї дружини Єви з Романчичів Березовських. Так, 1739 р. Єва та Якоб квітували Якова і Анастасію Зубків Березовських з приводу запису на їх користь землі дідом Якобом Романчичем Березовським. Єва отже була близькою родичкою Якоба Романчича Березовського⁴⁵⁴. У 1751 р. Якоб Васкул Дроняк незмінно виступає на боці вдови по Петру Романчичу Березовському під час довгого судового процесу з Бодругами Березовськими з приводу вбивства її чоловіка⁴⁵⁵. З 1764 р. в документах фігурує син Якоба Степан, а у 1775 р. вже три сини Якоба – Степан, Якоб і Петро беруть участь у спорі за спадщину по материнській лінії із Урбановичами Березовськими.

В подальшому генеалогія цього роду кінця XVIII – першої половини XIX ст. добре прослідковується завдяки збереженим легітимаційним документам. Так, у 1780-их рр. пройшли нобілітацію п'ять сімей Васкулів Березовських, що налічували в той час 9 дорослих осіб чоловічої статі. З Вижнього Березова це було троє братів Степан, Якоб і Петро⁴⁵⁶. При цьому у записах, очевидно, було допущено помилку, бо вказувалось, що вони є дітьми Якова Васкула і Єви Романчич Березовських та внуками теж Якова Васкула і Єви Романчич Березовських. Тоді як з виводів знаємо, що вони були онуками Степана Васкула Дроняка Березовського. Насправді брати були онуками Якоба, але Романчича Березовського по материнській лінії. Із пізніших даних дізнаємось, що з трьох братів Петро помер близько 1818 р., а Якоб у 1834 р. був ще живий і, з його ж слів, мав 90 років. У 1830-их рр. підтвердили своє шляхетство нащадки цих трьох братів⁴⁵⁷. Відомо, що від Якова і Степана походять пізніші відгалуження цієї вижньо-березівської

⁴⁵⁴ Там само. – Спр.242. – Арк. 942.

⁴⁵⁵ Там само. – Спр.260. – Арк. 854–855, 962, 985.

⁴⁵⁶ ЦДІАЛ. – Ф.165. – Оп.6-а. – Спр. 31. – Арк. 273.

⁴⁵⁷ Там само. – Оп.3. – Спр.253. – Арк. 40–49.

родини – Васкули Сабадюки, Васкули Крепові, Васкули Груздові. На 1820 р. Васкули займали у Вижньому Березові 7 господарств⁴⁵⁸, а у 1860 – уже 12⁴⁵⁹.

Баняберезівська гілка Васкулів була чисельнішою за вижньоберезівську, і при першій легітимації у 1780-их рр. нараховувала близько 6 дорослих осіб чоловічої статі⁴⁶⁰. Згідно Йосифінської метрики у 1788 р. вони займали 5⁴⁶¹, а через три десятиліття, у 1820 р. згідно Францисканської метрики – уже 12 господарств⁴⁶². У кінці 1830-их легітимацію баня-березівські Васкули пройшли у складі 25-ти осіб⁴⁶³. При цьому щодо нащадків Василя Васкула Дроняка дані першого виводу дещо розходяться із пізнішою інформацією із легітимаційної справи. Від Василевого сина Івана, який згідно виводу помер безпотомним, за даними легітимаційної справи походять Михайло, Микола і Іван Васкули Березовські.

З легітимаційних справ відома також сім'я Васкулів Іскруків Березовських у селі Вікно, що тепер у Городенківському районі Івано-Франківської області. У 1833 р. там мешкали Олекса, син Якоба Васкула і Федір Іскрук, син Михайла Васкула з дітьми Михайлом, Андрієм, Семеном і Дмитром⁴⁶⁴. Однак встановити їх родинний зв'язок із березівським стовбуром роду наразі не можливо, хоча можна припустити, що це були нащадки тих Васкулів Березовських, які згідно атестації 1760 р. мешкали на чиншу у селі Винятинцях Кам'янецького повіту.

Наявні генеалогічні дані з середини XVII ст. і до 1830-их рр. загалом складаються у 8 поколінь родоводу Васкулів Березовських. На жаль ідентифікувати в документах безпосередньо протопласта роду Васкула Фіцича не вдається, тому й вияснити від котрого з відгалужень Фіцичів Березовських походить цей рід немає можливості. В загальному можна

⁴⁵⁸ ЦДІАЛ. – Ф.20. – Оп.11. – Спр131. – Арк. 1 – 112.

⁴⁵⁹ ЦДІАЛ. – Ф.146 (Галицьке намісництво, 1772–1921 рр.). – Оп.64. – Спр. 7712 – Арк.17–20.

⁴⁶⁰ ЦДІАЛ. – Ф.165. – Оп.6-а. – Спр. 31. – Арк. 283, 438, 1307, а також Спр. 34. – Арк. 257.

⁴⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф.19. – Оп.6. – Спр84. – Арк. 1 – 18.

⁴⁶² ЦДІАЛ. – Ф.20. – Оп.11. – Спр130. – Арк. 1 – 80.

⁴⁶³ ЦДІАЛ. – Ф.165. – Оп.3. – Спр.254. – Арк. 1–128.

⁴⁶⁴ Там само. – Спр.253. – Арк. 27–31.

виділити два його відгалуження, що походять від двох синів Васкула Фіщича Березовського – Нижньо-Березівське і Вижньо-Березівське. В свою чергу останнє розділилося у XVIII ст. на ще три дрібніші вітки. Представники Вижньо-Березівської гілки Васкулів Березовських відомі також як Дроняки Березовські, іншими додатковими прізвиськами були такі як Іскрук, Сабадюк, Креп, Грузд.

IV. 4. Геники Березовські.

Походження Геників Березовських залишається до кінця нез'ясованим. Вперше прізвисько Геник (Genic) зустрічаємо в 1629 р. Тоді Гарасим, син Семена Геника Березовського відписав дві частки у Нижньому Березові галицькому каштеляну Яну Белжецькому⁴⁶⁵. Проте сумнівно, що наступні покоління Геників Березовських походять від цього Гарасима. Реконструювати їх генеалогічне дерево вдається лише від Василя, який мешкав в середині XVII ст. Його нащадки у 1765 р. були звинувачені шляхтою Березова у неправомірному причисленні себе до Березовських під час одного із судових розборів. Тоді було укладено так званий testimоній, чи то свідоцтво, де стверджувалось, що двоюрідні брати Іван, син Георгія і Георгій, син Степана ніби-то Геники Березовські, насправді не є Березовськими, а самовільно причислили себе до цього роду. Шляхта свідчила, що предки цих братів поселились в Березові давно і завжди були знані як Княгницькі, але згодом, переселившись з Березова до міста Липовець, почали називати себе Березовськими⁴⁶⁶. Під цим свідченням підписалося достатньо багато березівських шляхтичів, тому їх твердження заслуговує довіри. Даний testimоній слугував доказом у довготривалій судовій справі, в якій Косовчичі Березовські власне звинувачували цих двох Геників у неприналежності до Березовських. Хоча в результаті Геники таки

⁴⁶⁵ ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.83. – Арк.325, 639.

⁴⁶⁶ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.286. – Арк.273, 389.

відстояли своє право називатися Березовськими і, як випливає із архівних матеріалів, пізніше принаймі один з них – Іван, повернувся і мешкав у Нижньому Березові, провадив свої майнові справи у галицькому гроді, а у 1780-их рр. успішно пройшов легітимацію. Більше того, в кінці XVIII ст. він обійняв державну посаду, ставши намісником шляхетської громади Нижнього Березова. Все це повинно було б нас переконати у несправедливості закидів місцевої шляхти. Однак, у той же час, під 1648 р. у одному з судових документів дійсно згадується поміж інших шляхтичів Нижнього Березова Василь Гінік Княгиницький (Wasil Hinik Kniehynicki)⁴⁶⁷. Справа стосувалася спору за землю між магнатом Яном Яблоновським і місцевою шляхтою. То ж, очевидно, що принаймні цей Княгницький, мешкаючи в Березові, користувався прізвиськом Генік. Повторно Василь Княгницький згаданий в Березові у 1669 р. вже без прізвиська⁴⁶⁸. З документів, на жаль, не відомо чиїм сином він був і чи мав потомство.

Починаючи із 1650 р. відомий Василь Генік Березовський, родоначальник однойменної родини, який регулярно виступає на сторінках давніх актів, і в достовірності існування якого сумнівів немає. У одній з облят від 1691 р. він записаний також як Василь Березовський Урбанович Генік⁴⁶⁹. З цього можна припустити, що Геніки Березовські були відгалуженням великої родини Урбановичів. Тому однозначно судити про походження Геніків Березовських не можемо. Очевидним є і той факт, що приналежність синів Василя Геніка і зрештою всіх їхніх нащадків до роду Березовських ніким із місцевої шляхти Вижнього і Нижнього Березова не піддавалася сумніву, за винятком того єдиного випадку у 1765 р. Навпаки, самі Геніки закидали Білавичу Караб'яку, що він нешляхтич.

Василь Генік Березовський згаданий серед шляхти Березова у 1650 р. як учасник повстання на Покутті у часи Хмельниччини⁴⁷⁰. Востаннє він

⁴⁶⁷ Там само. – Спр.141. – Арк.923, Спр.146. – Арк.11, Спр.149. – Арк.1025.

⁴⁶⁸ Там само. – Спр.511. – Арк.999.

⁴⁶⁹ Там само. – Спр.277. – Арк.1253.

⁴⁷⁰ Там само. – Спр.142. – Арк.460.

фігурує у 1669 р. в судовій справі віднайдення скарбу. Микола Грабовецький скаржився, що Василь Геник знайшов у землі заявника скарб, захований ще його батьком Івахном Грабовецьким, і відмовляється його віддавати⁴⁷¹. В цьому ж році вперше на сторінках документів з'являються сини Василя – Іван і Якоб Геники у справі побиття і поранення сокирою останнього Фіщичами Березовськими⁴⁷². В 1670 р. котрийсь із братів був на пописі Галицької землі і зафіксований у реєстрі, правда без імені, а лише як Геник Березовський⁴⁷³. У 1678 і 1691 рр. маємо згадки про третього сина Василя Геника Березовського – Юрася (Іжего). У 1678 р. він із двома братами Іваном і Якобом та іншою шляхтою Нижнього Березова були позвані Ольбрахтом Гурським за те, що випасали на його власних і на арендованих ним полях свою худобу, чим завдали збитку на 300 злотих⁴⁷⁴. В 1691 р. Василь Симчич Голецький Березовський у Київському гроді підтвердив права трьох братів Геників, спадкоємців їх батька Василя, на город під урочищем Мочари над річкою Лунгою у Вижньому Березові і на поле між потоками Рушорами, які ще його баба продала Василю Генику Березовському⁴⁷⁵. Можна припустити, що Юрась Геник Березовський помер не залишивши нащадків по чоловічій лінії, бо пізніше, при спорі за спадок по Івану Генику Березовському у 1713 р., ні сам Юрась, ні будь-які його спадкоємці не фігурують⁴⁷⁶. Щоправда, у подальшому, в середині XVIII ст., маємо сім'ю Юрченків чи інакше Юриків Геників Березовських⁴⁷⁷, походження яких незрозуміле. Можливо вони й були нащадками Юрася Геника Березовського.

Першопочатково осідок Геників Березовських був у Нижньому Березові, сам Василь Геник і його сини мешкали там. Хоча сім'я й володіла частками не лише у Нижньому, а й у Вижньому Березові та навіть двором в Києві. До Вижнього Березова Геники вперше перебрались жити лише у

⁴⁷¹ Там само. – Спр.166. – Арк. 669.

⁴⁷² Там само. – Спр.166. – Арк.667, 670.

⁴⁷³ Там само. – Спр.169. – Арк.1750.

⁴⁷⁴ Там само. – Спр.179. – Арк. 816.

⁴⁷⁵ Там само. – Спр.277. – Арк.1253.

⁴⁷⁶ Там само. – Спр.207. – Арк.1056.

⁴⁷⁷ Там само. – Спр.303. – Арк.790, Спр.312. – Арк.1763.

третьому поколінні. Це були онуки і правнуки Василя, які оженились на вижньоберезівських шляхтянках. Сім'я Геників наприкінці XVII – початку XVIII ст. була доволі заможною. Про це можна судити із опису майна, що залишив по собі Іван Геник, а також з грошових сум, що фігурують у договорах. Вони є вищими, ніж аналогічні суми в пересічних угодах Березовських. Як випливає з документів, значний статок родина накопичила внаслідок солеторгівлі. У 1682 р. маємо згадку про те, що брати Якоб і Іван Геники мали двох слуг (парубків) – якихось Остафія і Григора, котрі фігурують у судовій справі про побиття підданого Федора Стельмашенка з Нижнього Березова⁴⁷⁸. На той час мало котра з родин Березовських могла собі дозволити слуг.

Із трьох братів Геників найбільше інформації віднаходимо про Івана і Якоба. Іван, очевидно, був досить заможним і водночас підприємливим. У нього в заставі перебувало декілька наділів землі іншої шляхти. Збереглися в облятах договори від 1679 р., коли Дахно Березовський із синами віддав Івану Генику у трирічну заставу своє поле за 70 злотих⁴⁷⁹; від 1682 р., коли якийсь Андрій Березовський заставив свою частку в урочищі Фринчели за 200 злотих, а якийсь Степан Березовський – під Фринчелою у Сокирчинім потоці за 40 злотих⁴⁸⁰. Окрім того, маємо обляти із Київського гродського суду про продаж Іванові Генику Березовському двох маєтків у Нижньому Березові. Перший – двір і сіножать в урочищі Фринчели та частки над Акриним Ділом, на Поліниці, в Сировиці, в кінці Облазу, на Олексійовім городі і на Глодищах у 1690 р. продали Іванові Генику брати Федір і Андрій, сини Івана Олексійовича Березовського, та їх сестра Марія за 550 злотих. Другий маєток, що складався з третини ґрунту на Великім Ділу між річками Путредами, продав один з трьох братів Симчичів Березовських Василь у 1691 р. за 100 злотих. Тоді ж він підтвердив права братів Геників на город під

⁴⁷⁸ Там само. – Спр.185. – Арк.925.

⁴⁷⁹ Там само. – Спр.185. – Арк.937–938.

⁴⁸⁰ Там само. – Спр.185. – Арк. 939, 940.

Мочарами над річкою Лунгою і поле між потоками Рушорами⁴⁸¹. При цьому Іван Генік був сестринцем Василя Симчича Березовського, і їх пов'язував, як свідчить облята, раніший продаж ґрунтів ще бабою Василя Симчича Василеві Геніку.

У документах галицького гродського суду востаннє Іван Генік Березовський фігурує як учасник судової справи у червні 1701 р., коли березівський шляхтич Федір Дахно Березовський скаржився на нього, що той «не боячись законної кари», завдав йому образи «брудними словами» і, здається, поранив⁴⁸². В наступному 1702 р. від імені Івана і Якоба Геніків на посполите рушення явився син Якоба Федір⁴⁸³.

Пізніше, у грудні 1713 р., маємо занотований позов Якоба Геніка Березовського до вдови брата Івана Маріанни з приводу поділу майна її покійного чоловіка. Оскільки той помер не залишивши нащадків, то на спадок по ньому законно претендував його брат Якоб. Іванова вдова згідно документу не хотіла ані відступати нажите майно, ані не квапилася віддавати борги чоловіка. Ішлося про різноманітне майно небіщика, дорогий одяг, худобу, двір і комору на сіль в Києві, гроші готівкою тощо. Наводимо тут переклад цього позову повністю, оскільки він сам пособі є доволі цікавим і містить багато фактологічних деталей. *«4.12.1713 до уряду і актів Галицьких гродських старостинських явився шляхетний Якоб Генік Березовський, брат покійного Івана Геніка Березовського, певних частин Нижнього Березова дідич і маніфестував і протестував проти пані Маріанни Березовської, вдови по Івану Геніку Березовському, що вона різні речі, які залишилися по небіжчику, як гроші готівкою так і різне рухоме майно, про яке скаржнику лише частково відомо, а саме: нас срібний вартістю 30 талерів битих, новий жупан кармазиновий підбитий хутром вартістю 20 талерів, також іншу різну сукняну одежу тій пані краще відому, також двір в Києві будучий за котрий дав був небіжчик брат маніфестанта 100 битих талерів, той*

⁴⁸¹ Там само. – Спр.277. – Арк..1253.

⁴⁸² Там само. – Спр.198. – Арк.490.

⁴⁸³ Там само. – Спр.303. – Арк.513.

двір продала пані Березовська по смерті свого чоловіка, також комора в Києві яку за свої гроші небіжчик купив на сіль, вісім волів, коров невідомо скільки зосталось, також інше рухоме майно і ціле господарство, старанням брата маніфестанта, що помер безпотомним, надбане. Також позичені Іваном Геником Березовським батькові пані вдови Степанові 20 талерів. Все згадане на численні вимоги маніфестанта, на те що йому природнім і спадковим правом по брату належить, пані Березовська вдова віддати не хоче. Також по брату маніфестанта Іванові Генику залишився борг єврею міщанину міста Яблунова Вігдору, котрий має розписку від пана небіжчика на 250 злотих і за три роки нарахував вже відсотки, тому нинішній маніфестант, щоби не мав утрати свого майна, протестує проти пані Березовської, аби вона повернула борг євреєві. Бо єврей хоче забирати людей за свій борг, а маніфестант просить ся щоби почекав поки відшукає ту худобу у своєї братової.»⁴⁸⁴. Як бачимо, Іван був тісно задіяний у солеторгівлі, яку тоді провадила березівська шляхта. Він мав постійний осідок у Києві, де мешкав принаймні з 1690-тих рр., там же утримував склад солі.

Інший з братів Геників – Якоб, згадується в документах гродського суду теж доволі часто. Він прожив доволі довге для тих часів життя. Відтинок часу між першою появою його у гродському суді у 1669 р.⁴⁸⁵ і останньою у 1715 р.⁴⁸⁶ складає 46 років – це заледве не півстоліття активного ведення справ. У 1726 р. Якоб вперше у документах значиться вже покійним⁴⁸⁷. На відміну від свого брата Івана він був фінансово менш активним, мабуть, мешкав все ж переважно в Нижньому Березові, хоча теж мав відношення до солеторгівлі. Про це опосередковано свідчить судова справа 1703 р., де Якоб Геник вкупі з Іваном Арсеничем Щокаником Березовським і Дахнейком Березовським скаржились на коломийського

⁴⁸⁴ Там само. – Спр.207. – Арк.1056.

⁴⁸⁵ Там само. – Спр.166. – Арк.667, 670.

⁴⁸⁶ Там само. – Спр.209. – Арк.559.

⁴⁸⁷ Там само. – Спр.225. – Арк.770.

старосту Солтика, його адміністратора Дроздевича та єврея Менделя за те, що вони «узурпували сіль»⁴⁸⁸. Мабуть, йшлося про захоплення соляних криниць у Нижньому Березові, з яких черпано в ті часи солену ропу і виварювано сіль. Також у 1691 р. Якоб Геник із братами знаходився в Києві серед цілого гурту інших березівських шляхтичів, очевидно прибувши туди із сіллю⁴⁸⁹. Востаннє Якоб фігурує як учасник судової справи у 1715 р., коли спадкоємці по Томі Помажанському позивали його за борговані в 1704 р. 60 злотих⁴⁹⁰.

Відомо про п'ятьох синів Якоба Геника Березовського – Степана, Григора, Федора, Василя і Івана, які продовжили рід, і від котрих й походять більшість пізніших багаточисельних гілок Геників Березовських. Внаслідок стрімкого збільшення чисельності роду в наступних поколіннях існує плутанина із точною ідентифікацією осіб, а тому доволі складно вписати всіх нащадків Якоба у одну генеалогічну схему. Додаткий безлад вносять дані легітимаційних документів з кінця XVII – початку XIX ст., які у великій мірі не сходяться із даними матеріалів галицького гродського суду⁴⁹¹. Всі разом сини Якоба згадуються лише одного разу у 1726 р. Тоді у числі багатьох інших шляхтичів з Нижнього Березова брати Степан, Григир, Федір, Василь і Іван Геники Березовські були позвані Миколаєм Соболевським намісником галицької землі (*regentis terrestini Haliciensis*) у зв'язку з невиконанням контрибуції шляхтою Нижнього Березова⁴⁹². В інших документах брати Геники виступають переважно окремо.

Хронологічно першим з синів Якоба у давніх актах згадується Григир Геник. У одній з облят за 1700 р. він записаний свідком при викупі з застави Хрущем Березовським землі у Івана Зубка Березовського⁴⁹³. На той час Григир повинен був бути доволі молодим. Далі довший час про нього згадок

⁴⁸⁸ Там само. – Спр.199. – Арк.876.

⁴⁸⁹ Там само. – Спр.277. – Арк.1253.

⁴⁹⁰ Там само. – Спр.209. – Арк.559.

⁴⁹¹ Там само. – Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 260–263.

⁴⁹² Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.225. – Арк.770.

⁴⁹³ Там само. – Спр.275. – Арк.1892.

немає, і лише у 1726 р. він згадується разом з іншими чотирма братами. В 1733–1737 рр. маємо досить багато згадок про Григора Геника, але з великою долею імовірності ці згадки можуть стосуватися двох різних осіб. Один із них мав дружину Єву, дочку Данила Білавича Березовського, а інший – Анну, дочку Федора Романчича і Маріанни Скільської. Про останнього йтиметься далі, а от першого можемо ототожнити із Григором, сином Якоба Геника Березовського, про якого власне мова. Як впливає з документів, у 1735 р. цей Григир Геник Березовський був на стороні Білавичів Березовських при їх спорі із Малютенком, Малковичами і Романчичами Березовськими за дворище назване Андруховщина⁴⁹⁴. Здається, у цього ж Григора Геника в 1736 р. був судовий конфлікт із Павлом Бідою Караб'яком Білавичем Березовським. 23 березня 1736р. Геник звинувачував Караб'яка, що «йому справжнє ім'я Березовський Білавич не належить, а статус шляхтича він собі присвоїв», мовляв цей Павло за оплату возив сіль на Україну і вкрав сіль у Григора, чим приніс шкоду⁴⁹⁵. 14 квітня 1736 р. Павло Білавич Березовський у городському суді навів свій родовід у чотирьох поколіннях і у відповідь теж скаржився на Григора Геника і єврея Йося Юменовича Лошака арендатора корчми у Нижньому Березові за завдані образи і очорнення шляхетської честі заявника⁴⁹⁶. У той же час, в березні 1736 р. почався конфлікт Арсеничів Березовських із Григором Геником. Софія, дружина Івана Арсенича Березовського скаржилася у суді на свого сусіда Григора, що той за борги відібрав у неї поле. Пізніше він ще й побив її сокирою та напав на її служницю Настю, потім висловлюючи жаль, що «не вбив Іваниху Арсеничову щоб більше не ходила в Галич до суду»⁴⁹⁷. Достеменно невідомо коли Григир помер – вперше покійним він згадується в документах у 1756 р.⁴⁹⁸. Судові спори із Софією Березовською, що на той момент вже овдовіла і вийшла заміж вдруге за Антонія Кендзерського, продовжили сини Григора –

⁴⁹⁴ Там само. – Спр.236. – Арк.252.

⁴⁹⁵ Там само. – Спр.237. – Арк.538.

⁴⁹⁶ Там само. – Спр.237. – Арк.747.

⁴⁹⁷ Там само. – Спр.237. – Арк.1407.

⁴⁹⁸ Там само. – Спр.302. – Арк.1977.

Федір, Василь, Іван і Степан чи то Семен, котрі регулярно провадять судові справи у 1760-их⁴⁹⁹.

Наступним з синів Якоба Геника Березовського в судових справах з'являється Федір. У 1702 р. брати Іван і Якоб Геники відправили Федора сина Якоба на посполите рушення, «де він пробув аж поки всі не розійшлися»⁵⁰⁰. Тобто на цей момент Федір мусів бути уже дорослим. Пізніше, у 1706 р. Барбара Вольська, вдова Альбрехта Гурського, що володіла землею у Березові, позивала за завдання шкод і побиття слуг і мельника серед інших Березовських і Федора Геника⁵⁰¹. Востаннє він згаданий на сторінках актів гродського суду у 1726 р. разом з іншими братами у зв'язку з невикплатою контрибуції⁵⁰², про що було зазначено вище. Про нащадків Федора із документів галицького гроду нічого не відомо.

Маємо всього дві згадки про Степана Геника Березовського. Обидві стосуються виплати шляхтичами Нижнього Березова контрибуції, яку вони у 1717 р. зобов'язалися видати в сумі 110 злотих. Але як видно із судових справ, робити це вони не поспішали і всіляко затягували час, отримавши кілька позовів про її стягнення. Отож, у першому позові з 1720 р. Степан Геник фігурує сам⁵⁰³, а в наступному за 1726 р. уже з усіма братами⁵⁰⁴. В подальшому про Степана нічого не відомо. Аж під 1761 р. є згадка про Михайла, сина Степана Геника, що разом із двоюрідними братами Іваном, сином Василя Геника, і Василем, сином Григора Геника, мали спір із Іваном Симчичем Березовським за частку, що називалась Мочари Димидовські. Історія на той момент була давня. Згідно слів Івана Симчича його дядько Василь заставив 54 роки тому цю свою частку за 50 злотих Іванові Генику. Той, в свою чергу, перезаставив її за цю ж суму єврею Вігдору сину якогось Гройнтовича. Очевидно, після смерті Василя Симчича право на викуп частки

⁴⁹⁹ Там само. – Спр.272. – Арк.1888, Спр.275. – Арк.2021, Спр.278. – Арк.2360, Спр.279. – Арк.3677, Спр.281. – Арк.429.

⁵⁰⁰ Там само. – Спр.303. – Арк.513.

⁵⁰¹ Там само. – Спр.202. – Арк.2419.

⁵⁰² Там само. – Спр.225. – Арк.770.

⁵⁰³ Там само. – Спр.217. – Арк.139.

⁵⁰⁴ Там само. – Спр.225. – Арк.770.

перейшло до його рідного брата Станіслава Іванікового Симчича Березовського. Згідно облятованого квіту у 1717 р. цей Станіслав викупив у єврея згадану частку за ту ж суму в 50 злотих, про що отримав квіт. По смерті безпотомного Станіслава права на цю частку перейшли до його племінника Івана Симчича, але Геники не хотіли вступатися, господарювали на цій землі самі і отримували з неї прибуток⁵⁰⁵. Треба згадати, що Геників з Симчичами пов'язували родинні зв'язки по материнській лінії (дружина Василя Симчича, засновника роду, походила з Симчичів Березовських⁵⁰⁶), тому наявність спору не дивна. Повертаючись до лінії Степана Геника і згаданого Михайла, котрий можемо припустити, був його сином, мусимо сказати, що надалі інформація з судових актів не дає змоги простежити історію цієї гілки.

Четвертий син Якоба Геника Березовського Василь теж згаданий лише два рази. Перший раз разом із всіма братами у 1726 р.⁵⁰⁷. А вдруге він фігурує у 1728 р., коли позивав у Галицькому гродському суді орендаря єврея Маєра Чорного за невиконання боргу. Той, живучи в Вижньому Березові, позичив у Василя Геника 100 злотих, а перебравшись до села Нижнього Вербіжа, про борг «забув». На вимогу заявника повернув лише 60 злотих, тоді як разом з відсотками ця сума мала б складати 140⁵⁰⁸. В подальшому про Василя Геника відомостей немає, і лише у 1761 р. у вище описаному судовому спорі між Гениками і Симчичем фігурує його син Іван⁵⁰⁹. Під 1775 р. знаходимо запис дарування половини частки між потоком Гнилицею, пасовищем Поляниця і горою Юрів Діл в селі Акришори⁵¹⁰, вчинений братами Іваном і Миколаєм Негричами Березовськими на ім'я Івана сина Василя Геника і Олени Арсенич Березовської. Цього Івана, ймовірно, можна ототожнити із сином Василя і онуком Якоба⁵¹¹.

⁵⁰⁵ Там само. – Спр.275. – Арк.1856.

⁵⁰⁶ Там само. – Спр.277. – Арк.1253.

⁵⁰⁷ Там само. – Спр.225. – Арк.770.

⁵⁰⁸ Там само. – Спр.228. – Арк.1272.

⁵⁰⁹ Там само. – Спр.275. – Арк.1856.

⁵¹⁰ Акришора – тепер село Косівського району Івано-Франківської обл.

⁵¹¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.497. – Арк.190.

Про п'ятого сина Якоба Геніка Березовського Івана відомості практично відсутні. Якби він не був перерахований разом із іншими братами у згаданому позові про сплату контрибуції від 1726 р., ми могли б і не здогадуватись про його існування. Не ясно, чи у двох записах за 1738 і 1739 рр. йдеться саме про нього, а чи про якогось іншого Івана Геніка. (19 серпня 1738 р. котрийсь Фіцик Березовський, Степан Томич Березовський, Василь Сулятицький та Іван Генік скаржились на Олександра Малковича Березовського за побиття і утримування в заперті Георгія Томича Березовського, а також за те, що той обляяв Анну Березовську⁵¹². А від 13 січня 1739 р. зберігся позов до Марка й Олександра Фолосулів Березовських про напад і побиття, де серед позивачів теж значиться Іван Генік Березовський⁵¹³.) Бо у 1746 р. серед іншої шляхти у позові до пресвітера Нижнього Березова Івана Стопчанського з приводу захоплення ним шляхетської землі записано аж три особи із іменем Іван Генік Березовський⁵¹⁴. Тобто в середині XVIII ст. існували вже і онуки Якоба Геніка Березовського, що мали ім'я Іван.

На жаль в наступних двох поколіннях генеалогія Геніків Березовських не піддається реконструкції, хоча в судових актах натрапляємо на багато згадок про Геніків⁵¹⁵, але мова там йде лише про велику кількість розрізнених осіб, ступінь сімейних зв'язків яких невідомий. Труднощів додає ще й використання в цій родині одних і тих самих імен в різних поколіннях, що абсолютно ускладнює ідентифікацію окремих осіб. Загалом за півтора століття нащадки Василя Геніка так розроїлися, що на 1820 р. у своєму родовому гнізді у Нижньому Березові володіли 36 окремими господарствами, а у сусідньому Вижньому Березові – 17 господарствами⁵¹⁶. Тобто сукупно

⁵¹² Там само. – Спр.241. – Арк.1490.

⁵¹³ Там само. – Спр.242. – Арк.195.

⁵¹⁴ Там само. – Спр.253. – Арк.1643.

⁵¹⁵ Там само. – Спр.288. – Арк.81, 184, Спр.299. – Арк.61, Спр.302. – Арк.1977, Спр.303. – Арк.509, Спр.304. – Арк.2102, Спр.305. – Арк.775, 879, Спр.306. – Арк.1057, 1142, Спр.307. – Арк.758, Спр.312. – Арк.1767, Спр.314. – Арк.364, Спр.315. – Арк.450, Спр.317. – Арк.126 – 129, Спр.497. – Арк.190.

⁵¹⁶ Там само. – Ф.20. – Оп.11. – Спр132. – Арк. 1 – 56, Спр131. – Арк. 1 – 112.

весь рід на початок ХІХ ст. складався із більше як 50 сімей, і це не враховуючи тих, що виемігрували із родинного гнізда.

Підсумовуючи треба сказати, що Геники Березовські хоча й згадуються вперше у 1629 р., та достовірно реконструювати їх родовід вдається лише з середини ХVІІ ст. І то з певними заувагами, бо кровний зв'язок цього роду з Березовськими не є безсумнівним. Загалом починаючи з середини ХVІІ ст. і до кінця ХVІІІ ст. маємо згадки про представників всього чотирьох поколінь Геників, які більш-менш можна вкласти в одну генеалогічну схему. Генеалогічна інформація з останньої чверті ХVІІІ ст. і за першу третину ХІХ ст. вкрай заплутана, непослідовна і часом суперечлива. З додаткових прізвищ Геників з ХVІІІ ст. відомими є лише одне – Юрченко.

ІV. 5. Димидовичі Березовські.

Рід Димидовичів Березовських походить від Димида Косовчича, який мешкав у Вижньому Березові в другій половині ХVІ ст. У одному із пізніших документів вказано ще й друге ім'я Димида – Богдан⁵¹⁷. Димид, а потім і його нащадки володіли частками у східній і північній частині Вижнього Березова, неподалік від межі із Слободою Рунгорською. На 1607 р., коли проходив процес розмежування маєтків між різними родами шляхти Вижнього Березова, Димид, очевидно, уже був покійним, а серед перелічених в судових актах представників великої родини Косовчичів можемо ідентифікувати його двох синів – Яцка і Тому, та, можливо, двох дочок – Маріку, яка була заміжньою за працювितим Семеном, і Настасію, яка була заміжньою за Михайлом Березовським⁵¹⁸. Остання, щоправда, могла бути й онукою Димида, бо в одному з пізніших документів згадано якусь Настасію дочку Дмитра Димидовича, а дружину Михайла Фіщича Березовського⁵¹⁹. Від Яцка і Томи власне й походять дві гілки Димидовичів. Правда, за нащадками Яцка

⁵¹⁷ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.272. – Арк.2224.

⁵¹⁸ Там само. – Спр.112. – Арк. 852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

⁵¹⁹ Там само. – Спр.309. – Арк.653.

це прізвисько закріпилось і використовувалось аж до кінця XVIII ст., тоді як нащадки Томи вже в другому поколінні змінили своє прізвисько з Димидович на Томич, і таким чином сформували окремий рід. Вперше прізвисько Димидович знаходимо в давніх актах під 1626 р. Тоді Микола син Васька Коника Березовського позивав Тому Димидовича із дружиною Марухною і сином Дронем за збройний напад на нього на дорозі у Вижньому Березові⁵²⁰. З цього часу Димидовичі Березовські регулярно фігурують у документах галицького гродського і земського судів. Тома Димидович згаданий ще декілька разів у 1639–1642 рр. як учасник збройного і судового конфлікту, котрий березівська шляхта, виступаючи на стороні тербовлянського старости Георгія Балабана, провадила із магнатами Белжецькими⁵²¹. Але Тома Димидович Березовський, очевидно, невдовзі помер, а вже у 1644 р. його сини Прокоп і Нестор, як і багато інших шляхтичів Березова, уступили Еваристу Белжецькому, сину Яна, свої права на заставлені раніше Олександром Балабаном за 1100 злотих частки у Вижньому Березові⁵²². В подальшому, як уже було сказано, нащадки Томи Димидовича перестали іменуватися Димидовичами і фактично виділились в окрему гілку Томичів Березовських. Лише зрідка прізвищем Димидович послуговувався один з онуків Томи Самуель та його нащадки. Так, у 1694 р. він названий Самуелем Томичем Димидовичем Березовським⁵²³, а в 1720 р. у одному з контрактів підписаний Димидовичем, мабуть, його син Ілля⁵²⁴.

Другий син Димида Косовчича Березовського Яцко чи інакше Яким, ймовірно продавши більшу частину свого маєтку в Березові Яну Белжецькому⁵²⁵, покинув своє родове гніздо і переселився разом із сім'єю до містечка Хотимира⁵²⁶. Відомо, що в Хотимирі Яцкові відписала чималий маєток дружина Станіслава Шпадовського Софія з Цебровських. Разом із

⁵²⁰ Там само. – Спр.123. – Арк.987.

⁵²¹ Там само. – Спр.132. – Арк.882, Спр.133. – Арк.1158.

⁵²² Там само. – Спр.32. – Арк.651.

⁵²³ Там само. – Спр.192. – Арк.105.

⁵²⁴ Там само. – Спр.262. – Арк.2428.

⁵²⁵ Там само. – Спр.20. – Арк.368.

⁵²⁶ Хотимір— тепер село Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.

декількома частками Димидовичі володіли там правом вільного помолу в млині і правом на рубання лісу⁵²⁷. Записавши 18 квітня 1635 р. 200 злотих посагу своїм чотирьом дочкам, народженим у шлюбі з Веклою Березовською (Марії, дружині Андрія Венжика, Чарнусі, дружині Федя Сваричовського, Фенні, дружині Лазара Дрогомирецького, Настасії, дружині Івана Фіщича Березовського⁵²⁸), Яцко Димидович невдовзі помер. Він залишив по собі окрім дочок ще й трьох синів – Федора, Григора і, наймолодшого, Романа. Невдовзі по смерті Яцка вже в 1638 р. між Чарнухою (в судових документах її двічі названо також Марією) та її братами через неповернутий посаг розгорівся конфлікт, який втім через короткий час вдалось владнати⁵²⁹. Брати Димидовичі взялись активно розпоряджатися успадкованою нерухомістю. Спочатку Роман у 1642 р. віддав у трирічну заставу успадковану по батьку половину своєї частини маєтку у Хотимирі якомусь М. Грабовецькому, сину Гаврила Грабовецького за 100 злотих⁵³⁰. Далі, у лютому 1643 р. брати Димидовичі уклали цілий ряд угод. Спочатку вони із незнаних ближче причин подарували четверту частину своїх успадкованих маєтків у Хотимирі Андрусеві Фіщичу Березовському, сину Федька⁵³¹. В той же час згаданий Андрусь віддав у трирічну заставу цю частку Іллі Березовському, сину Федя, за 110 злотих⁵³², а Федір Димидович квітутвав самого Андруся з приводу отримання посагу в сумі 100 злотих за своєю дружиною, а його донькою Марусею⁵³³ та записав дружині на власних маєтках 200 злотих⁵³⁴. Тоді ж в лютому 1643 р. Роман Димидович відступив успадковану по батькові частину майна в Хотимирі Павлові Березовському, сину Ігната⁵³⁵. Федір Димидович заставив кілька часток у Хотимирі (півтори ниви в місці званому Слупки біля джерела та інші) Федору Голинському, синові Гринька за 60

⁵²⁷ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.31. – Арк.158.

⁵²⁸ Там само. – Спр.25. – Арк.177.

⁵²⁹ Там само. – Спр.132. – Арк.180.

⁵³⁰ Там само. – Спр.30. – Арк.767.

⁵³¹ Там само. – Спр.31. – Арк.158–159.

⁵³² Там само. – Спр.31. – Арк.165.

⁵³³ Там само. – Спр.31. – Арк.167.

⁵³⁴ Там само. – Спр.31. – Арк.168.

⁵³⁵ Там само. – Спр.31. – Арк.169.

злотих⁵³⁶. Через рік у 1644 р. брати Димидовичі заставили частку у Хотимирі звану Кохановська якомусь Голинському⁵³⁷.

Водночас володіння тими частками в Хотимирі для братів Димидовичів не було спокійним. На початку травня 1643 р. вони разом з Андрієм Фіцичем Березовським (в документі він чомусь записаний як їх брат) скаржились на дружину Альберта Залеського Єдвігу Шпадовську у тому, що вона захопила дві частки (одна з них в полі званому Жабокруки), котрі ще їх батькові відписала Софія з Цебровських⁵³⁸. В подальшому братам швидше за все таки вдалось відстояти свої права на ті частки.

Дещо пізніше, у 1650 р. Федір і Григій Димидовичі та Андрій Фіцич за згодою власних дружин відписали свої частки у Хотимирі галицькому чашнику Броніславу Грушецькому⁵³⁹. Не зовсім зрозуміло, чи йшлося про весь маєток, чи лише про певні частини, але від тоді згадок про наділи Федора або ж Григора Димидовичів у Хотимирі не знаходимо.

Третій з братів – Роман продовжував володіти своєю частиною маєтку. 21 серпня 1656 р. він віддав одну восьму частку званої Осада у Хотимирі між Чортовським Каменем, двірським ставом та попівським ровом, а також дві фальші в місцевості званій «На деренку», дві фальші лук в місцевості Жабокруки та ще якусь ниву Маркові Грабовецькому у трирічну заставу за 135 злотих⁵⁴⁰. Повертати заставлену землю довелось уже дружині Романа після його смерті. Більш ніж через десять років, навесні 1667 р. Марко Грабовецький квіттував вдову Романа Фенну та його дочок Анну, заміжно за Іваном Березовським, та Марусю з приводу сплати ними 135 злотих, під які у 1656 р. було заставлено Романом згадані частки у Хотимирі⁵⁴¹. Окрім двох дочок Роман Димидович залишив по собі сина Івана, достовірна згадка про якого є лише з 1723 р. Щоправда, можливо саме на нього скаржився Степан

⁵³⁶ Там само. – Спр.31. – Арк.161–162.

⁵³⁷ Там само. – Спр.32. – Арк.861.

⁵³⁸ Там само. – Спр.25. – Арк.330.

⁵³⁹ Там само. – Спр.37. – Арк.348–349.

⁵⁴⁰ Там само. – Спр.41. – Арк.Ф.1702–1703.

⁵⁴¹ Там само. – Спр.49. – Арк.931.

Кукавський 30 травня 1670 р. Йшлося про те, що якийсь Іван Березовський в Хотимирі побив істиком⁵⁴² згаданого Кукавського⁵⁴³. Діти і онуки Романа Димидовича продовжували володіти успадкованими наділами в Хотимирі принаймні до кінця першої чверті XVIII ст. Так, 27 березня 1723 р. Григорій Березовський, син Івана, онук Романа і правнук Яцка Димидовича разом із своїми двоюрідними сестрами, дочками Івана Кривіцького і Маріанни Димидович (це була донька Романа) Анастасією, заміжньою за священником Григорієм Міхалецьким, і Євфимією, заміжньою за Гіацинтом Островським, позивали в гродському суді львівського чашника Йоана Злочовського і якихсь Грабовецьких та Ільницьких із Хотимира через те, що вони незаконно зайняли їх землю між Чортовським Каменем, двірським ставом та попівським ровом, а також інші частки⁵⁴⁴. Подальших згадок про нащадків Романа Димидовича по чоловічій лінії у галицьких гродських і земських книгах нами не знайдено.

Повертаючись до історії двох інших синів Яцка Димидовича мусимо сказати, що прижиттєвих достовірних згадок про Григорія після 1650 р. нами не було відшукано, і лише в середині XVIII ст. згадується його онука Софія Димидович, заміжня спочатку за Іваном Арсеничем Березовським, а після його смерті – з Антонієм Кендзерським. Мешкала вона у Нижньому Березові. У одній із протестацій вказано, що Софія була дочкою Федора Димидовича і Настасії Любкевичівни, проте ідентифікувати самого Федора Димидовича, сина Григорія, в інших записах гродського і земського судів нам не вдалось. Софія ж добре відома із довготривалого судового процесу, який вона зі своїм чоловіком провадила проти Кузичів та Геників Березовських і Боровських з Нижнього Березова⁵⁴⁵. Цікаво, що навіть тоді, в середині XVIII ст. шляхта

⁵⁴² Істик – кий, оббитий залізом для відгортання / чищення землі з лемеша.

⁵⁴³ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.168. – Арк.956.

⁵⁴⁴ Там само. – Спр.221. – Арк.791.

⁵⁴⁵ Там само. – Спр.264. – Арк.1490, Спр.272. – Арк.1888, Спр.278. – Арк.2360, Спр.279. – Арк.3677, Спр.281. – Арк.429.

Березова ще пам'ятала про походження Димидовичів від Косовчичів Березовських, бо Софію одного разу записано саме Косовчичовною⁵⁴⁶.

Щодо іншого сина Яцка – Федора, то достовірних відомостей про нього після 1650 р. маємо вкрай мало. Відомо, що у нього був син Олександр Димидович, якому він 15 лютого 1669 р. уступив успадковані батьківські маєтки у відповідь на запис свого тестя Олександровій дружині Магдалені Загвойській⁵⁴⁷. Сам запис знаходимо під 1666 р. Тоді Василь Загвойський віддав у заставу своїй заміжній дочці Магдалені половину дворища в Княгинині⁵⁴⁸ в рахунок належного посагу, який мав складати 1000 злотих⁵⁴⁹. Як бачимо сума посагу була доволі високою. І взагалі мусимо вказати, що ця гілка Димидовичів Березовських починаючи від Олександра різко збільшила свої статки і, мабуть, тоді ж вони змінили обряд на римо-католицький. Про особу самого Олександра Димидовича відомо небагато, якихось його фінансових оборудок в актах не зафіксовано, зрештою навіть не зрозуміло, де він із сім'єю мешкав. На 1679 р. Олександр Димидович був уже покійним, а його вдова Магдалена вдруге вийшла заміж за Олександра Заячковського⁵⁵⁰, знову овдовівши через десять років. Від першого шлюбу у неї залишився син Петро Димидович, про якого в гродських і земських актах міститься доволі багато відомостей. Вперше він згадується 18 березня 1690 р., коли разом із матір'ю та дядьком Миколаєм Загвойським, який був товаришем гусарської хоругви краківського каштеляна Андрія Потоцького⁵⁵¹, з однієї сторони і галицький гродський писар Себастьян Сасин з Криниці з другої сторони роборували спільну угоду з приводу відшкодування якихось збитків⁵⁵². Тоді ж Магдалена відступила Сасину власність в Голині і Воловинці⁵⁵³, а Миколай

⁵⁴⁶ Там само. – Спр.275. – Арк.2021–2022.

⁵⁴⁷ Там само. – Спр.168. – Арк.890.

⁵⁴⁸ Княги́нин — колишнє старовинне село, передмістя теперішнього Івано-Франківська.

⁵⁴⁹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.48. – Арк.487–488.

⁵⁵⁰ Там само. – Спр.57. – Арк.91, Спр.151. – Арк.1678.

⁵⁵¹ Андрій Потоцький (†1692) — польський військовий та державний діяч. Див. про нього: PSB. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy Imienia, Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1983. – Tom XXVIII/1. – Zeszyt 116. – S. 773–779.

⁵⁵² ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.61. – Арк.527–528.

⁵⁵³ Голинь — тепер село Калуського рай-ну Івано-Франківської обл. Воловинець – невідома нам географічна назва.

Загвойський на два роки позичив у неї та Петра Димидовича 2000 злотих, які отримав з рук галицького гродського писаря Себастьяна Сасина⁵⁵⁴. Пізніше, у 1694 р. згаданий Себастьян Сасин уступив отриману землю в Голині і Воловинці Якобові Дубравському, а той, в свою чергу, надав письмове зобов'язання на 2400 злотих Петру Димидовичу і його матері⁵⁵⁵.

Двома роками пізніше, у 1696 р. Петро Димидович скаржився у суді на братів Адама, Казимира і Станіслава Заячковських, що вони захопили в нього коня вартістю 100 злотих, 10 овець, дві корови і 20 дукатів золотом⁵⁵⁶. Вочевидь мова ішла про якийсь конфлікт між спадкоємцями навколо поділу майна по двох покійних чоловіках Магдалени Загвойської. Петро Димидович був одруженим на Єві, дочці Георгія Фіцича Смажича Березовського. У 1707 р. Георгій записав Єві і її чоловікові Петру всі свої маєтки в Старуні і Жураках⁵⁵⁷ із заувагою, що немає з ким ділити маєток, бо Георгіїв брат Лука і сестри Анна й Гафія були вже досить давно забрані в татарську неволю, а тому, якщо б вони так і не повернулися, то після смерті Георгія Петро та Єва мають дати 200 злотих на Скит (очевидно Манявський) за його душу і тих, що потрапили в неволю, а частки Георгієвих пропавших братів і сестер можуть прилучити і використовувати як свої. Георгій заповів подружжю і частки в Жураках, якими він не користувався, але які йому належали, бо були ще давніше записані на 1000 злотих посагу дружині Георгія Анні її батьком Романом Жучком Жураковським⁵⁵⁸. За логікою документів впливає, що Петро Димидович зі своєю сім'єю мешкав саме в Старуні. У 1707 р. там же він придбав у місцевих шляхтичів ще декілька часток із підданими, таким чином розширивши своє землеволодіння. Так, 13 травня 1707 р. Петро Димидович Березовський отримав у заставу від Георгія Жураковського, сина Матвія, частку Романовську в Старуні за 230 злотих⁵⁵⁹; 7 червня 1707 р. Іван

⁵⁵⁴ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.61. – Арк.536–537.

⁵⁵⁵ Там само. – Спр.63. – Арк.977–978, 980–981.

⁵⁵⁶ Там само. – Спр.194. – Арк.525–526.

⁵⁵⁷ Старуня і Жураки – тепер села Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.

⁵⁵⁸ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.292. – Арк.475.

⁵⁵⁹ Там само. – Спр.65. – Арк.655.

Грабовецький син Іллі, уступив йому заставлену у 1703 р. Грабовецьким частку в Старуні разом із підданим Олексою, який на тій частці сидів⁵⁶⁰; 4 листопада 1707 р. Степан Жураковський Жучок, син Михайла і Анастасії Березовської, записав Петру підданих Романа Харишиного, брата покійного Федора Харишиного, і Івана Харишиного, сина Федора, разом із часткою званою «На ділку», пів сіножаті над Горохолинським вивозом в місцевості Діброва, половину лазу під місцевістю Буковина, половину частки в місцевості Скридровець, половину городу званого Максимовців та половину лану в місцевості званій «На заброді»⁵⁶¹. 22 листопада 1707 р. брат Степана Роман Жураковський Жучок уступив Петру Димидовичу заставлену в 1682 р. за 100 злотих частку, на якій колись мешкав підданий Федір Харишин в Жураках⁵⁶². Петро також фігурує в актах під 1710 р., коли він оскаржував Федора Жураковського, Івана Корчинського, Павла Голинського, Олександра Морзе, Прокопа Жураковського, братів Скаржинських та інших шляхтичів Старуні і Жураків у тому, що вони не хочуть відшкодовувати йому вартості двох волів, яких було конфісковано в нього московським військом в якості побору від всієї шляхетської громади цих сіл⁵⁶³. 18 грудня 1732 в Жукові⁵⁶⁴ Петро, названий чомусь сином Самуеля Димида Березовського, уклав заповіт. В ньому записав синові Петрові дідичні частки успадковані ще від свого батька, а саме: в Черемхові, де аби пустокою не стояло з його дозволу мешкали на трьох частках безземельні шляхтичі – якісь Старицький, Суломирський і Княгиницький, та у Вижньому Березові частки, які по предках залишились у власності їх сім'ї, нікому ані заставлені, ані даровані. На Петра покладено було в заповіті обов'язок поділитися порівну з іншими братами⁵⁶⁵.

⁵⁶⁰ Там само. – Спр.65. – Арк.666.

⁵⁶¹ Там само. – Спр.65. – Арк.720.

⁵⁶² Там само. – Спр.65. – Арк.730–731.

⁵⁶³ Там само. – Спр. 205. – Арк.97.

⁵⁶⁴ Жуків — тепер село Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.

⁵⁶⁵ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.303. – Арк.719.

Варто зазначити, що за життя Петро (як втім і його батько) в документах фігурував виключно без прізвища, а лише як Петро Березовський. Саме ж прізвишко Димидович серед Березовських починаючи з 1656 р. і до 1723 р. ми в давніх актах не зустрічаємо (за винятком одного разу, коли у 1697 р. Томичем Димидовичем названий Самуель син Томи Димидовича Березовського). Але оскільки Петро Димидович був ротмістром у коронному війську, то його можна ідентифікувати у давніх актах як «шляхетного Петра Березовського ротмістра його королівської величності».

У шлюбі із Євою Березовською у Петра Димидовича було принаймні четверо дітей – сини Іван, Павло і Петро та дочка Катерина, в подальшому дружина Івана Топчевського, а, після його смерті, Георгія Княгиницького. Дружина ж самого Петра Димидовича – Єва після його смерті вдруге вийшла заміж за Луку Грабовецького і народила в цьому шлюбі ще двох дітей: сина Андрія і дочку Марію.

Із трьох синів Петра Димидовича найбільше відомостей маємо про Івана. Починаючи із 1730-их рр. він був активним учасником різних судових справ та угод⁵⁶⁶. Проте в документах він, як і батько, іменується без прізвища, лише як Іван Березовський. Зі своєю сім'єю він продовжував мешкати на батьківському місці в Старуні, володіючи також частками в Жураках, прожив довге життя і досить активно провадив фінансово-господарські справи в суді аж до 1774 р. Був одружений двічі. У шлюбі із Софією Незабитовською у нього був син Валентин і дочка Маріанна, в подальшому заміжня за Михайлом Ільницьким. У шлюбі із Маріанною Метельською чи то Жеренецькою у нього був син Бенедикт, який підтвердив своє шляхетство під час легітимації в кінці XVIII ст. Маріанна Жеренецька уже мала зі своїм першим чоловіком Йозефом Кшивковським з Обертина і Джуркова двох синів Тадея і Николая. Втім Николай помер від

⁵⁶⁶ Там само. – Спр.232. – Арк.257, Спр.235. – Арк.1 – 3, Спр.237. – Арк.90, Спр.243. – Арк.1645, Спр.244. – Арк.940.

чуми у 1770 р. не залишивши потомства, і Іван Димидович допомагав його дружині відсудити для Тадея майно у його дядька Ігнатія Кшивковського⁵⁶⁷.

Інший син Петра Димидовича і Єви – Петро згаданий у 1754 р. Тоді його дружина Анастасія, дочка Луки Загурного Фединкевича Жураківського, позивала свою матір Катерину із своїми братами Василем, Георгієм і Михайлом за невивплату їй посагу, призначеного в 1733 р. в сумі 250 злотих, а також інших 250 злотих, які згідно зобов'язання від 1742 р. повинна була отримати від своєї сестри Софії, заміжньої за Іваном Ільницьким (іншого разу його названо Данилом Ільницьким). З документу дізнаємось, що подружжя жило в Старуні⁵⁶⁸. У 1765 р. Анастасія та її чоловік Петро разом із своїм сином Казимиром Димидовичем повторно позивали цих же осіб у згаданій справі⁵⁶⁹. В подальшому Казимир Димидович добре знав із цілої вервиці судових справ, які він провадив із шляхтою Березова та своїм швагром Василем Пужньовським⁵⁷⁰. Проте про нащадків Казимира жодних відомостей немає, і на момент процедури легітимації в кінці XVIII ст. він був, мабуть, уже покійним. Окрім Казимира у Петра і Анастасії були молодші сини Іван і Михайло, а також дочка Катерина, заміжня за згаданим Василем Пужньовським. Іван у 1769 р. схоплений під час наїзду козаками на їх двір в Жукові і забраний до Києва, помер там внаслідок побоїв⁵⁷¹. Михайло ж в кінці XVIII ст. успішно пройшов легітимацію.

Ще один син Петра Димидовича і Єви – Павло у шлюбі з Маріанною Семаковською чи то Непшецькою мав чотирьох синів: Матвія, Степана, Михайла і Івана. Матвій, оженившись у 1776 р. на Антоніні Слонецькій з Обертина, отримав за дружиною чималий посаг, проте невдовзі помер, незалишивши потомства. У 1780 р. Антоніна позивала в суді братів покійного чоловіка Івана, старшого, і Михайла та Степана, молодших, що ті

⁵⁶⁷ Там само. – Спр.297. – Арк.1070.

⁵⁶⁸ Там само. – Спр.263. – Арк.1073.

⁵⁶⁹ Там само. – Спр.287. – Арк.597.

⁵⁷⁰ Там само. – Спр.287. – Арк.599, Спр.290. – Арк.1316, Спр.291. – Арк.904, Спр.293. – Арк.106, Спр.296. – Арк.372, 909, Спр.298. – Арк.707.

⁵⁷¹ Там само. – Спр.303. – Арк.753–754.

після смерті Матвія не віддають їй посаг, отриманий як грошима, так і худобою, а навіть більше того, через 10 тижнів після смерті чоловіка напали на її дім, вчинили колотнечу, побили, забрали якісь документи і контракти та одягу зі скрині⁵⁷². Із синів Павла Димидовича Березовського лише Іван підтверджував своє шляхетство в кінці XVIII ст.

З часу першої згадки про Димидовичів у 1626 р. і до кінця XVIII ст. нараховуємо шість поколінь цього роду. Його генеалогія майже безпроблемно реконструюється, чітко відстежується виділення від Димидовичів окремої гілки – Томичів Березовських у середині XVII ст. Особливістю цього роду є те, що він повністю виемігрував з свогородового гнізда і не залишив там потомства по чоловічій лінії. На кінець XVIII ст. документи не фіксують Димидовичів у Вижньому Березові. Додаткових прізвищ Димидовичі теж судячи з усього не вживали.

IV. 6. Здечуки Лазаровичі Березовські.

Родовід Здечуків Лазаровичів Березовських починається від Петра Косовчича на прізвисько Здец чи то Здеч, котрий мешкав у Вижньому Березові в кінці XVI – на початку XVII ст. Петро згадується в переліку представників родини Косовчичів Березовських з 1608–1609 рр., який міститься у справі про поділ часток між кількома шляхетськими родами⁵⁷³. У 1614 р. він судився із управителем володінь Белжецьких у Делятині, Микуличині та Ославах через захоплення сіножатей і кражу сіна вартістю 40 злотих⁵⁷⁴. Петро мав принаймні трьох синів – Федора, Лазара і Олексу та три доньки – Настасію, заміжню за Грицем Скільським, Фенну, заміжню за Семеном Ігнатовичем Дрогомирецьким, та Маріку, заміжню спочатку за Івахном Сваричевським, а потім за Лукою Підгородецьким. Після смерті

⁵⁷² Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.563.

⁵⁷³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.112. – Арк.852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

⁵⁷⁴ Там само. – Спр.117. – Арк.1318.

Петра його сини розпорядились деякими із успадкованих часток, уклавши кілька угод у 1620-их рр. Зокрема Федір у 1626 р. віддав у заставу дві свої частки біля ріки Лючки у Вижньому Березові; записав чотири фальші в урочищі Стирі у Вижньому Березові Настасії, дочці попа Федора Березовського та дружини Василя Жураковського⁵⁷⁵. Того ж року інший син Петра Лазар відступив частку у Вижньому Березові якомусь Сулятицькому⁵⁷⁶. Окрім того Федір, Лазар та Олекса у 1628 р. фігурують у договорі між теребовлянським старостою Адамом Балабаном і шляхтою Вижнього Березова⁵⁷⁷. У 1629 р. вони відступають А. Балабану свою частку у Вижньому Березові⁵⁷⁸. У згаданих вище угодах брати почергово іменовані то Косовчичами, то Здечуками Березовськими. Федір Здечук брав участь у нападі гайдуків А. Балабана і шляхти Березова на маєтки Івана Белжецького, під час якого підстрелив з рушниць слугу останнього Прусінського, а потім, коли той хотів втекти на коні, дорубав його шаблею⁵⁷⁹.

Далі маємо прогалину в генеалогічних даних цієї родини тривалістю кілька десятиліть. Ідентифікувати її поодиноких представників можемо лише починаючи із 1670 р. Саме тоді Іван Здечук Березовський фігурує у пописі шляхти галицької землі⁵⁸⁰. Мабуть цей самий Іван згаданий у протестації Альбрехта Гурсього від 1678 р., у якій він звинувачував шляхту Нижнього Березова у випасі худоби на його пасовища⁵⁸¹. Можемо лише здогадуватись, чи був цей Іван сином Федора чи Лазара. До нащадків Федора з певними застереженнями можемо віднести гілку Здечуків Березовських, яка з кінця XVII – по кінець XVIII ст. мала свій осідок в Дрогомирчанах, і котра походила від згаданого у 1689 р. Михайла Здечука Березовського⁵⁸². Представники цієї гілки в давніх актах виступають виключно як Здечуки,

⁵⁷⁵ Там само. – Спр.19. – Арк.750, 753, 755.

⁵⁷⁶ Там само. – Спр.19. – Арк.843.

⁵⁷⁷ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.929.

⁵⁷⁸ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.691–692.

⁵⁷⁹ Там само. – Спр.135. – Арк.1224.

⁵⁸⁰ Там само. – Спр.169. – Арк.1749–1752.

⁵⁸¹ Там само. – Спр.179. – Арк.816.

⁵⁸² Там само. – Спр. 47 – Арк. 1010, Спр.61. – Арк.1465.

тоді як нащадки Лазара в подальшому іменуються Лазаровичами Здечуками. Відомо, що у Михайла Здечука був син Петро, згаданий у документах із 1717 по 1732 рр. У шлюбі із Маріанною Дрогомирецькою у нього було двоє синів – Степан і Василь⁵⁸³. Син Степана Ілля пройшов легітимацію в кінці XVIII ст.

Сини або ж онуки Лазара Здечука Березовського Семен та Андрій починаючи з 1682 р. регулярно з'являються на сторінках судових документів як Ганусяки або ж Шумілові Березовські⁵⁸⁴. В Андрія, який з 1695 по 1739 рр. іменується виключно різними варіантами прізвиська Шуміло (Szumilo, Szumilko, Szumelak, Szumilow) у шлюбі із Гасею Шуміловною Березовською було принаймні п'ятеро синів – Федір, Михайло, Василь, Лесь або Олександр і Степан. Останній згаданий лише раз у 1739 р.⁵⁸⁵. Втім, якщо говорити про їх генеалогію, в актах натрапляємо на застереження, яке впливає із однієї з протестацій Якова Негрича Зубка Березовського. У ній останній звинувачував Андрія і його сина Михайла у незаконному причисленні себе до Березовських і закидав їм обом позашлюбне походження⁵⁸⁶. Не знаємо, чи була в цьому якась доля правди, бо в такого роду протестаціях факти часто перекручувались. Прізвисько Ганусяк походить з материнської сторони. Не зовсім ясно чи прізвисько Шуміло належало Андрію, чи його дружині Гасі. В будь-якому випадку, в подальшому в документах ми не зустрічаємо якогось підтвердження цих закидів Якова Зубка, а нащадки Андрія завжди виступають як шляхтичі Березова нарівні із іншими. Починаючи із 1739 р. Андрій і його сини в документах іменуються переважно Лазаровичами або ж Шумеляками Лазаровичами, що вказує на їх походження від Лазара, і лише в кінці XVIII ст., подаючи документи для легітимації, їх онуки і правнуки пригадують старе прізвисько й записуються Здечуками Лазаровичами.

⁵⁸³ Там само. – Спр.75. – Арк.526 – 527, Спр.213. – Арк.2379, Спр.220. – Арк.1962, 2031, 2045, 2064, 2077, Спр.231. – Арк.1977–1978, Спр.233. – Арк.587, 590.

⁵⁸⁴ Там само. – Спр.193. – Арк.1780, 1789, Спр.194. – Арк.364, 377, 1093, Спр.205. – Арк.166, Спр.206. – Арк.1829–1831, 2556.

⁵⁸⁵ Там само. – Спр.66. – Арк.959, Спр.73. – Арк.1178–1179, Спр.207. – Арк.340, Спр.242. – Арк.937.

⁵⁸⁶ Там само. – Спр.242. – Арк.937.

Про синів Андрія відомо із атестації з 1702 р. Згідно неї Федір особисто та від імені своїх братів Василя та Михайла і батька Андрія брав участь у посполитому рушенні⁵⁸⁷. Далі сини Андрія регулярно стають учасниками різних угод та конфліктів у Вижньому Березові. Зокрема, зимою 1711 р. Андрій з двома синами брали участь у нападі на двір Бодругів Березовських у складі багаточисельної компанії як шляхтичів, так і підданих⁵⁸⁸. Через рік, у 1712 р., Андрій із сином Василем підтримали Урбановичів у їх конфлікті із Бодругами⁵⁸⁹. У 1713 р. в зв'язку з пограбуванням і нападом на Бодругів вперше згадується Андрійів син Лесь⁵⁹⁰. У 1717 р. брати Василь, Федір і Михайло Шумиляки віддали якісь дві частини землі у Вижньому Березові у трилітню заставу Андрію Канючаку Березовському⁵⁹¹. У 1723 і 1725 рр. Андрій з синами Лесем і Василем позичали у єврея з Коломиї Іцка Мендльовича гроші, котрі, як можна припустити, повинні були віддати після повернення із чумацької подорожі⁵⁹².

Протягом наступних двох поколінь родина значно розрослася. Можна нарахувати близько десятка онуків Андрія, однак в актовому матеріалі бракує інформації аби встановити філіаційні зв'язки між ними. Чітко простежити вервицю поколінь вдається лише для декількох осіб. Так, син Михайла Лазаровича Шумеляка Іван, згаданий у одній із справ у 1731 р., у шлюбі із Маріанною Урбановичівною Березовською мав принаймні одного сина Григорія, котрий фігурує в документах у 1780 р.⁵⁹³. Інший з братів Шумеляків – Василь у шлюбі із Анною з Романчичів Березовських мав синів Якоба та Івана⁵⁹⁴. Щодо решти онуків Андрія, то наприклад у 1740 р. згадуються Георг, Григир, Федір, Іван, Семен, Михайло і Якоб, названі братами Лазаровичами Березовськими (слово «*fratres*» мало доволі широке

⁵⁸⁷ Там само. – Спр.305. – Арк.51.

⁵⁸⁸ Там само. – Спр.205. – Арк.166.

⁵⁸⁹ Там само. – Спр.206. – Арк.2396.

⁵⁹⁰ Там само. – Спр.207. – Арк.340.

⁵⁹¹ Там само. – Спр.213. – Арк.1625–1626.

⁵⁹² Там само. – Спр.244. – Арк.676–677.

⁵⁹³ Там само. – Спр.498. – Арк.155.

⁵⁹⁴ Там само. – Спр.255. – Арк.1166, Спр.283. – Арк.1199–1200.

значення і могло означати як рідних, так і двоюрідних братів)⁵⁹⁵. Однак тут швидше за все йшлося про двоюрідних братів. Також у 1748–1760 рр. натрапляємо на згадки про Василя і Степана Лазаровичів Березовських⁵⁹⁶. В кінці XVIII ст. родина стала такою чисельною, що складала більшість шляхетського загалу Бані Березівської, займаючи у 1788 р. згідно Йосифінської метрики 13 господарських номерів. Декілька сімей мешкали і у Вижньому Березові⁵⁹⁷.

Підсумовуючи, треба сказати, що родовід Здечуків Березовських, хоча й вкладається в якусь загальну схему, все ж реконструюється далеко не повністю. Починаючи від протопласта роду Петра на прізвисько Здец (перші документальні згадки у 1608 р.) і до кінця XVIII ст. нараховуємо до шести поколінь Здечуків Березовських. Проте встановити родинні зв'язки між великою кількістю представників даного роду немає змоги внаслідок браку точних генеалогічних даних. Найчисельніше відгалуження Здечуків, що походило від Лазара, отримало також нове прізвисько – Лазаровичі, яке зрештою стало для них основним. Іншими додатковими прізвисками Здечуків були Шумеляк і Ганусяк.

IV. 7. Малковичі Березовські.

Це була одна із найчисельніших гілок Березівської шляхти і, одночасно, одна з найдавніших. У 1560-их рр. маємо згадки про двох представників цієї родини, а це може означати, що протопласт Малковичів мешкав ще раніше, очевидно на початку XVI ст. Так, у 1560 р. Іван Малкович Березовський подарував якомусь Ячкові Березовському частку у Вижньому

⁵⁹⁵ Там само. – Спр.244. – Арк.1176–1177.

⁵⁹⁶ Там само. – Спр.255. – Арк.1163–1165, Спр.261. – Арк.1431, Спр.272. – Арк.1618, Спр.272. – Арк.2001, Спр.311. – Арк.699.

⁵⁹⁷ Там само. – Ф.19. – Оп.6. – Спр84. – Арк. 1 – 46.

Березові біля річки Ратунзява⁵⁹⁸, а у 1565 р. Сіма Малкович Березовський продав кметові Лазару Варваричеві, що був підданим шляхтича Івана Серби, одну фальш у Вижньому Березові за 60 злотих⁵⁹⁹. Син Семена Василь у 1591 р. записав Михайлові Голинському дві фальші у Вижньому Березові під горою Куптори в місцевості Заноче⁶⁰⁰. На початку XVII ст. під час одного із поділів землі у Вижньому Березові Малковичі фігурують вже як велике розгалужене сімейство у складі майже двох десятків осіб. Із наявного в судовій справі списку осіб можна обережно припустити, що на той час (1608–1609 рр.) це були представники трьох сімей. Перша сім'я – це Олександр, Микула, Степан, Семен, Карп і Настасія, заміжня за працювितим Давидом⁶⁰¹. З документів з 1605 - 1625 рр. відомо, що Карп і Настасія були дітьми згаданого вище Сіми Малковича⁶⁰². Друга – Сень або Семен, Іван, Васько, Гаврило, Якоб чи то Ярош, Олена, заміжня за Степаном Березовським, і Хіма, заміжня за працювитим Ігнатом. Третя сім'я – це Іваш, якийсь Денис чи Димид, Степан, Маланка, Марія і Фенна⁶⁰³. Далеко не всіх із цих перелічених осіб вдається ідентифікувати в подальших записах гродського і земського судів. Через два десятиліття, у 1626–1629 рр. маємо згадки про Михайла сина Олександра⁶⁰⁴, Федора і Андрія синів Карпа⁶⁰⁵, Микулу⁶⁰⁶, Давида сина Степана⁶⁰⁷, Якоба і Абрама, якихось близьких родичів (можливо синів) покійного Гаврила Малковича, та Абрамового сина Луку⁶⁰⁸, братів Петра, Федора і Івася Малковичів⁶⁰⁹. Ще далі, в середині XVII ст., чітко престежуються генеалогічні лінії нащадків Карпа, Якоба і Івана Малковичів. Решта представників родини губляться у великій кількості

⁵⁹⁸ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.55. – Арк.959.

⁵⁹⁹ Там само. – Спр.51. – Арк.942 1/31.

⁶⁰⁰ Там само. – Спр.63. – Арк.713–714.

⁶⁰¹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.112. – Арк.852, 1102–04, Спр.113. – Арк.341.

⁶⁰² Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.66. – Арк.439, Спр.80. – Арк.999, Спр.81. – Арк.352.

⁶⁰³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.112. – Арк.852–854, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

⁶⁰⁴ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.84. – Арк.787, Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.707.

⁶⁰⁵ Там само. – Спр.82. – Арк.929, Спр.83. – Арк.229, Спр.85. – Арк.54, Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.695.

⁶⁰⁶ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.701.

⁶⁰⁷ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.83. – Арк.641, Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.473.

⁶⁰⁸ Там само. – Спр.83. – Арк.551–552, Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.712.

⁶⁰⁹ Там само. – Спр.82. – Арк.929.

шляхти Березова і лише час від часу виринають як окремі особи з цього роду. Ідентифікувати і встановити приналежність таких осіб до котроїсь із сімей доволі важко. Якихось самостійних відгалужень від Малковичів Березовських, котрі б почали постійно вживати інше нове прізвисько, полишивши вживання прізвиська Малкович, також визначити не вдається.

Як уже згадувалось, у Карпа Малковича Березовського було двоє синів – Федір і Андрій. Обоє фігурують у судових записах починаючи із 1620-их рр, спочатку разом із батьком, а пізніше самостійно. Відомо, що на 1644 р. Карп був уже покійним, а обидва його сини брали участь у довоголітній судовій тяжбі між шляхтою Березова та магнатами Белжецькими⁶¹⁰.

Згідно документів Федір мав своє власне прізвисько – Ворона, тоді як його брат Андрій іменувався Карповичем Березовським. В подальшому за нащадками Федора закріпилось прізвисько Воронюк і вони в документах фігурують як Малковичі Воронюки або ж просто Воронюки, тоді як син Андрія Михайло називався Карповичем Малковичем.

У обох братів було всього по одному синові, Федір мав сина Прокопа, а Андрій – Михайла. Прокоп вперше з'являється у 1678 р., коли судиться із шляхтичем П'ятковським із Утороп⁶¹¹, а Михайло – у 1668 р. під час судового процесу шляхти Вижного Березова із спадкоємцями кросненського старости Кароля Фредра⁶¹². У 1680-их рр. між двоюрідними братами Прокопом і Михайлом спалахнув конфлікт. Згідно протестації Прокопа і його дружини Анни з 1688 р., Андрій, син Карпа Малковича, згубив свою половину якоїсь частки ще за життя, то ж його сину Михайлу після смерті батька не було чого успадковувати із тієї частки. У той час половина частки Федора перейшла у власність його сина Прокопа, і той спокійно би нею володів, якби Михайло не ставши гультьєм і пияком та набравшись у єврея боргів, прибився до братів Степана, Григора і Федора Бодругів Березовських

⁶¹⁰ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.132. – Арк.882, Спр.133. – Арк.1158, Ф.6. – Оп.1. – Спр.86. – Арк.806.

⁶¹¹ Там само. – Спр.179. – Арк.565.

⁶¹² Там само. – Спр.169. – Арк.1213, 1217, Спр.165. – Арк.1393. Кароль Фредро – польський військовий і державний діяч. Див.: PSB. – Kraków, 1948. – Т. VII/2, zeszyt 32. – S. 123–124.

і, втершись до них в довіру, намовив відібрати у Прокопа його дідичну власність. Бодруги оформили угоду, згідно якої вони ніби-то оплатили Михайлові борги євреям, а Михайло в свою чергу відступив їм свою частку. В результаті Бодруги силою відібрали у Прокопа згаданий наділ. Конфлікт мусів тривати довго, бо йшлося й про напад сестри Бодругів Палагни на самого Прокопа і побиття його дружини Анни, внаслідок якого вона втратила дитину. Окрім того, Прокоп скаржився, що Бодруги постійно нападали на нього на цвинтарі біля церкви, а тому він змушений був ходити на богослужіння в інше місце, до березівського монастиря⁶¹³. Малковичам впродовж десятиліть так і не вдавалось повернути собі у власність згадану частку, бо навіть у 1728 р. син Прокопа позивав синів Григорія Бодруга за загарбання більш ніж 30 років тому частки у Вижньому Березові званої Карпова⁶¹⁴. У подальшому про якихсь нащадків Михайла Карповича відомостей не знаходимо. Натомість Прокоп мав принаймні двох синів – Якова і Федора. Якоб Ворона фігурує в документах коротко у 1701 р. і в 1702 р. Під 1702 р. маємо атестацію його на посполите рушення⁶¹⁵. Натомість його брат Федір добре відомий із різних судових справ. Його разом із батьком Прокопом у 1714 р. позивала Маріанна Боровська з Нижнього Березова через застреленого із рушниць на пасовищу її коня і напад на неї саму⁶¹⁶. Також, Федір Воронюк свідчив у 1717 р. проти братів Урбановичів Солонинків Березовських⁶¹⁷. Ще одна згадка про Федора Воронюка від 1722 р. є у судовій справі проти Степана Злейка і Петра Кап'юка Березовських⁶¹⁸. У 1730 р. натрапляємо в документах на останню достовірну згадку про Федора Малковича Воронюка⁶¹⁹. Далі маємо невизначену ситуацію, бо судові акти подають дуже скупу генеалогічну інформацію для цієї гілки, а дані легітимаційної справи кінця XVIII–початку XIX ст. суперечливі і наводять на

⁶¹³ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.189. – Арк.454–455.

⁶¹⁴ Там само. – Спр.229. – Арк.1853, 2416.

⁶¹⁵ Там само. – Спр.197. – Арк.2080, Ф.165. – Оп.3. – Спр.280. – Арк.22.

⁶¹⁶ Там само. – Спр.208. – Арк.1111.

⁶¹⁷ Там само. – Спр.212. – Арк.512.

⁶¹⁸ Там само. – Спр.220. – Арк.1873, 1912.

⁶¹⁹ Там само. – Спр.231. – Арк.1342.

думку про спробу нащадків Федора через брак особистих документальних доказів причислити себе до сім'ї, яка походила від його брата Якоба. Так, маємо легітимованого в кінці XVIII ст. Івана Малковича, сина Івана і Анастасії Яворської, онука Прокопа і Катерини Шумілової Березовської. Представники цієї гілки відомі як Малковичі Фошаки⁶²⁰. Щоправда, вони походили від іншого Прокопа Малковича, що був сином Якова і Софії, а не Федора Ворони. Цей Прокоп жив у першій половині XVIII ст. і згаданий за життя двічі – у 1734 і 1736 рр.⁶²¹. У 1752 р. він був уже покійним, а його вдова Катерина віддала у заставу свою сіножать Гаврилові Малковичу за 66 злотих. Дружиною Гаврила була рідна сестра Прокопа Анастасія. У її записі своїм дітям з 1767 р. згаданий зокрема і син Прокопа Іван⁶²². То ж в цій частині все співпадає із даними легітимаційної справи. Можемо припустити, що цей Прокоп був сином Якоба Воронюка і онуком Прокопа Воронюка Малковичів. У 1767 р. маємо згадки про Івана і Семена Малковичів Фошаків⁶²³, від 1770 р. зберігся заповіт бездітного Семена Фошака своїй дружині Анні, брату Івану, дядькам Григорові Баранському і якомусь Лазаровичу⁶²⁴. А у 1780 р. в одній із судових справ шляхти Березова проти магнатів Потоцьких брали участь Василь, Георгій і Іван Фошаки Малковичі⁶²⁵.

Повертаючись до гілки Малковичів Воронюків, мусимо сказати, що після 1730 р. натрапляємо лише на одну достовірну згадку в судових документах про членів цього сімейства. У 1758 р. Єжи (Юрко) Воронюк Малкович Березовський був свідком при одній з угод між шляхтою Вижнього Березова⁶²⁶. Можемо припустити, що це був син Федора Воронюка. То ж не дивно, що не ведучи ніяких судових справ протягом другої половини XVIII ст. і не маючи відповідно документів, які б

⁶²⁰ Там само. – Ф.165. – Оп.3. – Спр.280. – Арк.5–41.

⁶²¹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.72. – Арк.816–817, Спр.237. – Арк.59.

⁶²² Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.1755.

⁶²³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.291. – Арк.49, Ф.6. – Оп.1. – Спр.98. – Арк.992.

⁶²⁴ Там само. – Спр.296. – Арк.747–749.

⁶²⁵ Там само. – Спр.314. – Арк.364.

⁶²⁶ Там само. – Спр.267. – Арк.1976.

підтверджували їх приналежність до шляхти, нащадки Федора Воронюка могли спробувати пройти легітимацію приєднавшись до іншої сім'ї – Малковичів Фошаків.

Інша гілка Малковичів Березовських, генеалогію якої вдається більш-менш реконструювати походила від Якова Малковича, сина Станіслава або Стаська⁶²⁷. У Якова були сини Касіян, Матвій і, мабуть, Іван, згадані в протестації слуги Кароля Фредри Франциска Германовського у 1666 р. як брати Якубишині⁶²⁸. Про Матвія або його нащадків якихось певних згадок в подальшому не знаходимо. Швидше за все, Матвій невдовзі помер, бо через два роки, у 1668 р. в продовженні судових тяжб із спадкоємцями Кароля Фредра знаходимо згадку про вдову Матвіїху Березовську⁶²⁹. Єдиний відомий син Касіяна – Іван фігурує в записках гродського і земського судів у 1695–1735 рр. як Івась Касіянів⁶³⁰. Цей Іван із дружиною Катериною зі Скільських мав синів Федора і Романа. У 1735 р. він разом із ними провадив судовий спір із Білавичами Березовськими стосовно частки, яка залишилась по смерті їх рідної чи то двоюрідної бабусі Анни з Романчичів Березовських, дружини Андруха Білавича Березовського⁶³¹. Дружиною Федора (першого із синів Івана) була Маріанна дочка Івана Негрича Березовського з Нижнього Березова. У них, в свою чергу, було троє синів – Василь, Андрій і Степан. Федір разом із братом та сестрою своєї дружини у 1749 р. продали частку в урочищі Гнилиця священику села Акришори Степану Черемовському та його брату Василю⁶³². У 1761 р. Федір був уже покійним, а його дружина разом зі своєю незаміжною сестрою Софією провадила судовий спір із Іваном Катинським за соляну криницю у Нижньому Березові⁶³³. Сини Федора у 1762 р. продовжили судові тяжби із Білавичами Березовськими стосовно третини

⁶²⁷ Там само. – Спр.20. – Арк.712, Ф.6. – Оп.1. – Спр.80. – Арк.921.

⁶²⁸ Там само. – Спр.161. – Арк.936–937.

⁶²⁹ Там само. – Спр.169. – Арк.1213, 1217, Спр.165. – Арк.1393.

⁶³⁰ Там само. – Спр.72. – Арк.543, Спр.193. – Арк.1780, 1789, Спр.194. – Арк.364, Спр.198. – Арк.1083–1084, Спр.219. – Арк.1491, 2239, Спр.284. – Арк.874, 993, 995.

⁶³¹ Там само. – Спр.236. – Арк.339, 1043.

⁶³² Там само. – Спр.284. – Арк.874, 993.

⁶³³ Там само. – Спр.274. – Арк.620.

маєтку, яку останні ніби-то незаконно продали Івану Малютенку Березовському⁶³⁴. Андрій, мабуть, невдовзі по тому помер, бо в подальшому згадуються лише Василь і Степан. Відомо, що вони володіли половиною якоїсь частки у Акришорі, успадкованою по своїй матері. У 1775 р. Василь і Степан разом із своїми двоюрідними братами Іваном і Миколою Негричами Березовськими продали її Івану Генику Березовському за 550 злотих⁶³⁵.

Роман – другий син Івана Касіянового, мав синів Василя, Григорія і, можливо, Івана. Тут знову ж таки не маємо чіткої картини через розбіжності між багатьма розпорошеними даними гродських і земських книг та матеріалами легітимаційної справи Малковичів Березовських. Із 1762 р. по 1772 р. згадуються лише двоє братів Василь і Григир, які були очевидно синами Романа Малковича⁶³⁶. Вони ж є і у легітимаційній справі. Натомість у 1775 р. якийсь Іван, син Романа Малковича і Катерини Івашковичівни Березовської продає Михайлу Перцовичу Березовському частку звану Великий Лазок у Вижньому Березові⁶³⁷. Цей Іван міг бути третім сином Романа, проте тоді не зрозуміло, чому він не згаданий у вищенаведених документах поруч із братами, коли ті вели в судах сімейні справи. Рідною сестрою вищезгаданого Івана Малковича була Параскева, заміжня за Михайлом Кузичем Березовським⁶³⁸. Дані легітимаційної справи ще більше заплутують ситуацію, бо згадані брати Василь і Григорій документи для підтвердження шляхетства у кінці XVIII ст. не подавали, і лише через покоління, у 1830-их рр. їх сини вирішили легітимуватись. Не маючи підтвердження шляхетства своїх батьків, вони приєдналися до легітимаційної справи Якоба Малковича Березовського, котрий, очевидно, доводився їм близьким родичем. Цей Якоб ще у кінці XVIII ст. підтвердив своє шляхетство як син Гаврила Малковича та Анастасії і онук Романа Малковича

⁶³⁴ Там само. – Спр.277. – Арк.1258–1259.

⁶³⁵ Там само. – Спр.303. – Арк.1520.

⁶³⁶ Там само. – Спр.277. – Арк.1258–1259, Спр.286. – Арк.273,275,385, Спр.298. – Арк.880, Ф.6. – Оп.1. – Спр.378. – Арк.431.

⁶³⁷ Там само. – Спр.497. – Арк.240.

⁶³⁸ Там само. – Спр.305. – Арк.1447, Спр.314. – Арк.125.

та Параскеви Білавичівни Березовських⁶³⁹. Гаврило Малкович дійсно фігурує в одній зі справ гродського суду разом із Романом Малковичом у 1727 р.⁶⁴⁰, а його вдова Анастасія у 1767 р. зробила запис синові Якобові і дочкам Маріанні і Євдокії⁶⁴¹. Проте в легітимаційній справі вказано, що Роман Малкович мав двох синів – Гаврила і Романа, і від цього другого Романа ніби-то й походять брати Василь і Григорій. Це суперечить даним судових документів, бо знаємо, що Василь і Григорій Малковичі були синами Романа і онуками Івана. Можна припустити, що батько Гаврила Роман був братом Івана Касіянового і сином Касіяна Малковича, або ж взагалі родинний зв'язок між ними був ще дальший. Поза тим нащадків Касіяна знаходимо у Вижньому Березові і пізніше. Так, Михайло і Юрко Малковичі Касіяни у 1820 р. зафіксовані тут Францисканською метрикою⁶⁴².

Ще одна гілка Малковичів Березовських виводиться від якогось Петра Малковича, котрий мешкав на початку XVII ст. Його немає серед перелічених членів родини у 1608–1609 рр., проте у тих самих судових справах він згаданий серед членів сім'ї Олександра Березовського як чоловік його дочки Олени⁶⁴³. Син цього Петра Іван перебрався з Березова у Грабовець, де й осів. Дружиною Івана Малковича була Оришка, дочка Васька Коника Березовського. Із нею Іван мав чотирьох синів – Івана, Василя, Степана і Ілька та принаймні одну дочку Софію, котра вийшла заміж за Федя Грабовецького Дідика⁶⁴⁴. Щоправда, син Степан згаданий всього один раз. Іван із дружиною Оришкою регулярно фігурують в гродських і земських актах із 1628 р. по 1652 р. як дідичі Грабовця, котрі активно провадили свої майнові справи⁶⁴⁵. Іван, мабуть, був старшим сином Івана Малковича – його в

⁶³⁹ Там само. – Ф.165. – Оп.3. – Спр.280. – Арк.15–41.

⁶⁴⁰ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.226. – Арк.108.

⁶⁴¹ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.1755.

⁶⁴² Там само. – Ф.20. – Оп.11. – Спр.131. – Арк. 1 – 112.

⁶⁴³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.112. – Арк.852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

⁶⁴⁴ Там само. – Спр.41. – Арк.1987, Спр.139. – Арк.1523, Спр.144. – Арк.656.

⁶⁴⁵ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.83. – Арк.161, Спр.84. – Арк.1056, Ф.5. – Оп.1. – Спр.132. – Арк.145, Спр.133. – Арк.1138, Спр.135. – Арк.1076.

документах зустрічаємо починаючи із 1640-их рр⁶⁴⁶. У нього було дві дочки – Анна, заміжня за Андрієм Луцьким, і Єва, яка у 1684 р. була незаміжньою⁶⁴⁷. Інший син Івана і Оришки – Василь із дружиною Маріанною, дочкою Станіслава Сватка, мали синів Самуеля, Андрія і Антона⁶⁴⁸. Про потомство третього брата Ілька Малковича відомостей немає. Брати Самуель, Андрій та Антон продовжували мешкати у Грабовці та, окрім прізвиська Малкович, інколи послуговувалися ще одним прізвищем – Івашович. Самуель вперше виступає разом із батьком у 1690 р. підчас судового процесу із синами Олександра Редьки Голинського за частку у Грабовці і з того часу регулярно з'являється на сторінка давніх актів⁶⁴⁹. Він був одружений на Софії Княгницькій із якою мав сина Василя та дочок Анну, заміжню за Олександром Добрянським, і Катерину, заміжню за якимось Матковським. Василь із дружиною Анною, дочкою Альберта Кадзінського та Анастасії з Бодругів Березовських, теж неодноразово фігурує в судових процесах із Голинськими за поділ спадку по Кадзінських⁶⁵⁰.

Другий син Василя Малковича Андрій у шлюбі із Анною Шимановською мав трьох синів – старшого Георгія та молодших Василя і Степана. Георгій і Василь в 1760–1780 рр. багаторазово та майже завжди разом стають фігурантами різних угод і конфліктів, зокрема довготривалого конфлікту із Грабовецькими з Грабовця. У 1763 р. вони позивали Івана Булат Грабовецького через побиття дружини Василя Олени з Матковських. Пізніше, у 1767 р., було позвано вже ціле сімейство Грабовецьких за напад на їх дім в Грабовці⁶⁵¹. Цікаво, що Малковичі з Грабовця не поривали зв'язку зі своїм родовим гніздом. Брати Георгій і Василь більше ніж через століття

⁶⁴⁶ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.148. – Арк.261, Спр.152. – Арк.168, Спр.153. – Арк.1878, Спр.154. – Арк.536, Спр.155. – Арк.1053, Спр.157. – Арк.984, Спр.158. – Арк.69, Спр.166. – Арк.277, Спр.147. – Арк.995, Спр.179. – Арк.830, Спр.182. – Арк.283, Спр.186. – Арк.857.

⁶⁴⁷ Там само. – Спр.32. – Арк.1331, 1177, Спр.33. – Арк.252, Спр.41. – Арк.2014, Спр.39. – Арк.354, Спр.178. – Арк.261, Спр.152. – Арк.168–169, 171, Спр.155. – Арк.1053, Спр.179. – Арк.830.

⁶⁴⁸ Там само. – Спр.35. – Арк.185, Спр.195. – Арк.40, Ф.6. – Оп.1. – Спр.90. – Арк.839, 960.

⁶⁴⁹ Там само. – Спр.190. – Арк.901, 913, 2219, Спр.191. – Арк.290, 1339, Спр.192. – Арк.237, 241, Спр.194. – Арк.327,393.

⁶⁵⁰ Там само. – Спр.76. – Арк.1587 – 1588, Спр.251. – Арк.1023, Спр.267. – Арк.1909.

⁶⁵¹ Там само. – Спр.281. – Арк.333, Спр.292. – Арк.531, 733, Спр.295. – Арк.250.

після того, як їх предки поселились у Грабовці, у 1780 р. позивали шляхту Березова у тому, що та захопила частки у Вижньому Березові по смерті їх дядька Василя Малковича, котрі по праву мали б перейти у їх власність⁶⁵². Про наступне покоління Малковичів з Грабовця із судових справ нічого не відомо. Представники цієї сім'ї не подавали документів для підтвердження шляхетства ні в кінці XVIII ст., ні в подальшому.

Окрім цих трьох гілок Малковичів відомими ще є й інші окремі особи з цього роду, віднести яких до будь-якої з гілок проблематично. Так, у 1738 р. згаданий Олександр Малкович⁶⁵³. Чи не його онук Іван-Миколай, син Григора і Еви, записаний як Мадкович, у 1797 р. отримав від березівської шляхти так званий testimonia шляхетства для подання в дворянське депутатське зібрання⁶⁵⁴.

Миколай Антоній Малкович, син Івана Малковича і Олександри Вишпольської, із сином Йозефом та дочками Сузанною і Маріанною згаданий під 1725 р.⁶⁵⁵.

Кілька разів у проміжку з 1744 по 1775 рр. маємо згадки про Павла Малковича. Відомо, що його дочка Анна була заміжньою за Іваном Бодругом Березовським⁶⁵⁶. Павло також мав мати сина або навіть декількох синів, бо на 1820 р. у Вижньому Березові мешкали Іван і Михайло Павлюки Малковичі⁶⁵⁷.

Ще один із Малковичів – Іван згаданий у 1774 і 1778 рр. Він мав прізвисько Тарарага. Втім дітей у нього не було, натомість із його заповіту знаємо, що він мав брата Федора⁶⁵⁸.

Якийсь Іван син Івана Малковича і Маріанни Кшидзянки Березовських із дружиною Анною з Гошовських кілька разів фігурує в актах під 1780 р.⁶⁵⁹.

⁶⁵² Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.518, Ф.5. – Оп.1. – Спр.318. – Арк.31.

⁶⁵³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.241. – Арк.1490.

⁶⁵⁴ ДАЖО. – Ф.146. (Волинське дворянське депутатське зібрання). – Оп.1. – Спр.818. – Арк.1–6.

⁶⁵⁵ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.69. – Арк.861–862, 864.

⁶⁵⁶ Там само. – Спр.247. – Арк.607, 736, Спр.283. – Арк.1162, Спр.304. – Арк.1005, Спр.317. – Арк.1168.

⁶⁵⁷ Там само. – Ф.20. – Оп.11. – Спр.131. – Арк. 1 – 112.

⁶⁵⁸ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.313. – Арк.180–182, Спр.497. – Арк.148.

⁶⁵⁹ Там само. – Спр.313. – Арк.235, 237, Спр.498. – Арк.154.

На завершення варто додати, що у 1764 р. праправнуки іншого Карпа Березовського отримали від шляхти Вижного Березова testimonia, який свідчив про їх приналежність до родини Малковичів Карповичів. Насправді до цього роду їх причислено помилково, бо походили вони від Карпа Нергошовича Березовського, який мешкав у Нижньому Березові в кінці XVI – на початку XVII ст. Цей Карп у шлюбі з Анною Березовською мав синів Гавриша, Федора, Григора і Василя. Згадані Карповичі були нащадками Григора. Примітно, що жоден із вижньо-березівських Малковичів Березовських під тим testimonia не підписався⁶⁶⁰.

В підсумку треба сказати, що загалом родовід Малковичів Березовських все ж вдається систематизувати в межах кількох родовідних схем, попри те, що деяка кількість сімей і окремих осіб залишається поза ними. Виділяються три основні великі гілки, родоводи котрих з часу перших згадок про Малковичів у 1560-их рр. і до кінця XVIII ст. нараховують до восьми поколінь. Зважаючи на велику кількість представників цього роду, знаходимо багато особових і внутрішньосімейних прізвищ, яких вживали Малковичі, а саме: Карпович, Воронюк, Фошак, Сташчак, Якубишин, Касянів, Івашович, Тарарага. Проте жодне з них не змогло витіснити родового прізвища, і майже всі вони крім двох (Воронюк і Фошак) функціонували досить коротко.

IV. 8. Негричі Березовські.

Рід Негричів Березовських бере свій початок як відгалуження котроїсь із гілок шляхти Нижнього Березова у XVI ст. Вперше згадки про братів Грицька і Степана Негричів знаходимо у 1570-их рр.⁶⁶¹. З цього часу і до кінця першої половини XVII ст. маємо зо два десятки згадок про різних

⁶⁶⁰ Там само. – Спр.284. – Арк.83–84.

⁶⁶¹ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.56. – Арк.309.

представників даного роду, проте вибудувати із них цілісну структуру сімейства доволі проблематично. Так, у 1607 р. Федько Фіцич Березовський засвідчив у суді пораннення, завдані Семеном Негричем⁶⁶². Через кілька років у 1610 р. у одній із облят фігурують Семен і його стриєчний брат Ігнат Негричі з Нижнього Березова⁶⁶³. У 1636 р. Андрусь і Вась Негричі сини Семена та, очевидно, їх сестра Мася, заміжня за Василем Хрущем Березовським, відписали Янові Белжецькому деякі свої частки, зокрема дворисько Негричовське у Нижньому Березові⁶⁶⁴. Під 1607 р. згаданий Іван Демшич Негрич⁶⁶⁵, а у 1620-их рр. – Василь Домшов Негрич та Місь, син Юркуча Негрича⁶⁶⁶. У 1636–1642 рр. знаходимо Михайла, сина Федора⁶⁶⁷, Тимофія і Федора, що мав особисте прізвисько Кручило, синів Андрія⁶⁶⁸, Ігната, Івана і Андруся, синів Степана⁶⁶⁹, та Матвія і Єремію, синів Олександра Негричів Березовських⁶⁷⁰, а також якогось Павла Негрича згаданого двічі – у 1638 р. разом із Ігнатом та у 1650 р.⁶⁷¹. Як бачимо, родина вже на середину XVII ст. була доволі чисельною. Проте наступні покоління Негричів представлені лише поодиникими особами, які вряди-годи виринають на сторінках судових документів. Відомо, що у 1670 р. Федір та Василь, що мав прізвисько Зубко, Негричі явилися на попис шляхти галицької землі⁶⁷². У 1677 р. Семен Негрич засвідчив у суді побої, завдані йому управителем Устя⁶⁷³ якимсь Поломським, та скаржився, що останній присвоїв собі двох волів Семена⁶⁷⁴.

Далі більш-менш добре вдається реконструювати родовід гілки Зубків Негричів. Вперше прізвисько Зубко згадане у інвентарі маєтку Евариста

⁶⁶² Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.112. – Арк.1114.

⁶⁶³ Там само. – Спр.23. – Арк.153–154.

⁶⁶⁴ Там само. – Спр.25. – Арк.628, 675.

⁶⁶⁵ Там само. – Спр.126. – Арк.9–14.

⁶⁶⁶ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.808, 1166.

⁶⁶⁷ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.25. – Арк.629.

⁶⁶⁸ Там само. – Спр.25. – Арк.673, Спр.27. – Арк.446–447, Спр.30. – Арк.1531.

⁶⁶⁹ Там само. – Спр.30. – Арк.1524, Спр.132. – Арк.537.

⁶⁷⁰ Там само. – Спр.30. – Арк.1529.

⁶⁷¹ Там само. – Спр.37. – Арк.403, Спр.132. – Арк.537.

⁶⁷² Там само. – Спр.169. – Арк.1749–1752.

⁶⁷³ Устя — тепер село Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.

⁶⁷⁴ ЦДАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.178. – Арк.1653.

Белжецького в Нижньому Березові за 1650 р. Там, серед іншої шляхти, записано якогось Зубка, котрий платив 15 злотих чиншу за частку, займану ним у тому маєтку⁶⁷⁵. Проте імені Зубка в інвентарі не подано. Із 1670 по 1689 рр. декілька разів у актах фігурує Василь Зубко Березовський. Відомо, що він їздив до Києва із сіллю, де у 1670 р. разом із іншими шляхтичами з Нижнього Березова брав участь у конфлікті із Федором Зубром із Грабовця⁶⁷⁶. Його сином мабуть був Іван Зубко Березовський, у котрого у травні 1701 р. якийсь Хрущ Березовський викупив свою частку за 20 злотих⁶⁷⁷. Також Іван Зубко у 1703 р. записаний свідком при угоді Бодруга Березовського⁶⁷⁸. У 1719 р. він уклав ще одну угоду із Іваном Хрущем⁶⁷⁹. Востаннє Іван Зубко разом із Степаном Зубком фігурує у протестації Казимира Краєвського проти шляхтичів Нижнього Березова у 1721 р.⁶⁸⁰. Наступне покоління цього сімейства представляють шляхтичі Степан та Василь Зубки Березовські. Степан за життя згаданий один раз під 1721 р., тоді як про Василя маємо дещо більше інформації. У 1723 р. він разом із синами Іваном, Михайлом, Семеном і Данилом квітнував яблунівського орендаря Маєра Абрамовича з приводу «різних контроверсій», які між ними були. Свідком при цій угоді був якийсь Григорій Зубко Березовський⁶⁸¹. Василь Зубко є в переліку шляхтичів Нижнього Березова, який міститься в позові регента галицької землі Миколая Соболевського з приводу несплати контрибуції⁶⁸². Збереглась також облята застави з 1728 р. Якобом Микульцем Березовським своєї сіножаті Василю Зубкові в рахунок 10 талерів боргу, внесена до галицького гроду сином вищезгаданого Маєра Анкелем Майоровичем через декілька десятиліть, у 1765 р.⁶⁸³. У 1731 р. Василь Зубко виступив свідком при позичці грошей Андрієм Братиняком Березовським у

⁶⁷⁵ Там само. – Спр.312. – Арк.1257.

⁶⁷⁶ Там само. – Спр.54. – Арк.255–256, Спр.169. – Арк.1917, Спр.170. – Арк.14 1/11, 410.

⁶⁷⁷ Там само. – Спр.275. – Арк.1892.

⁶⁷⁸ Там само. – Спр.199. – Арк.890.

⁶⁷⁹ Там само. – Спр.275. – Арк.1891.

⁶⁸⁰ Там само. – Спр.219. – Арк.1493.

⁶⁸¹ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.95. – Арк.685.

⁶⁸² Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.225. – Арк.770.

⁶⁸³ Там само. – Спр.286. – Арк.240.

нижньо-березівського орендаря яблунівського єврея Йося Лошака⁶⁸⁴. Найпізніша згадка про Василя і, мабуть, його сина Івана Зубків міститься в справі Івана Фіщича Березовського проти цього яблунівського єврея у 1737 р. Тоді Фіщич, Малютенки, Зубки та Герчук Березовські позивали Йося Лошака та якогось шляхтича Луковського за напад у Яблунові на Фіщича, коли той їхав до Києва із мажею солі⁶⁸⁵. Що сталося із синами Василя Зубка невідомо, більше жодних очевидних згадок у галицьких судових актах про них немає. Можна обережно припустити, що нижньо-березівська гілка Негричів, яка веде свій родовід від Івана Негрича, і котрий мав синів Івана і Миколу та двох сестер – Маріанну та Софію, походить саме від Василя Зубка Негрича. Однак вагомим аргументом проти такого припущення є той факт, що нащадки згаданого Івана в документах ніколи не іменувалися Зубками, а виключно Негричами.

Згаданий Іван Негрич у Нижньому Березові фігурує в 1749 р. разом з сестрою Софією та швагром Федором Малковичем, коли вони продали частку в урочищі Гнилиця священнику села Акришори Степану Черемовському та його брату Василю⁶⁸⁶. Дружиною Івана була Маріанна Васкул Березовська. Їх сини Іван і Микола Негричі декілька разів згадуються в 1764–1776 рр. у зв'язку із поділом і продажем успадкованих по батьку часток в Акришорі⁶⁸⁷. Вони ж обидвоє разом зі своїми сім'ями були єдиними представниками роду Негричів у Нижньому Березові на момент укладання Йосифінської метрики у 1788 р.⁶⁸⁸. Їхні близькі родичі Осип і Павло Негричі, сини Івана і Анни Арсенич Березовської, котрі називали себе племінниками згаданих Івана і Миколи, наприкінці XVIII ст. мешкали в селі Чернин Васильківського повіту Київської губернії⁶⁸⁹. Подаючи документи для підтвердження дворянських прав вони вказували, що їх дідом був Олександр

⁶⁸⁴ Там само. – Спр.233. – Арк.156.

⁶⁸⁵ Там само. – Спр.238. – Арк.563, 564, 825, Спр.239. – Арк.2695.

⁶⁸⁶ Там само. – Спр.284. – Арк.874, 993.

⁶⁸⁷ Там само. – Спр.303. – Арк.1520–1521, Спр.304. – Арк.617, Спр.305. – Арк.528–529, 869–870, 871–872, Спр.497. – Арк.190–191.

⁶⁸⁸ Там само. – Ф.19. – Оп.6. – Спр82. – Арк. 1 – 36.

⁶⁸⁹ Чернин — тепер село в Таращанському р-ні Київської обл.

Негрич, котрий приймав участь посполитому рушенні в 1702 р., і котрий мав би бути братом Івана Негрича⁶⁹⁰.

Степан Негрич, який, як уже було сказано, за життя згаданий лише раз у 1721 р. разом з Іваном Негричем, якому приходився або сином, або братом. Оженившись на шляхтянці з Вижнього Березова Анні Романчич Березовській, став засновником чисельної вижньо-березівської гілки Негричів. Маємо згадки про двох його синів Григорія і Якоба та дочку Настасію. Син Григорій, щоправда, міг бути сином від попереднього шлюбу, бо Якоб Романчич Березовський, заповідаючи свої землі онукам, згадував лише двох дітей Зубкових – Якоба і Настасію⁶⁹¹. Григорій згадується всього кілька разів і, судячи з документів, потомства не залишив⁶⁹², в той час Якоб Зубко Негрич, починаючи з 1738 р. і до 1780-их рр., був активним фігурантом багатьох судових справ із місцевою шляхтою і євреями. Історія цієї сім'ї зіткана із цілої вервиці тривалих конфліктів, які супроводжувались нападами, бійками, грабунками, захопленням часток тощо. У Якоба із Анастасією родом з Геників Березовських було аж восьмеро синів – Іван, Василь, Микола, Ілля, Григійр, Федір, Семен і Михайло. Старші з них Іван і Василь вже у 1760 р. згадуються разом з батьком під час судового процесу із Андрієм Раковським⁶⁹³. Загалом до 1780 р. Якоб разом із синами фігурує в більше як двох десятках різних судових документів⁶⁹⁴. Судячи з них, вони активно займалися солеторгівлею, часто вирушали з сіллю до Києва, і зрештою двоє синів Семен і Михайло осіли в місті Липовці, яке знаходилось якраз на чумацькому шляху. Там же в Липовці наприкінці XVIII ст. мешкав Іван, син якогось Данила Негрича зі своєю сім'єю⁶⁹⁵. Решта шестеро синів Якова мешкали у Вижньому Березові, де залишили численне потомство. На

⁶⁹⁰ ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.370. – Арк.1–12.

⁶⁹¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.242. – Арк. 942.

⁶⁹² Там само. – Спр.242. – Арк.937, Спр.260. – Арк.1123–1127, Спр.292. – Арк.824.

⁶⁹³ Там само. – Спр.272. – Арк.2064.

⁶⁹⁴ Там само. – Спр.274. – Арк.508, Спр.282. – Арк.909–911, 1155, 1156, Спр.284. – Арк.697, Спр.379. – Арк.226, Спр.289. – Арк.273, 1203, Спр.298. – Арк.627–629, Спр.299. – Арк.503, 499, 497, 1826, 1830, Спр.300. – Арк.995, 1013, Спр.303. – Арк.997, 1162–1163, Спр.304. – Арк.1831, Спр.317. – Арк.1337, 1371, Ф.6. – Оп.1. – Спр.105. – Арк.343.

⁶⁹⁵ ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.420. – Арк.1–16.

початку ХІХ ст. Негричі займали у Вижньому Березові 26 господарських номерів⁶⁹⁶, становлячи одну з найбільших родин Березовських на той час.

Як бачимо генеалогія Негричів Березовський значною мірою фрагментарна і реконструювати вервицю близько семи поколінь починаючи від братів Грицька і Степана, що згадані у 1570-их рр., не видається можливим. Більш-менш можна відтворити родовід лише однієї гілки – нащадків Василя Зубка, та й то не повністю. Негричі Березовські також фігурують в документах під таким додатковими прізвищами як Демшич, Юркуч, Кручило і Зубко.

ІV. 9. Нергішовичі або Нергіші Березовські.

Першими відомими представниками цієї родини були брати Іван і Ілько Нергішовичі звані також Григоровичами, то ж можемо припустити, що вони були синами Григорія. Існує кілька угод, де вони фігурують. У 1542 р. Іванко Фіцич Березовський надав братам Нергішовичам зобов'язання на 10 марок⁶⁹⁷. У 1547–1549 рр. вони позивали за різні кривди Ігнатія Мануйловича і Івана Кузоловича Березовських⁶⁹⁸. У 1560-их рр. маємо згадку про Івана і Карпа Нергішов'ят, котрі квитиували Степана Фіцича Березовського з приводу сплати 24 марок⁶⁹⁹. Спосіб написання прізвища у судових актах значно вар'ювався, знаходимо його як Nyergoszowiyecz, Niergoszowietha, Nergiszowicz, Niergiszow, Niergies, Nergic, Niergicz, Niedzic тощо. Карп Березовський ще раз згаданий у протестації Труфана Степанковича Березовського з 1601 р., в якій останній звинувачує його в завданні ран і загарбанні батьківської частки у Нижньому Березові званої «на Петратині»⁷⁰⁰. Наступне покоління Нергішовичів представляли сини Карпа та якийсь Степан Нергіш. Брати Федір, Гавриш (в тексті виправлений на Бадор),

⁶⁹⁶ ЦДІАЛ. – Ф.20. – Оп.11. – Спр.131. – Арк. 1 – 112.

⁶⁹⁷ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.19. – Арк.793.

⁶⁹⁸ Там само. – Спр.24. – Арк.305.

⁶⁹⁹ Там само. – Спр.51. – Арк.942 1/30.

⁷⁰⁰ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.109. – Арк.805.

Василь і Григор, які були синами Карпа вперше на сторінках актів з'являються під 1605 р. Тоді Семен Іванович Скільський позивав їхнього підданого Кузілу за завдання ран⁷⁰¹. Про Бадора більше згадок немає, натомість із пізніших судових справ добре відомим є син Карпа Гавриш. Так, у 1637 р. Іван Княгницький записав Гавришу, Василю, Федору, Григору і Івану Березовським частку у Нижньому Березові, успадковану по своєму дідові Гарасимові Березовському⁷⁰². Що то за Іван, згаданий разом із братами, з документу не зрозуміло. Дещо пізніше у 1642 р. Гавриш Березовський одну четверту наділу у Нижньому Березові, успадкованого по своїй матері Анні при поділі із іншими братами, записав Павлові, синові Андрія Березовського⁷⁰³. Із нащадків згаданих братів Нергішовичів відомо лише про чотирьох синів Григора. Троє з них, осиротівши по смерті батька поїхали в Угорщину і там осіли. Двоє невдовзі померли, а третій брат Михайло повернувся в Березів. У Григора був ще син Степан, який по смерті батька був малолітнім, а тому в Угорщину не їздив, а залишився при матері. Невдовзі сім'я перебралася до села Загайполя⁷⁰⁴ і там осіла. У Степана, званого Карповичем, разом із дружиною Терезою, дочкою Бантоша Березовського, було четверо синів – Юрко, Іван, Федір і Василь. Вони перебралися із Загайполя в село П'ядики⁷⁰⁵ і осіли там на чиншу. У кожного з них на середину XVIII ст. було по кілька синів, котрі у 1764 р. отримали від шляхти Березова т. зв. testimоній, що підтверджував їх шляхетське походження⁷⁰⁶. Проте у ньому їх помилково було віднесено до Малковичів Березовських, очевидно сплутваши з нащадками Карпа Малковича. Крім цієї гілки Нергошовичів в документах із 1617 по 1641 рр. згадується Степан Нергіш⁷⁰⁷, про якого йшлося вже вище, а у 1649–1651 рр. Андрусь Нергіш⁷⁰⁸,

⁷⁰¹ Там само. – Спр.111. – Арк.383.

⁷⁰² Там само. – Спр.26. – Арк.1330.

⁷⁰³ Там само. – Спр.30. – Арк. 1151.

⁷⁰⁴ Загайпіль – тепер село Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.

⁷⁰⁵ П'ядики – тепер село Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.

⁷⁰⁶ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.284. – Арк.83–84.

⁷⁰⁷ Там само. – Спр.24. – Арк.1148, Спр.29. – Арк.426–427, Спр.118. – Арк.610, 733, 755, Спр.123. – Арк.787.

⁷⁰⁸ Там само. – Спр.141. – Арк.1190, Спр.142. – Арк. 78, 75, 350, 443, 462.

який міг бути сином Степана. Після 1651 р. згадки про Нергішів Березовських у актах галицького гродського і земського судів не зустрічаються.

В підсумку треба сказати, що починаючи з перших відомих представників цього роду братів Івана й Ілька (вперше згадані у 1542 р.) до середини XVIII ст. нараховуємо сім поколінь Нергішовичів Березовських, котрі за деякими винятками можна вкласти в одну генеалогічну схему. Проте останні три покоління мешкали уже поза межами свого родового гнізда на чиншу і відомі виключно завдяки свідченням від 1764 р. Додаткових прізвищ, котрими користувалися б Нергішовичі Березовські, документи не фіксують.

IV. 10. Перцовичі Березовські .

З кінця XVI – по кінець XVIII ст. представники цієї гілки роду Березовських вживали для своєї ідентифікації декілька прізвищ. Основним було Перцович, яке зустрічаємо з 1589 р., та близькі до нього. У документах їх записували як «Perczicz», «Perczewicz», «Pirczewicz», «Purczewicz», «Percowicz», «Pircowicz», «Purkowicz» тощо. Друге прізвище – Степанкович – кілька разів було вжито у документах 1630-их рр. для означення Степанового сина Івана. І, нарешті, третім та таким, яке виникло найпізніше, прізвищем було – Герцик чи то Герчик: його активно вживали члени родини у другій половині XVIII ст.

Першу відому нам згадку про представника родини Перцовичів Березовських маємо з 1589 р. Тоді Івашко Перчіч Березовський з Вижного Березова записав у посаг своїй дочці Чарнусі, що була заміжною за Семеном Жураківським, 100 флоринів на своїх добрах і на соляній бані⁷⁰⁹. Запис був зроблений у Коломиї, а потім облятований у галицькому земському суді. Можемо припустити, що саме цей Івашко став родоначальником Перцовичів.

⁷⁰⁹ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.61 – Арк. 1048.

Наступного разу Перцовичі Березовські з'являються на сторінках документів аж у 1622 р. Тоді Васько Перцович Березовський, як опікун онуків свого рідного брата Степана, відступив від їх імені якусь власність Івану Гурбичу Голинському⁷¹⁰. З документів стає відомо, що син Степана Іван, пропавши у татарській неволі, залишив по собі двох малолітніх дітей – Семена і Анастасію⁷¹¹. Їх матір та вдова Івана – Катерина з Жураківських – вдруге вийшла заміж за Івана Гурбича Голинського, який став для сиріт вітчимом. Васько ж, оформивши уступку майна, фактично збувся опікунських обов'язків. Того ж 1622 р. Васько Перцович подарував свою частку у Нижньому Березові Григорієві Фіщичу Березовському⁷¹².

Інших згадок про Васька віднайти не вдалося, однак листопадом 1622 р. датовано запис про те, що до сиріт Івана Перцовича– Семена і Анастасії, перейшли у власність частки у с. Березові із двома кметами Федором Бойком і Петром. Відбулося це згідно із заставним записом на 70 флоринів, колись зробленим Павлом Березовським ще їх покійному батькові⁷¹³. Майже через десятиліття, у 1631 р. Іван Гурбич Голинський від імені своїх прийомних дітей Семена і Анастасії відписав якісь їх частки у с. Вижньому Березові із підданими, кметами, загородниками, а також соляну криницю (жупу) галицькому каштеляну Яну Белжецькому⁷¹⁴. Після цього Семен і Анастасія регулярно з'являються на сторінках актових книг уже не як мешканці Березова, а недалекого с. Грабовця. Очевидно, перебралися туди вони невдовзі після того, як їх матір вдруге вийшла заміж, оскільки саме звідти походив їх вітчим. Після настання повноліття Семен Перцович у судових справах не раз виступав разом із вітчимом, а пізніше той навіть відписав йому землю. У 1633 р. вони особисто позивали у суді чотирьох підданих шляхтича Івана Жураківського з Грабовця (Ігната і Гриця з синами

⁷¹⁰ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.17 – Арк. 1105–1106.

⁷¹¹ Там само. – Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 284. – Арк. 89.

⁷¹² Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.17 – Арк.1104.

⁷¹³ Там само. – Спр.121 – Арк. 992, Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 284. – Арк. 89.

⁷¹⁴ Там само. – Спр. 21 – Арк. 516. Ян Белжецький був галицькв каштелянїв і белзьким старостою. Див.: PSB. – Т. 1. – S. 414.

Іванком та Андрієм) за те, що останні напавши вночі на двір Гурбича Голинського викрали різну живність, зокрема кіз і півня⁷¹⁵. Роком пізніше вітчим подарував Семену Перцовичу частку в с. Грабовці по покійному Іллі Грабовецькому⁷¹⁶. Невдовзі по тому згадки про Івана Гурбича Голинського зникають, а у 1643 р. його дружина Катерина значиться в документах вдовою⁷¹⁷.

Починаючи із 1637 р. Семен Перцович вів свої справи в гродському суді самостійно. Аж до самої смерті (а прожив він досить довго – останній раз за життя він згадується аж у 1687 р.) Семен не раз укладав численні угоди або ж виступав учасником шляхетських спорів. Лише в галицьких гродських актах нами віднотовано понад 70 такого роду записів. Майнові справи Семен вів чи не з усіма шляхетськими родинами с. Грабовця, як то з Жураківськими, Голинськими, Скільськими, Зубрами, Речинськими, Княгницькими, Кропивницькими, Височанськими, іншими Березовськими тощо. Договори і різні обгородки уклалися ним на значні для тодішньої дрібної шляхти суми. Не було йому рівних серед інших представників роду Березовських тих часів за частотою звернень до суду і інтенсивністю майнових операцій. В той же час Семен Перцович фігурує учасником всього лише декількох конфліктів, які він мав замолоду, і які швидко вдалось залагодити полюбовно. Більшість угод укладених Семеном – це заставні або уступні записи на різні частки у с. Грабовці. При цьому якщо за молодих років Семен переважно заставляв свої маєтки, то на схилі віку він здебільшого відписував свої частки шляхтичам Михайлові Жураківському, Іллі Речинському, Івану Малковичу Березовському, Прокопові Княгницькому, братам Михайлу та Семену Скільським та Михайловому синові Степану, сином Олександра Редьки Голинського, синові Луки Княгницького Семену тощо. Більшість угод була укладена Семеном

⁷¹⁵ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.128 – Арк. 327.

⁷¹⁶ Там само. – Спр. 24 – Арк. 939–940.

⁷¹⁷ Там само. – Спр. 136 – Арк. 377.

Перцовичем із місцевою дрібною шляхтою, і лише декілька документів стосувалися інтеракцій із магнатерією.

Почав свої самостійні фінансові справи Семен із повернення батьківських маєтків і їх подальшого поділу із сестрою. У 1637 р. вони, здається, отримали назад якусь земельну власність, що була заставлена у Павла Куропатви за 600 польських злотих⁷¹⁸. Саме ця частка, судячи з усього, стала приданим для Семенової сестри Анастасії, оскільки навесні того ж року вона квітувала свого брата за отриманий посаг і зреклася всіх інших батьківських маєтностей на його користь⁷¹⁹. Анастасія вийшла заміж за Михайла Жураківського. Той теж записав їй на половині своїх маєтків 600 польських злотих⁷²⁰, а Семен Перцович тоді ж позичив своєму швагрові 200 польських злотих під заставу підданого Кунаша і майна, на якому він сидів⁷²¹. Оскільки в подальшому (у 1638–1649 рр.) згаданий Кунаш, а потім і його син Андрій значаться як піддані саме Семена Перцовича⁷²², можна стверджувати, що позичені гроші Михайлом не були повернуті.

Протягом наступних п'ятдесяти років спостерігаємо бурхливу фінансово-господарську активність Семена Перцовича, добре задокументовану у різноманітних судових матеріалах⁷²³. Що стосується конфліктів, то маємо, як вже було згадано, всього декілька представлених в судових документах епізодів, які стосуються Семена Перцовича. Так, у 1638–1639 рр. він конфліктував у с. Грабовці із Костем Скільським. На початку травня 1638 р. Кость Скільський заявив у суді, що Семен Березовський підмовив свого підданого Кунаша Горенчика (чи інакше Горильчака) і слугу Василя Катерининоного, аби ті «зневажали» Костя як тільки його побачать. Згадані особи нібито напали і побили його при дорозі, потім вчинили напад на дім, ломилися з сокирами всередину, повибивали вікна, кидали каміння,

⁷¹⁸ Там само. – Спр. 26 – Арк. 991.

⁷¹⁹ Там само. – Арк. 1036.

⁷²⁰ Там само. – Арк. 1038.

⁷²¹ Там само. – Арк. 1036–1037.

⁷²² Там само. – Спр. 36 – Арк. 558.

⁷²³ Там само. – Спр. 42 – Арк. 168, Спр. 43 – Арк. 1449, Спр. 44 – Арк. 500, 503, Спр. 45 – Арк. 905, 1144, Спр. 52. – Арк. 421, 425, Спр. 56. – Арк. 1646, Спр. 59 – Арк. 19.

завдали інших збитків⁷²⁴. Через деякий час Кость Скільський із сином Михайлом помстилися Перцовичу Березовському, напавши і добряче побивши палицями згаданого Василя Катерининого та поранивши сокирою Семенового підданого Кунаша Горильчака⁷²⁵. У подальшому Семен Перцович, очевидно, помирився із родиною Скільських, оскільки синам Костя у 1658–1670 рр. він кілька разів заставляв різні частки своєї маєтності і то на довготривалі терміни. До цього ж конфлікту можемо віднести якусь певну ворожнечу, яка існувала в Семена із Рашковичами Грабовецькими. У 1641 р. Семен був побитий палицею Федьком Рашковичем Грабовецьким⁷²⁶. Але конфлікт вдалось швидко владнати. Вже у 1642 р. Семен Березовський квітував Федька Грабовецького сина Леся з приводу завданих побоїв у тому, що не має до нього претензій, а з самим Лесем Грабовецьким уклав мирову угоду з приводу усіх претензій, які вони один до іншого мали⁷²⁷.

Ще один конфлікт виник у 1639 р. Семен брав у ньому участь як співучасник на боці свого тестя Станіслава Грабовецького. 12 вересня 1639 р. Андрій Височанський скаржився у суді на Станіслава Грабовецького, його сина Івана і Семена Березовського, що ті напали на нього, коли він перебував на землі Івана Грабовецького сина Іллі, образили безчесними словами і сокирою завдали ран на голові і на туловищі⁷²⁸. Сам Іван Грабовецький та його підданий Андрій з Тисменичан оскаржували Станіслава Грабовецького і його зятя Семена Березовського у крадіжці скошеного сіна та завданні тілесних ушкоджень сокирою⁷²⁹. 15 вересня 1639 р. Станіслав Грабовецький у свою чергу оскаржив Андрія Височанського у тому, що той мовляв п'яним увірвався в дім його підданого Маська, а потім і до нього додому, погрожував рушницею і пістолем його сину Івану і зятю Семену Березовському, а йому самому вистрілив у руку, поранивши великий палець

⁷²⁴ Там само. – Спр. 132 – Арк. 211–212.

⁷²⁵ Там само. – Арк. 215.

⁷²⁶ Там само. – Спр. 134 – Арк. 369.

⁷²⁷ Там само. – Спр. 30 – Арк. 1491.

⁷²⁸ Там само. – Спр. 132 – Арк. 798.

⁷²⁹ Там само. – Арк. 799.

на лівій руці⁷³⁰. Тут варто зазначити, що у судових записах, які стосуються даного конфлікту, ніде не вказано прізвиська Семена. Але оскільки про інших Семенів Березовських з Грабовця в той час нічого невідомо, то швидше за все, що йдеться саме про Семена Перцовича.

Відомий поодинокий епізод, коли Семен Перцович виступив в числі іншої дрібної шляхти с. Грабовця проти сусіднього великого землевласника Івана Кухарського. Трапилося це у 1641 р. Тоді Олександр Грабовецький Рашкович, Станіслав Грабовецький, Василь Грабовецький, Іван Грабовецький, Олександр Голинський, Семен Березовський, Роман Голинський, Юрко Голинський позивали згаданого Івана Кухарського за те, що він нібито наслав підданих з с. Богородчан і Ляхівців на їхні землі, а ті викрали та вивезли до володінь останнього сіно⁷³¹.

Що стосується родинних пов'язань та сім'ї Семена Перцовича Березовського, то можна припустити, що одружений він був двічі. Така наша обережність пов'язана з тим, що у всіх документах, які стосуються його першого шлюбу та нащадків від нього, згаданий Семен фігурує без прізвиська чи по-батькові. Наш висновок, що йдеться саме про Семена Перцовича, а не когось іншого, базується на тому факті, що відсутні дані про інших Березовських у с. Грабовці з таким самим іменем на середину – кінець XVII ст. Першою дружиною була донька Станіслава Грабовецького Єва, у шлюбі з якою народились сини Прокіп і Василь. Василь помер у молодому віці, не залишивши нащадків, а Прокіп згадується декілька разів у документах, переважно в зв'язку з успадкуванням майна по материнській лінії. Так, у 1677 р. батько уступив йому по своїй покійній дружині рухоме і нерухоме майно, як наявне, так і заставлене⁷³². У 1678 р. Прокіп Березовський, в числі інших спадкоємців, бере участь у поділі маєтку по своєму дідові Станіславу Грабовецькому⁷³³. Востаннє Прокіп згаданий у

⁷³⁰ Там само. – Арк. 803.

⁷³¹ Там само. – Спр. 134 – Арк. 601.

⁷³² Там само. – Спр. 56 – Арк. 1648–1649.

⁷³³ Там само. – Спр. 179 – Арк. 200, 628, 716, 830, Спр.180 – Арк. 1336–1337.

1703 р., коли він позивав у гродському суді галицького старосту Юзефа Потоцького⁷³⁴ за якийсь борг, який той мав ще перед його дідом Станіславом Грабовецьким, та який був заповіданий на церкву і монастир у с. Грабовці⁷³⁵. Нащадків Прокопа відслідкувати не вдалося.

Другою дружиною Семена Перцовича була Анна Васильківська, згадана вперше у 1644 р.⁷³⁶. У цьому шлюбі у них, здається, було двоє синів – Павло і Іван. Павло фігурує на сторінках актових книг лише одного разу. У 1681 р. він, від імені свого батька, оскаржив Олександра Редьку Голинського у присвоєнні пари волів і продажу їх за 130 флоринів⁷³⁷. У генеалогії Перцовичів Березовських від 1772 р. значиться, що Павло помер безпотомним⁷³⁸. Більше відомостей маємо про Івана, проте нами не було віднотовано жодної згадки, де б біля його імені значилось прізвисько «Перцович» або хоча б по-батькові. В документах він фігурує виключно як Іван Березовський. Ідентифікувати його як сина згаданого Семена вдалося лише завдяки легітимаційній справі його нащадків (1780-ті рр.). У ній читаємо, що для підтвердження свого шляхетського походження Перцовичі подали серед інших документів реляцію з січня 1685 р. У ній Іван Березовський із дружиною Оленою Голинською звинувачували Андрія Гурського та його дружину Христину Шумлянську у привласненні добр першого чоловіка Олени Степана Голинського⁷³⁹. Стверджувалося, що саме згаданий Іван Березовський був предком Перцовичів. Цієї версії притримуватимемося й ми. Із поданого для легітимації документу очевидно і було взято інфомацію для укладення генеалогії Перцовичів Березовських у 1772 р., облята якої збереглася серед фасцикулів галицького гродського суду за 1776 р. Із згаданої реляції, мабуть, було взято й ім'я дружини Івана. То ж в генеалогії вийшло, що Олена Голинська була матір'ю Олександра Перцовича

⁷³⁴ Юзеф Потоцький – військовий і політичний діяч, магнат, меценат. Див.: PSB. – Т. XXVIII/1, zeszyt 116. – S. 59–72.

⁷³⁵ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.199 – Арк. 1294–1295.

⁷³⁶ Там само. – Спр. 32 – Арк. 1331.

⁷³⁷ Там само. – Спр. 184 – Арк. 446.

⁷³⁸ Там само. – Спр. 305 – Арк. 13.

⁷³⁹ Там само. – Спр. 186 – Арк. 1166, Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 284. – Арк. 87.

Березовського⁷⁴⁰. Проте з інших судових документів відомо, що у Івана Березовського і Олени Голинської було лише двоє дітей – Федір і Софія⁷⁴¹, а про Олександра жодних згадок немає. Іван зі своєю дружиною Оленою Голинською, очевидно, мешкали в с. Перерісль⁷⁴². Так, 2 серпня 1683 р. подружжя Іван Березовський і Олена Голинська, власники дібр в селах Прерісль і Старуня, та їхній слуга Василь Голинський подали протестацію, у якій звинувачували Олександра Бжиського в нападі на їх двір в Старуні, побитті Олени, вибитті вікон і пошкодженні дверей⁷⁴³. Їх шлюб був достатньо короткий: вперше вони згадані як подружжя в 1683 р.⁷⁴⁴, а влітку 1686 р. Іван значиться у документах як вдівець із двома сиротами – Федором і Софією⁷⁴⁵. Можливо Олександр Перцович Березовський був сином Івана у його наступному шлюбі, але не можна виключити й помилки при написанні імені в судовому документі. У всякому разі ніяких подальших згадок про Федора Перцовича чи Софію Перцович ми не зустріли, їхня доля невідома, натомість Олександр Перцович син Івана згаданий у 1766 р.⁷⁴⁶.

Наступна після 1687 р. більш-менш певна згадка про Перцовичів Березовських з'являється через півстоліття, у 1739 р., коли Анна, вдова по Михайлові Бодругу, відступила сіножать звану «Груник» над річкою Ратунзевою у с. Вижньому Березові Анні Горчичці, вдові Леся Герчика Березовського⁷⁴⁷. З подальших записів знаємо, що Перцовичі в середині XVIII ст. вживали прізвисько Герцик або ж Герчик. Його, зокрема, зустрічаємо в документах із 1739 по 1767 р. (Чи належав до родини Перцовичів Петро Герчук чи то Герчак Березовський декілька разів згаданий в документах у 1737 р.⁷⁴⁸ не відомо, так само як невідомо чи мав якийсь

⁷⁴⁰ Там само. – Ф.5. – Оп.1.– Спр. 305 – Арк. 13.

⁷⁴¹ Там само. – Спр. 59 – Арк. 358.

⁷⁴² Перерісль – тепер село Надвірнянського району Івано-Франківської обл.

⁷⁴³ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.186 – Арк. 652, 654.

⁷⁴⁴ Там само. – Арк. 652, 654.

⁷⁴⁵ Там само. – Спр. 187 – Арк. 410.

⁷⁴⁶ Там само. – Спр. 304 – Арк. 601–602.

⁷⁴⁷ Там само. – Спр. 73 – Арк. 1228.

⁷⁴⁸ Там само. – Спр. 238 – Арк. 563, 564, 825, 2695.

стосунок до Перцовичів Михайло Герчик Березовський згаданий у 1630 р.⁷⁴⁹. Швидше за все, два останні шляхтичі були представниками якоїсь Нижньо-Березівської гілки Березовських, що користувалася схожим прізвиськом, але не була кровно пов'язана з Перцовичами Березовськими. Про це свідчить той факт, що у судових документах вони фігурують разом із шляхтичами з с. Нижнього Березова). На жаль ми не знаємо із наявних документів, які події відбувалися із сім'єю Перцовичів у відтинку часу із 1687 р. до 1739 р. Якимось чином ця родина переселилася із с. Грабовця чи то з с. Переросля назад до Вижнього Березова, звідки вони й походили. Нам не вдалось відшукати жодних прижиттєвих згадок про Іванового сина Олександра Перцовича. Натомість із документів гродського і земського судів добре відомими є представники наступного покоління, а саме двоє синів Олександра – Михайло і Семен. Про третього сина Федора маємо досить скупі та плутані відомості із облятованої генеалогії і легітимаційної справи та жодної згадки в документах гродського чи земського судів. Ще якийсь Василь Перцович Герчик, що разом з Михайлом Перцовичем Герциком у 1751 р. згаданий у одній з протестацій шляхти Березова, а у 1764 р. з тим же Михайлом Перцовичем Герциком підписався як свідок під testimoniaми Телепанів Березовських та Карповичів Малковичів Березовських, міг бути четвертим сином Олександра⁷⁵⁰. Однак про нього окрім цих згадок інших відомостей не виявлено. Немає його і в генеалогії Перцовичів від 1776 р.

Михайло Перцович – мабуть, найстарший син Олександра, – вперше згаданий у 1751 р. у позові березівської шляхти проти магната Христофора Мержеєвського та його адміністратора Андрія Раковського⁷⁵¹. З цього часу він, аж до своєї смерті в 1780 р., доволі часто укладав різноманітні угоди та брав участь в майнових суперечках, будучи одним з найактивніших представників шляхетської громади с. Вижнього Березова. За три десятиліття (з 1751 по 1780 рр.) він 32 рази фігурував у різних записах Галицького

⁷⁴⁹ Там само. – Спр. 20 – Арк. 717.

⁷⁵⁰ Там само. – Спр. 284 – Арк. 79–81, 83–84.

⁷⁵¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.260 – Арк. 1123–1127.

городського і земського судів, в той час як, наприклад, його брат Семен – лише декілька разів згадується побіжно, а про ще одного брата Федора, як вже згадувалось, взагалі жодної згадки в судових документах віднайти не вдалося.

Таку асиметрію даних щодо представників однієї і тієї ж самої сім'ї важко пояснити. Однією з причин могла бути різниця у майнових статках, оскільки бідні шляхтичі не могли собі дозволити ані якихось значних майнових операцій, ані дорогих судових процесів. Однак сини ділили спадок по своїх батьках порівну. Тому розбагатіти можна було або за рахунок вдалого шлюбу, або внаслідок власної праці і ділової активності, або ж насильно захоплюючи майно родичів і сусідів, посилаючись при цьому на суперечки з приводу успадкування землі чи іншого майна. Щодо першого, то дружина Михайла Перцовича Маріанна, яка походила з Романчичів Березовських, 5 вересня 1763 р. отримала в посаг від своєї матері Анни землі, що були дані їй самій колись як придане від батьків (землю і сад звану «Під черешнями», половину іншого саду і ще одну сіножать)⁷⁵². Це було не так вже й багато як на тодішні реалії, але все ж таки це були земельні частки, а не просто посаг грошима і худобою. Також знаємо із декількох згадок у судових справах, що сини Михайла Перцовича, а, очевидно, й він сам, займались торгівлею сіллям (чумакуванням), що було на той час прибутковим⁷⁵³. Щодо іншого, то загалом у другій половині XVIII ст. Перцовичі були втягнуті в чотири тривалих конфлікти із місцевою березівською шляхтою: один – з Романчичами Березовськими, другий – з Томичами Березовськими і Дахненками Березовськими, третій – з Урбановичами Березовськими, і четвертий – з Негричами Березовськими. Причиною трьох перших конфліктів були майнові суперечки, при чому із Романчичами Березовськими і Урбановичами Березовськими це була боротьба за успадкування земель, які Перцовичі намагалися утримати силою.

⁷⁵² Там само. – Спр. 284 – Арк. 820–821.

⁷⁵³ Там само. – Спр. 314 – Арк. 394.

Причиною першого конфлікту став договір застави. З його обляти дізнаємось, що у 1760 р. Григiр (в документах його також iменовано Георгiєм) Романчич Березовський, син Олександра вiд першого шлюбу, вiддав Михайловi Перцовичу Герцику в заставу за 410 злотих так званий «Великий город» пiд горою Ратундул (пiзніше в документах ця частка фiгурує також як «Велика левада»). Вiддав з тiєю умовою, що право викупу матимуть лише сам Григiр або ж його молодший брат Степан. Якби ж до Михайла мав якiсь претензiї брат Степана через його половину, то спочатку брат повинен був сплатити ще батькiвський борг у сумi 9 талерiв. Далi в договорi, очевидно через якийсь час, була зроблена приписка вiд iменi вдови по померлому Григору Єви про те, що Михайло сплатив євреям та iншим кредиторам борги покійного чоловiка в сумi 6 талерiв⁷⁵⁴. З iншого боку у 1761 р. Марiанна, вдова по Олександрi Романчичу, скаржилася в судi, що пiсля смертi чоловiка його син вiд першого шлюбу Георгiй (Григiр) вiдiбрав у неї та її сина Степана частки у с. Березовi та рiзне рухоме майно. Згаданi частки вiн вiддав у заставу Михайлу Герцику Березовському i Степану Якубовському i тi, нiбито, користуються ними та не повертають їй⁷⁵⁵. У 1766 р. Михайло судився вже з братами Иваном i Йозефом Романчичами та їх дядьком Георгiєм за цю взятую ранiше в трирiчну заставу у покійного Григора Романчича частку. Иван i Йозеф були рiдними братами дружини Михайла Перцовича Марiанни, а Георгiй Романчич Березовський був їх дядьком. Романчичi старалися силою вiдiбрати надiл, що належав колись їх родинi, перешкоджаючи Михайлу Перцовичу Березовському користуватися ним, хоча той i володiв письмовим контрактом застави i квитом Григорової вдови про сплату боргiв небiжчика⁷⁵⁶. У свою чергу Романчичi заявляли, що 20 лютого 1764 р. Григорiв брат Степан Романчич (на момент наступних судових розборiв у 1767 р. був покійним) уступив власну половину частки званої «Велика левада» своїм двоюрiдним братам Ивану i Йозефу та дядьковi

⁷⁵⁴ Там само. – Спр. 284 – Арк. 822.

⁷⁵⁵ Там само. – Спр. 276 – Арк. 3641–3642.

⁷⁵⁶ Там само. – Спр. 290 – Арк. 2180.

Георгієві⁷⁵⁷. Цього ж року Михайло Перцович повторно скаржився у суді на Романчичів, що ті не віддають належне придане для його дружини Маріанни, сестри Романчичів, та спричинилися до крадіжки у позивача опришком Іваном Жупником 60 талерів, 40 возів дерева, 10 кварт⁷⁵⁸ вівса, винесли до себе додому 60 сіток сіна, привласнили його землю і наводять неправдиві докази, ніби це їх власність⁷⁵⁹.

Суперечка щодо згаданої землі тривала ще довго. У 1772 р. Михайло Перцович позивав сина Григора Романчича Степана і його рідню⁷⁶⁰. Через рік виявилось, що і у Романчичів є претензії до Перцовичів. Так, на початку 1773 р. Анна вдова по Петру Романчичу із своїми дітьми подала позов проти іншої частини сімейства Романчичів, а також Михайла Перцовича з синами. Йшлося про те, що Олександр і Георгій Романчичі після вбивства їх рідного брата Петра забрали коня вартістю 14 талерів, 10 волів, грошей готівкою 200 злотих, пістолі і рушниці та ще багато чого іншого. Михайло Перцович із дружиною Маріанною привласнили і уживають вже 8 років якусь землю Романчичів, крім того Михайло із синами напав на її сина Івана, коли той їхав мажею упряженою волами до соляної бані щоб купити сіль, побив його, а потім разом із своєю дружиною Маріанною ще й увірвався в дім Романчичевої вдови та облаяв і побив там іншого її сина⁷⁶¹. Більше того, Перцовичі продовжили свої напади і на інших Романчичів. Дещо пізніше, у лютому 1773 р. Михайло Перцович із синами Григором і Іваном, та Григоровою дружиною напали на дорозі на дружину Юрка Романчича Березовського Єву з Куничичів Березовських, їх сина Івана та Семена Куничича Березовського, коли ті поверталися з присілка Баньок⁷⁶², та сильно побили їх палицями. Зробили це так, що Семен Куничич не міг явитися в суд, бо лежав на ліжку вдома із побитою головою і саднами по всьому тілі, а в

⁷⁵⁷ Там само. – Ф.6. – Оп.1.– Спр. 98 – Арк. 950–951, 994.

⁷⁵⁸ Кварта – давня міра об'єму, становила $\frac{1}{4}$ діжки.

⁷⁵⁹ ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.98 – Арк. 999–1000.

⁷⁶⁰ Там само. – Ф.5. – Оп.1.– Спр. 299 – Арк. 157.

⁷⁶¹ Там само. – Арк. 343–345.

⁷⁶² Баньки – тепер Баня Березівська, село Косівського р-ну Івано-Франківської обл., виділилась в XVIII ст. із Вижного Березова спочатку як присілок, а потім як окреме село.

дружини Юрка Єви був вибитий зуб і поставлені синець під оком та гуля на чолі⁷⁶³. Зрештою у березні 1773 р. між Михайлом Перцовичем та його дружиною Маріанною та Анастасією вдовою по Георгію Романчичу із її синами Андрієм, Михайлом та Василем було укладено мирову угоду. Сторони квітували одна одну з приводу шкод і більше претензій обіцяли не пред'являти⁷⁶⁴.

Інший конфлікт прослідковується в судових актах із 26 січня 1761 р., коли галицький гродський субделегат Михайло Томич Березовський від імені свого дядька (теж Михайла) і Георгія Дахненка Березовського заявляв в суді, що Михайло Герцик Березовський не задовольняючись тим, що раніше захопив значну частину городу у Михайла Томича Березовського, зібрав своїх поплічників більше 20 осіб, і вони разом напали на двір Михайла Томича Березовського, сильно його побивши обухами сокир. Окрім того напали на двір Георгія Дахненка Березовського, який був племінником Томича, і не заставши господаря, розігнали всю родину з дому, забрали з собою пару волів і шість корів. Крім того Перцович, заявив, що віддасть худобу тоді, як Дахненко напише йому донацію на сіножать, а як не дасть донацію, то буде продовжувати його грабувати⁷⁶⁵. Михайло Перцович Березовський домігся свого, бо 28 березня 1764 р. Георгій Дахненко таки надав донацію, уступивши Михайлу Герцику Перцовичу, сину Олександра Герцика Перцовича сіножать біля р. Ратунзеви коло урочища Круглий Ольшаник у Вижньому Березіві⁷⁶⁶. На цьому конфлікт, очевидно, себе вичерпав.

Про початок третього конфлікту дізнаємось із реляції возного, що прибув 14 червня 1772 р. у с. Вижній Березів, щоб оглянути разом із двома свідками з поміж місцевої шляхти і описати відібрану Михайлом Перцовичем частину маєтку Михайла Урбановича Березовського. Згідно

⁷⁶³ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.299 – Арк. 495–496.

⁷⁶⁴ Там само. – Спр. 497 – Арк. 964.

⁷⁶⁵ Там само. – Спр. 274 – Арк. 155–156.

⁷⁶⁶ Там само. – Спр. 495 – Арк. 292, Спр.304 – Арк. 601.

опису Перцович захопив двір, огорожений плотами, із хатою, частиною саду, що налічував 140 дерев, а в іншій частині саду, зніс плоти і напустив кіз і худобу, що б ті випасли все. Самого Михайла Урбановича, коли той прийшов з'ясувати ситуацію, його супротивник наказав побити своєму слугі і той накинувся на нього з сокирою⁷⁶⁷. Контекст ворожнечі стає більш зрозумілим із судового позову 1776 р. Михайло Урбанович із своєю дружиною Анастасією з Симчичів Березовських скаржились, що після того як помер безпотомним рідний брат Анастасії Петро, Михайло Перцович захопив його двір званий «Моцоковка» із хатою і садом та з 1768 р. утримував його у власності, а саму Анастасію не лише звідти вигнав, але й побив до крові⁷⁶⁸. Тут треба згадати, що тещею Михайла Перцовича, як випливає з документів, була рідна сестра Андрія Моцока Філійовича Березовського, котрий приходився дідом згаданій Анастасії. То ж спір ішов за спадок по материнській лінії. Квит Михайла Урбановича від 29 липня 1774 р., даний Михайлу Перцовичу в повітовій канцелярії м. Надвірна свідчить, що Урбанович отримав 20 злотих з рук Перцовича як присуджене відшкодування за побиття, мабуть, дружини Урбановича⁷⁶⁹. Але пристрасті навколо спірної землі після цього не вляглися. У 1776 р. Маріанна, дружина Михайла Перцовича за відсутності свого чоловіка, разом із сином Петром та дочкою Анною та племінником Іваном Перцовичем скаржились у суді на Михайла Урбановича та його дружину Анастасію. Зі свідчень наданих у суді Урбановичі силою відібрали у Перцовичів двір званий Моцоковка із хатою, якими останні володіли близько 10 років, самих Перцовичів з хати вигнали, а Анну дочку Перцовичів, що була заміжньою за Іваном Геником Березовським, побили і облаяли та розірвали на ній сорочку, кидали камінням, захопили урожай тощо. Все це не зважаючи на отримання 20 злотих відшкодування у 1774 р.⁷⁷⁰. У даному епізоді маємо першу

⁷⁶⁷ Там само. – Спр. 304 – Арк. 603, Ф.6. – Оп.1. – Спр.100. – Арк. 530.

⁷⁶⁸ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр. 103 – Арк. 800–801.

⁷⁶⁹ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр. 306 – Арк. 1059.

⁷⁷⁰ Там само. – Арк. 1057, 1117–1118.

персоніфіковану згадку про двох із відомих 14 дітей Михайла Перцовича. На цьому історія конфлікту між Перцовичами і Урбановичами навколо спірного маєтку «Моцоковка» обривається, подальшого перебігу подій у цій справі судові документи не зафіксували.

Щодо останнього конфлікту, то він був доволі специфічним. Із судової справи за 1772 р. відомо, що Михайло Перцович із дружиною Маріанною були одними із зачинщиків і підбурювачів дивної ексгумації тіла покійної дружини Якоба Негрича Березовського Анастасії⁷⁷¹. Негричі, очевидно, довго не пробачали цього Перцовичам, що вилилось пізніше в переслідування ними дружини та синів Михайла Перцовича.

Оборудок Михайла Перцовича, до яких по судових документах не прослідковувалися б якісь супутні конфлікти, не так вже й багато, але все ж вони є. Так, у 1766 р. Петро Редька Голинський відступив Михайлу частку біля соляної бані під лісом звану «Лазок»⁷⁷². У березні 1775 р. Микола Філійович Березовський продав Перцовичу частку звану «Лаз» у с. Вижньому Березові за 91 злотий⁷⁷³. Пізніше в жовтні цього ж року Михайло викупив у Івана Малковича Березовського за 104 злотих ще одну частку у с. Вижньому Березові звану «Великий лазок»⁷⁷⁴.

У 1780 р. Михайло Перцович уже був покійним. Про це ми дізнаємося з судової справи, яку провадила його вдова Маріанна, котра огородила поле «Лаз Протасов'ят», що з давніх часів було у власності її чоловіка, та посіяла там просо. Її сини в цей час поїхали продавати сіль, а тому давнім ворогам родини випала нагода відплатити за завдані кривди. Василь з сином Йосипом і Іван з сином Михайлом Негричі Березовські, Василь Урбанович Фіцак Березовський і Якоб Гошовський порубали огорожу на згаданому полі та напустили худобу. В результаті було витолочене посіяне просо. Спроба Маріанни відновити загорожу закінчилась невдачею – її знову порубали і

⁷⁷¹ Там само. – Спр. 298 – Арк. 627–629.

⁷⁷² Там само. – Спр. 304 – Арк. 601–602.

⁷⁷³ Там само. – Спр. 497 – Арк. 171.

⁷⁷⁴ Там само. – Арк. 240.

понищили. Маріанна звернулась зі скаргою до Коломийського повітового суду, суддя якого дав завдання шляхетському наміснику с. Вижнього Березова Степану Урбановичу Березовському розібратися в цій справі на місці. Однак оскільки Степан був ще й родичем позваних, то це не вирішило ситуацію. Як стверджувала Маріанна, намісник написав якийсь неправдивий свідчення, згідно з яким це поле було громадським, а Перцовичева вдова самовільно зайняла його. Коломийський суддя виніс вирок не на користь Маріанни та заборонив користуватись цим полем. Постанову було зачитувано у корчмах і різних публічних місцях. Далі Петро і Іван Васкули і Михайло Романчич Березовські напали на дорозі на Петра Перцовича, сина Маріанни, і побивши його відібрали шапку і одяг. Василь Негрич Березовський з сокирою напав на дорозі на дочку Маріанни Анну, дружину Якова Геника Березовського, та зірвав з її голови завиття, що коштувало 4 злотих. Син Георгія Романчича Іван та Георгій Вертополан Березовський напали на Григорія Перцовича, котрий їхав з с. Баня Березівська, а у самої Маріанни відібрали жито (Іван і Степан Урбановичі 8 ділеток жита по 6 злотих кожна, а Вертополан – 4 ділетки жита по 6 злотих кожна)⁷⁷⁵.

У 1780 р. маємо ще одну згадку про синів Михайла – Григорія і Петра Перцовичів в позові Василя і Георгія Малковичів Березовських з Грабовця. Йшлося про те, що в діда Малковичів, хоча він і мешкав у с. Грабовці, залишалась якісь частки у с. Вижньому Березові, якими, очевидно, користувався дядько Малковичів Василь Малкович, котрий помер не залишивши потомства. Після його смерті кілька родин Березовських, серед них і брати Перцовичі, присвоїли собі володіння Малковичів і не віддавали законним власникам⁷⁷⁶. У тому ж році маємо згадку і про інших синів Михайла Перцовича – Федора, Михайла і Василя⁷⁷⁷.

Про дочок Михайла і Маріанни Перцовичів відомо зі збереженого в легітимаційній справі заповіту останньої з 1796 р. Цікаво, що у них було по

⁷⁷⁵ Там само. – Спр. 314 – Арк. 394–396.

⁷⁷⁶ Там само. – Ф.6. – Оп.1.– Спр. 107 – Арк. 518.

⁷⁷⁷ Там само. – Ф.5. – Оп.1.– Спр. 314 – Арк. 364.

дві доньки із іменами Анна і Олена. Перша Анна була заміжня за Якобом Геником Березовським⁷⁷⁸, а друга Анна – за Іваном⁷⁷⁹ Геником Березовським. В свою чергу перша Олена була віддана за Гаврила Скільського, а друга Олена – за Дмитра Геника. Те, що це не помилка, підтверджують нам легітимаційні справи Геників і Скільських. Інші їх дочки: Маріанна була дружиною Іллі Негрича Березовського, Софія – Семена Кузича Березовського, Тереза – Якоба Симчича Березовського, Анастасія – Івана Голинського⁷⁸⁰. У заповіті згадано чотирьох синів Маріанни і Михайла Перцовичів, а саме двох старших Петра і Григора, котрі вже були давніше одружені і жили окремо, та двох молодших, неодружених Василя і Федора, котрі жили разом із матір'ю. Ще один син – Михайло, згаданий в документах з 1780 р. очевидно помер безпотомним у молодому віці. Про ще одного Михайлового сина Івана, котрий теж помер молодим і не залишив потомства розповідали свідки виставлені Перцовичами у 1830- тих рр. підчас чергового етапу легітимації.

Ще одного з синів Олександра Перцовича Семена (інакше Самуеля) вперше в документах згадано у 1772 р. Обидва брати – Михайло і Семен – були тоді свідками угоди між Лазаровичами Березовськими і Куничичами Березовськими⁷⁸¹. З 1776 р. маємо згадку про Семенового сина Івана, одруженого на Олені Гошовській. Починаючи з 1760 р. майже два десятиліття між двома гілками родини Гошовських тривали судові тяжби з приводу поділу майна, ворожнеча, взаємні напади, побиття та грабунки. Спир, зокрема, йшов за частку звану «від Лунги до Лумшори». У 1776 р. Олена разом з чоловіком і тестем позивали Василя, Георгія і Якоба Гошовських через побиття ними до смерті матері Олени Маріанни, а також грабунок різних речей та худоби, привласнення спірної землі⁷⁸². У 1778 р. Якоб Мороз Гошовський, не зважаючи на постанову суду, знову увірвався в

⁷⁷⁸ Там само. – Арк. 394.

⁷⁷⁹ Там само. – Спр. 306 – Арк. 1057.

⁷⁸⁰ Там само. – Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 284. – Арк. 74–75.

⁷⁸¹ Там само. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 317 – Арк. 1423.

⁷⁸² Там само. – Спр. 305 – Арк. 1290, Спр. 306 – Арк. 964–965, 1118.

маєток Григорія Мороза Гошовського, де погрожував йому і його зятеві Івану Перцовичу⁷⁸³. Загалом відомості про Семена Перцовича і його нащадків на сторінках давніх актів доволі скупі. Нам вдалося віднайти всього три судові документи, у яких він фігурує. Семенів син Іван згадується починаючи із 1776 р. Про інших синів Семена відомостей у актах галицьких гродського і земського судів, окрім облятованої генеалогії, немає. Можна припустити, що на момент коли ці інстанції перестали існувати, вони були ще неповнолітніми.

Варто зазначити, що коли була потреба, не зважаючи на наявні внутрішні суперечки і конфлікти, різні родини березівської шляхти разом протистояли проти зазіхань великих землевласників на землі їх родового гнізда. Так, Михайло Перцович, як вже згадувалось, разом із іншою шляхтою с. Березова судились із магнатом Христофором Мержеєвським та адміністратором його березівських володінь Андрієм Раковським. Конфлікт тривав ціле десятиліття. Раковський намовив ніби-то Бодругів Березовських, які після вбивства Петра Романчича стали очевидно під його протекцію, викрасти давній привілей на с. Березів, наданий братам Шандру, Станку і Ваську королем Владиславом II Ягайлом. Цей привілей для березівської шляхти, яка вела свій родовід від згаданих трьох братів, неодноразово служив доказом їх прав на займані маєтки при різних межових спорах із великими землевласниками. У 1751 р. місцевим шляхтичам вдалось утримати привілей у своїй власності і перестраховуючись, вони навіть ще раз його облятували у галицькому гродському суді⁷⁸⁴. У 1760 р. Раковський намовив опришків, котрі напали на цілий ряд березівських родин. Потерпів і Михайло Перцович. Його витягнули з хати, пов'язали і забрали з собою кудись до лісу, де тримали день і ніч, вимагаючи 100 злотих⁷⁸⁵. У 1765 р. Михайло Перцович, в числі іншої шляхти с. Вижного і Нижнього Березова, судився із

⁷⁸³ Там само. – Спр. 310 – Арк. 1333.

⁷⁸⁴ Там само. – Спр. 260 – Арк. 1123–1127.

⁷⁸⁵ Там само. – Спр. 272 – Арк. 2064–2067.

белзьким воєводою Миколаєм Потоцьким⁷⁸⁶ за ліси і землі с. Березова з боку Печеніжина, які той захопив⁷⁸⁷. У 1767 р. його слуги, піддані та дворові козаки з боку с. Слободи Рунгурської здійснили напад на маєтки шляхти Вижнього Березова, багатьох побили і пограбували. Постраждали і Михайло Перцович із своєю дружиною Маріанною – їх обох тяжко побили⁷⁸⁸. Потоцькі очевидно хотіли захопити частину лісів і пасовищ березівської шляхти зі сторони так званого Печеніжинського ключа. Дрібна шляхта продовжувала вперто відстоювати свої права, правда із перемінним успіхом. Через деякий час, у 1780 р. шляхта с. Вижнього Березова, серед них і Семен Перцович із племінниками Григорієм, Петром, Федором, Михайлом і Василем Перцовичами, знову судилися із власниками Печеніжина Миколаєм і Теодором Потоцькими та їх урядниками, слугами, смоляками та підданими через напад на с. Березів та пограбування багатьох родин.⁷⁸⁹

В кінці слід зауважити, що генеалогія цього роду досить добре реконструюється. Впродовж більш ніж двох століть (з 1589 р. по кінець XVIII ст.) налічуємо вісім поколінь Перцовичів Березовських, майже всі згадувані в документах особи цього роду вписуються в єдину генеалогічну схему. Як уже зазначалося Перцовичі також користувалися двома додатковими прізвищами – Степанкович (коротко в першій третині XVII ст.) і Герцик (в другій половині XVIII ст.).

IV. 11. Романчичі Березовські.

Протопласт роду Роман Косовчич Березовський мешкав у Вижньому Березові десь в середині – наприкінці XVI ст. Його син Ігнат згаданий серед

⁷⁸⁶ Микола Василь Потоцький – польський магнат, меценат, скандаліст XVIII століття, урядник Речі Посполитої. Староста Канівський, корсунський, богуславський, воєвода белзький, мальтійський кавалер. PSB. – Т. 28. – С. 113–115.

⁷⁸⁷ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.286 – Арк.273.

⁷⁸⁸ Там само. – Спр. 291 – Арк. 1085.

⁷⁸⁹ Там само. – Спр. 314 – Арк. 364.

перерахованих Косовчичів під час одного з судових спорів у 1608–1609 рр.⁷⁹⁰ Окрім того, у 1612–1614 рр. Ігнат разом із іншою шляхтою Вижнього Березова та підданими судився із найманцями, слугами та підданими Андрія Белжецького за напад на Вижній Березів і пограбування багатьох родин⁷⁹¹. Ігнат мав синів Івана, Федя, Павла, Степана, Лучку і, можливо, Юрка. Іван і Павло Романчата Березовські у 1629 р. були учасниками угоди між шляхтою Вижнього Березова і теребовлянським старостою Адамом Балабаном⁷⁹². Вони ж брали участь на стороні Балабана у нападі на маєтки Іоана Белжецького у Вижньому Березові⁷⁹³. У 1643 р. син Ігната Павло отримав від Романа Димидовича Березовського частку у Хотимирі⁷⁹⁴.

У наступному поколінні вдається ідентифікувати трьох синів Павла – Степана, Федора та Івана. Четвертим сином Павла міг бути Михайло. У документах їх іменовано Романчатами, Романчуками, Романчичами, а з 1662 р. зустрічаємо також інше їхнє прізвище – Фолосулець або Фолосов. Окрім того під 1666 р. єдиний раз зафіксовано ще одне їхнє прізвище – Марін. Найпершим із братів на сторінках актів з'являється Степан. Він у 1643 р. відступив Яну Белжецькому свої права на суму 150 злотих, які раніше були випозичені Адамом Балабаном⁷⁹⁵. Про Федора знаходимо згадку у 1662 р. Тоді Данило Мединський з Нижнього Березова скаржився на братів Степана і Федора Фолосуляків, Петра Романчича та Саву і його сина Олексія Березовських, що ті напали на нього по дорозі і побили⁷⁹⁶. Про третього брата Івана дізнаємось найпізніше. Під 1666 р. він фігурує в одній із протестацій. Тут він названий Іваном Маріним Фолосульцем. Поруч записаний Михайло Марін, котрий міг бути Івановим братом⁷⁹⁷.

⁷⁹⁰ Там само. – Спр.112. – Арк.852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341.

⁷⁹¹ Там само. – Спр.115 – Арк.56–58.

⁷⁹² Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.929.

⁷⁹³ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.133. – Арк.1158, Спр.135. – Арк.1224, Спр.140. – Арк.586–587.

⁷⁹⁴ Там само. – Спр.31. – Арк.169.

⁷⁹⁵ Там само. – Спр.31. – Арк.609.

⁷⁹⁶ Там само. – Спр.153. – Арк.1492.

⁷⁹⁷ Там само. – Спр.161. – Арк.936–937.

У 1662–1670 рр. натрапляємо на згадки про Петра Романчича Березовського, який, зокрема, фігурує у пописі шляхти галицької землі від 1670 р.⁷⁹⁸. Відомо, що він був зятем березівського священника Григорія Голинського, проте документи не вказують, ким він приходився братам Романчичам.

Із онуків Павла відомими є Марко, син Івана, та двоє дітей Степана і Анни Урбановичівни Березовської – Якоб і Фенна, яка була заміжньою за Матвієм Дроняком Березовським. Марка бачимо у 1695 р. серед шляхти, що провадила процес із Андрієм Редькою Голинським⁷⁹⁹. Відтоді він стає частим фігурантом різних конфліктів і судових процесів, а надто коли вирости його сини, які починаючи із 1720-их рр. пліч-о-пліч із батьком виступають із ним як в спорах за землю із сусідами і родичами, так і в нападах, побиттях і грабунках. В одному з таких конфліктів у 1727 р. дістається й самому Маркові, якого добряче побили у містечку Яблунові Томичі і Бодруги Березовські⁸⁰⁰. Проте йому вдалось видужати і до кінця 1730-их рр. він був ще досить активним главою сімейства. Дружина Марка називалась Параска. У них було доволі багато дітей. Починаючи від 1706 р. ми натрапили в документах принаймні на імена дев'ятьох його синів: Іван, Василь, Федір, Олекса, Петро, Микола, Юрко, Семен і Михайло. Про деяких з них дані фрагментарні, як наприклад, про Івана, який згадується всього один раз у 1706 р.⁸⁰¹. Обмаль інформації про Миколу і Семена, які лише кількаразово з'являються на сторінках документів як учасники певних конфліктів⁸⁰². Цього не скажеш про інших братів, котрі фігурують чи не в кожній другій судовій справі середини XVIII ст., що стосувалася Березовських⁸⁰³. Сини

⁷⁹⁸ Там само. – Спр.168. – Арк.696.

⁷⁹⁹ Там само. – Спр.193. – Арк.1780, 1789, Спр.194. – Арк.364.

⁸⁰⁰ Там само. – Спр.226. – Арк.370, 457, 526.

⁸⁰¹ Там само. – Спр.202. – Арк.1744.

⁸⁰² Там само. – Спр.226. – Арк.457, 526, Спр.227. – Арк.1339, 1432–1433, Спр.231. – Арк.1570.

⁸⁰³ Там само. – Спр.231. – Арк.1891, 2062, 2268, Спр.233. – Арк.550, 1002, Спр.234. – Арк.431, 462, Спр.235. – Арк.90, Спр.236. – Арк.306, 1043, 1084, Спр.237. – Арк.59, 535, 536, 552, 652, 872, 981, 989, 990, 2043, Спр.238. – Арк.493, 706, 884, 970, Спр.240. – Арк.587, 1187, Спр.241. – Арк.941, Спр.242. – Арк.195, 939, Спр.244. – Арк.665, Спр.245. – Арк.43, 527, 528, Спр.247. – Арк.607, 736, 863, Спр.250. – Арк.107–111, 115, Спр.253. – Арк.744, Спр.255. – Арк.705, 707, 710, 726, 1166, Спр.258. – Арк.1592–1595, Спр.259. – Арк.80–82, 506, 1314–1315, 1365–1368, 1586–1588, Спр.260. – Арк.519, 854, 961, 962, Спр.268. – Арк.1110.

Марка отримали також нове прізвисько Маркові, але одночасно у документах вживано і прізвиська Фолосул і Романчич. У наступному поколінні родина значно розрослася і загалом числила більше двох десятків осіб. Так, у Олександра Романчича було двоє синів від різних шлюбів – старший Григорій і молодший Степан⁸⁰⁴. По Петру Романчичу залишились сини Іван і Йозеф та три дочки – Анна, Маріанна і Тереза⁸⁰⁵. У Юрка Романчича з Анастасією з Бодругів Березовських було чотири сини – Андрій, Іван, Василь, Михайло та три дочки – Маріанна, заміжня за Федором Скільським, та ще одна Маріанна, заміжня за Василем Скільським, Анастасія або Анна заміжня за Василем Підгородецьким⁸⁰⁶. У Михайла Романчича із Анною Філійовичівною Березовською була лише дочка Маріанна, заміжня за Іваном Ільницьким⁸⁰⁷. Василь Романчич помер досить рано, залишивши дітей Михайла, Григора, Івана, Якова, Василя, Юрка, Феську і Марусю народжених у шлюбі із Геленою Язвінською. В подальшому за ними закріпилося додаткове прізвисько – Галуки⁸⁰⁸.

Повертаючись до ще одного онука Павла Романчича Якоба, мусимо сказати, що він прожив доволі довге життя. Останній судовий запис від його імені був зроблений у 1739 р. – через 57 років з часу першої згадки про нього в актових книгах. У шлюбі із Анною Жураковською мав двох дочок – Анну, заміжню за Степаном Зубком Негричем, і Єву, заміжню за Якобом Васкулом⁸⁰⁹.

Маємо й окрему невелику гілку Романчичів Березовських, що походили від Михайла, котрий, як уже згадувалось, міг бути четвертим сином Павла Романчича. За життя Михайло тричі фігурує в документах – у 1666, 1695 і 1708 рр.⁸¹⁰. У нього в шлюбі із Анною з Філійовичів

⁸⁰⁴ Там само. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.98. – Арк.769–770, 950–951, 994.

⁸⁰⁵ Там само. – Спр.101. – Арк.654, 979.

⁸⁰⁶ Там само. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.497. – Арк.964, Ф.6. – Оп.1. – Спр.101. – Арк.981.

⁸⁰⁷ Там само. – Спр.299. – Арк.347, 491, Ф.6. – Оп.1. – Спр.101. – Арк.356, Спр.104. – Арк.67.

⁸⁰⁸ Там само. – Спр.255. – Арк.1163–1165, Спр.259. – Арк.1314–1316, Спр.260. – Арк.854–855, 985, Спр.261. – Арк.127–128, 1542, Спр.270. – Арк.455, Спр.276. – Арк.3347, Спр.284. – Арк.697, Спр.306. – Арк.55.

⁸⁰⁹ Там само. – Спр.185. – Арк.296–297, Спр.192. – Арк.993–994, Спр.193. – Арк.1780, Спр.206. – Арк.1829–1831, Спр.222. – Арк.1168, Спр.242. – Арк.942.

⁸¹⁰ Там само. – Спр.161. – Арк.936–937, Спр.193. – Арк.1780, 1789, Спр.194. – Арк.364, Спр.225. – Арк. 295.

Березовською було двоє синів – Андрій і Федір. Вони, як і решта Романчичів, мешкали у Вижньому Березові і у 1720–1730 рр. неодноразово були фігурантами різних справ. Відомо, що Федір із Маріанною Скільською мав дві доньки– Анну, заміжню за Григором Геником, і Олену, заміжню за Петром Бережницьким⁸¹¹. Про нащадків Андрія нічого не відомо.

Під кінець XVIII ст. Романчичі стали одним з найбільш розгалужених і чисельних родів березівської шляхти. Деякі сім'ї, очевидно, збідніли, бо не всім вдалось подати документи для проходження легітимації, якась частина виемігрувала з родинного гнізда і осіла деінде. Так, Михайло Романчич Галюк, згадуваний як опришок, що був разом з Довбушем, зрештою переселився до Кимпулунга (Румунія). Його син Дмитро жив на Поділлі, де спробував підтвердити шляхетське походження на початку XIX ст.⁸¹².

Таким чином Романчичі Березовські, виокремившись на початку XVII ст. з вижньо-березівського роду Косовчичів Березовських, до кінця XVIII ст. сформували доволі розгалужений і великий рід. За два століття нараховуємо сім поколінь у їхньому родоводі, котрий вдається реконструювати відносно досить добре. З додаткових особових і сімейних прізвиськ, якими користувалися Романчичі, в судових документах зафіксовані наступні: Фолосулець, Марін, Марков, Галюк.

IV.12. Телепани Березовські.

Представники цієї невеликої родини Березовських походять від Дем'яна Березовського, котрий мешкав у с. Нижній Березів наприкінці XVI – першій чверті XVII ст. Єдиний його відомий син Іван вперше згаданий під 1626 р., коли сам Дем'ян був уже покійним. Саме прізвисько «Телепан» вперше з'являється в актах у 1633 р. В подальшому в документах знаходимо

⁸¹¹ Там само. – Спр.225. – Арк.126, 137, 291, 305, Спр.230. – Арк.111, 128, 246, 247, Спр.231. – Арк.1342, Спр.234. – Арк.286.

⁸¹² ЦДІАК. – Ф.481 (Центральна комісія для ревізій дій дворянських депутатських зібрань Київської, Подільської і Волинської губерній.). – Оп.2. – Спр.1007. – Арк.126.

різні варіанти його написання, як то «Telepul», «Telepan», «Telipan», «Telepanow», «Thelepanow», «Telepa», «Telepanowicz», «Telephunowicz», «Telepanczuk», «Telepanczak», «Telapanczuk» тощо.

В той час, як про Дем'яна нічого, окрім імені, невідомо, інформація про Івана представлена у декількох судових записах. Так, у 1626 р. Гаврило Склепович Березовський заставив Івану Березовському дві луки біля річки Аскунче⁸¹³ у Нижньому Березові, а також соляну криницю в соляній бані званій «Текуча» за 40 злотих⁸¹⁴. 2 травня 1628 р. Федір Жураковський, котрий був спадкоємцем по Ільку Склеповичу Березовському, заставив Івану Доманевичу Березовському ще дві луки біля р. Аскунка із половиною криниці з соляною ропою на бані Текучій в Нижньому Березові за 30 злотих⁸¹⁵. У 1633 р. Іван Телепан Березовський з Нижнього Березова був свідком при записі посагу Іваном Поповичем Березовським Луці Березовському. Посаг становив 100 злотих на двох частинах в городі, що його Іван Попович Березовський купив раніше у Гаврила Склеповича Березовського⁸¹⁶. Також майнові справи Іван провадив із Княгницькими, котрі мешкали у Нижньому Березові. Відомо, що він придбав у Лазара і Михайла Княгницьких частку із соляною банею в Нижньому Березові, яку 30 квітня 1636 р. записав галицькому каштеляну Івану Белжецькому⁸¹⁷. Окрім того 25 червня 1637 р. Іван Телепан Березовський склав дарчий запис на якісь свої частки у с. Вижньому і Нижньому Березові Григору Княгницькому сину Федя⁸¹⁸. Як бачимо, попри те, що осідком Телепанів Березовських був Нижній Березів, вони володіли деякими частками й Вижнього Березова. Про продаж ними часток у Вижньому Березові в документах йтиметься в першій половині XVIII ст. Під 1638 р. є згадка, що Іван Телепан Березовський володів часткою у Нижньому Березові, яка межувала із часткою якогось

⁸¹³ Аскунче чи Аскунка – топонім, тепер один з кутків села Нижній Березів має назву Ласкунца

⁸¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.19. – Арк.884–885.

⁸¹⁵ Там само. – Спр.20. – Арк.214.

⁸¹⁶ Там само. – Спр.131. – Арк.1084.

⁸¹⁷ Там само. – Спр.25. – Арк.622.

⁸¹⁸ Там само. – Спр.26. – Арк.1189.

Гарасима Березовського сина Васька, а також неподалік була частка Альберта Свірського⁸¹⁹. Очевидно це було поруч із соляною банею, яка в документах пізніше часто фігурує як Баня Свірська, і котра на середину ХІХ ст. існувала як окреме поселення.

Оскільки Іван Телепан мав сина, який теж називався Іван, тому із документів інколи не до кінця зрозуміло про кого саме йдеться, про батька чи про сина. Взагалі, як би не збережений testimony від 1764 р., про який буде мова далі, ідентифікувати Івана-сина не було б змоги. То ж, наприклад, знаємо, що Іван Телепан приймав участь в скликаному королем посполитому рушенні у 1649 р. і, як записано в атестації, «всі обов'язки виконував згідно свого рицарського статусу»⁸²⁰. Можемо припустити, що мова тут іде про Івана сина, оскільки батько на той час, мабуть, був уже не молодим. У 1651 р. маємо також згадку про дочку Івана Телепана Олену. Того року Іван Березовський син Ілька подарував своїй дружині Олені дочці Івана Телепана і Анни Березовської свою частку, яку успадкував по матері і одну шосту землі, яку придбав у Олексі Негрича і Гаврила Склеповича Березовських⁸²¹. Можемо припустити, що у всіх подальших згадках фігурує саме Іван Телепан-молодший. Так, у 1665 р. маємо запис про те, що Іван Телепан разом із Григорієм Томичем Березовським явились у галицький гродський суд і облятували охоронну грамоту надану королем Яном Казимиром шляхті Нижнього і Вижнього Березовів⁸²². Березуни мали конфлікт із Станіславом Яблоновським⁸²³ і Каролем Фредром, котрі неодноразово здійснювали наїзди і напади на маєтки дрібної шляхти. То ж останні не мали іншого виходу, як шукати правди у найвищій інстанції. Через два роки знаходимо ще одну згадку про Івана Телепана. 4 травня 1667 р. він був свідком при угоді продажу Михайлом Топчевським Григорію Томичу Березовському двориська званого «Григоровське Фіцичовське» у Нижньому Березові і сіножаті на

⁸¹⁹ Там само. – Спр.27. – Арк.85.

⁸²⁰ Там само. – Спр.141. – Арк.1806.

⁸²¹ Там само. – Спр.38. – Арк.809.

⁸²² Там само. – Спр.159. – Арк.1035, Спр.162. – Арк.693.

⁸²³ PSB: Wrocław – Warszawa – Kraków, 1963. – Т. X/2, zeszyt 45. – S. 232–239.

Пукорах у Вижньому Березові на 20 косарів за 100 злотих⁸²⁴. Ще пізніше, у вересні 1678 р. Ольбрахт Гурський, землевласник у Нижньому Березові, скаржився на дрібних шляхтичів цього села, які частково «сиділи» на своїх землях, а частково на чинші, що вони, а серед них і Івась Телепан, випускали влітку свою худобу на його луки і та випасла їх, завдавши заявнику збитків на суму 300 злотих⁸²⁵. Востаннє в документах Іван Телепан фігурує у 1694 р. Тоді він підтримав Бодругів Березовських у їх конфлікті із Андрієм Редькою Голинським. В м. Надвірній на свято Покрови Бодруги із іншою шляхтою Березова, а серед них і Іван Телепан, напали і всіляко облаяли та погрожували Голинському⁸²⁶.

В наступному поколінні маємо відомості про чотирьох синів Івана Телепана – Якоба, Олександра, Федора і Григора. З них Якоб і, можливо, Олександр займалися торгівлею сіллю. У 1670–1673 рр. знаходимо задокументований спір між березівськими шляхтичами Якобом Телепаном сином Івана, Василем Зубком Березовським, Левком Березовським та Казимиром Нагуєвським із Федором Зубром із Грабовця. Суть справи полягала в тому, що Березовські разом із Зубром прибули в Київ з сіллю і там торгували нею на ярмарку. Але з вини Березовських і Нагуйовського на Зубра було наслано московських солдатів та агентів і ті, очевидно за якесь порушення, забрали сіль та дали Зуброві недійсний квит на 30 злотих, а окрім того ще й побили. У позові йдеться про те, що загалом Зубр поніс шкоду в розмірі аж 30 дукатів, а не просто 30 польських злотих⁸²⁷. Судовий процес тягнувся кілька років і, зрештою, у 1673 р. було досягнуто компромісу, в результаті якого Федір Зубр квітував своїх кривдників з приводу побиття і завданих збитків, чим було відмінено судову баніцію, а самі кривдники дали Зуброві зобов'язання на 30 польських злотих⁸²⁸.

⁸²⁴ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.51. – Арк.999–1002.

⁸²⁵ Там само. – Спр.179. – Арк.816, Ф.6. – Оп.1. – Спр.92. – Арк.984, Спр.93. – Арк.1989.

⁸²⁶ Там само. – Спр.192. – Арк.993–994.

⁸²⁷ Там само. – Спр.169. – Арк.1917, Спр.170. – Арк.14 1/11, 410.

⁸²⁸ Там само. – Спр.54. – Арк.255–256.

Інший судовий епізод, пов'язаний із торгівлею сіллю братами Якобом і Олександром Телепанами, зафіксований в актах від 13 вересня 1683 р. Тоді Олександр Телепан з Нижнього Березова від імені свого молодшого брата Якоба, котрий тоді знаходився в Києві, скаржився на Олександра Тимофіїва Березовського, що той, отримавши в Києві від брата певну суму в талерах на покупку солі, на яку дав розписку, а окрім того ще й куфу⁸²⁹ горілки, виїхав разом з своїми братами і дядьком у невідомому напрямку⁸³⁰. Тоді ж Олександр Телепан скаржився на адміністратора маєтку Мартина Убиша в Ославах⁸³¹ Якоба, котрий скориставшись відсутністю заявника увірвався в його двір в Березові і викрав двох волів вартістю 100 злотих, що належали Якобу Телепану⁸³².

На відміну від Якоба його брат Олександр Телепан більшість часу у 1670–80-ті рр. мабуть таки перебував у Березові, бо кілька раз виступав свідком при різних угодах. Наприклад, влітку 1677 р. він засвідчив мирову угоду між Василем Голинським Поповичем з Вижнього Березова та працюючим Федем Палагниним, ватаманом села Текучі, з приводу кривд, які останньому були завдані⁸³³. У 1682 р. Олександр був свідком при продажі Михайлом і його дружиною Параскою Березовськими двору, городу, сіножаті і соляної криниці у Нижньому Березові Івану Березовському⁸³⁴.

У березні 1701 р. Олександр Телепан віддав у трилітню заставу своє дворище у Вижньому Березові під горою Ратундул разом з сіножаттю на тринадцять косарів Якобу Скільському за 120 злотих⁸³⁵. Як свідчать документи, цей маєток зрештою перейшов у власність Скільських і наприкінці XVIII ст. вони володіли ним уже впродовж кількох поколінь. Крім того на цю частку звану «Телепанов'яна» у Вижньому Березові у 1737 р. Скільським підтвердив права і котрийсь із братів уже покійного на

⁸²⁹ Куфа – барильце, дерев'яна бочка, одночасно служила мірою об'єму.

⁸³⁰ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.186. – Арк.762–763.

⁸³¹ Ослави – тепер Білі Ослави і Чорні Ослави, села Надвірнянського району Івано-Франківської області.

⁸³² ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.186. – Арк.764.

⁸³³ Там само. – Спр.179. – Арк.485.

⁸³⁴ Там само. – Спр.305. – Арк.1499–1500.

⁸³⁵ Там само. – Спр.198. – Арк.109–110.

той час Олександра, який був монахом василіянином у Києві і іменувався чернечим ім'ям Мелетій. Можемо припустити, що це був Якоб Телепан, який, залишившись мешкати в Києві, на схилі літ став ченцем⁸³⁶. Про нащадків Якоба ніяких відомостей немає. У Олександра ж, очевидно, був син тезка батька. Про це можемо судити із запису від 23 вересня 1725 р. Тоді у Станіславові⁸³⁷ Олександр Телепанчук із своїм батьком Леонтієм Березовським позичили 900 злотих у Андрія Луцького з Лядського⁸³⁸ на термін 10 тижнів під заставу своїх маєтків у Нижньому і Вижньому Березовах⁸³⁹. Як знаємо з інших прикладів ім'я Леонтій в ті часи ототожнювалося з іменем Олександр⁸⁴⁰, то ж можемо припустити, що йдеться саме про сина Олександра Телепана.

Третій син Івана Телепана Федір згаданий у судових записах всього двічі, та і то побіжно. У червні 1701 р. в його хаті сталася сварка між березівськими шляхтичами Федором Дахном Березовським та Іваном Геником Березовським⁸⁴¹. З іншого судового позову відомо, що брати Федір і Олександр Телепани продали якісь частки в Березові Василю Калитяку Березовському за 40 злотих. У 1726 р. сини цього Василя та Якоб Скільський судилися за дані частки із якимись Княгницьким і Дрогомирецьким⁸⁴². Про нащадків Федора відомостей теж не знайдено.

Четвертий з синів Івана Григорій відомий нам лише із testimonia, складеного шляхтою Березова у січні 1764 р. Він не провадив за життя ніяких особистих справ у судах, оскільки покинув родове гніздо і жив на чиншу у інших місцевостях. Історія його сім'ї доволі цікава і наочна. Згідно testimonia Григир Телепан Березовський, син Івана, онук Івана і правнук Дем'яна був дідичем певних часток у Нижньому Березові. Але в той час, коли були «наскоки татар і інші лиха» він разом із своєю дружиною

⁸³⁶ Там само. – Спр.304. – Арк.1965–1966.

⁸³⁷ Станіславів – тепер м. Івано-Франківськ.

⁸³⁸ Лядське – тепер Ли півка, село Тисменицького району Івано-Франківської області.

⁸³⁹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.225. – Арк.256–257.

⁸⁴⁰ Там само. – Спр.244. – Арк.676.

⁸⁴¹ Там само. – Спр.198. – Арк.490.

⁸⁴² Там само. – Спр.225. – Арк.1308–1309.

Маріанною Труфановною Березовською покинули Березів і поселилися в с. Саджавці⁸⁴³ на чиншу. Там у них народилося чотири сини – Тимофій, Роман, Микола і Василь. Романа і Василя під час чергового набігу забрали в неволю татари, а Григій із малолітніми синами Тимофієм і Миколою змушені були переселитися до села Поточиськ⁸⁴⁴, де вони осіли на чиншу у белзького воєводи Стефана Потоцького⁸⁴⁵. Там Григій невдовзі й помер. Його сини були на різних службах. Тимофій в Поточиськах оженився і в нього народилося троє синів – Іван, Константин і Данило. Але одного разу на Різдво під час коляди брати Тимофій і Микола посварилися із місцевим людом. Конфлікт був наскільки гострим, що брати боялися за своє життя і безпеку, а тому за порадою друзів чиншовиків із дрібної шляхти знову переселилися, тепер в село П'ядики⁸⁴⁶ і осіли на землі, що була в посесії у житомирського ловчого Миколая Куровського. Там Микола Телепан оженився і в нього народилися сини Григій і Якоб та дочка Катерина. У Тимофія ж на 1764 р. двоє синів – Іван і Данило – померли, залишився лише Константин. Живучи у П'ядиках Телепани спочатку платили лише чинш, а панщини не відробляли, однак з часом їх таки було втягнуто у відробіток всяких повинностей і панщину⁸⁴⁷.

Зрозуміло, що у справах підтвердження шляхетства Телепани підтримували таких самих як і вони шляхтичів, котрі покинули родове гніздо і вже не володіли будь-якими частками в ньому, жили не на своїх землях, платячи чинш і подекуди навіть відробляючи панщину. Наприклад, Константин, Якоб і Григій Телепани разом із іншою шляхтою Березова надали у 1767 р. тєстимоній шляхетства Голдишам Березовським, котрі

⁸⁴³ Саджавка – тепер село Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл.

⁸⁴⁴ Тепер Поточище – село Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.

⁸⁴⁵ Стефан Александр Потоцький (нар. 1651 або 1652 – † 1727) – державний діяч Речі Посполитої. В різні часи займав посади ловчого великого коронного, стражника великого коронного (1692 р.), старости теребовлянського (15 вересня 1698 – 11 лютого 1704, 22 жовтня 1709 – 12 листопада 1718 р.), воєводи белзького (з 1720 року). // PSB. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1985. – Т XXVIII/2. – Zeszyt 117. – S. 177–180.

⁸⁴⁶ П'ядики – тепер село Коломийського району Івано-Франківської області.

⁸⁴⁷ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.284. – Арк.79–81.

мешкали в селі Колінки⁸⁴⁸. Цей випадок цікавий тим, що пізніше у 1776 р. галицький гродський субделегат Андрій Россовецький від імені магната Людвіга Скарбка⁸⁴⁹ власника Колінок і Семаківцець⁸⁵⁰ опротестував у суді згаданий testimоній, заявивши, що цілий ряд шляхтичів Березовських, серед них Костянтин, Якоб і Григір Телепани, у 1767 р. неправомірно надали testimоній шляхетства його підданому Григорію Семоніку із Колінок. Ба більше, було висунуто звинувачення загалом чиншовій шляхті краю у тому, що спосіб її життя не відповідає статусу шляхтича, і що вона не мала би права причисляти себе до шляхти та до гербу. Мовляв чиншовики не володіють жодними частками, мігрують із села до села, не мають ніяких автентичних документів на підтвердження свого статусу, а лише розповідають, що походять від шляхетних предків, хоча, зазвичай, неграмотні і не можуть навіть підписатися. Тому, вважав Людвіг Скарбек, вони мали б бути зараховані до підданих, а не до шляхти⁸⁵¹. Важко однозначно стверджувати на чиєму боці була правда. Не можемо відкинути того, що дрібна шляхта могла часом і зловживати укладанням таких testimоній, причисляючи до свого роду і не зовсім прямих нащадків.

Проте нащадкам Григора Телепана в подальшому вдалось успішно пройти легітимацію і підтвердити своє шляхетство. Вони продовжували мешкати в селі П'ядиках, а на початку ХІХ ст. переселились до міста Коломиї.

Підсумовуючи відзначимо, що оскільки цей рід був небагаточисельним, то й відповідно відтворити його генеалогію вдається досить повно. З початку ХVІІ ст. по кінець ХVІІІ ст. налічуємо сім поколінь в родоводі Телепанів Березовських. На жаль не вдається визначити представником котрої з нижньо-березівських гілок був протопласт роду Дем'ян Березовський. Саме прізвисько Телепан очевидно було спочатку

⁸⁴⁸ Там само. – Спр.292. – Арк.1201.

⁸⁴⁹ Рафал Людвік Скарбек — польський шляхтич, коломиїський хорунжий, дідич Михальча, Обертину; посідав Солотвинське староство. PSB. – Т.38. – Z.1/156. – S.21–22

⁸⁵⁰ Колінки і Семаківці – тепер села Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.

⁸⁵¹ ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.306. – Арк.1104.

особистим для його сина Івана, який також відомий з документів як Доманевич. В подальшому прізвисько Телепан закріпилось за нащадками Івана і стало вживатися як родове. Інші супутні прізвиська для представників цього роду невідомі. На кінець XVIII ст. у родовому гнізді представників даної гілки Березовських судячи з документів не залишилось.

IV. 13. Томичі Березовські.

Знаходимо відомості про чотирьох синів Томи Димидовича – Дроня, Прокопа, Нестотра і Григорія⁸⁵². Перші три чи то померли не залишивши потомства, або ж покинули своє родинне гніздо, бо їх слід в актах на середину XVII ст. губиться. Григорій же з'являється на сторінках документів найпізніше (у 1649 р. у протестації проти Гаспара Островського)⁸⁵³ і з того часу виступає як один із чільних представників березівської шляхти⁸⁵⁴. Він, пробувши близько чотирьох років у турецькій неволі, зумів повернутися на батьківщину і, починаючи з 1678 р., провадив у Галицькому гроді різні судові процеси із Фредрами, Снопковськими та іншими шляхтичами. Фредрам тоді належали село Чорний Потік і частина Вижнього Березова, а майнові суперечки з Григорієм Томичем тяглися, судячи з усього, ще перед тим, як він потрапив у неволю. У 1681 році Григорій Томич знову позивав Фредрів у Галицькому суді за особистий наїзд на його маєток з метою насильно його відібрати. Пізніше, в 1696 р. позов до шляхтичів Дубравських і їх орендаря єврея Шльоми за аналогічний напад був складений Григорієм разом з синами Григорем і Іваном та дружиною останнього Катериною. Згідно з їх протестацією, єврей Шльома за наказом Дубравських перед святом Успіння Пресвятої Богородиці 1695 р. разом із драгунами і селянами

⁸⁵² Там само. – Спр.32. – Арк.651, Спр.123. – Арк.987, Ф.6. – Оп.1. – Спр.84. – Арк.799.

⁸⁵³ Там само. – Спр.141. – Арк.1846.

⁸⁵⁴ Там само. – Спр.165. – Арк.1391, 1404, Спр.166. – Арк. 682 – 683, Ф.6. – Оп.1. – Спр.91. – Арк.523.

напав на землі позивачів і на млин, що був у власності Березовських, при цьому зруйнувавши греблю біля млина та наробивши інших збитків⁸⁵⁵.

Сини Григорія Іван та Самуель продовжували жити на своїх дідичних землях в Березові, інший син Григорій більше не згадується. Іван відомий з судових процесів з іншими Березовськими з приводу привласнення 70 злотих та крадіжки волів у 1725 р.⁸⁵⁶. Самуель, оженившись на місцевій шляхтянці Анастасії Урбанович Березовській, мав з нею двох синів – Іллю і Івана, які отримали додаткове прізвище Самойлюки⁸⁵⁷.

З шести відомих Іванових синів четверо – Микола, Степан, Георгій (Юрій) і Михайло залишились мешкати на батьківських землях, тоді як Василь і Григорій осіли далеко за їх межами. Достеменно невідомо, куди спочатку перебралися ці двоє, цілком правдоподібно, що десь неподалік, можливо до Грабовця або Дрогомирчан, бо в подальшому один з синів Василя Михайло згадується як дідич Грабовця, Дрогомирчан і Березова⁸⁵⁸. Також опосередковано про це свідчать шлюбні зв'язки. Так, дружиною Василя була Анна з Кобилянських, а Михайлів брат Степан оженився на Анні Булат Грабовецькій. Обидві були з середовища дрібної галицької шляхти, але немісцевого березівського походження⁸⁵⁹. Можливо, існував ще один син Івана Андрій, бо В. Грабовецький згадує про якихось Юрка і Андрія Томачів, солеторговців з Березова, які із 25 наймитами у 1718 році побували в Києві⁸⁶⁰. Окрім того, Андрій Томич Березовський у 1714 р. підписаний як свідок при одній з угод.

Довгий час ті, хто переселилися та їх нащадки ще утримували у своїй власності дідичні земельні наділи в Березові, але вже в першій половині ХІХ ст. зв'язок між далекою родиною повністю обривається, а земля переходить до тих, що залишились на місці. Так, 1767 р. Олександр Томич, син Василя,

⁸⁵⁵ ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.430. – Арк. 5–32.

⁸⁵⁶ Там само. – Арк. 45–47.

⁸⁵⁷ ЦДІАЛ. – Ф.165. – ОП.3. – Спр.290, Ф.5. – Оп.1. – Спр.196. – Арк.1650 – 1651.

⁸⁵⁸ ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.430. – Арк. 20–21.

⁸⁵⁹ ЦДІАЛ. – Ф.165. – ОП.3. – Спр.290. – Арк. 1– 256.

⁸⁶⁰ Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. – Т.4. – Івано-Франківськ, 1994. – С. 143.

віддає в трьохрічну оренду власну частину Вижнього Березова своєму рідному братові Михайлу за 118 злотих річних⁸⁶¹. Але в подальшому, як видно з переписки Олександра у 1802 р. з своїм двоюрідним братом Федором Томичем, ця земля була вже або продана, або просто перейшла у власність місцевої шляхти, а зв'язки родичів, зважаючи на далекі відстані і різний майновий стан, ставали все слабшими⁸⁶². Кордон між Російською і Австро-Угорською імперіями ще більше ускладнив подальші контакти і вони десь у третьому поколінні, судячи з документів, зовсім припиняються.

Шляхи переселень шляхтичів-емігрантів досить заплутані. З Галичини Томичі Березовські перебираються з часом на територію тодішньої Київської губернії і осідають в різних повітах. Олександр, син Василя, через державну службу добивається, наприклад, значних статків, а згодом і його синів бачимо досить добре влаштованими. Сам Олександр в різний час згадується повіреним польського короля, підстаростою гродським київським, регентом пограничним брацлавським і, врешті, підсудком земським Махнівського повіту. Він у 1802 р. володів двома селами Рогізною і Білійовкою із 603 кріпаками в Сквирському повіті, а сам мешкав у селі Кашперівка Махнівського повіту. А в 1815 р. він заповідає своїм синам дідичні села Ташлик, Подол і Гончарівку в Черкаському повіті, а також по 8 тисяч злотих кожному. Серед синів Олександра: Йосиф був земським суддею Черкаського повіту, Кипріян – підкоморієм, а потім маршалком шляхетським Черкаського повіту, Антон – суддею Сквирського повіту, Ігнатій – суддею Черкаського повіту⁸⁶³. Пізніше нащадки цього відгалуження Томичів мешкали в недалекому від Ташлика селі Березняки, хоча Ташлик і далі знаходився в їх власності, а в кінці ХІХ ст. Кипріян Ігнатович і його племінник Йосиф Антонович перебралися жити до Києва⁸⁶⁴. Інші члени родини, яким не

⁸⁶¹ ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.430. – Арк. 15–17.

⁸⁶² Там само. – Арк. 43–44.

⁸⁶³ Там само. – Спр.430, Спр.433, Спр.371.

⁸⁶⁴ Там само. – Спр.399. – Арк. 2–5.

вдалось добитись значних статків і посад, жили як чиншова шляхта на землях великих землевласників. Більшість з них стали римо-католиками.

Гілка, що походить від Антона Томича, сина Василя, оселилася в слободі Нагірній Таращанського повіту. При цьому, можливо, це було одне з перших місць поселення Томичів на Центральній Україні, бо при проходженні процедури легітимації було подано свідчення, що Антонів батько Василь (представник першого покоління мігрантів), був похований саме в слободі Нагірній. Нащадки Григорія Томича і Марії Арсенич Березовської оселилися в селі Янківцях Житомирського повіту⁸⁶⁵.

Повертаючись до представників родини, які залишилися в Березові, нагадаємо, що в середині XVIII ст. це були чотири сини Івана Томича: Микола, Степан, Георгій (Юрій) і Михайло та два сини Самуеля Томича: Ілля і Іван Самойлюки. Томичам історично належала одна з центрально-східних частин Березова, звана Царинкою, і території на північ від неї. То ж більшість їх так і продовжували компактно мешкати на своїй землі, поступово, зі збільшенням у кожному поколінні кількості членів родини, ділячи її між собою на все менші шматки. Але були й винятки. Юрко Томич, оженившись на шляхтянці з Нижнього Березова Маріанні Арсенич, мабуть, перебрався жити на землю дружини і там заснував Нижньо-Березівську гілку Томичів. А інший син Івана Михайло, побравшись із Анною Негрич Березовською, очевидно, отримав жінчині землі в горішній частині Березова, де з часом, коли у середині XIX ст. Середній Березів виокремиться з Вижнього Березова, його нащадки сформуєть Вижньо-Березівську гілку. Решта родини Томичів становитимуть одну з головних і найчисельніших шляхетських гілок Середнього Березова.

Історію та генеалогію Томичів в Березові кінця XVIII – середини XIX ст. добре вдається прослідкувати завдяки збереженим легітимаційним документам. У 1780-их рр. вся родина успішно її пройшла. На той час це

⁸⁶⁵ Там само. – Спр.371. – Арк. 3–22.

були шість сімей із 15 дорослими чоловіками⁸⁶⁶. У 1820 р. Томичі займали у Вишньому Березові 13 окремих господарств⁸⁶⁷, а в Нижньому Березові – 4⁸⁶⁸. Через півстоліття у 1860-их рр. ця цифра подвоїлась. У Вишньому Березові це вже були 31 господарський номер, а в Нижньому Березові – 6⁸⁶⁹.

Загалом родовід Томичів Березовських починаючи від протопласта роду Томи Димидовича (вперше згаданий у 1608 р.) і до першої третини ХІХ ст. нараховує сім поколінь. Виділяються кілька відгалужень: вишньо-березівське, середньо-березівське, нижньо-березівське та відгалуження, що у ХVІІІ - ХІХ ст. мешкало за межами родового гнізда. Генеалогія всіх цих гілок досить добре реконструюється завдяки збереженим даним. Окрім свого родового прізвища одне з відгалужень також використовувало сімейне патронімічне прізвище – Самойлюк.

ІV. 14. Фіщичі Березовські.

Фіщичі Березовські, згідно запису початку ХVІІ ст., виводили свій рід від Шандра з Березова, одного із протопластів роду Березовських⁸⁷⁰. Фича з Березова, котрий був мабуть його правнуком, брав участь у поході волоського воєводи Богдана на Галичину у 1509–1510 р. і спочатку був оголошений зрадником, проте згодом виправданий королем і повернув собі свої маєтки⁸⁷¹. У 1542 р. зустрічаємо вперше згадку про Івана Фіщича, очевидно сина Фичі. Тоді він зобов'язався виплатити 10 марок Іванові і Ільку Нергошовичам⁸⁷². Дещо пізніше в угодах та судових спорах починають з'являтися сини Івана. Під 1565 р. маємо запис про продаж Іваном Фіщичем та його дружиною Маргаретою і синами Степаном, Власином, Федьком,

⁸⁶⁶ ЦДІАЛ. – Ф.165. – Оп.3. – Спр.290. – Арк. 1–55.

⁸⁶⁷ Там само. – Ф.20. – Оп.11. – Спр.131. – Арк. 1 – 112.

⁸⁶⁸ Там само. – Спр.132. – Арк. 1 – 40.

⁸⁶⁹ Там само. – Ф.146. – Оп.64. – Спр.7712 – Арк.17–20.

⁸⁷⁰ Там само. – Ф.5.– Оп.1. – Спр.282. – Арк.1079.

⁸⁷¹ МРР. – Р. 4. Vol. 2. – S. 61.

⁸⁷² ЦДІАЛ. – Ф.6.– Оп.1. – Спр.19. – Арк.793.

Васьком і Петром частки у Березові священнику Ячкові за 20 флоринів⁸⁷³. У тому ж році Іван і Карп Нергошовичі квітували Степана Фіцича з приводу сплати 24 марок, під які батько Степана Іван колись заставив млин⁸⁷⁴. Тоді ж коломиїські міщани Дорош і Мішко квітували Степана Фіцича з приводу сплати 20 марок за аренду соляної бані⁸⁷⁵. В той же час Степан Фіцич записав своїй дружині Оляфі 30 злотих і четверту частину своїх маєтків⁸⁷⁶. Загалом у 1550–1580-их рр. у галицьких земських актах маємо ще цілий ряд згадок про синів і онуків Івана. Так Власин Фіцич заставив Георгію Княгницькому свою частку на 60 прутів і луки в місцевості Петрятин і Криничка за тридцять злотих, подарував Федору Бодругу Березовському якусь свою частку в Нижньому Березові, а також разом з братом Петром відписав частку в Нижньому Березові Федору Яничовичу Березовському⁸⁷⁷. У 1571 р. Власин, Федько, Васько, Петро, Олекса і Ячко Фіцичі заставили соляну баню звану Юровська за 20 злотих Павлові Загвойському⁸⁷⁸. Як бачимо тут з'являються вже представники наступного покоління – онуки Івана Фіцича Олекса і Ячко. Правда із документів годі довідатись їхні філіаційні звязки, проте за відсутності в подальшому згадок про Степана можемо припустити, що Олекса і Ячко були його синами, а сам Степан на 1571 р. можливо уже був покійним. Трохи пізніше знаходимо відомості про Федька сина Власина Фіцича, Федора сина Федька Фіцича та Тимка сина Петра Фіцича⁸⁷⁹. Також з документів відомий Філішка або інакше Філ Фіцич, що фігурує в одному з записів як племінник Власима. У 1582 р. він відступив якусь частку біля річки Акри в Нижньому Березові Христофору Свірському. Тоді ж подарував

⁸⁷³ Там само. – Спр.51. – Арк.942 1/42.

⁸⁷⁴ Там само. – Арк.942 1/30.

⁸⁷⁵ Там само. – Арк.942 1/31.

⁸⁷⁶ Там само. – Арк.942 1/28.

⁸⁷⁷ Там само. – Спр.52. – Арк.266, Спр.54. – Арк.245, Спр.55. – Арк.972, Спр.55. – Арк.971.

⁸⁷⁸ Там само. – Спр.56. – Арк.162.

⁸⁷⁹ Там само. – Спр.58. – Арк.792, 1101, Ф.5.– Оп.1. – Спр.12. – Арк.697, Спр.14. – Арк.471, Спр.112. – Арк.1114.

ще одну частку біля річки Акри Тимофію Поповичу Березовському⁸⁸⁰. В тому ж році згаданий також Іван Фіщич, ще один із онуків Івана⁸⁸¹.

В подальшому на зламі XVI і XVII ст. генеалогія Фіщичів погано піддається реконструкції, маємо справу лише з спорадичними згадками про окремих осіб. Ще пізніше, в першій третині XVII ст. в Нижньому Березові добре ідентифікуються декілька окремих сімейств Фіщичів.

Першим є сімейство, що сформувалося з нащадків Олексія Фіщича. Воно було представлене Андрієм і Іваном – його синами від першого шлюбу із Анною Березовською, та Лавром, Михайлом, ще одним Іваном і Григором, які були синами від другого шлюбу із Марухною Березовською. Також Олексій мав дочку Фенну, згодом заміжню за Богданом Іваном Березовським. З-поміж братів Андрій одружився на Марусі, дочці священника Федора Березовського, Лавро – на Фенні Грабовецькій, а Григорій став священником⁸⁸². Дітьми котрогось із Іванів і онуками Олексія були брати Андрій і Федір та їх сестра, названа у 1690 р. Марією Андрійовою. Андрій і Федір наприкінці XVII ст. мешкали в Києві⁸⁸³.

Друга сім'я представлена нащадками Федька Фіщича, чи то Федорового чи то Власиного сина. А саме, знаходимо регулярні згадки про Хому, Лавра, Федину, Андруся і Михайла Фіщичів синів Федька. З них Андрусь мав дочку Марусю, яка була заміжньою за Федором Димидовичем Березовським, а Михайло мав трьох дочок – Параску, заміжню за Денішом Сваричевським, Катерину – за Тимофієм Негричем і Васюту – за Матвієм Княгницьким⁸⁸⁴. У Лавра мабуть був син Андрій, котрий згаданий у 1665 р. як Лавров⁸⁸⁵.

Представниками третьої родини були Михайло і Федір, сини Василя Фіщича, згадані всього одного разу у 1647 р.⁸⁸⁶ Невідомо, чи сином того самого Василя Фіщича був Микула, який кілька разів фігурує в різних

⁸⁸⁰ Там само. – Ф.6.– Оп.1. – Спр.57. – Арк.64, 402–403, 404, 513, Спр.58. – Арк.579.

⁸⁸¹ Там само. – Спр.57. – Арк.68, 70.

⁸⁸² Там само. – Ф.5.– Оп.1. – Спр.30. – Арк.1155, 1523, Спр.32. – Арк.1072.

⁸⁸³ Там само. – Спр.277. – Арк.1250.

⁸⁸⁴ Там само. – Спр.30. – Арк.1540, Спр.32. – Арк.1147, Спр.37. – Арк.348, Спр.140. – Арк.762.

⁸⁸⁵ Там само. – Спр.159. – Арк.1035.

⁸⁸⁶ Там само. – Спр.140. – Арк.762.

договорах. У 1638 р. він відписав галицькому каштеляну Яну Белжецькому частку звану Лаз на Акришорі на Юровім Ділу, а у 1642 р. йому ж ще одну частку у Нижньому Березові⁸⁸⁷. Ще якусь частку він відступив коронному мечнику Станіславу Яблоновському⁸⁸⁸. Від цього Микули походить гілка Фіщичів Микульців.

Четвертим сімейством були нащадки Григора Фіщича, котрий фігурує в документах починаючи із 1610 р.⁸⁸⁹. Його сини Іван, Лесь, Андрусь і Федь, народжені у шлюбі із Гафією Брошньовською в 1630-их рр. продали свої частки у Нижньому Березові за чималу суму і переселилися з родинного гнізда до Лядського, де двоє з них – Лесь і Андрусь осіли і мали численне потомство⁸⁹⁰. З тих пір Фіщичі Березовські в Лядському регулярно фігурують на сторінках документів і їх родовід добре прослідковується до кінця XVIII ст. Лесь Фіщич відомий також як Смажич або Смахукович у шлюбі із Федорою Грабовецькою мав синів Федора, Миколу, Якоба чи інакше Яцка і Івана та дочок Марину, що вийшла заміж за Павла Угерницького, Анну, заміжню за Федором Березовським, Анастасію, заміжню за Прокопом Березовським, та, мабуть Федору заміжню за Степаном Березовським⁸⁹¹. З них Федір, Яцко і Іван теж мали по декілька синів. Таким чином на кінець XVII ст. ця гілка разом з нащадками Андруся (у нього були сини Іван і Андрій) нараховувала вже близько дев'яти окремих сімей⁸⁹². Згодом їхнє прізвище зазнало змін і звучало вже як Фіщик. В кінці XVIII ст. із цієї родини підтвердив своє шляхетське походження тільки Іван Фіщик, що був сином Івана, онуком Василя і правнуком Яцка⁸⁹³.

⁸⁸⁷ Там само. – Спр.27. – Арк.384, Спр.30. – Арк.955.

⁸⁸⁸ Там само. – Спр.127. – Арк.1552, Спр.135. – Арк.1180.

⁸⁸⁹ Там само. – Спр.17. – Арк.1104, Спр.113. – Арк.774, Спр.118. – Арк.610, Спр.122. – Арк.255.

⁸⁹⁰ Там само. – Спр.24. – Арк.897, 910, Спр.25. – Арк.35, Спр.26. – Арк.971, Спр.35. – Арк.892, Спр.125. – Арк.1390, 1456, Спр.129. – Арк.946, Спр.130. – Арк.610, Спр.138. – Арк.1159, Ф.6. – Оп.1. – Спр.80. – Арк.868, Спр.87. – Арк.86 – 87.

⁸⁹¹ Там само. – Ф.5.– Оп.1. – Спр.27. – Арк.200, 202, 203, Спр.49. – Арк.644, 645, Спр.50. – Арк.224, Спр. 53. – Арк. 1089, Спр.60. – Арк.688, Спр.141. – Арк.1689, Спр.143. – Арк.1229, 1320, Спр.165. – Арк.612, Спр.166. – Арк.658, 737, 739, Спр.266. – Арк.139, 346, Ф.6. – Оп.1. – Спр.88. – Арк.644.

⁸⁹² Там само. – Спр.58. – Арк.918, Спр.67. – Арк.789, Спр.68. – Арк.589, Спр.160. – Арк.226, Спр.167. – Арк.1190, Спр.174. – Арк.1390, Спр.181. – Арк.2024, Спр.183. – Арк.1573, Спр.186. – Арк.1853, Спр.187. – Арк.18, 34, Спр.190. – Арк.1845, 1851, 2212, Спр.192. – Арк.355, 356, Спр.204. – Арк.247 – 251.

⁸⁹³ Там само. – Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 297. – С. 1–18.

Інший син Григора Фіщича і Гафії Брошньовської Іван із Лядського перебрався в Старуню, оженившись на Анні дочці Романа Жучка Жураковського. З нею він мав синів Юрка, Луку та дочок Марину, Гасю і Анну. Проте Луку, Гасю і Анну забрали татари і вони з неволі так і не повернулися. Юрко ж мав єдину дочку Єву, котра на початку XVIII ст. вийшла заміж за Петра Димидовича Березовського⁸⁹⁴.

Ще один з синів Григора Федір теж не мешкав у Лядському, а переселився до Голині, де, очевидно, одружився на Галі Голинській. Він, як і його брат Лесь, відомий під прізвиськом Смажич⁸⁹⁵.

У Березові ж починаючи з середини XVII і до початку XVIII ст. Фіщичі майже зникають зі сторінок давніх актів. Маємо якісь поодинокі згадки про Андруся Фіщича у 1665 р.⁸⁹⁶ та про Федора і Григора Фіщаків у 1669 р.⁸⁹⁷. Натомість кілька сімей, які вели своє походження від Фіщичів, отримують нові прізвиська і починають використовувати лише їх. Так нащадки Микули Фіщича звалися Микульцями. Із 1659 по 1678 р. зустрічаємо записи, де фігурує Олексій чи інакше Лесь Микулець син Микули. У 1659 р. він одружився на Катерині Голинській, дочці священника Григорія Голинського⁸⁹⁸. У 1670 р. Лесь Микулов Березовський значиться серед інших шляхтичів з Березова у пописі шляхти Галицької землі⁸⁹⁹. Можливо у нього був ще брат Федір Микулин і сестра, котра вийшла заміж за Лаврила Березовського. Обоє згадані у 1666 р. в одному із позовів⁹⁰⁰. Під 1682 р. знаходимо одинокую згадку про Івана Микуловича, який підписаний свідком при одній із майнових угод шляхти Нижнього Березова⁹⁰¹. Починаючи із 1706 р. в документах регулярно починає фігурувати Якоб Микулець, син або онук Олексія. У 1735 р. він віддав у заставу сіножать звану «По кінець

⁸⁹⁴ Там само. – Ф.5.– Оп.1. – Спр.292. – Арк.475.

⁸⁹⁵ Там само. – Спр.33. – Арк.174, 176, Спр.38. – Арк.1429, Спр.150. – Арк.198.

⁸⁹⁶ Там само. – Спр.159. – Арк.1031–1032, 1244.

⁸⁹⁷ Там само. – Спр.166. – Арк.667, 670.

⁸⁹⁸ Там само. – Спр.175. – Арк.170–171.

⁸⁹⁹ Там само. – Спр.169. – Арк.1749–1752.

⁹⁰⁰ Там само. – Спр.161. – Арк.936–937.

⁹⁰¹ Там само. – Спр.305. – Арк.1499–1500.

облазу» у Нижньому Березові, а також половину сіножаті званої «Припір» Іванові Білавичу Березовському⁹⁰². Пізніше у 1740-их рр. він продав одну із своїх часток у Нижньому Березові Степану Підлисецькому і відписав іншу пароху Нижнього Березова Іванові Стопчанському⁹⁰³. У Якоба був ще один брат, про якого йдеться в угодах, але імені його ні разу не подано. Мабуть єдина дочка Якоба Микульця Анастасія вийшла заміж за Івана Геніка Березовського⁹⁰⁴. На середину XVIII ст. чоловіча лінія Микульців очевидно вигасла, бо в подальшому більше згадок про них немає.

Іншою гілкою Фіщичів Березовських, представники якої змінили прізвисько, були Дубенки або інакше Дубичі Березовські. Вперше це прізвисько зустрічаємо у 1662 р. Тоді Михайло, син Федя Дуба Березовського з Нижнього Березова, засвідчив у суді завдану рану голови Труфаном Березовським і його сином Гаврилом⁹⁰⁵. У 1670 р. він явився на попис шляхти Галицької землі і є записаним серед іншої шляхти Березова⁹⁰⁶. Ще один раз Михайла Дубенка згадано у одній з протестацій Ольбрахта Гурського проти нижньо-березівських шляхтичів у 1678 р.⁹⁰⁷. Представником наступного покоління був Іван Дубенко. Знаходимо його серед осіб, котрі уклали testimonia шляхетства для Василя Фіцака Урбановича Березовського у 1720 р.⁹⁰⁸. Також Іван Дубенко у 1726 р. є серед шляхти Нижнього Березова позваної намісником Галицької землі Николаєм Соболевським за несплату контрибуції⁹⁰⁹. У 1732 р. він разом із Василем Вовчелюком і Іваном Караб'яком Білавичем заборгували у єврея Янкеля Майоровича 300 злотих за чотирьох волів. Його дочка Олена була заміжньою за Степаном Фіщичем. У 1761 р. вона була вдовою і, залишившись із дочкою Февронією, провадила

⁹⁰² Там само. – Спр.253. – Арк.129.

⁹⁰³ Там само. – Спр.253. – Арк.133, 1643.

⁹⁰⁴ Там само. – Спр.303. – Арк.509, 519, 705.

⁹⁰⁵ Там само. – Спр.153. – Арк.1121.

⁹⁰⁶ Там само. – Спр.169. – Арк.1749–1752.

⁹⁰⁷ Там само. – Спр.179. – Арк.816.

⁹⁰⁸ Там само. – Спр.262. – Арк.2428.

⁹⁰⁹ Там само. – Спр.225. – Арк.770.

судовий процес із арендарем Бані Свірської Янкелем Майоровичем за той давній невідданий борг її батька⁹¹⁰.

Ще одне відгалуження Фіцичів на початку XVIII ст. почало користуватися патронімічним прізвиськом Андруненко. Степан і Іван були синами Андрія і Анни Скільської і кілька разів виступають у судових справах. У лютому 1709 р. Степан Андруненко відписав свою частку в Хотимирі Федору, сину Григора Березовського⁹¹¹. (Ця транзакція наштовхує на здогад чи не походили Андруненки від Андрія Фіцича сина Федора, котрий у 1643 р.⁹¹² отримав частку в Хотимирі від Димидовичів Березовських). Іван Андруненко виступав свідком при обопільному квітунні Василя Дахненка Березовського і його братанича Петра з приводу посягань на маєтки один одного⁹¹³. У 1720, 1725 і 1726 рр. шляхтичів з Нижнього Березова позивав намісник Галицької землі Миколай Соболевський через несплату контрибуції в сумі 100 злотих. У перших двох позовах фігурує Іван Андруненко, а у останньому від 1726 р. обидва – Степан і Іван⁹¹⁴. Дружиною Степана була чи то Феся чи Маріанна із Абрамчуків Березовських. Подружжя мало чотирьох дочок: Оришку чи Терезу заміжною за Іваном Дубенком Березовським, Орфину заміжною за Антонієм Отвіновським, Маріанну заміжною за Станіславом Дембровським і Анну заміжною за Василем Вовчелюком Березовським. Між нащадками Степана Андруненка у 1776 р. тривав спір за спадок. Іван Отвіновський син Антонія і Орфини та Маріанна з Анною, що на той час уже овдовіли звинувачували Олену дочку Івана Дубенка і Оришки в тому, що та привласнила собі частку по Степану Андруненку, котра мала бути поділена в рахунок посагу між чотирма його дочками, а потім відписала згадану частку галицькому гродському субделегату Григорію Голинському⁹¹⁵.

⁹¹⁰ Там само. – Спр.275. – Арк.2083, Спр.299. – Арк.501, 639, Спр.301. – Арк.95, 1408, Спр.302. – Арк.1487–1498, 1948, Спр.305. – Арк.878.

⁹¹¹ Там само. – Спр.65. – Арк.950–951.

⁹¹² Там само. – Спр.31. – Арк.158–159.

⁹¹³ Там само. – Спр.217. – Арк.139.

⁹¹⁴ Там само. – Спр.224. – Арк.2292, Спр.225. – Арк.770.

⁹¹⁵ Там само. – Спр.302. – Арк.1487–1498, 1948, Спр.305. – Арк.878.

Інша родина Фіщичів, котра мешкала у Нижньому Березові, у XVIII ст. користувалась одночасно двома прізвишками, іменуючись Хламенками, Фіщичами Хламенками або просто Фіщичами. Вперше прізвисько Хлама з'являється в актах галицького гродського суду у 1696 р. Тоді Альбрехт Гурський скаржився на шляхту Нижнього Березова, в тому числі на Івана Хламу і його синів, що ті вирубують його ліс і випасають овець на його землі⁹¹⁶. Правда імен синів в документі не подано. Пізніше в 1706 р. вже вдова Альбрехта Гурського Барбара з Вольських позивала за завдання шкод і побиття слуг і мельника серед інших Березовських Павла Хламу, очевидно одного із синів згаданого Івана Хлами⁹¹⁷. Представником наступного покоління був Іван Хламенко Фіщич, котрий фігурує в документах починаючи із 1716 р. У 1733 р. він скаржився у суді на орендаря і корчмара Нижнього Березова Янкеля за те, що той захопив частки Хламенка, а також забрав із дому Іванової сестри Маріанни багато всякого добра⁹¹⁸. У шлюбі із Параскевою чи то Терезою Сулятицькою у Івана було двоє дітей – син Василь і дочка Маріанна. Під 1749 р. маємо збережений в обляті шлюбний контракт дочки Маріанни і Антонія Славінського⁹¹⁹. Приблизно із цього ж часу Іванів син Василь активно починає провадити свої справи у судах, спочатку разом із батьком, а згодом сам. На 1755 р. Іван Фіщич Хламенко значиться уже покійним⁹²⁰. У 1760-их рр. Василь був учасником судового процесу із арендатором Янкелем Майоровичем з приводу заборгованих ще в 1732 р. Василем Вовчелюком, Іваном Дубенком та Іваном Караб'яком Березовськими 300 злотих⁹²¹. Четверо синів Василя Хламенка Фіщича і Анни з Кузичів Березовських – Якоб, Прокоп, Григійр і Іван підтвердили свій шляхетський статус під час процедури легітимації в кінці XVIII ст.⁹²².

⁹¹⁶ Там само. – Спр.194. – Арк.93.

⁹¹⁷ Там само. – Спр.202. – Арк.2419.

⁹¹⁸ Там само. – Ф.6.– Оп.1. – Спр.95. – Арк.391.

⁹¹⁹ Там само. – Ф.5.– Оп.1. – Спр.298. – Арк.829–830.

⁹²⁰ Там само. – Спр.265. – Арк.1649.

⁹²¹ Там само. – Спр.273. – Арк.3144, Спр.275. – Арк.2083, 2324–2325.

⁹²² ЦДІАЛ. – Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 298. – С. 1–35.

Від Фіцичів Березовських виводили своє коріння Васкули Березовські, які у середині XVIII ст. стверджували, що вони є нащадками Васкула Фіцича⁹²³.

Як бачимо генеалогія цього великого і чисельного роду доволі фрагментарна та розпорошена між багатьма відгалуженнями, філіаційні зв'язки між яким встановити проблематично. Але хоча зібрати в єдину схему родовід Фіцичів Березовських не вдається, все ж наявність багатьох згадок про них дає змогу говорити про певну кількість поколінь серед згадуваних осіб. За нашими підрахунками починаючи від Шандра Березовського і до кінця XVIII ст. згадуються представники дванадцятьох поколінь цього роду Березовських, і це один з небгатьох випадків, коли можливо провести бодай умовну генеалогічну лінію від протопласта роду Березовських аж до кінця XVIII ст. Окрім свого основного родового прізвища Фіцичі зважаючи на їх чисельність користувалися також багатьма іншими сімейними і особовими прізвищами. Зокрема документи фіксують такі як Смажич, Олексійович, Лавров, Андруненко, Дуб – Дубенко, Хлама – Хламенко, Микулов – Микулець.

⁹²³ Там само. – Спр.263. – Арк.924.

ВИСНОВКИ

Історія роду Березовських – лише один з фрагментів у мозаїці багаточисленних дрібношляхетських родів Галицької землі, котрий задає загальні вектори до розуміння цілісної картини історії і генеалогії дрібної шляхти усього краю. Події та обставини, які впливали на життя представників цієї родини у XV – XVIII ст. є загальними для всієї Галицької землі. Це і політичний та економічний стан держави, різні заворушення та війни, часті татарські набіги і як наслідок висока ймовірність потрапляння до татарської неволі, з якої мало хто повертався. Події, які охоплювали весь дрібношляхетський стан впродовж досліджуваного часу, теж мали багато спільних паралелей. Це і часті переїзди дрібної шляхти з одного місця мешкання в інше, що зазвичай були пов'язані із набуттям якоїсь нової власності внаслідок укладення шлюбів між представниками різних родів чи просто успадкування або купівлі, пізніше – осідання великої кількості шляхтичів на чиншу в магнатських маєтках. Разом із тим це і типова господарська та економічна активність дрібної шляхти в своїх родових гніздах, а також тривалі конфлікти між різними дрібношляхетськими сім'ями, які виступають своєрідним тлом цілої маси судових актів впродовж XVII–XVIII ст. Причини для звернень до земського чи гродського суду були доволі типовими для всієї дрібної шляхти Галицької землі, і в цьому історія одного роду в якійсь мірі відображає загальну картину різноманітної активності дрібної шляхти Прикарпаття у досліджуваній період.

1). В процесі праці з основними історичними джерелами (а це в першу чергу земські і гродські книги) нами було визначено та систематизовано основні труднощі, які постають перед дослідником при роботі з ними. Було підтверджено необхідність обережного підходу до інтерпретації даних з записів гродського і земського судів, оскільки там трапляється чимало помилок, упущень, перекирочень, неспівпадінь тощо. Лише кропітка робота із всім обширом джерельної бази, зіставлення, порівняння та скрупульозний

аналіз даних здатний убезпечити від помилкових висновків та суджень. Варто наголосити на великій кількості справ, які вела в гродському суді дрібна шляхта Галицької землі у XVIII ст. Потрібно ще багато зусиль дослідників, щоб проаналізувати величезну кількість документів відкладену в актових книгах і, як результат, отримати більш-менш узагальнену картину шляхетського життя. З іншого боку проблематика генеалогічних реконструкцій є загальною для всіх родів дрібної шляхти Галицької землі. До прикладу, тоді як на початок – середину XVII ст. і впродовж XVIII ст. маємо в судових актах доволі багато генеалогічного матеріалу, то в другій половині XVII ст. спостерігається зменшення кількості справ, які стосуються дрібної шляхти, прізвиська в цей період в документах часто відсутні, а тому і детальна реконструкція генеалогії багатьох гілок дрібної шляхти в цей період є значно утрудненою. Накопичуючи знання та досвід в процесі досліджень окремих дрібношляхетських родів та вдосконалюючи методичні і методологічні підходи, торуємо шлях до ґрунтовних, цілісних і загальних студій з історії і генеалогії шляхти Галицької землі.

2). Нами також було проаналізовано типологію документальних згадок, які стосуються дрібної шляхти та виокремлено основні тенденції соціально-економічної взаємодії в середовищі дрібної шляхти виявлені в процесі даного дослідження. Підсумовуючи треба підкреслити, що основною, чи то провідною першопричиною домінуючої більшості судових справ дрібних шляхтичів у XVIII ст. були майнові стосунки. Вони могли бути мирними або ж конфліктними, але так чи інакше стосувалися майна, а головно земельних часток. В зв'язку із зростанням чисельності дрібних шляхтичів у шляхетському осередку у кожному новому поколінні земельні частки поступово поділялися між спадкоємцями на все менші і менші клапті, що в загальному призводило до нестачі землі. Очевидно саме цей фактор був одним із вирішальних, які штовхали дрібну шляхту у XVII–XVIII ст. до міграцій в магнатські маєтки і осідання там на чиншу. Великий відсоток шляхти з Березова у XVIII ст. переселились на Поділля і Київщину, давши

там початок численним новим відгалуженням Березовських. З другого боку правило рівного поділу кожної батьківської частки між синами призводило до того, що шляхетська сім'я на кінець XVIII ст. могла мати достатню кількість землі, але вона була розпорошена по багатьох клаптях в різних частинах шляхетського осередку. Як відомо з актового матеріалу заможний шляхтич міг володіти, а також тримати в заставі і орендувати в сумі до кількох десятків таких невеликих наділів. При цьому частки могли заставлятись одними особами іншим, а ті в свою чергу заставляли або ж передавали в оренду ті частки якимось третім особам і така застава чи оренда могла тривати десятками років, аж поки хтось із спадкоємців не спроможеться виплатити борг. Борги часто бачимо складовими частинами заповітів і шлюбних угод.

3). Якщо ж загально окреслити характер згадок про дрібну шляхту у судових справах, то треба сказати, що більша частина документів галицького гродського та земського судів, що стосуються дрібної шляхти – це справи про різноманітні конфлікти, які точилися в її середовищі. Йшлося як про майнові конфлікти з приводу невиплати боргів, шахрайства, захоплення земельних наділів, поділу спадку, так і про збройні напади, побиття, і грабунки тощо. Рівень агресії та насильства в середовищі дрібної шляхти був доволі високим, проте до смертельних випадків доходило рідко. При цьому, як бачимо з документів, у таких конфліктах не дуже шкодували й жінок, які зазвичай брали в них участь. Їм нерідко завдавали серйозних побоїв нарівні з чоловіками. Варто зауважити, що в деяких конфліктах сторони виступали одні проти одних цілими родовими кланами. Такі конфлікти могли з перервами тривати протягом життя двох-трьох поколінь і очевидно нерідко породжували кровну ворожнечу і постійні взаємні напади. Внаслідок конфліктів деякі родини були змушені емігрувати із своїх шляхетських осередків і селитися деінде. На другому місці знаходяться справи мирного майнового характеру, що укладалися за згодою сторін. У них, як правило, йдеться про оренду, заставу, продаж чи дарування земельних наділів, записи

посагу, квітуння однієї сторони іншою тощо. При цьому такі правочини дуже часто відбувалися в межах родини або родинного клану, нерідко одні і ті ж особи регулярно укладають між собою якісь угоди. Окремою групою тут виступають документи про оборудки між дрібною шляхтою і євреями, тодішніми орендарями панських маєтків і шинків. Дрібна шляхта досить часто позичала гроші у місцевих євреїв, лишаючи в заставу їм свої земельні наділи чи інше майно. Мусимо брати до уваги й той факт, що ці два види справ були тісно пов'язані між собою: конфлікти часто брали початок саме з якоїсь мирної угоди, якої в результаті котрась із сторін не дотримувалась.

4). Варто відзначити, що впродовж XV–XVIII ст. дрібна шляхта зберігала доволі традиційний спосіб життя, який мало змінився впродовж століть. Наприклад, ті ж Березовські, з покоління в покоління володіли своїми земельними наділами та обробляли їх, вирощували худобу; тільки найзаможніші мали по декілька підданих або ж слуг. Крім цього вони до кінця XVIII ст. продовжували виварювати сіль у себе в родинному осередку і возити її на продаж до Києва та інших міст. Це було для них одним з основних промислів та джерел доходу поряд із розведенням великої рогатої худоби. В той же час дрібні шляхтичі у своїй масі ставали все менш заможними. Виділялося хіба декілька сімей, що володіли дещо більшими статками, а більшість провадила свої оборудки в межах кількох сотень, а часто і кількох десятків польських злотих. Контакти із іншими шляхетськими осередками були досить міцними, часто при укладанні шлюбів бачимо дружин із інших дрібношляхетських родів, таких як Дрогомирецькі, Голинські, Гошовські, Грабовецькі, Скількські, Сулятицькі тощо. Водночас дрібна шляхта залишалася до кін. XVIII ст. доволі мобільною. Свідчення цього – згадки в документах про далекі поїздки і переселення на Поділля, Правобережжя, а часом в Угорське королівство, при цьому переселенці десятками років могли підтримувати контакт зі своїми родичами, які залишилися в родовому осередку, частина з них з часом поверталася назад до батьківського дому. Зрештою не треба забувати, що дрібна шляхта час від

часу виконувала функцію державного рицарства, беручи участь у посполитих рушеннях і війнах, а попри те у інших заворушеннях і наскоках. Як впливає з джерельних даних, вона не гребувала й наймом на збройну службу до заможніших шляхтичів і магнатів. Впродовж XVII – XVIII ст. бачимо цю шляхту досить добре озброєну, зазвичай не лише холодною, а й вогнепальною зброєю, що дозволяло їй не лише захищати себе, а й вести конфлікти, та інколи й опришкувати. Окремою цікавою темою для подальших студій може бути духовний, метафізичний світогляд дрібної шляхти, про який можемо здогадуватись, щоправда, лише з опосередкованих даних, таких як у згадуваному випадку про ексгумацію і спалення покійника. Назагал мусимо сказати, що сухі, формалізовані, часто однотипні юридичні формулювання актових документів дають вкрай мало деталей для розуміння внутрішнього світу та причин певної поведінки дрібного шляхтича.

5). В результаті проведеного дослідження ми отримали змогу реконструювати генеалогію Березовських з XV – по кінець XVIII ст., а в окремих випадках до сер. XIX ст. та виявити їх походження, прослідкувати процес розростання роду та розділення його на численні відгалуження, вивчити особливості використання прізвищ, які служать одним із основних критеріїв ідентифікації окремих осіб, простежити традиції шлюбу і вибору шлюбних партнерів. На жаль наявний джерельний матеріал не дозволяє реконструювати цілісну генеалогію всього роду. Лише деякі з гілок вдається вивести від котрогось з трьох відомих засновників роду і простежити їх родовід протягом чотирьох століть, історія інших відгалужень губиться на початку XVII чи то в кін. XVI ст. і відшукати генеалогічний зв'язок з попередніми поколіннями не вдається. Певна частина сімейств і осіб, що були носіями особових або патронімічних прізвищ, фігурують в документах дуже коротко і зникають так само раптово як і з'явилися, не залишаючи вказівок ні про своє походження, ні про подальших нащадків. В підсумку внаслідок браку інформації генеалогія Березовських виглядає не як єдине родовідне дерево, а швидше як сукупність окремих фрагментів, пов'язати які

між собою часто немає змоги, або про пов'язання яких можна лише здогадуватись з опосередкованих даних. Для того, щоб витримати дисертаційний формат у цій роботі нами було сконцентровано увагу на відтворенні генеалогічних зв'язків для представників різних поколінь основних і найбільших гілок цього роду. Як бачимо із отриманих даних, частина родових відгалужень повністю емігрувала з родинного осередку, ще частина вигасла до кінця XVIII ст. не залишивши нащадків по чоловічій лінії, а деяким вдалось за кілька століть так розродитись, що наприкінці XVIII ст. вони становили більшу частину населення чотирьох сіл. Березовські не займали якихсь значних урядів, не будували карколомних кар'єр і не володіли великими статками. Проте історія різних відгалужень цього роду відображає загальні тенденції дрібношляхетського життя в досліджуваній період. Хтось переселявся в інший шляхетський осередок чи перебирався на Правобережжя і пов'язував своє життя вже з зовсім іншими обставинами, комусь внаслідок вигідного шлюбу чи вдалих оборудок вдалось добитися трохи значніших статків і якихось найнижчих земських урядів, частина шляхтичів при цьому змінила своє віросповідання на католицьке і з часом їх нащадки стали почуватися вже цілком «польськими» шляхтичами, тоді як більшість все ж залишалася на місці в родовому осередку і провадила століттями усталений спосіб життя, будучи вірною східному обряду та міцно тримаючись за свою землю і свої шляхетські права.

Список використаних джерел і літератури.

Джерела:

Центральний державний історичний архів України, м. Львів.

1. **Фонд 5. (Галицький гродський суд), Опис 1., Спр. 7. Чистові книги вписів угод 1591–1592 рр., 978 Арк.**
2. Спр. 12. Чистові книги вписів угод 1600–1606 рр., 706 Арк.
3. Спр. 13. Чистові книги вписів угод 1607–1609 рр., 808 Арк.
4. Спр. 14. Чистові книги вписів угод 1610–1612 рр., 588 Арк.
5. Спр. 15. Чистові книги вписів угод 1613–1614 рр., 662 Арк.
6. Спр. 16. Чистові книги вписів угод 1617–1620 рр., 670 Арк.
7. Спр. 17. Чистові книги вписів угод 1621–1623 рр., 840 Арк.
8. Спр. 18. Чистові книги вписів угод 1624–1625 рр., 702 Арк.
9. Спр. 19. Чистові книги вписів угод 1626–1627 рр., 726 Арк.
10. Спр. 20. Чистові книги вписів угод 1628–1629 рр., 876 Арк.
11. Спр. 21. Чистові книги вписів угод 1630–1631 рр., 776 Арк.
12. Спр. 22. Чистові книги вписів угод 1631–1632 рр., 664 Арк.
13. Спр. 23. Чистові книги вписів угод 1633 р., 794 Арк.
14. Спр. 24. Чистові книги вписів угод 1634 р., 526 Арк.
15. Спр. 25. Чистові книги вписів угод 1635–1636 рр., 714 Арк.
16. Спр. 26. Чистові книги вписів угод 1636–1637 рр., 650 Арк.
17. Спр. 27. Чистові книги вписів угод 1638–1639 рр., 758 Арк.
18. Спр. 28. Чистові книги вписів угод 1639–1640 рр., 830 Арк.
19. Спр. 29. Чистові книги вписів угод 1641 р., 614 Арк.
20. Спр. 30. Чистові книги вписів угод 1642 р., 928 Арк.
21. Спр. 31. Чистові книги вписів угод 1643 р., 622 Арк.
22. Спр. 32. Чистові книги вписів угод 1644 р., 762 Арк.
23. Спр. 33. Чистові книги вписів угод 1645 р., 544 Арк.
24. Спр. 34. Чистові книги вписів угод 1646 р., 462 Арк.
25. Спр. 35. Чистові книги вписів угод 1647р., 472 Арк.
26. Спр. 36. Чистові книги вписів угод 1648р., 532 Арк.
27. Спр. 37. Чистові книги вписів угод 1649–1650 рр., 734 Арк.
28. Спр. 38. Чистові книги вписів угод 1651 р., 728 Арк.
29. Спр. 39. Чистові книги вписів угод 1652–1653 рр., 696 Арк.
30. Спр. 40. Чистові книги вписів угод 1654–1655 рр., 840 Арк.
31. Спр. 41. Чистові книги вписів угод 1656–1657 рр., 640 Арк.
32. Спр. 42. Чистові книги вписів угод 1658–1659 рр., 864 Арк.
33. Спр. 43. Чистові книги вписів угод 1660р., 852 Арк.
34. Спр. 44. Чистові книги вписів угод 1661–1662 рр., 814 Арк.
35. Спр. 45. Чистові книги вписів угод 1663р., 508 Арк.
36. Спр. 46. Чистові книги вписів угод 1664р., 708 Арк.
37. Спр. 47. Чистові книги вписів угод 1665р., 610 Арк.

38. Спр. 48. Чистові книги вписів угод 1666р., 588 Арк.
39. Спр. 49. Чистові книги вписів угод 1667р., 490 Арк.
40. Спр. 50. Чистові книги вписів угод 1668р., 680 Арк.
41. Спр. 51. Чистові книги вписів угод 1669р., 722 Арк.
42. Спр. 52. Чистові книги вписів угод 1670р., 714 Арк.
43. Спр. 53. Чистові книги вписів угод 1671р., 622 Арк.
44. Спр. 54. Чистові книги вписів угод 1673–1674 рр., 710 Арк.
45. Спр. 55. Чистові книги вписів угод 1675–1676 рр., 612 Арк.
46. Спр. 56. Чистові книги вписів угод 1677–1678 рр., 552 Арк.
47. Спр. 57. Чистові книги вписів угод 1679–1681 рр., 686 Арк.
48. Спр. 58. Чистові книги вписів угод 1682–1683 рр., 578 Арк.
49. Спр. 59. Чистові книги вписів угод 1684–1687 рр., 594 Арк.
50. Спр. 60. Чистові книги вписів угод 1687–1688 рр., 626 Арк.
51. Спр. 61. Чистові книги вписів угод 1689–1690 рр., 730 Арк.
52. Спр. 62. Чистові книги вписів угод 1691–1692 рр., 518 Арк.
53. Спр. 63. Чистові книги вписів угод 1693–1695 рр., 1018 Арк.
54. Спр. 64. Чистові книги вписів угод 1696–1703 рр., 2154 Арк.
55. Спр. 65. Чистові книги вписів угод 1704–1709 рр., 1176 Арк.
56. Спр. 66. Чистові книги вписів угод 1713–1716 рр., 1118 Арк.
57. Спр. 67. Чистові книги вписів угод 1717–1718 рр., 832 Арк.
58. Спр. 68. Чистові книги вписів угод 1719–1721 рр., 952 Арк.
59. Спр. 69. Чистові книги вписів угод 1722–1726 рр., 1124 Арк.
60. Спр. 70. Чистові книги вписів угод 1726–1729 рр., 1144 Арк.
61. Спр. 71. Чистові книги вписів угод 1730–1732 рр., 1174 Арк.
62. Спр. 72. Чистові книги вписів угод 1733–1736 рр., 940 Арк.
63. Спр. 73. Чистові книги вписів угод 1737–1739 рр., 1368 Арк.
64. Спр. 74. Чистові книги вписів угод 1740–1743 рр., 1356 Арк.
65. Спр. 75. Чистові книги вписів угод 1744–1747 рр., 1048 Арк.
66. Спр. 76. Чистові книги вписів угод 1748–1750, 1753 рр., 1998
Арк.
67. Спр. 96. Чистові книги донесень 1579–1582 рр., 784 Арк.
68. Спр. 109. Чистові книги донесень 1601–1602 рр., 834 Арк.
69. Спр. 110. Чистові книги донесень 1602–1604 рр., 804 Арк.
70. Спр. 111. Чистові книги донесень 1605–1607 рр., 890 Арк.
71. Спр. 112. Чистові книги донесень 1607–1608 рр., 768 Арк.
72. Спр. 113. Чистові книги донесень 1609–1610 рр., 962 Арк.
73. Спр. 114. Чистові книги донесень 1610–1611 рр., 858 Арк.
74. Спр. 115. Чистові книги донесень 1612 р., 502 Арк.
75. Спр. 116. Чистові книги донесень 1613 р., 510 Арк.
76. Спр. 117. Чистові книги донесень 1614 р., 684 Арк.
77. Спр. 118. Чистові книги донесень 1617–1618 рр., 774 Арк.
78. Спр. 119. Чистові книги донесень 1619–1620 рр., 904 Арк.
79. Спр. 120. Чистові книги донесень 1621–1623 рр., 912 Арк.
80. Спр. 121. Чистові книги донесень 1623–1624 рр., 952 Арк.

81. Спр. 122. Чистові книги донесень 1625–1626 рр., 702 Арк.
82. Спр. 123. Чистові книги донесень 1626–1627 рр., 830 Арк.
83. Спр. 124. Чистові книги донесень 1628 р., 728 Арк.
84. Спр. 125. Чистові книги донесень 1628–1629 рр., 776 Арк.
85. Спр. 126. Чистові книги донесень 1630—1631 рр., 832 Арк.
86. Спр. 127. Чистові книги донесень 1631–1632 рр., 820 Арк.
87. Спр. 128. Чистові книги донесень 1633–1634 рр., 774 Арк.
88. Спр. 129. Чистові книги донесень 1635 р., 748 Арк.
89. Спр. 130. Чистові книги донесень 1636 р., 655 Арк.
90. Спр. 131. Чистові книги донесень 1637 р., 699 Арк.
91. Спр. 132. Чистові книги донесень 1638–1639 рр., 900 Арк.
92. Спр. 133. Чистові книги донесень 1640 р., 668 Арк.
93. Спр. 134. Чистові книги донесень 1641 р., 712 Арк.
94. Спр. 135. Чистові книги донесень 1642 р., 820 Арк.
95. Спр. 136. Чистові книги донесень 1643 р., 1102 Арк.
96. Спр. 137. Чистові книги донесень 1644 р., 1134 Арк.
97. Спр. 138. Чистові книги донесень 1645 р., 834 Арк.
98. Спр. 139. Чистові книги донесень 1646 р., 788 Арк.
99. Спр. 140. Чистові книги донесень 1647 р., 922 Арк.
100. Спр. 141. Чистові книги донесень 1648–1649 рр., 292 Арк.
101. Спр. 142. Чистові книги донесень 1650 р., 950 Арк.
102. Спр. 143. Чистові книги донесень 1650–1651 рр., 750 Арк.
103. Спр. 144. Чистові книги донесень 1652–1653 рр., 800 Арк.
104. Спр. 145. Чистові книги донесень 1653 р., 698 Арк.
105. Спр. 146. Чистові книги донесень 1654 р., 1054 Арк.
106. Спр. 148. Чистові книги донесень 1657–1658 рр., 798 Арк.
107. Спр. 149. Чистові книги донесень 1658 р., 802 Арк.
108. Спр. 150. Чистові книги донесень 1659р., 896 Арк.
109. Спр. 151. Чистові книги донесень 1660р., 760 Арк.
110. Спр. 152. Чистові книги донесень 1661р., 964 Арк.
111. Спр. 153. Чистові книги донесень 1662р., 983 Арк.
112. Спр. 154. Чистові книги донесень 1663р., 622 Арк.
113. Спр. 155. Чистові книги донесень 1663р., 594 Арк.
114. Спр. 156. Чистові книги донесень 1664р., 818 Арк.
115. Спр. 157. Чистові книги донесень 1664р., 968 Арк.
116. Спр. 158. Чистові книги донесень 1665р., 814 Арк.
117. Спр. 159. Чистові книги донесень 1665р., 754 Арк.
118. Спр. 160. Чистові книги донесень 1666р., 758 Арк.
119. Спр. 161. Чистові книги донесень 1666р., 760 Арк.
120. Спр. 162. Чистові книги донесень 1667р., 714 Арк.
121. Спр. 163. Чистові книги донесень 1667р., 704 Арк.
122. Спр. 164. Чистові книги донесень 1668р., 920 Арк.
123. Спр. 165. Чистові книги донесень 1668р., 1014 Арк.
124. Спр. 166. Чистові книги донесень 1669р., 888 Арк.

125. Спр. 167. Чистові книги донесень 1669р., 818 Арк.
126. Спр. 168. Чистові книги донесень 1670р., 1114 Арк.
127. Спр. 169. Чистові книги донесень 1670р., 1006 Арк.
128. Спр. 170. Чистові книги донесень 1671р., 1340 Арк.
129. Спр. 171. Чистові книги донесень 1671р., 1328 Арк.
130. Спр. 173. Чистові книги донесень 1672р., 848 Арк.
131. Спр. 174. Чистові книги донесень 1673р., 1000 Арк.
132. Спр. 175. Чистові книги донесень 1673р., 1196 Арк.
133. Спр. 177. Чистові книги донесень 1675р., 1150 Арк.
134. Спр. 178. Чистові книги донесень 1676р., 822 Арк.
135. Спр. 179. Чистові книги донесень 1677р., 842 Арк.
136. Спр. 180. Чистові книги донесень 1678–1679 рр., 876 Арк.
137. Спр. 181. Чистові книги донесень 1679 р., 832 Арк.
138. Спр. 182. Чистові книги донесень 1680 р., 1032 Арк.
139. Спр. 183. Чистові книги донесень 1680 р., 1040 Арк.
140. Спр. 184. Чистові книги донесень 1681–1682 рр., 1124 Арк.
141. Спр. 185. Чистові книги донесень 1682р., 1272 Арк.
142. Спр. 186. Чистові книги донесень 1683–1685 рр., 2044 Арк.
143. Спр. 187. Чистові книги донесень 1686 р., 1076 Арк.
144. Спр. 188. Чистові книги донесень 1687 р., 1338 Арк.
145. Спр. 189. Чистові книги донесень 1688–1689 рр., 2244 Арк.
146. Спр. 190. Чистові книги донесень 1690–1691 рр., 2228 Арк.
147. Спр. 191. Чистові книги донесень 1692–1693 рр., 2210 Арк.
148. Спр. 192. Чистові книги донесень 1694 р., 1160 Арк.
149. Спр. 193. Чистові книги донесень 1695р., 1300 Арк.
150. Спр. 194. Чистові книги донесень 1696–1697 рр., 1160 Арк.
151. Спр. 195. Чистові книги донесень 1698р., 1916 Арк.
152. Спр. 196. Чистові книги донесень 1699 р., 1607 Арк.
153. Спр. 197. Чистові книги донесень 1700–1701 рр., 2310 Арк.
154. Спр. 198. Чистові книги донесень 1701–1702 рр., 1896 Арк.
155. Спр. 199. Чистові книги донесень 1703 р., 1712 Арк.
156. Спр. 202. Чистові книги донесень 1706 р., 1231 Арк.
157. Спр. 203. Чистові книги донесень 1707–1708 рр., 1790 Арк.
158. Спр. 204. Чистові книги донесень 1709–1710 рр., 1890 Арк.
159. Спр. 205. Чистові книги донесень 1711 р., 1248 Арк.
160. Спр. 206. Чистові книги донесень 1712 р., 1350 Арк.
161. Спр. 207. Чистові книги донесень 1713 р., 1254 Арк.
162. Спр. 208. Чистові книги донесень 1714 р., 1282 Арк.
163. Спр. 209. Чистові книги донесень 1715 р., 1058 Арк.
164. Спр. 210. Чистові книги донесень 1715 р., 1042 Арк.
165. Спр. 211. Чистові книги донесень 1716 р., 1646 Арк.
166. Спр. 212. Чистові книги донесень 1717 р., 1296 Арк.
167. Спр. 213. Чистові книги донесень 1717 р., 1204 Арк.
168. Спр. 215. Чистові книги донесень 1718 р., 1319 Арк.

169. Спр. 216. Чистові книги донесень 1719 р., 2622 Арк.
170. Спр. 217. Чистові книги донесень 1720 р., 2900 Арк.
171. Спр. 219. Чистові книги донесень 1721 р., 1290 Арк.
172. Спр. 220. Чистові книги донесень 1722 р., 2440 Арк.
173. Спр. 221. Чистові книги донесень 1723 р., 2158 Арк.
174. Спр. 222. Чистові книги донесень 1724 р., 2110 Арк.
175. Спр. 223. Чистові книги донесень 1725 р., 1198 Арк.
176. Спр. 224. Чистові книги донесень 1725 р., 1107 Арк.
177. Спр. 225. Чистові книги донесень 1726 р., 2348 Арк.
178. Спр. 226. Чистові книги донесень 1727 р., 1112 Арк.
179. Спр. 227. Чистові книги донесень 1727 р., 1199 Арк.
180. Спр. 228. Чистові книги донесень 1728 р., 1342 Арк.
181. Спр. 229. Чистові книги донесень 1728 р., 1344 Арк.
182. Спр. 230. Чистові книги донесень 1729 р., 1866 Арк.
183. Спр. 231. Чистові книги донесень 1730 р., 2302 Арк.
184. Спр. 232. Чистові книги донесень 1731 р., 2072 Арк.
185. Спр. 233. Чистові книги донесень 1732 р., 1530 Арк.
186. Спр. 234. Чистові книги донесень 1733 р., 1500 Арк.
187. Спр. 235. Чистові книги донесень 1734 р., 916 Арк.
188. Спр. 236. Чистові книги донесень 1735 р., 1146 Арк.
189. Спр. 237. Чистові книги донесень 1736 р., 2292 Арк.
190. Спр. 238. Чистові книги донесень 1737 р., 1392 Арк.
191. Спр. 239. Чистові книги донесень 1737 р., 1352 Арк.
192. Спр. 240. Чистові книги донесень 1738 р., 1212 Арк.
193. Спр. 241. Чистові книги донесень 1738 р., 1062 Арк.
194. Спр. 242. Чистові книги донесень 1739 р., 1112 Арк.
195. Спр. 243. Чистові книги донесень 1739 р., 1094 Арк.
196. Спр. 244. Чистові книги донесень 1740 р., 2138 Арк.
197. Спр. 245. Чистові книги донесень 1741 р., 1128 Арк.
198. Спр. 247. Чистові книги донесень 1742 р., 1992 Арк.
199. Спр. 248. Чистові книги донесень 1743 р., 1388 Арк.
200. Спр. 249. Чистові книги донесень 1743 р., 1316 Арк.
201. Спр. 250. Чистові книги донесень 1744 р., 2366 Арк.
202. Спр. 251. Чистові книги донесень 1745 р., 1042 Арк.
203. Спр. 252. Чистові книги донесень 1745 р., 1022 Арк.
204. Спр. 253. Чистові книги донесень 1746 р., 2250 Арк.
205. Спр. 254. Чистові книги донесень 1747 р., 2134 Арк.
206. Спр. 255. Чистові книги донесень 1748 р., 1202 Арк.
207. Спр. 258. Чистові книги донесень 1749 р., 995 Арк.
208. Спр. 259. Чистові книги донесень 1750 р., 1696 Арк.
209. Спр. 260. Чистові книги донесень 1751 р., 2330 Арк.
210. Спр. 261. Чистові книги донесень 1752 р., 2764 Арк.
211. Спр. 262. Чистові книги донесень 1753 р., 2568 Арк.
212. Спр. 263. Чистові книги донесень 1754 р., 1422 Арк.

213. Спр. 264. Чистові книги донесень 1754 р., 1296 Арк.
214. Спр. 265. Чистові книги донесень 1755 р., 1968 Арк.
215. Спр. 266. Чистові книги донесень 1758 р., 1282 Арк.
216. Спр. 267. Чистові книги донесень 1758 р., 1222 Арк.
217. Спр. 268. Чистові книги донесень 1758 р., 2348 Арк.
218. Спр. 269. Чистові книги донесень 1759 р., 1970 Арк.
219. Спр. 270. Чистові книги донесень 1759 р., 1820 Арк.
220. Спр. 271. Чистові книги донесень 1760 р., 1232 Арк.
221. Спр. 272. Чистові книги донесень 1760 р., 1356 Арк.
222. Спр. 273. Чистові книги донесень 1760 р., 1382 Арк.
223. Спр. 274. Чистові книги донесень 1761 р., 1438 Арк.
224. Спр. 275. Чистові книги донесень 1761 р., 1450 Арк.
225. Спр. 276. Чистові книги донесень 1761 р., 2414 Арк.
226. Спр. 277. Чистові книги донесень 1762 р., 1634 Арк.
227. Спр. 278. Чистові книги донесень 1762 р., 1634 Арк.
228. Спр. 279. Чистові книги донесень 1762 р., 1592 Арк.
229. Спр. 280. Копії донесень 1761–1762 рр., 505 Арк.
230. Спр. 281. Фасцикули копій донесень 1763 р., 1597 Арк.
231. Спр. 282. Фасцикули копій донесень 1763 р., 1343 Арк.
232. Спр. 283. Фасцикули копій донесень 1763 р., 1538 Арк.
233. Спр. 284. Фасцикули копій донесень 1764 р., 260 Арк.
234. Спр. 286. Фасцикули копій донесень 1765 р., 400 Арк.
235. Спр. 287. Фасцикули копій донесень 1765 р., 684 Арк.
236. Спр. 288. Фасцикули копій донесень 1763 р., 535 Арк.
237. Спр. 289. Фасцикули копій донесень 1766 р., 667 Арк.
238. Спр. 290. Фасцикули копій донесень 1766 р., 975 Арк.
239. Спр. 291. Фасцикули копій донесень 1767 р., 499 Арк.
240. Спр. 292. Фасцикули копій донесень 1767 р., 1216 Арк.
241. Спр. 293. Фасцикули копій донесень 1768 р., 1133 Арк.
242. Спр. 295. Фасцикули копій донесень 1769 р., 1785 Арк.
243. Спр. 296. Фасцикули копій донесень 1770 р., 646 Арк.
244. Спр. 297. Фасцикули копій донесень 1770 р., 825 Арк.
245. Спр. 298. Фасцикули копій донесень 1772 р., 565 Арк.
246. Спр. 299. Фасцикули копій донесень 1773 р., 1100 Арк.
247. Спр. 300. Фасцикули копій донесень 1773 р., 1071 Арк.
248. Спр. 301. Фасцикули копій донесень 1774 р., 652 Арк.
249. Спр. 302. Фасцикули копій донесень 1774 р., 797 Арк.
250. Спр. 303. Фасцикули копій донесень 1775 р., 648 Арк.
251. Спр. 304. Фасцикули копій донесень 1775 р., 932 Арк.
252. Спр. 305. Фасцикули копій донесень 1776 р., 686 Арк.
253. Спр. 306. Фасцикули копій донесень 1776 р., 687 Арк.
254. Спр. 307. Фасцикули копій донесень 1777 р., 600 Арк.
255. Спр. 308. Фасцикули копій донесень 1777 р., 711 Арк.
256. Спр. 309. Фасцикули копій донесень 1778 р., 500 Арк.

257. Спр. 310. Фасцикули копій донесень 1778 р., 556 Арк.
258. Спр. 311. Фасцикули копій донесень 1779 р., 618 Арк.
259. Спр. 312. Фасцикули копій донесень 1779 р., 619 Арк.
260. Спр. 313. Фасцикули копій донесень 1780 р., 700 Арк.
261. Спр. 314. Фасцикули копій донесень 1780 р., 301 Арк.
262. Спр. 315. Фасцикули копій донесень 1781 р., 560 Арк.
263. Спр. 317. Фасцикули копій донесень 1782 р., 759 Арк.
264. Спр. 318. Фасцикули копій донесень 1783–1784 рр., 332 Арк.
265. Спр. 378. Чорнові книги донесень 1761–1763 рр., 604 Арк.
266. Спр. 379. Чорнові книги донесень 1764–1766 рр., 566 Арк.
267. Спр. 496. Чорнові книги вписів угод 1766–1772 рр., 510 Арк.
268. Спр. 497. Чорнові книги вписів угод 1773–1777 рр., 439 Арк.
269. Спр. 498. Чорнові книги вписів угод 1778–1784 рр., 291 Арк.
270. **Фонд 6. (Галицький земський суд), Опис 1., Спр. 15. Чистова книга вписів угод і донесень 1535–1538 рр., 774 Арк.**
271. Спр. 18. Чистова книга вписів угод і донесень 1541–1542 рр., 550 Арк.
272. Спр. 19. Чистова книга вписів угод і донесень 1541–1545 рр., 548 Арк.
273. Спр. 21. Чистова книга вписів угод і донесень 1545–46 рр., 506 Арк.
274. Спр. 22. Чистова книга вписів угод і донесень 1546 р., 592 Арк.
275. Спр. 23. Чистова книга вписів угод і донесень 1546 р., 540 Арк.
276. Спр. 24. Чистова книга вписів угод і донесень 1547–1549 рр., 646 Арк.
277. Спр. 25. Чистова книга вписів угод і донесень 1547–1549 рр., 588 Арк.
278. Спр. 26. Чистова книга вписів угод і донесень 1550 р., 478 Арк.
279. Спр. 31. Чистова книга вписів угод і донесень 1552 р., 550 Арк.
280. Спр. 32. Чистова книга вписів угод і донесень 1552 р., 566 Арк.
281. Спр. 35. Чистова книга вписів угод і донесень 1553 р., 528 Арк.
282. Спр. 42. Чистова книга вписів угод і донесень 1558–1559 рр., 452 Арк.
283. Спр. 43. Чистова книга вписів угод і донесень 1558–1559 рр., 348 Арк.
284. Спр. 44. Чистова книга вписів угод і донесень 1558–1559 рр., 518 Арк.
285. Спр. 45. Чистова книга вписів угод і донесень 1559–1560 рр., 448 Арк.
286. Спр. 46. Чистова книга вписів угод і донесень 1559–1560 рр., 394 Арк.
287. Спр. 51. Чистова книга вписів угод і донесень 1565–1571 рр., 582 Арк.

288. Спр. 52. Чистова книга вписів угод і донесень 1542–1550 pp., 608
Арк.
289. Спр. 54. Чистова книга вписів угод і донесень 1555–1556 pp., 572
Арк.
290. Спр. 55. Чистова книга вписів угод і донесень 1561–1564, 1568
pp., 470 Арк.
291. Спр. 56. Чистова книга вписів угод і донесень 1570–1581 pp., 892
Арк.
292. Спр. 57. Чистова книга вписів угод і донесень 1582 p., 572 Арк.
293. Спр. 58. Чистова книга вписів угод і донесень 1583–1584 pp., 612
Арк.
294. Спр. 59. Чистова книга вписів угод і донесень 1585–1586 pp., 570
Арк.
295. Спр. 61. Чистова книга вписів угод і донесень 1587–1590 pp., 750
Арк.
296. Спр. 63. Чистова книга вписів угод і донесень 1591–1593 pp., 472
Арк.
297. Спр. 66. Чистова книга вписів угод і донесень 1600–1603 pp., 742
Арк.
298. Спр. 67. Чистова книга вписів угод і донесень 1604 p., 740 Арк.
299. Спр. 79. Чистова книга вписів угод і донесень 1624–1625 pp., 616
Арк.
300. Спр. 80. Чистова книга вписів угод і донесень 1624–1625 pp., 618
Арк.
301. Спр. 81. Чистова книга вписів угод і донесень 1626–1628 pp., 614
Арк.
302. Спр. 82. Чистова книга вписів угод і донесень 1626–1628 pp., 598
Арк.
303. Спр. 83. Чистова книга вписів угод і донесень 1629–1631 pp., 740
Арк.
304. Спр. 84. Чистова книга вписів угод і донесень 1629–1631 pp., 720
Арк.
305. Спр. 85. Чистова книга вписів угод і донесень 1632–1639 pp., 538
Арк.
306. Спр. 86. Чистова книга вписів угод і донесень 1632–1639 pp., 500
Арк.
307. Спр. 87. Чистова книга вписів угод і донесень 1640–1648 pp., 536
Арк.
308. Спр. 88. Чистова книга вписів угод і донесень 1653–1659 pp., 712
Арк.
309. Спр. 89. Чистова книга вписів угод і донесень 1660–1673 pp., 748
Арк.
310. Спр. 90. Чистова книга вписів угод і донесень 1676–1692 pp., 544
Арк.

311. Спр. 91. Чистова книга вписів угод і донесень 1668–1674 рр., 774 Арк.
312. Спр. 92. Чистова книга вписів угод і донесень 1674 р., 970 Арк.
313. Спр. 93. Чистова книга вписів угод і донесень 1674–1675, 1796 рр., 684 Арк.
314. Спр. 95. Чистова книга вписів угод і донесень 1707, 1733–1735 рр., 1026 Арк.
315. Спр. 98. Чистова книга вписів угод і донесень 1766–1767 рр., 2338 Арк.
316. Спр. 100. Фасцикул копій донесень 1768–1774 рр., 745 Арк.
317. Спр. 101. Фасцикул копій донесень 1768–1774 рр., 556 Арк.
318. Спр. 103. Фасцикул копій донесень 1775–1778 рр., 295 Арк.
319. Спр. 104. Фасцикул копій донесень 1775–1778 рр., 261 Арк.
320. Спр. 105. Фасцикул копій донесень 1778 р., 335 Арк.
321. Спр. 107. Фасцикул копій донесень 1779–1781 рр., 857 Арк.
322. Спр. 121. Чорнова книга вписів угод і донесень 1660–1668 рр., 368 Арк.
323. **Фонд 19. (Йосифінська метрика). Опис 6.** Спр.82. Село Нижній Березів, 131 Арк.
324. Спр.84. Село Баня Березів, 128 Арк.
325. Спр.85. Село Вижній Березів, 12 Арк.
326. **Фонд 20. (Францисканська метрика). Опис 11.** Спр. 130. Село Баня Березів, 140 Арк.
327. Спр. 131. Село Вижній Березів, 268 Арк.
328. Спр. 132. Село Нижній Березів, 150 Арк.
329. **Фонд 134 (Колекція шляхетських документів). Опис 2.** Спр. 88. Договори між шляхтою Березова Вижнього і Березова Нижнього, витяги з галицьких гродських актів 1608–1640 рр., 185 Арк.
330. Спр. 89. Договори між шляхтою Березова Вижнього і Березова Нижнього і Витвицькими, Сваричевськими,, Куропатвою Павлом, Белжецьким Іваном, Раковським Андрієм, витяги з галицьких гродських актів 1641–1778 рр., 156 Арк.
331. **Фонд 146 (Галицьке намісництво, 1772–1921 рр.). Опис 64.** Спр.7635. Справа про сервітутні суперечки за право користуватися лісами й пасовиськами жителів Березів Нижній, Текуче, 1784–1857, Том I., 95 Арк.
332. Спр.7636. Справа про сервітутні суперечки за право користуватися лісами й пасовиськами жителів Березів Нижній, Текуче, 1789–1860, Том II., 118 Арк.
333. Спр.7637. Справа про сервітутні суперечки за право користуватися лісами й пасовиськами жителів Космач, Березів Вижній, Баня Березів, 1820–1859, Том. III., 96 Арк.

334. Спр.7638. Справа про сервітутні суперечки за право користуватися лісами й пасовиськами жителів Микуличин, Березів Нижній, Текуче, 1825–1860, Том IV., 100 Арк.
335. Спр.7639. Справа про сервітутні суперечки за право користуватися лісами й пасовиськами жителів Баня Березів, Пронятин, 1825–1866, 105 Арк.
336. Спр.7712. Справа про сервітутні суперечки за право користуватися лісами й пасовиськами жителів Березів Вижній, 1834–1864, 135 Арк.
337. Спр.7739. Справа про сервітутні суперечки за право користуватися лісами й пасовиськами жителів Березів Вижній, Текуче, 1799–1867, 137 Арк.
338. **Фонд 165. (Крайовий комітет, м. Львів). Опис 3.** Спр. 243. Справа про визнання шляхетства Березовським Арсеничам, 1789 р., 15 Арк.
339. Спр. 244. Справа про визнання шляхетства Березовським Арсеничам, 1789–1844 рр., 24 Арк.
340. Спр. 245. Справа про визнання шляхетства Березовським Білавичам, 1789–1843 рр., 35 Арк.
341. Спр. 246. Справа про визнання шляхетства Березовським Білавичам Братинякам, 1782 р., 6 Арк.
342. Спр. 247. Справа про визнання шляхетства Березовським Бодругам, 1789–1849 рр., 167 Арк.
343. Спр. 248. Справа про визнання шляхетства Березовським Бодругам, 1848 р., 8 Арк.
344. Спр. 249. Справа про визнання шляхетства Березовським Бодругам, 1789 р., 6 Арк.
345. Спр. 250. Справа про визнання шляхетства Березовським Бодругам, 1789–1790 рр., 24 Арк.
346. Спр. 251. Справа про визнання шляхетства Березовським Будуровичам, 1789–1843 рр., 34 Арк.
347. Спр. 252. Справа про визнання шляхетства Березовським Васкулам, 1790 р., 4 Арк.
348. Спр. 253. Справа про визнання шляхетства Березовським Васкулам, 1787–1839 рр., 93 Арк.
349. Спр. 254. Справа про визнання шляхетства Березовським Васкулам Дронякам, 1782–1845 рр., 128 Арк.
350. Спр. 255. Справа про визнання шляхетства Березовським Ганулякам, 1783 р., 6 Арк.
351. Спр. 256. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1782–1837 рр., 104 Арк.
352. Спр. 257. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1838–1839 рр., 105 Арк.

353. Спр. 258. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1840–1841 рр., 107 Арк.
354. Спр. 259. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1842–1843 рр., 116 Арк.
355. Спр. 260. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1844–1849 рр., 133 Арк.
356. Спр. 261. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1782–1838 рр., 118 Арк.
357. Спр. 262. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1839–1856 рр., 48 Арк.
358. Спр. 263. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1782–1847 рр., 108 Арк.
359. Спр. 264. Справа про визнання шляхетства Березовським Геникам, 1782 р., 7 Арк.
360. Спр. 265. Справа про визнання шляхетства Березовським Голдишам, 1783–1847 рр., 48 Арк.
361. Спр. 266. Справа про визнання шляхетства Березовським Димидовичам, 1782–1783 рр., 11 Арк.
362. Спр. 267. Справа про визнання шляхетства Березовським Здечукам, 1782 р., 7 Арк.
363. Спр. 268. Справа про визнання шляхетства Березовським Здечукам, 1782 р., 9 Арк.
364. Спр. 269. Справа про визнання шляхетства Березовським Здецякам, 1783 р., 9 Арк.
365. Спр. 270. Справа про визнання шляхетства Березовським Косовчичам, 1789–1861 рр., 74 Арк.
366. Спр. 271. Справа про визнання шляхетства Березовським Кузичам, 1782–1893 рр., 27 Арк.
367. Спр. 272. Справа про визнання шляхетства Березовським Кузичам, 1782 р., 6 Арк.
368. Спр. 273. Справа про визнання шляхетства Березовським Куничичам, 1789 р., 4 Арк.
369. Спр. 274. Справа про визнання шляхетства Березовським Лазаровичам, 1782–1845 р., 61 Арк.
370. Спр. 275. Справа про визнання шляхетства Березовським Лазаровичам, 1789–1842 рр., 39 Арк.
371. Спр. 276. Справа про визнання шляхетства Березовським Лазаровичам, 1833–1842 рр., 17 Арк.
372. Спр. 277. Справа про визнання шляхетства Березовським Лазаровичам Здечукам, 1782–1847 рр., 81 Арк.
373. Спр. 278. Справа про визнання шляхетства Березовським Моцокам Філейовичам, 1782–1845 рр., 37 Арк.
374. Спр. 279. Справа про визнання шляхетства Березовським Малковичам, 1789 р., 4 Арк.

375. Спр. 280. Справа про визнання шляхетства Березовським Малковичам, 1789–1846 рр., 99 Арк.
376. Спр. 281. Справа про визнання шляхетства Березовським Малковичам, 1789–1841 рр., 22 Арк.
377. Спр. 282. Справа про визнання шляхетства Березовським Негричам, 1789–1842 рр., 36 Арк.
378. Спр. 283. Справа про визнання шляхетства Березовським Негричам, 1782–1847 рр., 123 Арк.
379. Спр. 284. Справа про визнання шляхетства Березовським Перцовичам, 1789–1839 рр., 99 Арк.
380. Спр. 285. Справа про визнання шляхетства Березовським Перцовичам, 1840–1848 рр., 123 Арк.
381. Спр. 286. Справа про визнання шляхетства Березовським Романичам, 1833–1849 рр., 103 Арк.
382. Спр. 287. Справа про визнання шляхетства Березовським Романичам, 1837–1848 рр., 71 Арк.
383. Спр. 288. Справа про визнання шляхетства Березовським Романичам, 1782 р., 8 Арк.
384. Спр. 289. Справа про визнання шляхетства Березовським Телепанам, 1848 р., 7 Арк.
385. Спр. 290. Справа про визнання шляхетства Березовським Томичам, 1790, 1833–1848 рр., 256 Арк.
386. Спр. 291. Справа про визнання шляхетства Березовським Томичам, 1782 р., 7 Арк.
387. Спр. 292. Справа про визнання шляхетства Березовським Урбановичам, 1789–1860 рр., 159 Арк.
388. Спр. 293. Справа про визнання шляхетства Березовським Урбановичам, 1789–1893 рр., 49 Арк.
389. Спр. 294. Справа про визнання шляхетства Березовським Урбановичам, 1783 р., 7 Арк.
390. Спр. 295. Справа про визнання шляхетства Березовським Урбановичам, 1782–1821 рр., 9 Арк.
391. Спр. 296. Справа про визнання шляхетства Березовським Урбановичам, 1789–1847 рр., 20 Арк.
392. Спр. 297. Справа про визнання шляхетства Березовським Фіцичам, 1782–1913 рр., 18 Арк.
393. Спр. 298. Справа про визнання шляхетства Березовським Фіцичам, 1782–1840 рр., 35 Арк.
394. Спр. 299. Справа про визнання шляхетства Березовським Фіцичам, 1810 р., 22 Арк.
395. **Опис 6-а.** Спр. 19. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1780–1785.
396. Спр. 20. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1782–1785.

397. Спр. 21. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1782–1785.
398. Спр. 22. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1782–1785.
399. Спр. 23. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
400. Спр. 24. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
401. Спр. 25. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
402. Спр. 26. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
403. Спр. 27. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
404. Спр. 28. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
405. Спр. 29. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
406. Спр. 30. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1784–1785.
407. Спр. 31. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1785–1789.
408. Спр. 32. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1786–1789.
409. Спр. 33. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1788–1794.
410. Спр. 34. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1789–1792.
411. Спр. 35. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1790–1795.
412. Спр. 36. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1793–1832.
413. Спр. 37. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1795–1858.
414. Спр. 38. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1795–1823.
415. Спр. 39. Книга запису грамот, які підтверджують шляхетські походження, 1798–1837.
416. **Фонд 618 (Римо-католицька митрополича консисторія, м. Львів.). Опис 2.** Спр. 799. Метрична книга костьолу м. Яблунів, повіт Коломия, 1816–1820.
417. Спр. 800. Метрична книга костьолу м. Яблунів, повіт Коломия, 1822–1829.

418. Спр. 801. Метрична книга костьола м. Яблунів, повіт Коломия, 1830–1833.
419. Спр. 802. Метрична книга костьола м. Яблунів, повіт Коломия, 1834–1838.

Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України.

420. **Архів Арсенича П.І. Неописаний.** Метрична книга парафіян с. Нижній Березів, 1816–1852, 50 арк.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

421. **Ф. 481.(Центральна комісія для ревізій дій дворянських депутатських зібрань Київської, Подільської і Волинської губернії).** **Опис 1.** Спр. 62. Списки дворян Подільської губернії, 1840 р.
422. Спр. 65. Списки дворян Подільської губернії виключених з дворянського стану, 1840 р.
423. **Опис 2.** Спр. 491. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1802–1841 рр., 146 Арк.
424. Спр. 494. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1841 р., 156 Арк.
425. Спр. 584. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1841 р., 182 Арк.
426. Спр. 592. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1841 р., 166 Арк.
427. Спр. 594. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1841 р., 190 Арк.
428. Спр. 597. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1841 р., 156 Арк.
429. Спр. 644. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1841 р., 180 Арк.
430. Спр. 889. Переписка з Кишенівською духовною консисторією про дворянське походження Андрія Івановича Березовського, 1843 р., 18 Арк.
431. Спр. 947. Переписка з Тимчасовим присутством герольдії про представлення результатів ревізії справи про дворянське походження Березовських, 1843 р., 22 Арк.
432. Спр. 1007. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1843 р., 150 Арк.
433. Спр. 1009. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1843 р., 162 Арк.

434. Спр. 1018. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1843 р., 186 Арк.
435. Спр. 1028. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1843 р., 167 Арк.
436. Спр. 1042. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1843 р., 149 Арк.
437. Спр. 1083. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1843 р., 181 Арк.
438. Спр. 1123. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії (в т.ч. Березовських), 1843 р., 170 Арк.
439. Спр. 1259. Переписка з Таращанським повітовим судом про дворянське походження Адама-Гіпполіта-Ксаверія Гаспаровича Березовського, 1843 р., 16 Арк.
440. Спр. 1374. Переписка про результати ревізії для Березовських, 1844 р., 36 Арк.
441. Спр. 1698. Про виключення із родовідної книги дворян Подільської Губернії Березовських, 1803–1832 рр., 43 Арк.

Державний архів Київської області.

442. **Фонд 782. (Київське губернське дворянське депутатське зібрання). Опис 1.** Справи про підтвердження дворянських прав. Спр. 367. Казимир Йосип Геліодор Антонович Березовський.
443. Спр. 368. Ганчиц Березовські.
444. Спр. 369. Березовські (49 осіб).
445. Спр. 370. Березовські (6 осіб).
446. Спр. 371. Березовські. (12 осіб).
447. Спр. 391. Антон-Іоаким Березовський.
448. Спр. 392. Березовські.
449. Спр. 393. Володимир і Йосип Березовські.
450. Спр. 394. Панталеймон і Сергій Березовські.
451. Спр. 395. Іван-Ігнатій-Єдуард і Станіслав Березовські.
452. Спр. 396. Вітольд Березовський.
453. Спр. 397. Адольф Щенсний Березовський.
454. Спр. 398. Березовські.
455. Спр. 399. Березовські.
456. Спр. 400. Казимир Щенсний, Йосип і Володимир Березовські.
457. Спр. 401. Березовські.
458. Спр. 402. Березовські (4 представники).
459. Спр. 403. Леопольд Мартинович Березовський.
460. Спр. 404. Березовські.
461. Спр. 405. Березовські.
462. Спр. 406. Березовські.
463. Спр. 407. Березовські.

464. Спр. 408. Березовські.
 465. Спр. 409. Березовські.
 466. Спр. 410. Березовські.
 467. Спр. 411. Березовські.
 468. Спр. 412. Березовські.
 469. Спр. 413. Березовські.
 470. Спр. 414. Березовські.
 471. Спр. 415. Березовські.
 472. Спр. 416. Березовські.
 473. Спр. 417. Березовські.
 474. Спр. 418. Березовські.
 475. Спр. 419. Іван, Дмитро і Ілля Березовські.
 476. Спр. 420. Негрич Березовські.
 477. Спр. 421. Березовські (16 осіб).
 478. Спр. 422. Березовські.
 479. Спр. 423. Леон і його сини Шимон, Матвій і Михайло
 Березовські.
 480. Спр. 424. Березовські.
 481. Спр. 425. Йосип, Донат, Урбан, Северин, Августин Березовські.
 482. Спр. 426. Березовські (14 осіб).
 483. Спр. 427. Миколай Березовський.
 484. Спр. 428. Березовські (14 осіб).
 485. Спр. 429. Андрій, Семен, Варфоломій, Федір Березовські.
 486. Спр. 430. Березовські (7 осіб).
 487. Спр. 432. Лев Березовський.
 488. Спр. 433. Березовські.

Сімейний архів родини Кіцелюків.

Шляхетські майнові угоди, заповіти, документи про легітимацію.

Опубліковані джерела.

1. Жерела до історії України-Руси. – Т. 5 – Львів, 1901. – 354 с.
2. Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII — середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. — Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2006. — Т. 2: Список легітимованої шляхти Київської губернії. — 224 с.
3. Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII – середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква: Видавець О.

- Пшонківський, 2006. – Т. 3: Список легітимованої шляхти Волинської губернії. – 240 с.
4. Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII – середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2006. – Т. 4: Список легітимованої шляхти Волинської губернії. – 224 с.
 5. Легітимована правобережна шляхта (кінець XVIII – середина XIX ст.) / Укладачі С. Лисенко, Є. Чернецький. – Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2006. – Т. 5: Список легітимованої шляхти Волинської губернії. – 240 с.
 6. Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego. Wyd. staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego./ Wyd. K. Liske, A. Prochaska, W. Hejnosz. (далі – AGZ). – Lwow, 1868–1935. – Т. XII, XX. – XXV.
 7. Halecki O. Z Jana Zamoyskiego inwentarza Archiwum Koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku. // Archiwum Komisji Historycznej, t. XIII, cz. 1 – Kraków 1919. – 212 s.
 8. Marcinek R., Ślusarek K. Materiały do genealogii szlachty galicyjskiej. Szlachta w Galicji w XVIII – XIX wieku. / R. Marcinek, K. Ślusarek // – Kraków : Towarzystwo Wydawnicze "Historia Iagellonica", 1996. – 314 s.
 9. Matricularum Regni Poloniae Summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur / Ed. Th. Wierzbowski – Varsoviae, 1912. – Pars IV: Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548). Vol.1 – 2.
 10. Piekosiński F. Studia, rozprawy i materiały z dziedziny historii polskiej. T.7; Jana Zamoyskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne – Kraków, 1907. – 116 s.
 11. Poczet szlachty galicyjskiej i bukowińskiej. – Lwów, 1857. – 212 s.

12. Semkowicz W. Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w. /
W. Semkowicz. // Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie; T. 3—
Lwow: Nakładem Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie, 1913. — 355 s.

Література:

1. Барвінський Б. Конашевичі в перемиській землі в XV і XVI ст.
Генеалогічно-історична монографія / Б. Барвінський // Записки НТШ. –
1930. – Т. С: Ювілейний збірник на пошану акад. Кирила
Студинського. – Ч. II. Праці Історичні. – С. 19–175.
2. Вінниченко О. Конфлікти у шляхетському соціумі кінця XVII – першої
половини XVIII ст. на сторінках заповітів (на матеріалах реляційних
книг Львівського гродського суду) / О. Вінниченко // Соціум.
Альманах соціальної історії. – Київ, 2007. – Вип. 7. – С. 161–173.
3. Вінниченко О. Чиншова шляхта на Поділлі і Південній Волині у 1740–
1770-х роках. II. Соціально-економічне становище і спосіб життя (На
документальних матеріалах з маєтків Жевуських) / О. Вінниченко
// Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 2008. Том
ССLVI: Праці Історично-філософської секції. – С. 647–684.
4. Виноградов Г. Вопросы методологии и методики анализа книг
судебно-административных учреждений Украины 16 — середины 17
вв.: конкретно-исторические аспекты / Г. Н. Виноградов // Теория и
методика историографических и источниковедческих исследований.
— Днепропетровск: ДГУ, 1989. — С. 175–182.
5. Ворончук І. Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII
ст.: реконструкція родинних структур (методологія, методика,
джерела). / І. Ворончук – К., 2009. – 511 с.
6. Ворончук І. Актові книги гродських і земських судів як джерело
генеалогічних досліджень: складнощі та пастки практичних процедур.

- / І. Ворончук // Генеалогія. Збірка наукових праць. – Вип. І. – Київ, 2013. – С. 105 – 114.
7. Ворончук І. Населення Волині в XVI – першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники. / І. Ворончук – К., 2012 р. – 712 с.
 8. Ворончук І. Демографічна ментальність волинської шляхти в XVI–XVII ст.: шлюбна модель та її чинники / І. Ворончук // Шостий міжнародний конгрес українців. – Донецьк-Київ, 2005. – С. 30 – 44.
 9. Ворончук І. Родинна термінологія актової документації гродських і земських судів XVI–XVII ст. / І. Ворончук // Збірник наукових праць НДІУ. – К., 2006. – Т. XI. – С. 308 – 327.
 10. Ворончук І. Акты гродських и земских судов как источник генеалогических исследований (на примере Волини XVI – XVII вв.). / І. Ворончук // Матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Ягелоны: дынастыя, эпоха, спадчына". – Гальшаны – Навагрудак, 8–10 вересня 2006. – Мінск, 2007. – С. 51 – 73.
 11. Ворончук І. Дітність волинської шляхетської родини XVI – першої половини XVII ст. / І. Ворончук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. № 22. Луцьк, 2010. – С. 139–148.
 12. Врადий Н. Ф. Источниковедческий анализ актовых книг ЦГИА УССР в городе Львове / Н. Ф. Врადий // Вопросы архивоведения. – 1963. – № 4. – С. 51–60.
 13. Голубець М. Золота книга українського лицарства. / М. Голубець – Львів, 1939. – Чис.1. – 68 с.
 14. Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV – XVIII ст. / Юрій Гошко. – К., 1976. – 204 с.
 15. Грабовецький В. Селянський рух на Прикарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст./ В. Грабовецький – Київ, 1962. – 82с.

16. Грабовецький В. Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490–1492 років. / В. Грабовецький – Львів: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа» 1979 . – 124 с.
17. Грабовецький В. Антифеодальна боротьба карпатського опришківства XVI–XIX ст. / В. Грабовецький – Львів: вид-во Львівського ун-ту, 1966. – 102 с.
18. Грабовецький В. Нариси Історії Прикарпаття, Т. I – IV. / В. Грабовецький – Івано-Франківськ, 1993–1994.
19. Грушевський М. Історія України-Руси: в 11 т., 12 кн. – К., 1991–1994. Т. 5. Суспільно-політичний і церковний устрій і відносини в українсько-руських землях XIV – XVII віків. / М. Грушевський – 1994. – 687 с.
20. Грушевський М. Матеріали до історії суспільно-політичних і економічних відносин Західної України / М. Грушевський // Записки НТШ. – Львів, 1906. – Т.69, кн.1. – № СХХІ.
21. Дашкевич Я. Адміністративні, судові й фінансові книги на Україні в XIII–XVIII ст. : проблематика, стан і методика дослідження / Я. Дашкевич // Історичні джерела та їх використання. – К.: Наук. думка, 1969. – Вип. 4. – С. 129–171.
22. Зазуляк Ю. Шляхта Руського воєводства у XV ст. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Рукопис. / Ю. Зазуляк – Львів, 2004. – 207 с.
23. Зазуляк Ю. До історії генеалогічної свідомості перемишльського руського можновладства у XV–XVI століттях / Ю. Зазуляк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 15 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2006–2007. – С.125 – 133.

24. Зазуляк Ю. Погрози та вияви емоцій у шляхетських конфліктах у Руському воєводстві XV ст. / Ю. Зазуляк // Соціум. Альманах соціальної історії. – Київ, 2008. – Вип. 8. – С. 239–254.
25. Інкін В. Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях: історичні нариси. / В. Інкін – Львів, 2004.
26. Инкин В. Волость (краина) и вече (сбор) на Галиции в XVI–XVIII вв. / В. Инкин // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. 1970г. – Рига, 1977. – С.72–79.
27. Инкин В. К вопросу происхождения волошских князей в галицкой деревне в XV—XVIII в.в. / В. Инкин // Славяно — волошские связи — Кишинев 1978. – 116 с.
28. Исаевич Я. Гродские и земские акты – важнейший источник по истории аграрных отношений в Речи Посполитой в XVI–XVIII вв. / Я. Исаевич // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. 1961 г. — Рига: Изд-во Акад. наук Латв. ССР, 1963. — С. 90–99.
29. Кирчів Р. Дрібна шляхта Українського Прикарпаття (До проблеми історико- етнографічного вивчення) / Р. Кирчів // Збірник праць і матеріалів на пошану Лариси Іванівни Крушельницької. – Львів, 1998. – С. 106–118.
30. Крип'якевич І. З історії Гуцульщини. / І. Крип'якевич – Львів, 1929.
31. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький / І. Крип'якевич – Львів: Світ, 1990 – 408 с.
32. Кузич-Березовський І. Березівське боярство на тлі історії України. / І. Кузич-Березовський // – Детройт [США], 1962. – 226 с.
33. Купчинський О. Земські та гродські судово-адміністративні документальні фонди Львова. / О. Купчинський – Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 1998. – 99 с.

34. Купчинський О. З історії створення науково-довідкового апарату до фондів судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. / О. Купчинський // Архіви України. — 1976. — № 1. — С. 27–35.
35. Купчинський О. Про підготовку каталога судово-адміністративних установ України XV–XVIII ст. / О. Купчинський // Архіви України. — 1976. — № 5. — С. 14–21.
36. Лисейко Я. Участь шляхти у військових справах Сяноцької землі в другій половині XIV–XVI ст. / Я. Лисейко // Військово-науковий вісник академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. — Львів, 2010. — Вип. 14; — С. 45 – 58.
37. Лисейко Я. Стосунки шляхти сяноцької та перемишльської земель у XV – першій половині XVI ст. / Я. Лисейко // Дрогобицький краєзнавчий збірник / ДДПУ імені Івана Франка. — Вип. XIV – XV. — Дрогобич: Коло, 2011. — С. 73 – 80.
38. Лисенко С., Чернецький Є. Правобережна шляхта (кін. XVIII – перша пол. XIX ст.). Список шляхти Волинської, Київської та Подільської губерній, дворянські права якої перевірила Центральна ревізійна комісія. – Вид. 1-е. / С. Лисенко, Є. Чернецький – Біла Церква: Видавництво ТОСК, 2002. – 398 с.; Вид. 2-е, випр. та доп. – Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2007. – 448 с.
39. Михайловський В. Еластична спільнота: Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століття. / В. Михайловський – К.: Темпора, 2012. – 450 с.
40. Пашин С. Перемышльская шляхта второй половины XIV – начала XVI века. Историко-генеалогическое исследование. / С. Пашин – Тюмень, 2001. – 252 с.
41. Пашин С. Шляхетство позднесредневековой Польши: сословные критерии и пути нобилитации (на примере перемышльских конюхов XV–XVI вв.) . / С. Пашин // Европа на этапе от классического

- средневековья к новому времени. Сб. научн. трудов. Тюмень, 1991., С. 40–47.
42. Пашин С. Генеалогический комментарий к копиям грамот князя Льва Даниловича / С. Пашин // Исследования по русской истории. Сборник статей к 65-летию профессора И.Я. Фроянова – СПб.-Ижевск: Издательство Удмуртского университета, 2001. – С. 125–140.
43. Пашин С. Червонорусские акты XIV–XV вв. и грамоты князя Льва Даниловича. / С. Пашин – Тюмень, 1996. – С. 81–101.
44. Пашин С. Дрогобычская шляхта XV – начала XVI века. / С. Пашин // Европа. Международный альманах. Тюмень, 2002. Вып. II. С. 68–78.
45. Пашин С. Земляне из саноцкого села Добра в XV веке. / С. Пашин // Европа. Международный альманах. Тюмень, 2003. Вып. III. С. 46–56.
46. Пашин С. Самборские шляхтичи волошского происхождения во второй половине XIV–начале XVI века. / С. Пашин // Материалы научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения проф. П. И. Рощевского, Тюмень 2003. С. 58–64.
47. Проценко Л. Актові книги як джерело до вивчення спеціальних історичних дисциплін / Л. Проценко // Історичні джерела та їх використання. — К.: Наук. думка, 1964. — Вип. 1. — С. 52–63.
48. Сливка Л. Галицька дрібна шляхта в Австро-Угорщині (1772–1914 рр.). / Л. Сливка – Івано-Франківськ, 2009. – 248 с.
49. Смуток І. Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. / І. Смуток – Львів, 2008. – 344 с.
50. Смуток І. Виникнення та використання прізвищ серед шляхти Турківщини у XVI–XVIII ст. (На прикладі родів Ільницьких, Комарницьких, Височанських, Матківських тощо) / І. Смуток // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства – Львів, 2004. – Вип. IV. – С. 23–32.

51. Смуток І.: Початки родів Яворських, Турецьких, Ільницьких (XV–XVI ст.). / І. Смуток // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Львів, 2006. – Вип. V. – 159 с. – С. 55–64.
52. Смуток І.: Достовірність даних історико-генеалогічних матеріалів легітимізації галицької шляхти кінця XVIII – XIX ст. / І. Смуток // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Львів, 2007. – Вип. VI. – 160 с. – С. 87–92.
53. Смуток І. Гродські і земські акти як джерело до генеалогії шляхетських родів православного (греко-католицького) віровизнання Перемишльської землі (XVI – XVIII ст.) / І. Смуток // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал гуманітарних студій. – № 2 (92). – Тернопіль, 2011 – С. 64–68.
54. Смуток. І. Формування родів руської шляхти Перемишльської землі (XV–XVIII ст.) / І. Смуток // Генеалогія. Збірка наукових праць. — Київ, 2013. — Вип. I. — С. 255–270.
55. Смуток І. Руська шляхта у Перемишльському повіті (XV–XVII ст.): географія землеволодіння / І. Смуток // Дрогобицький краєзнавчий збірник. — Дрогобич: Коло, 2012. — Вип. XVI. — С. 88–102.
56. Смуток І. Родовий склад шляхти Перемишльської землі у XV– на початку XVII ст. / І. Смуток // Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego. – Lublin, 2013 (2014). – Tom V. – S. 110–148.
57. Собчук В. Від коріння до крони: Дослідження з історії князівських і шляхетських родів Волині XV — першої половини XVII ст. / В. Собчук — Кременець: Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, 2014. — 508 с.
58. Старченко Н. Честь, кров і риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – XVII століття). / Н. Старченко – Laurus, 2014. – 510 с.
59. Старченко Н. Дещо про спокуси джерел та пастки інтерпретацій (на прикладі справ про шляхетські наїзди на Волині наприкінці XVI ст.) /

- Н. Старченко // Український історичний журнал. – 2009. – № 6. – С.165–182.
60. Старченко Н. Про ефективність судочинства на Волині (на прикладі роботи Луцького гродського суду 1598 і 1600 рр.) / Н. Старченко // Український історичний журнал. – 2011. – № 5. – С. 4–27.
61. Старченко Н. Честь як регулятор шляхетського повсякдення (Волинь останньої третини XVI – початку XVII ст.) / Н. Старченко // Український історичний журнал. – 2012. – №6. – С. 25–39.
62. Терлецький М. Контури роду Драго-Сасів — 2-е вид., змін. і доп. / М. Терлецький — Львів.: Центр Європи, 2005. – 210 с.
63. Терлецький М. Драго-Саси на тлі століть. / М. Терлецький – Львів, 2008. – 174 с.
64. Терлецький М. Дві сутності Сасівського роду. / М. Терлецький — Львів.: Тріада плюс, 2009. – 168 с.
65. Чернецький Є. Шляхта Васильківського повіту Київської губернії за сповідальними розписами православних храмів початку XIX ст. (Білоцерківщина, Васильківщина, Мотовилівщина, Рокитнянщина, Фастівщина). / Є. Чернецький – Біла Церква: Мустанг, 1999. — 26 с.
66. Чернецький Є. Формування і соціальне структурування шляхти Радомишльського повіту Київської губернії в кінці XVIII – першій третині XIX ст.: генеалогічний та історико-демографічний аналіз. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. / Є. Чернецький – Київ, 2010. – 18 с.
67. Чернецький Є. Список білоцерківської шляхти. / Є. Чернецький – Біла Церква: Видавництво ТОСК, 2001. – 78 с.
68. Чернецький Є. Правобережна шляхта за російського панування (кінець XVIII – початок XX ст.). Джерела, структура стану, роди. /Є. Чернецький – Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2007. – 176 с.

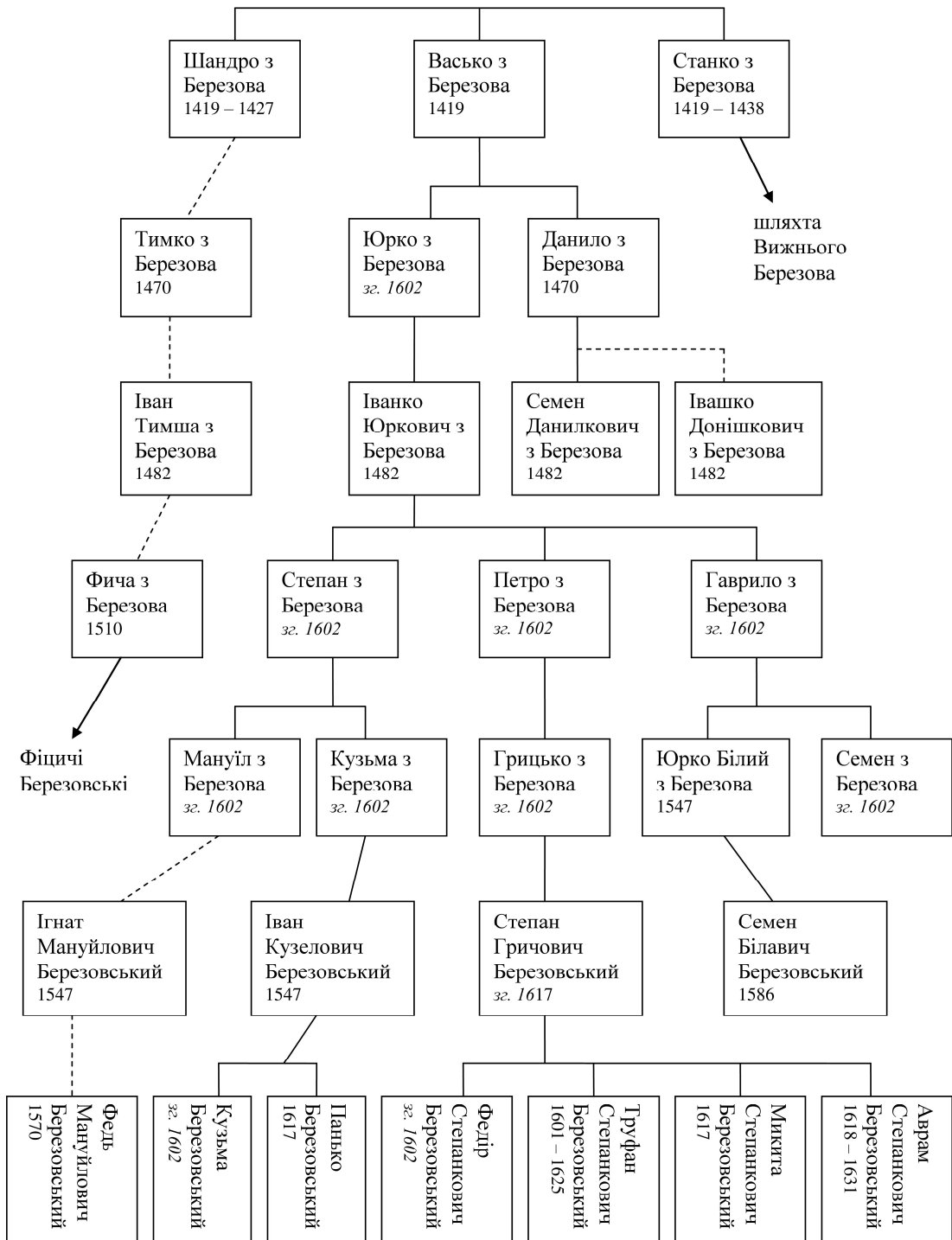
69. Чернецький Є. Михалевські герба Корчак з Вовковинець та Олександрівки: легітимаційні документи (1733–1842 pp.). / Є. Чернецький — Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2015. — 184 с.
70. Чернецький Є. Фонди дворянських установ Російської імперії в архівах Білорусі, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Польщі, України та Фінляндії. / Є. Чернецький — Біла Церква: Вид. О. Пшонківський, 2013. — Том I. — 176 с.
71. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. / Н. Яковенко — Київ: Критика, 2008. 472 с.
72. Balzer O. Kancelarye i akta grodzkie w wieku XVIII. / O. Balzer — Lwow, 1882. — 54 s.
73. Boniecki A Herbarz polski. Cz. 1. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich. / A. Boniecki — Warszawa, 1899–1913. — Т.1–17.
74. Czarniecki-Łodzia K. Herbarz Polski: 2 t / K. Czarniecki-Łodzia — Gniezno, 1875– 1882.
75. Dąbkowski P. Księgi sądowe halickie za czasów polskich. / P. Dąbkowski — Lwow, 1917. — 20 s.
76. Dąbkowski P. Zaginione księgi sądowe województwa Ruskiego i Bełskiego/ P. Dąbkowski. — Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego, 1921. — 121 s. — (Studia nad Historia Prawa Polskiego; t. 8, zesz. 1).
77. Dąbkowski P. Wendrowki rodzin szlacheckich. Karta z dziejow szlachty halickiej. / P. Dąbkowski — Lwow, 1925. — s. 56.
78. Dąbkowski P. Palestra i księgi sądowe ziemskie i grodzkie w dawnej Polsce / P. Dąbkowski. — Lwów, 1926. — 206 s. — (Pamiętnik HistorycznoPrawny; t.III, zesz 2)
79. Dąbkowski P. Szlachta zaściankowa w Korczyniu i Kruszelnicy nad Stryjem / P.Dąbkowski. — Lwów,1936. — 122 s.
80. Dąbkowski P. Katalog dawnych aktów sądowych polskich województwa Ruskiego i Bełskiego, przechowywanych w Archiwum Państwowem we

- Lwowie / P. Dąbkowski — Lwów; Nakładem Towarzystwa Naukowego, 1937. — Cz. 1. — 220 s. — (Studia nad Historia Prawa Polskiego im. Oswald Balzera; t. 17, zesz. 1).
81. Dorflerówna A. Ostatni Buczaccy. Miesięcznik Heraldyczny, rok XVI/10 / A. Dorflerówna – Warszawa, 1937. – S.145–148.
82. Górski K. Rod Odrowążów w wiekach średnich. / K. Górski – Kraków, 1927. – 144 s.
83. Górzyński S. Arystokracja polska w Galicji. Studium heraldyczno-genealogiczne. / S. Górzyński – Warszawa, 2009. – 434 s.
84. Górzyński S. Nobilitacje w Galicji w latach 1772–1918. / S. Górzyński – Warszawa : DiG, 1997 – 300 s.
85. Horoszkiewicz R. Szlachta zaściankowa na ziemiach Wschodnich / R. Horoszkiewicz . – Wyd.II. – Pinsk, 1937. – 40 s.
86. Janeczek A. Udział szlachty w kolonizacji Rusi Koronnej: migracje rodów i ich nowa własność (XIV–XV w.). Próba ujęcia syntetycznego. / A. Janeczek // Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. Stan badań, metodologia, nowe ustalenia. – Rzeszów 2010. – 264 s.
87. Janeczek A. Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej; w XIV– XVI w. . / A. Janeczek // Przegląd Historyczny. Tom 69: 1978, z. 4. – S.597–622.
88. Jawor G., Osady prawa wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu. / G. Jawor – Lublin 2000. – 344 s.
89. Łaszczyńska O. Ród Herburtów w wiekach średnich. / O. Łaszczyńska – Poznań: nakł. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 1948. – 182 s.
90. Łoziński W. Prawem i lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku. Tom II. / W. Łoziński – Lwów, 1904. – 362 s.
91. Niesiecki K. Korona Polska przy złotej wolności starożytnemi Rycerstwa Polskiego y Wielkiego Xięstwa Litewskiego kleynotami najwyższymi Honorami Heroicznym, Męstwem y odwagą, Wytworną Nauką a najpierwey Cnotą, nauką Pobożnością, y Świątobliwością ozdobiona

- Potomnym zaś wiekom na zaszczyt y nieśmiertelną sławę Pamiętnych w tey Oyczyźnie Synow podana . / K. Niesiecki – Lwów, 1728–1743. – T. 1–4.
92. Paprocki B. Herby rycerstwa polskiego przez Bartosza Paprockiego zebrane i wydane r. p. 1584. / B. Paprocki – Biblioteka Polska, – Krakow, 1858.
93. Prochaska A. Ze źródeł do genealogii szlachty województwa Ruskiego / A. Prochaska // Miesięcznik heraldyczny. — 1913. — Roczni VI. — Nr 7–8. — S. 97–101; nr 9–10. — S. 137–142.
94. Pulnarowicz W. Rycerstwo Polskie Podkarpacia / W. Pulnarowicz. – Przemyśl, 1937. – 79 s.
95. Saloni A. Zaściankowa szlachta polska w Delejowie. Materiały etnograficzne / A. Saloni // Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. – Kraków, 1914. – T. XIII. – S. 3–151.
96. Ślusarek K. Szlachta w Galicji Wschodniej na przełomie XVIII i XIX wieku. Rozmieszczenie terytorialne i liczebność. / K. Ślusarek – "Studia Historyczne", z. 2, R. XXXIV, 1991. – 156 s.
97. Ślusarek K., Drobną szlachta w Galicji 1772–1848. / K. Ślusarek – Krakow, 1994. – 292 s.
98. Ślusarek K. Szlachta zagrodowa w Galicji 1772–1939. Stan i przeobrażenia warstwy pod zaborem austriackim i w okresie niepodległości / K. Ślusarek // Galicja i jej dziedzictwo. – T. 2. Społeczeństwo i gospodarka. – Rzeszów, 1995. – S. 111–124.
99. Sperka J. Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej / J. Sperka // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2010. – Вип. 3. – С. 278–301.
100. Sperka J. Zarys migracji rycerstwa śląskiego na ziemię Rusi Koronnej w okresie panowania Władysława Jagiełły. / J. Sperka // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2011. – Вип. 4. – С. 221–229.
101. Sperka J. Z dziejów migracji rycerstwa śląskiego na ziemię Rusi Koronnej w końcu XIV i w początkach XV wieku (wstępne rozpoznanie) / J. Sperka // Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i

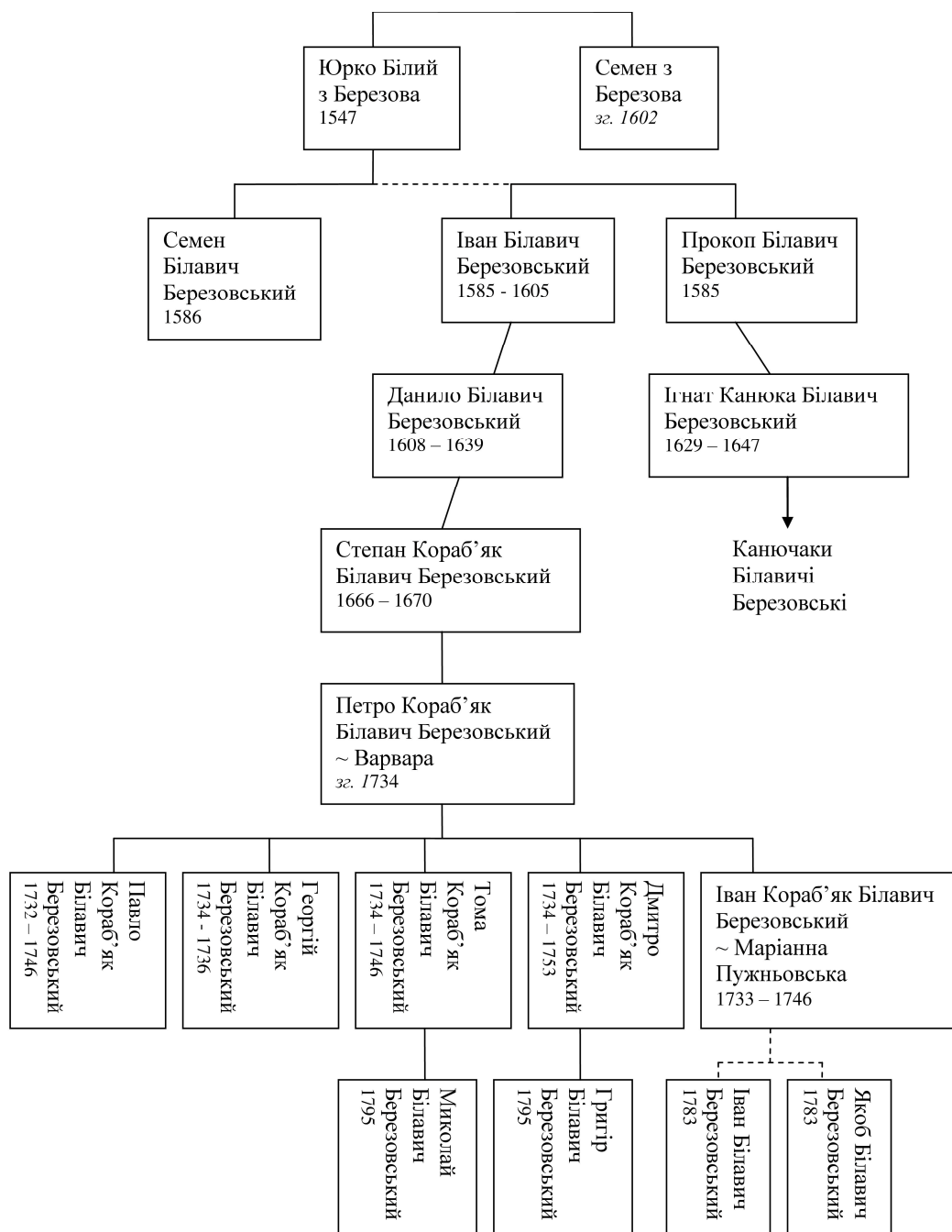
- czasów wczesnonowożytnych / Red. W. Bukowski, T. Jurek. – Kraków, 2012. – T. 1. – S. 519–548.
102. Stupnicki H. Herbarz polski i imionopis zasłużonych w Polsce ludzi.: 3 Ł / H. Stupnicki — Lwów, 1855– 1862. – 656 s.
103. Szajnocha K. Szlachcic chodaczkowy / K. Szajnocha // Szkice historyczne. – Lwów–Złoczów. B.d.w. – S. 8–13.
104. Tarnawski A. Szlachta zagrodowa w Polsce południowo-wschodniej. Materiały do bibliografii /A.Tarnawski. – Lwów, 1938. – 90 s.
105. Uruski S. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej: 15 t. / S. Uruski — Warszawa, 1904–1931.
106. Wielądko W. Heraldyka Czyli Opisanie Herbów oraz Famile Rodowitey Szlachty Polskiej Y W.X. Litt. Z Ich Herbami. / W. Wielądko – Warszawa, 1794. – T.1, cz.3 – S. 402–403.
107. Wilamowski M. Rejestr skarg ziemian samborskich na starostę Jana Odrowąza. Nieznane źródło do dziejów konfliktów społecznych na Rusi Czerwonej w drugiej połowie XV wieku. / M. Wilamowski // Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych, ed. Waldemar Bukowski and Tomasz Jurek, Kraków 2012, vol. II. – S.1365–1408.
108. Wyrostek L. Rod Dragow-Sasow na Węgrzech i Rusi Halickiej / L. Wyrostek // Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego.– R. 1931/32. – T. IX. – Krakow, 1932. – 452 s.
109. Wysoczanski-Minkowicz B. Wysoczanski gniazdo i rod 1380 – 1943. / B. Wysoczanski-Minkowicz – Lwow, 1944.–T. I.–S. 105–133.
110. Żychlinski T. Złota księga szlachty polskiej: roczniki 1–31. / T. Żychlinski — Poznań, 1879–1908.

Додаток А. Витоки роду Березовських.

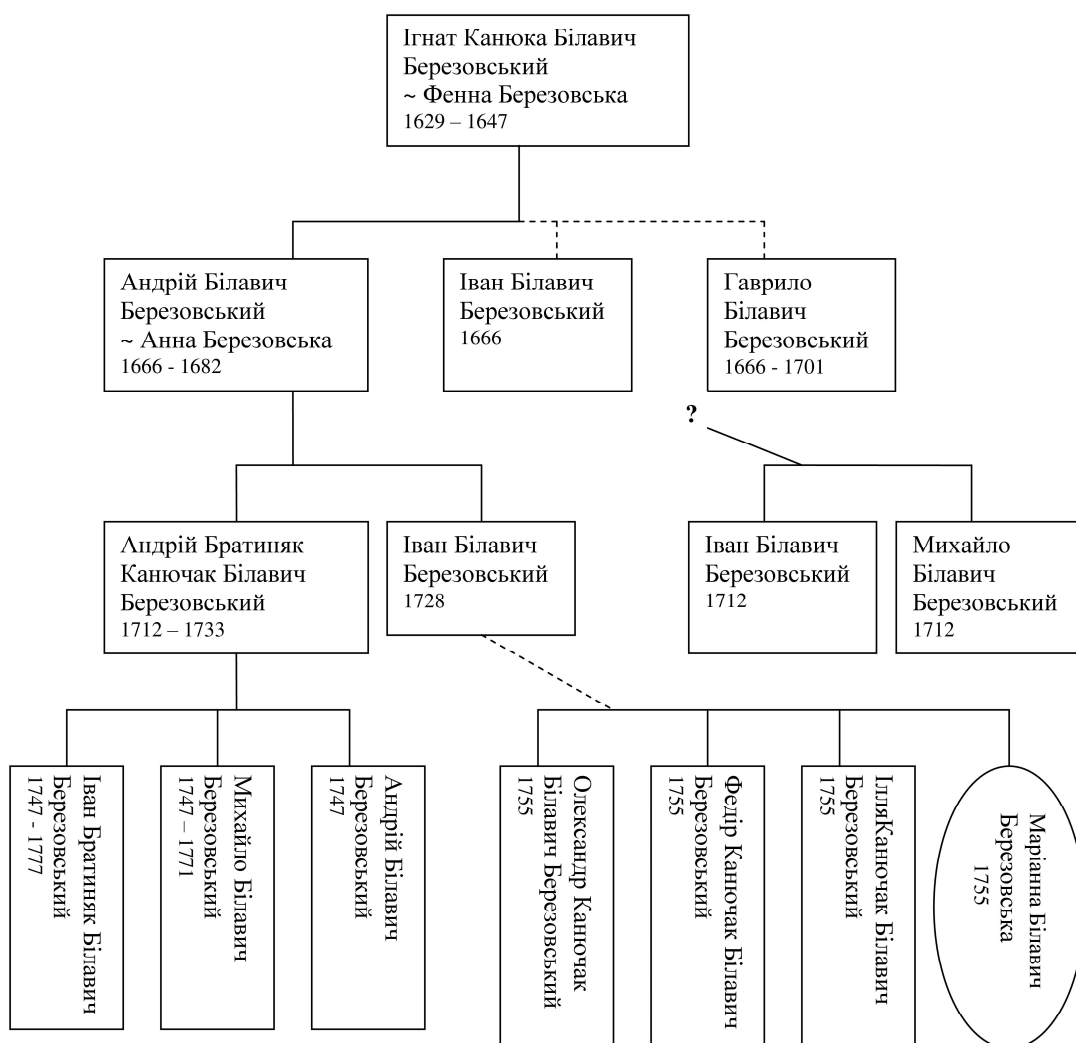
ЦДАЛІ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.7. – Арк.327, Спр.118. – Арк.610, Спр.282. – Арк.1079, Ф.6. – Оп.1. – Спр.15. – Арк.32, Спр.18. – Арк.293, Спр.21. – Арк.138, Спр.24. – Арк.305, Спр.26. – Арк.284, Спр.31. – Арк.927, Спр.32. – Арк.1496, Спр.35. – Арк.1228, Спр.42. – Арк.30, Спр.43. – Арк.557, Спр.56. – Арк.23, Спр.59. – Арк.1728, Спр.121. – Арк.136, Ф.146. – Оп.64. – Спр.7739. – Арк.100, AGZ – Т. XII. – С. 39–40, 45–46, 334, Т. XIX. – С. 188.

Додаток Б. Генеалогія Білавичів Березовських.

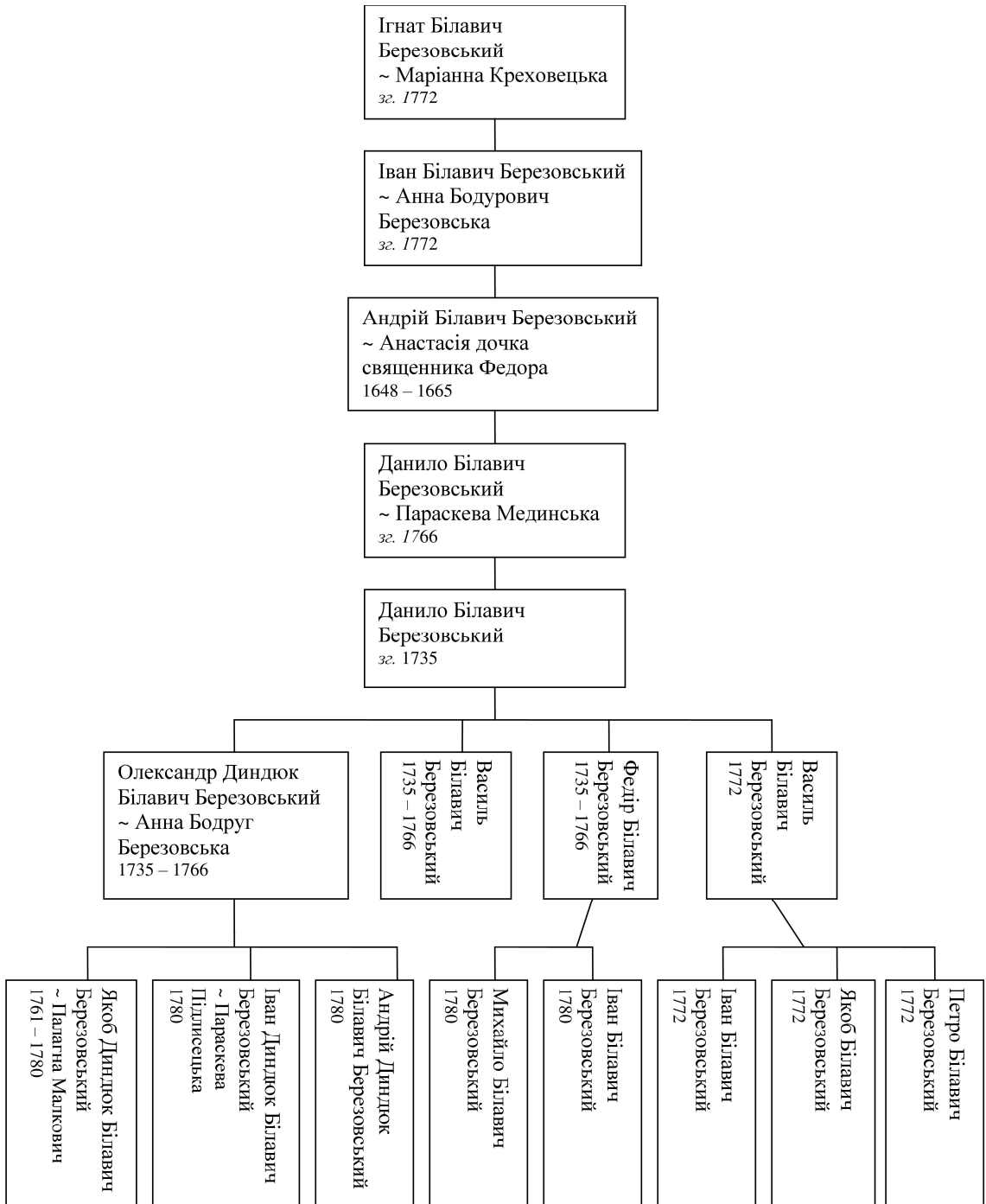
ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.23. – Арк.882, Спр.24. – Арк. 48 7/2, Спр.59. – Арк. 1457, 1728, Спр.63. – Арк. 857, Спр.84. – Арк. 772, Ф.5. – Оп.1. – Спр.111. – Арк. 611, Спр.169. – Арк. 1752, Спр.188. – Арк. 282, Спр.233. – Арк.156, Спр. 237. – Арк.59, Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 251. – С. 12.
ДАКО. – Ф.782. – Оп.1. – Спр.404. – Арк.1-12.

Додаток В. Генеалогія Канючаків Білавичів Березовських.

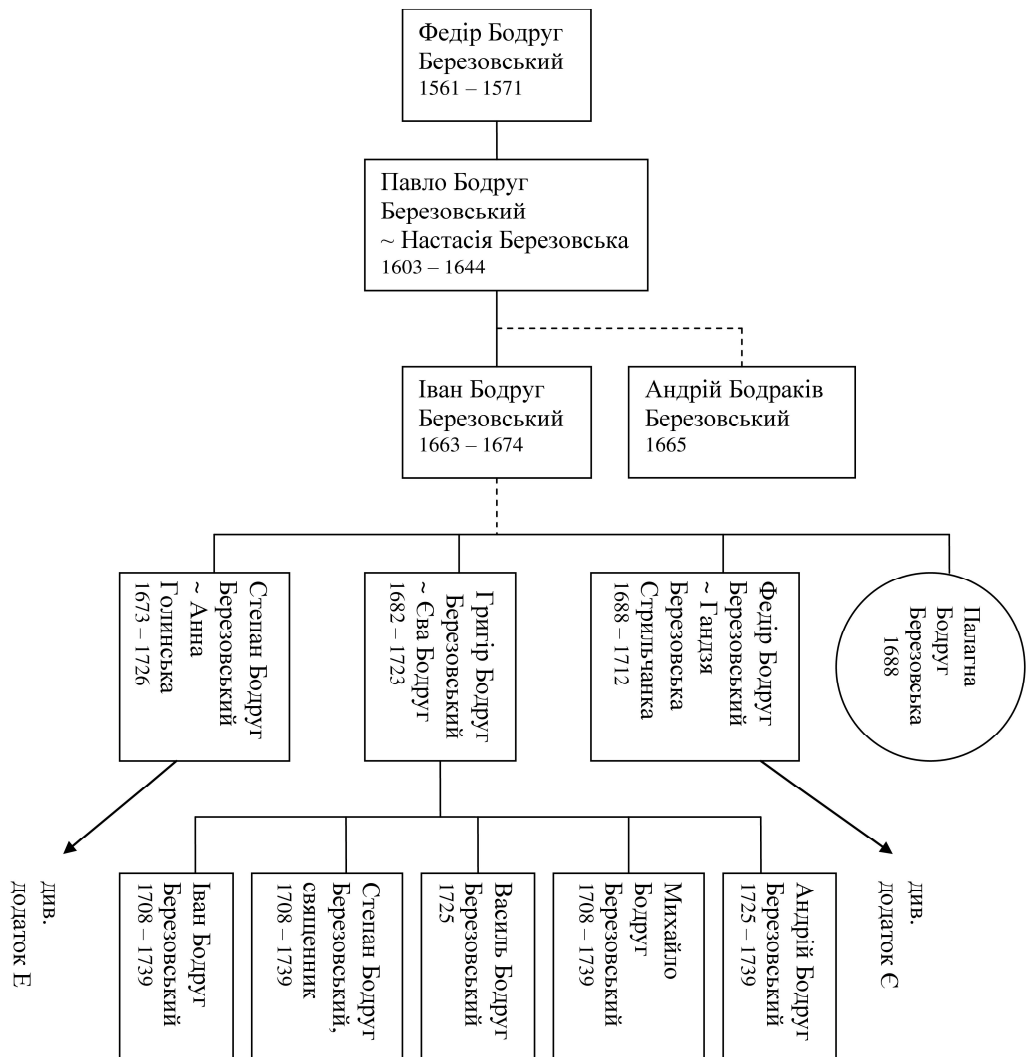
ЦДАЛІ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.25. – Арк.674, Спр.30. – Арк.1529, Спр.57. – Арк. 516, Спр.70. – Арк. 711, Спр.112. – Арк. 852, 1102-04, Спр.113. – Арк.341, Спр.132. – Арк. 889-990, Спр.133. – Арк.1158, Спр.140. – Арк. 586, Спр.161. – Арк. 936, Спр.177. – Арк. 239, Спр.198. – Арк.588, 646, Спр.206. – Арк. 2394, Спр.219. – Арк. 1491, Спр.226. – Арк.948, Спр.228. – Арк.1272, Спр.233. – Арк.156, Спр.235. – Арк.90, Спр.254. – Арк.924, Спр.255. – Арк. 731, Спр.265. – Арк.1550, Ф.6. – Оп.1. – Спр.59. – Арк. 1457, Спр.82. – Арк.929, Спр.84. – Арк. 792.

Додаток Г. Генеалогія Білавичів Березовських.

ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.142. – Арк.462, Спр.145. – Арк.1377, 1439, Спр.236. – Арк. 252, 339, Спр.296. – Арк.747, Спр.298. – Арк.627, 657, Спр.304. – Арк.1608, Спр.313. – Арк.1242, Спр.496. – Арк. 872.

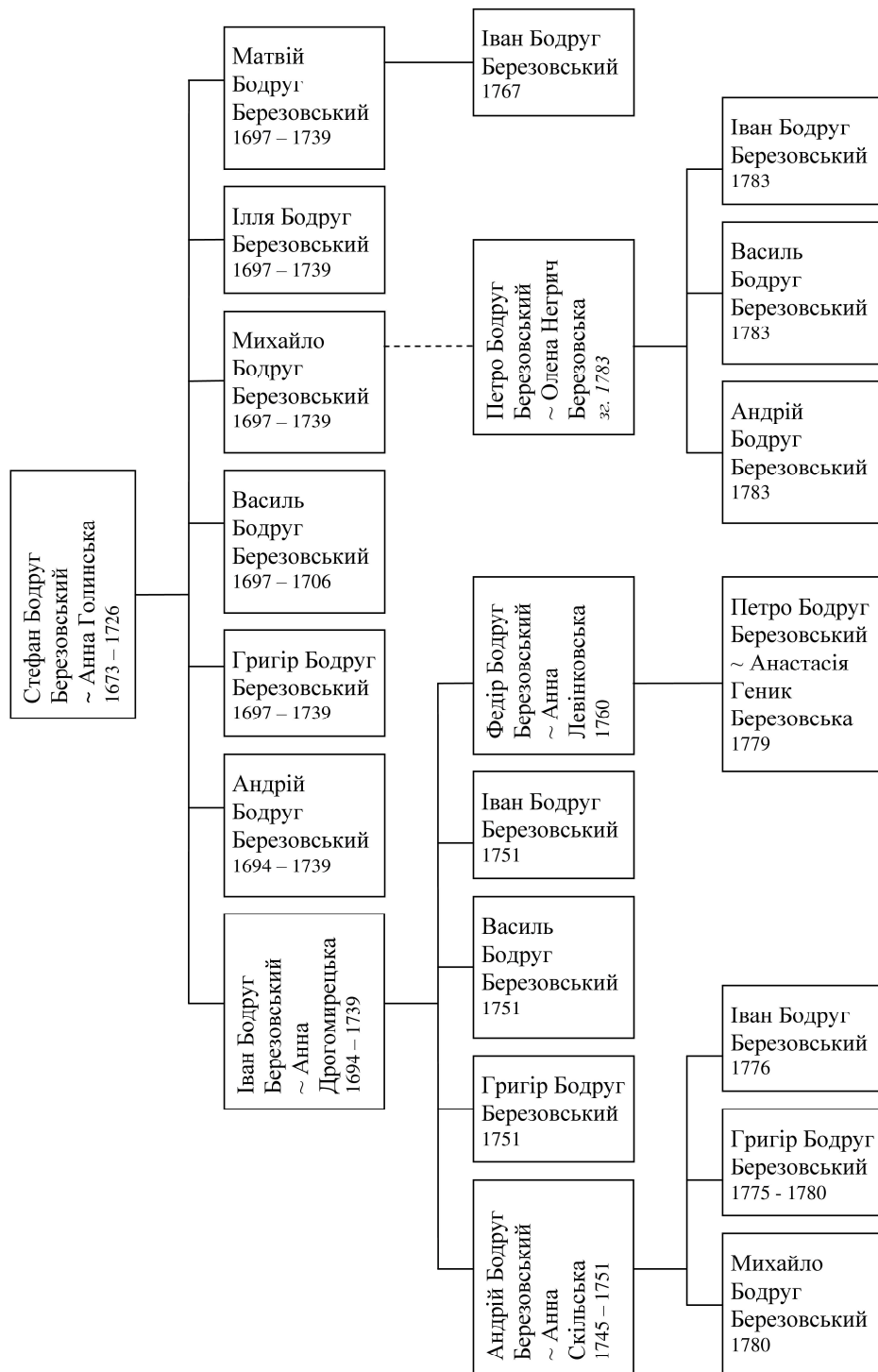
Додаток Д. Генеалогія Бодругів Березовських.

ЦДАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.55. – Арк. 972, Спр.83. – Арк.135, 143, 176. .

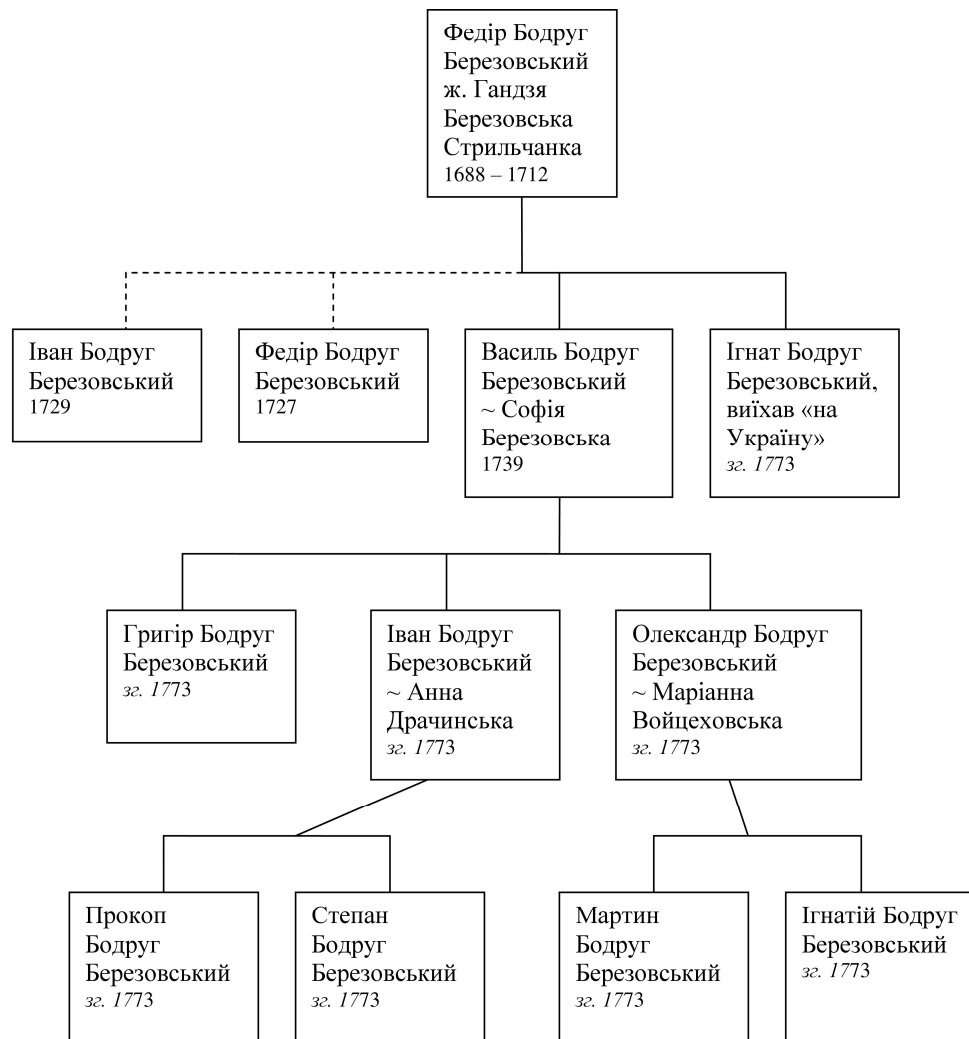
ЦДАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.28. – Арк.941, Спр.32. – Арк.666, Спр.45. – Арк.1112, Спр.54. – Арк.463, Спр.110. – Арк. 1041, Спр.159. – Арк.1035, Спр.187. – Арк.995.

Долажок Е. Генеалогія Бодругів Березовських.

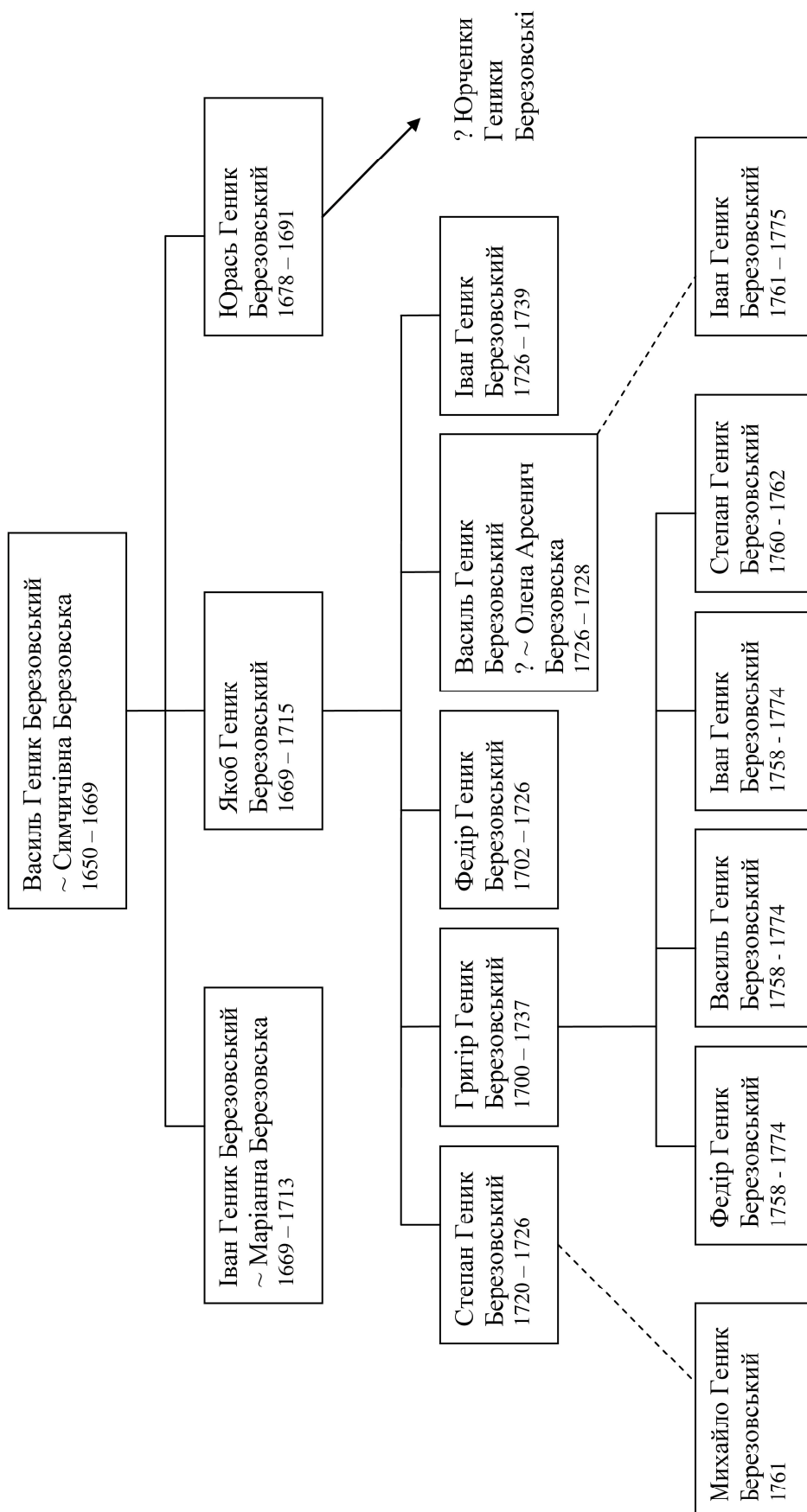
ЦДАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.173. – Арк.780, Спр.192. – Арк.723, 993, Спр.194. – Арк. 377, 1089, Спр.260. – Арк.985, Спр.303. – Арк.723.

Додаток Є. Генеалогія Бодругів Березовських.

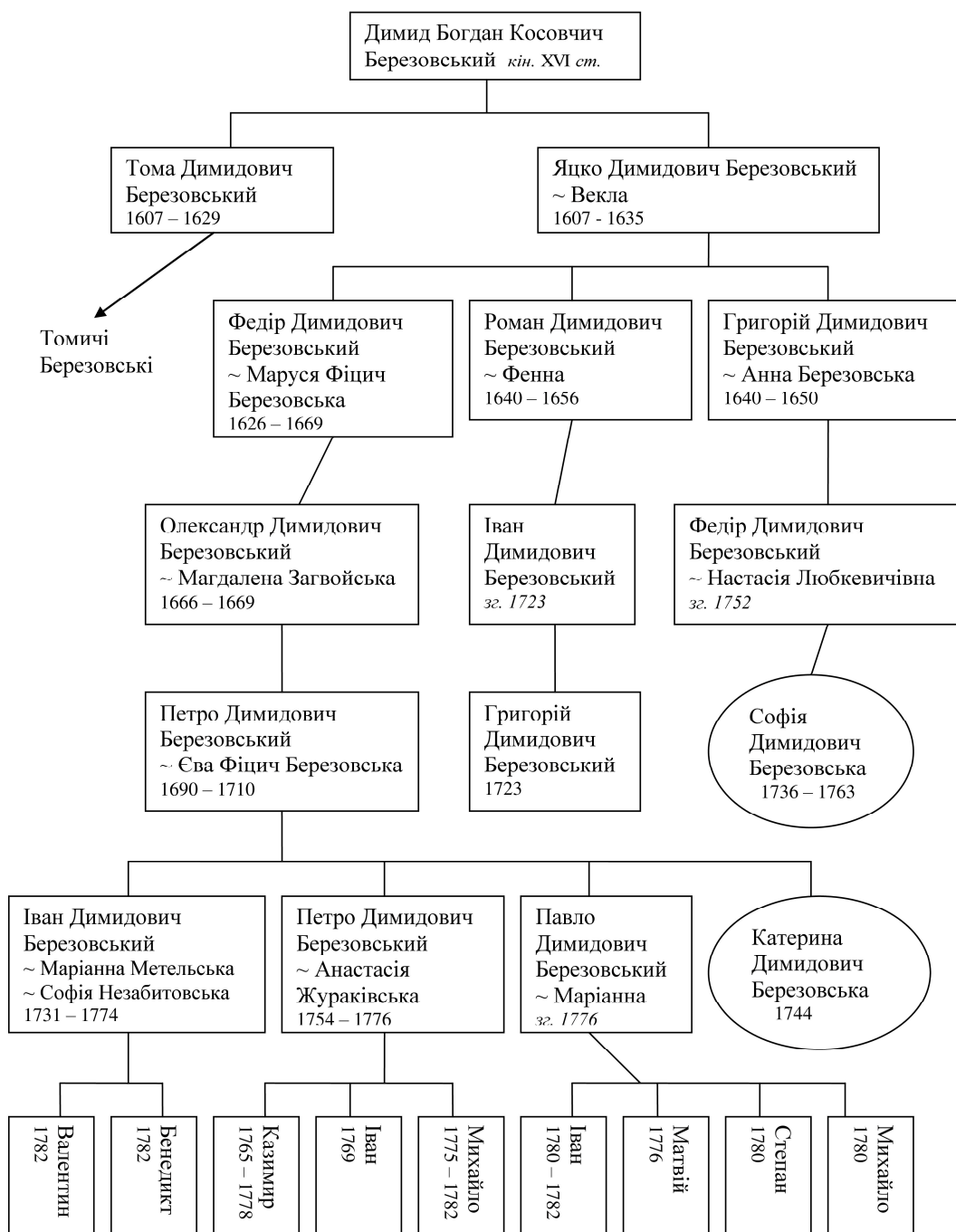
ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.189. – Арк.454, Спр.191. – Арк.2152, Спр.207. – Арк.192, Спр.226. – Арк.1101, Спр.227. – Арк.1190, Спр.230. – Арк.110, 243, Спр.242. – Арк.940, Спр.299. – Арк.1794.
ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.1755.

Додаток Ж. Генеалогія Геників Березовських.

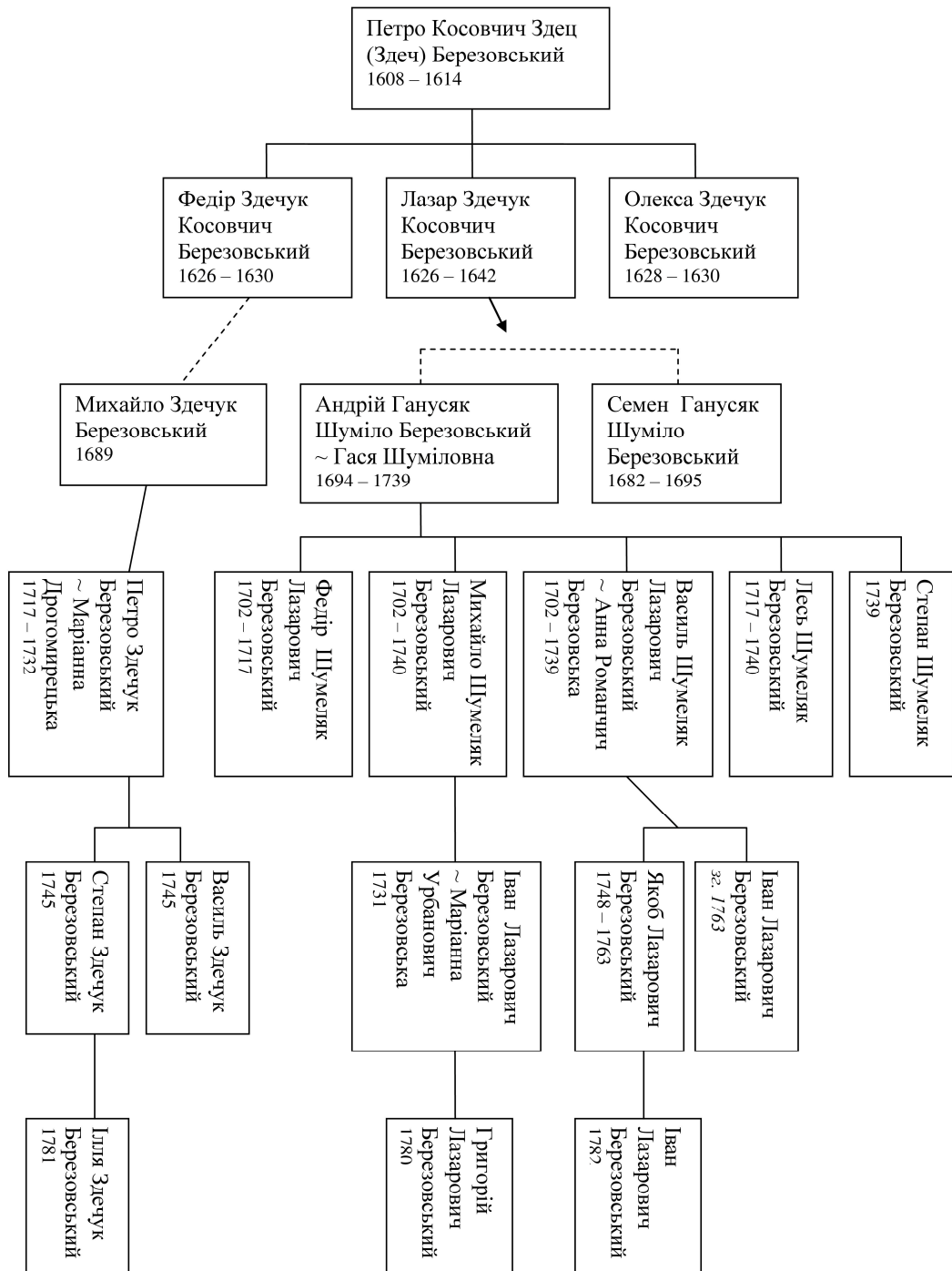
ЦДАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.142. – Арк.142. – Спр.142. – Арк.460, Спр.166. – Арк.667, 669, 670, Спр.169. – Арк.1750, Спр.179. – Арк.816, Спр.185. – Арк.937 – 940, Спр.198. – Арк.490, Спр.207. – Арк.1056, Спр.225. – Арк.770, Спр.275. – Арк.1856, Спр.277. – Арк.1253, Спр.303. – Арк.790, Спр.312. – Арк.1763.

Додаток 3. Генеалогія Димидовичів Березовських.

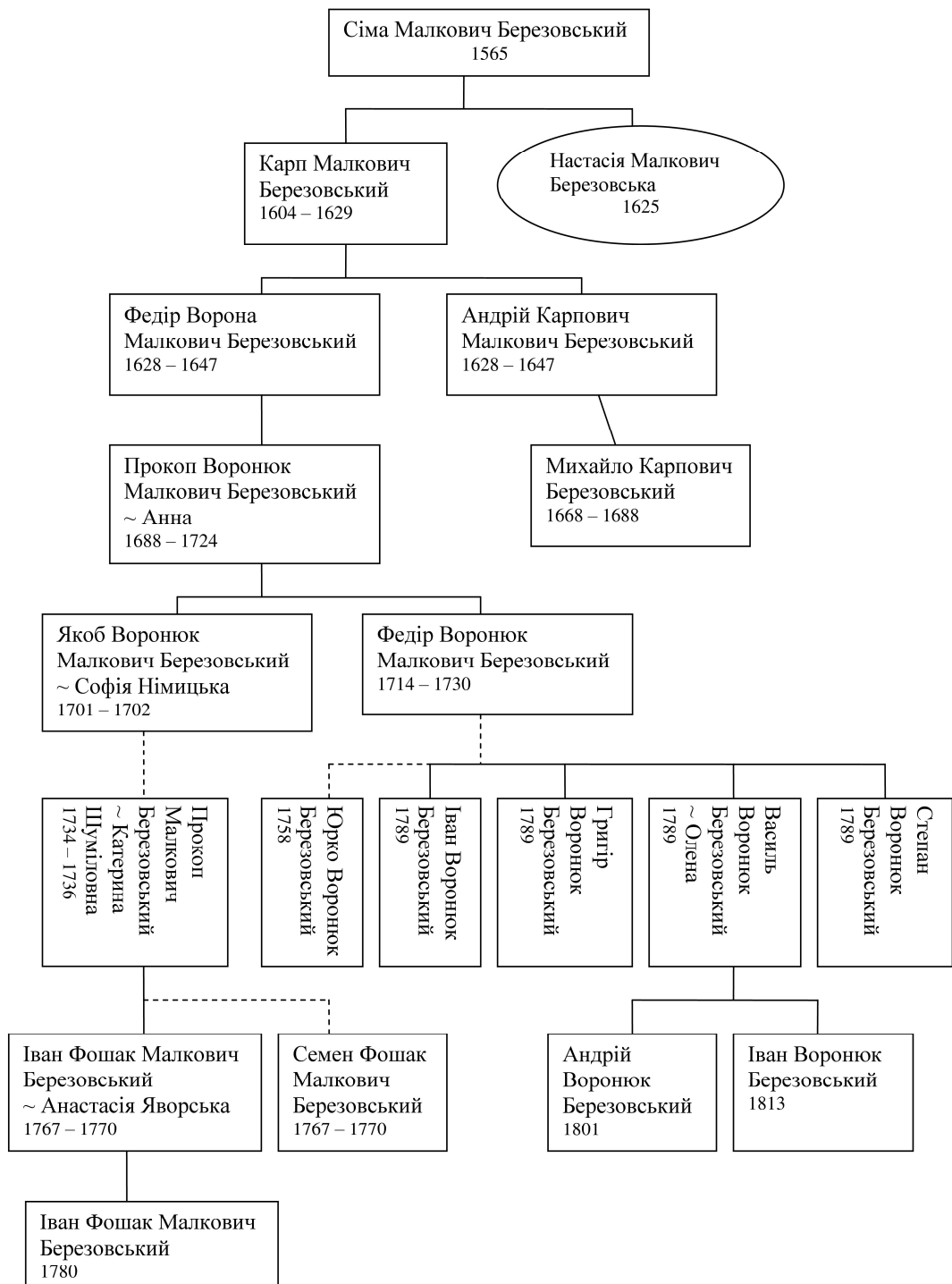
ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.368, Спр.31. – Арк.158, Спр.37. – Арк.348 – 349, Спр.49. – Арк.931, Спр.65. – Арк.655 – 666, Спр.168. – Арк.890, Спр.221. – Арк.791, Спр.263. – Арк.1073, Спр.272. – Арк. 1888, 2224, Спр.275. – Арк.2021 – 2022, Спр.278. – Арк.2360, Спр.279. – Арк.3677, Спр.281. – Арк.429, Спр.287. – Арк.597, 599, Спр.290. – Арк.1316, Спр.291. – Арк.904, Спр.292. – Арк.475, Спр.293. – Арк.106, Спр.296. – Арк.372, 909, Спр.297. – Арк.1070, Спр.298. – Арк.707, Спр.303. – Арк.753 – 754.
ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.107. – Арк.563.

Додаток II. Генеалогія Здечуків Березовських.

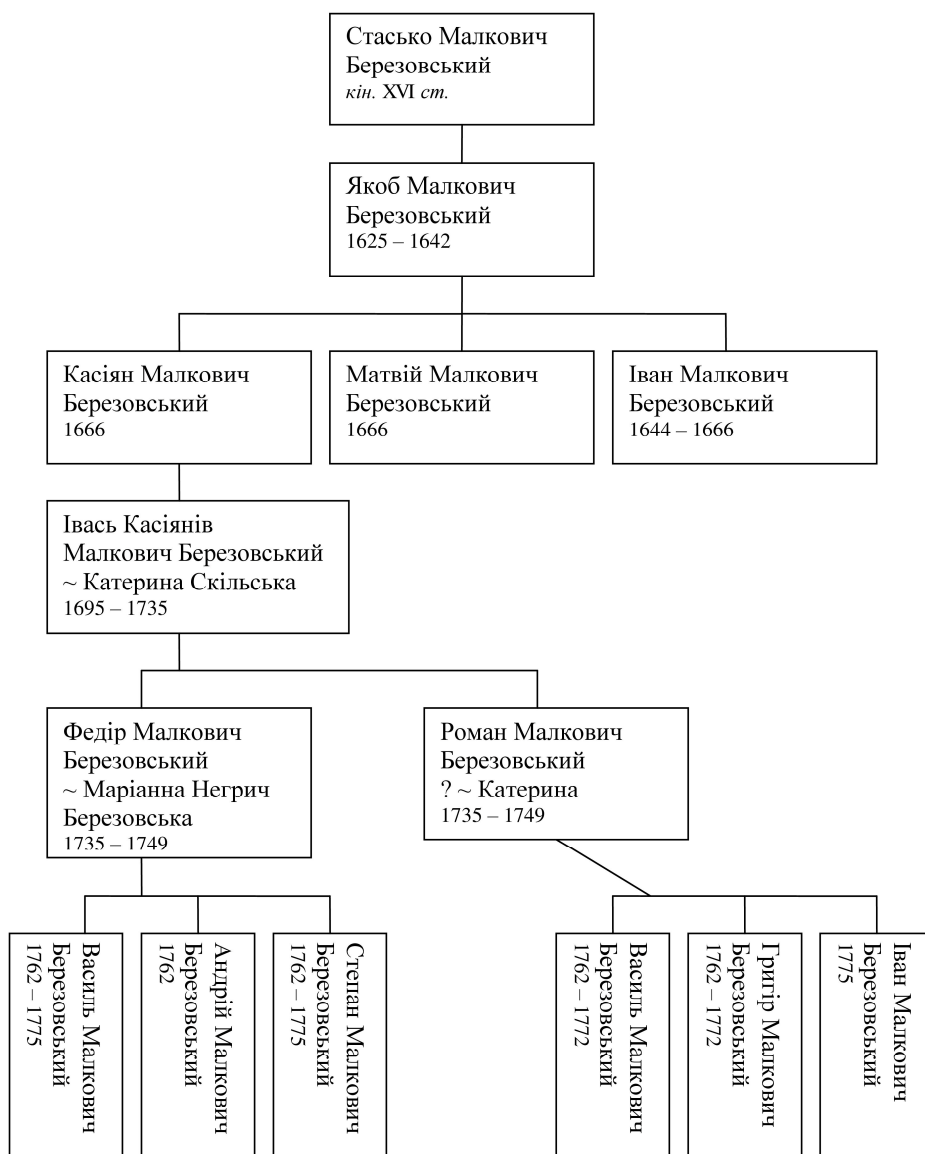
ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.19. – Арк.750, 753, 755, 843, Спр.20. – Арк.691 – 692, Спр.66. – Арк.959, Спр.73. – Арк.1178-1179, Спр.112. – Арк.852, 1102 – 1104, Спр.113. – Арк.341, Спр.117. – Арк.1318, Спр.135. – Арк.1224, Спр.169. – Арк.1749 – 1752, Спр.207. – Арк.340, Спр.242. – Арк.937, Спр.255. – Арк.1166, Спр.283. – Арк.1199-1200, Спр.498. – Арк.155, ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.929.

Додаток І. Генеалогія Малковичів Березовських.

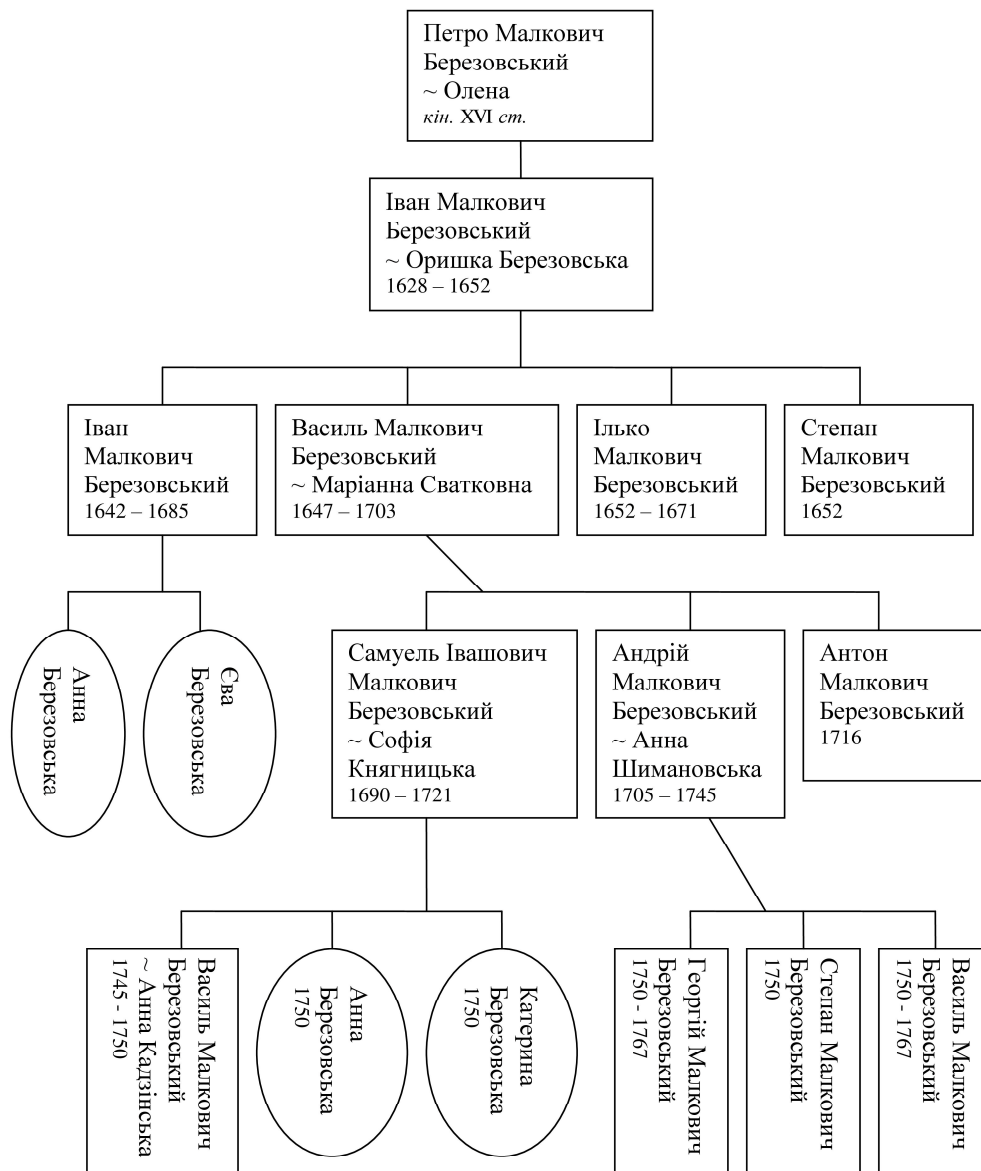
ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.80. – Арк.999, Спр.82. – Арк.929, Спр.83. – Арк.229, Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.695, Спр.189. – Арк.454 – 455, Спр.197. – Арк.2080, Ф.165. – Оп.3. – Спр.280. – Арк. 1 – 22.

Додаток І. Генеалогія Малковичів Березовських.

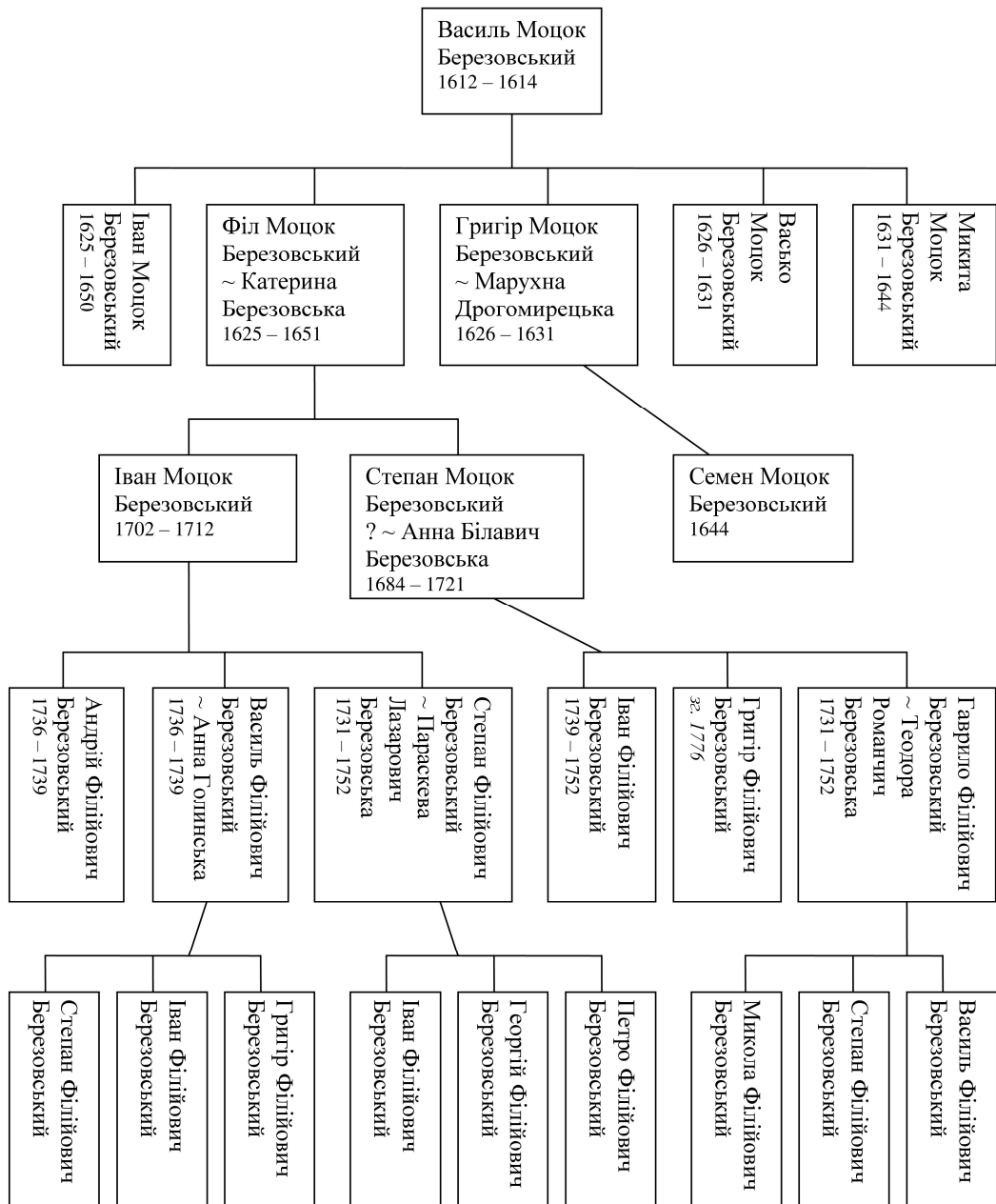
ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.20. – Арк.712, Спр.72. – Арк.543, Спр.161. – Арк.936 – 937, Спр.165. – Арк.1393, Спр.169. – Арк.1213, 1217, Спр.193. – Арк.1780, 1789, Спр.194. – Арк.364, Спр.198. – Арк.1083 – 1084, Спр.219. – Арк.1491, 2239, Спр.226. – Арк.108, Спр.236. – Арк.339, 1043, Спр.274. – Арк.620, Спр.277. – Арк.1258 – 1259, Спр.280. – Арк.15 – 41, Спр.284. – Арк.874, 993, 995, Спр.286. – Арк.273,275,385, Спр.298. – Арк.880, Спр.305. – Арк.1447, Спр.314. – Арк.125, Спр.497. – Арк.240, Ф.6. – Оп.1. – Спр.80. – Арк.921, Спр.378. – Арк.431.

Додаток Й. Генеалогія Малковичів Березовських.

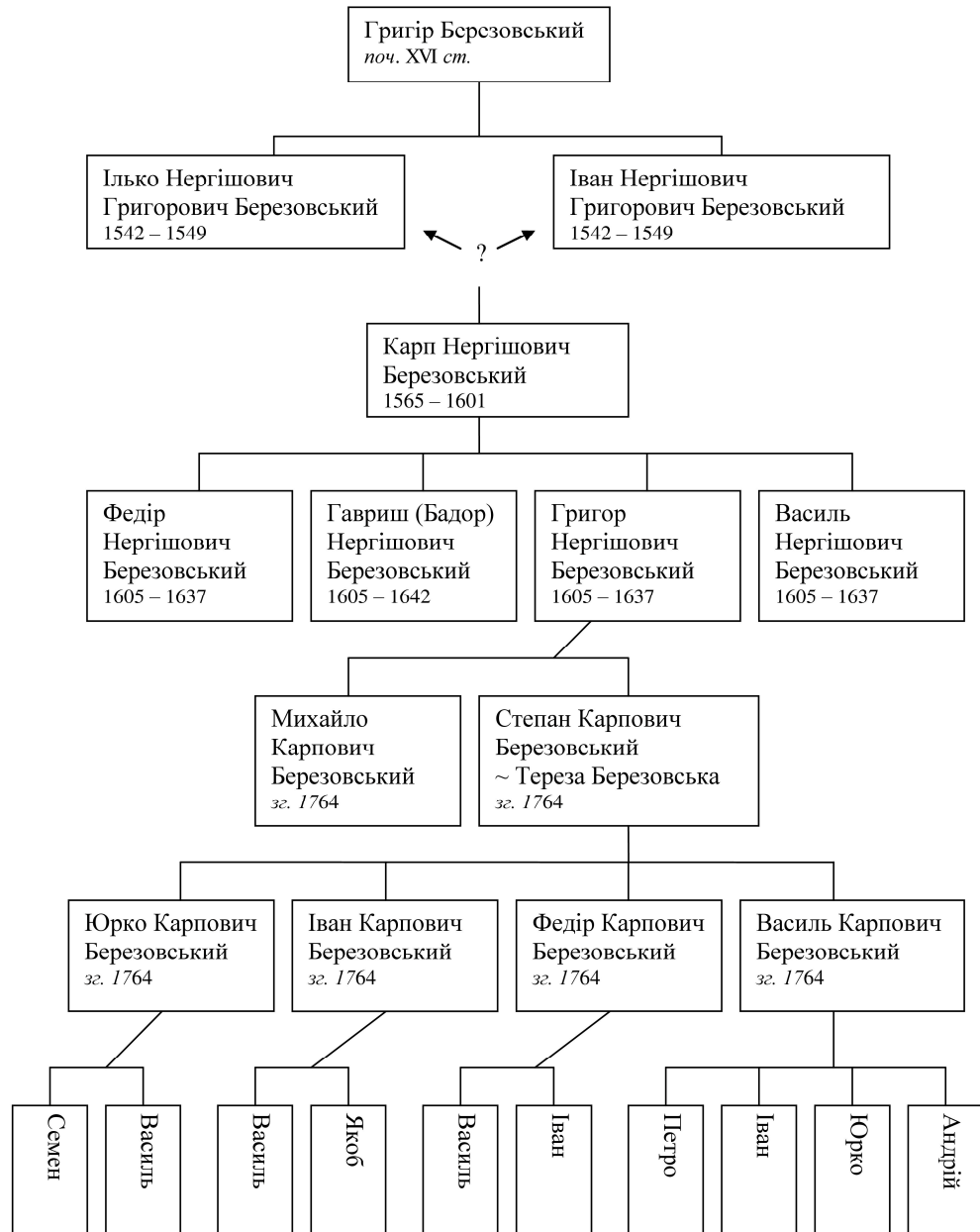
ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.32. – Арк.1331, 1177, Спр.33. – Арк.252, Спр.35. – Арк.185, Спр.41. – Арк.2014, Спр.39. – Арк.354, Спр.178. – Арк.261, Спр.41. – Арк.1987, Спр.112. – Арк.852, 1102-04, Спр.113. – Арк.341, Спр.132. – Арк.145, Спр.133. – Арк.1138, Спр.135. – Арк.1076, Спр.144. – Арк.656, Спр.152. – Арк.168-169, 171, Спр.155. – Арк.1053, Спр.179. – Арк.830, Спр.190. – Арк.901, 913, 2219, Спр.191. – Арк.290, 1339, Спр.192. – Арк.237, 241, Спр.194. – Арк.327,393, Спр.251. – Арк.1023, Спр.267. – Арк.1909, Спр.281. – Арк.333, Спр.292. – Арк.531, 733. ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.83. – Арк.161, Спр.84. – Арк.1056, Спр.107. – Арк.518.

Додаток К. Генеалогія Моцоків Березовських.

ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.115. – Арк.56 – 58, Спр.117. – Арк.1320, Спр.213. – Арк.1625 – 1626, Спр.242. – Арк.939, Спр.284. – Арк.83-84, Спр.304. – Арк.687-688, 1005, 1619, Спр.305. – Арк.350.

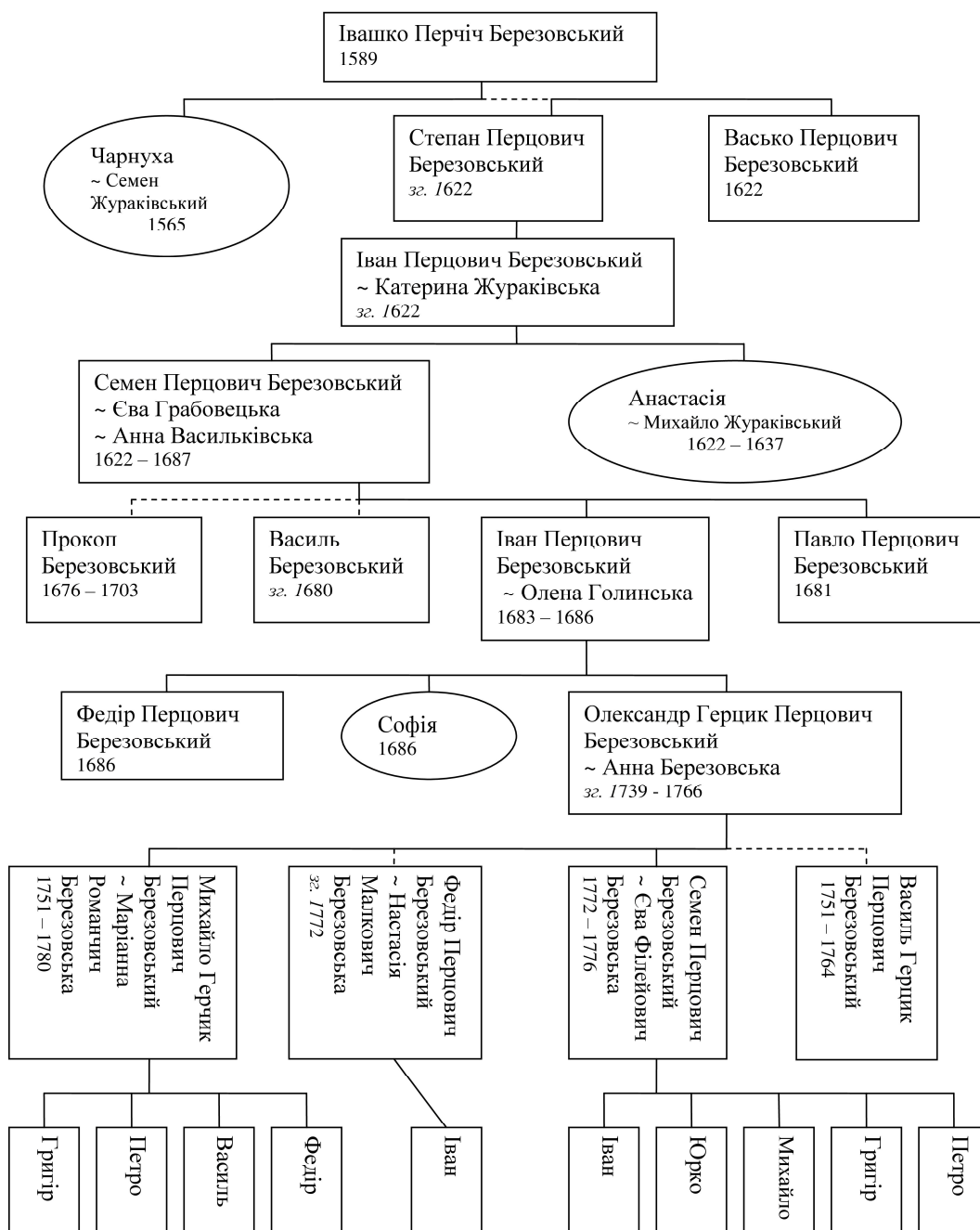
Додаток Л. Генеалогія Нергішовичів Березовських.

ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.26. – Арк.1330, Спр.30. – Арк. 1151, Спр.111. – Арк.383, Спр.109. – Арк.805, Спр.284. – Арк.83 – 84.

ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.19. – Арк.793, Спр.22. – Арк.869, Спр.24. – Арк.305, Спр.51. – Арк.942 1/30.

Додаток М. Генеалогія Перцовичів Березовських.

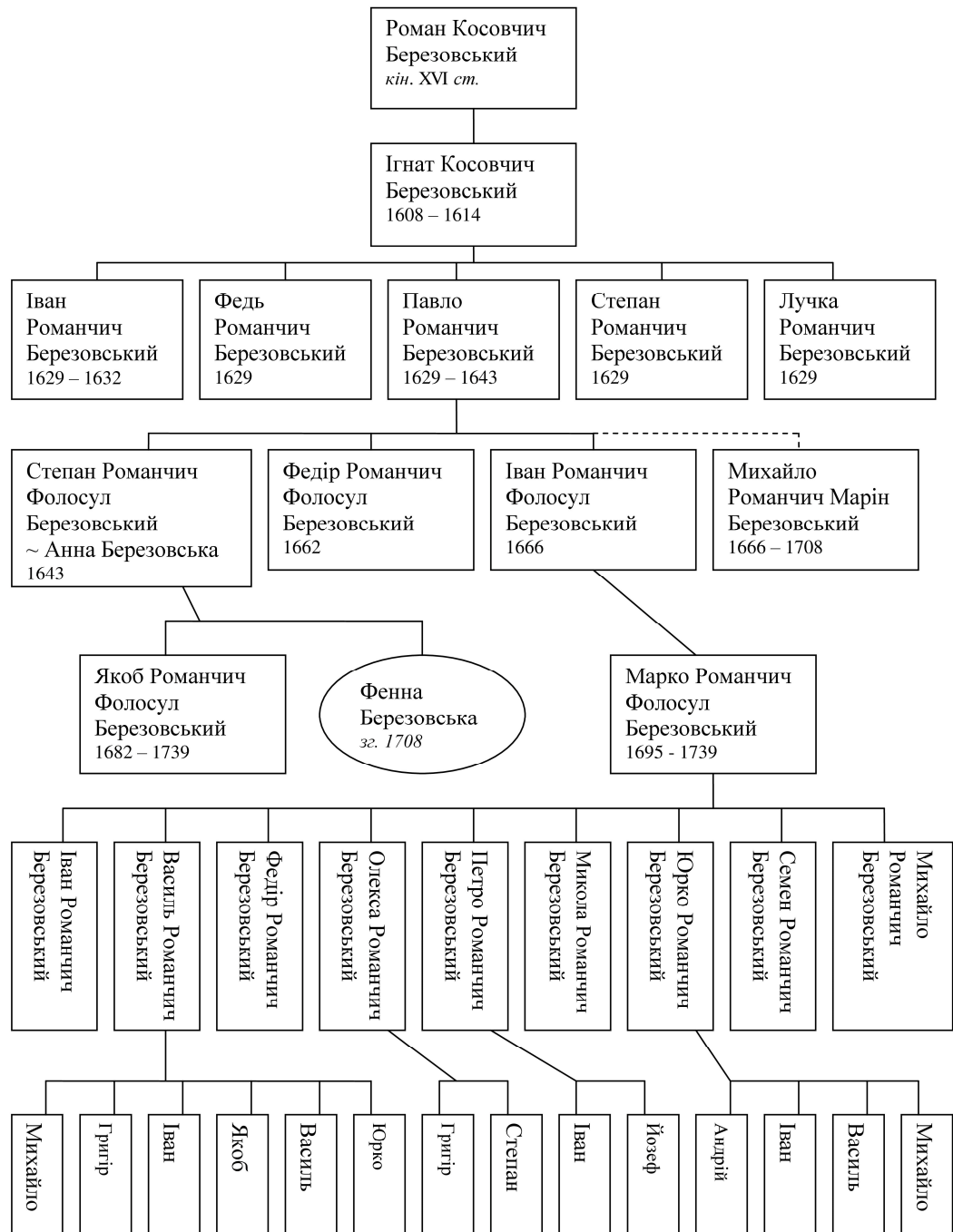

ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.17 – Арк. 1105 – 1106, Спр. 40 – Арк. 1374, Спр. 56 – Арк. 1648–1649, Спр. 73 – Арк. 1228, Спр. 184 – Арк. 446, Спр. 305 – Арк. 13, Спр. 314 – Арк. 364.

ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.61 – Арк. 1048, Спр. 107 – Арк. 518.

ЦДІАЛ. – Ф. 165. – Оп. 3. – Спр. 284. – Арк. 89.

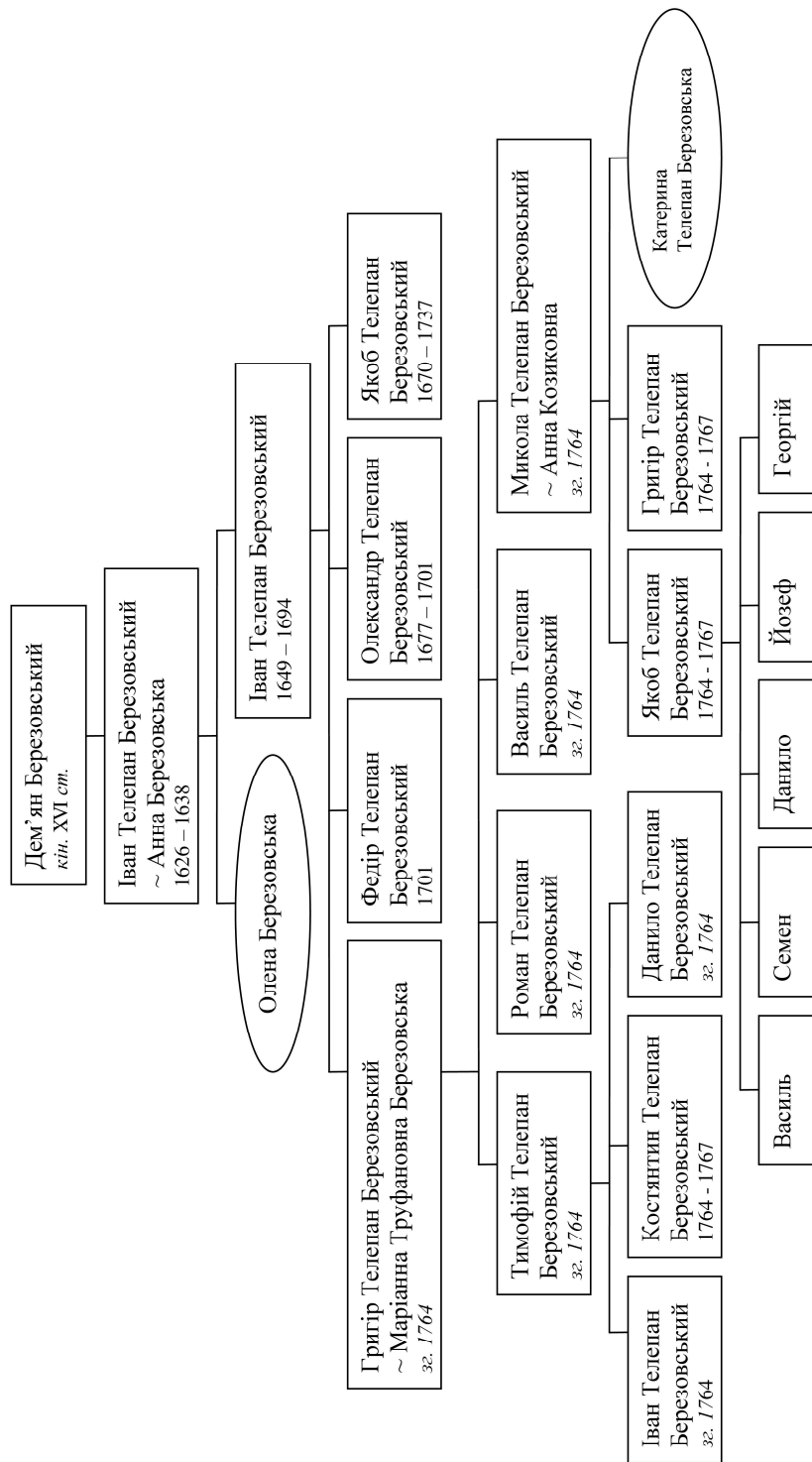
Додаток Н. Генеалогія Романчичів Березовських.

ЦДІАЛ. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.112. – Арк.852, 1102–1104, Спр.113. – Арк.341, Спр.115 – Арк.56–58, Спр.31. – Арк.169, 609, Спр.133. – Арк.1158, Спр.135. – Арк.1224, Спр.140. – Арк.586–587, Спр.153. – Арк.1492, Спр.161. – Арк.936–937, Спр.168. – Арк.696, Спр.255. – Арк.1163–1165, Спр.259. – Арк.1314–1316, Спр.260. – Арк.854–855, 985, Спр.261. – Арк.127–128, 1542, Спр.276. – Арк.3347, Спр.284. – Арк.697, Спр.299. – Арк.347, 491, Спр.306. – Арк.55, Спр.497. – Арк.964.

ЦДІАЛ. – Ф.6. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.929, Спр.98. – Арк.769–770, 950–951, 994, Спр.101. – Арк.356, 654, 979, 981.

Додаток О. Генеалогія Телепанів Березовських.

ЦДАЛ. - Ф.5. - Оп.1. - Спр.19. - Арк.884-885, Спр.20. - Арк.214, Спр.25. - Арк.622, Спр.26. - Арк.1189, Спр.27. - Арк.85, Спр.51. - Арк.999-1002, Спр.54. - Арк.255-256, Спр.131. - Арк.1084, Спр.141. - Арк.1806, Спр.169. - Арк.1917, Спр.170. - Арк.14 1/11, 410, Спр.179. - Арк.816, Спр.186. - Арк.762-763, Спр.192. - Арк.993-994, Спр.225. - Арк.1308-1309, Спр.284. - Арк.79-81.

Додаток П. Розподіл шлюбних партнерів Березовських у XVII – XVIII ст.

	Роди з яких походили дружини Березовських	Кількість шлюбів
1.	Багановські	1
2.	Баранецькі	6
3.	Батовські	1
4.	Беднаровські	1
5.	Бережницькі	2
6.	Бернацькі	1
7.	Білінські	2
8.	Боратинські	1
9.	Брошньовські	2
10.	Васильковські	2
11.	Витвицькі	1
12.	Вишпольські	1
13.	Голинські	24
14.	Гошовські	2
15.	Грабовецькі	18
16.	Гротовські	1
17.	Дрогомирецькі	20
18.	Живачовські	1
19.	Жураковські	21
20.	Загвойські	3
21.	Зверховські	1
22.	Зубри	2
23.	Ільницькі	1
24.	Кадзінські	1
25.	Катинські	2
26.	Княгницькі	10
27.	Коблянські	2
28.	Комарницькі	1
29.	Корчинські	4
30.	Красовські	1
31.	Крушельницькі	1
32.	Кремінські	2
33.	Ляховські	1
34.	Маліновські	1
35.	Метельські	1
36.	Нанівські	1
37.	Незабитовські	1
38.	Опришовські	1
39.	Оратинські	1
40.	Рачинські	1
41.	Ратаєцькі	1
42.	Ритаровські	1
43.	Рушелі	1
44.	Сахновські	1
45.	Сенкевичі	1
46.	Сваричевські	8

47.	Скільські	7
48.	Сломінські	1
49.	Слонецькі	1
50.	Сулятицькі	6
51.	Татомири	1
52.	Угерницькі	3
53.	Ходейовські	1
54.	Цуциловські	1
55.	Чайковські	1
56.	Шимановські	1
57.	Шумлянські	3
		Всього 186